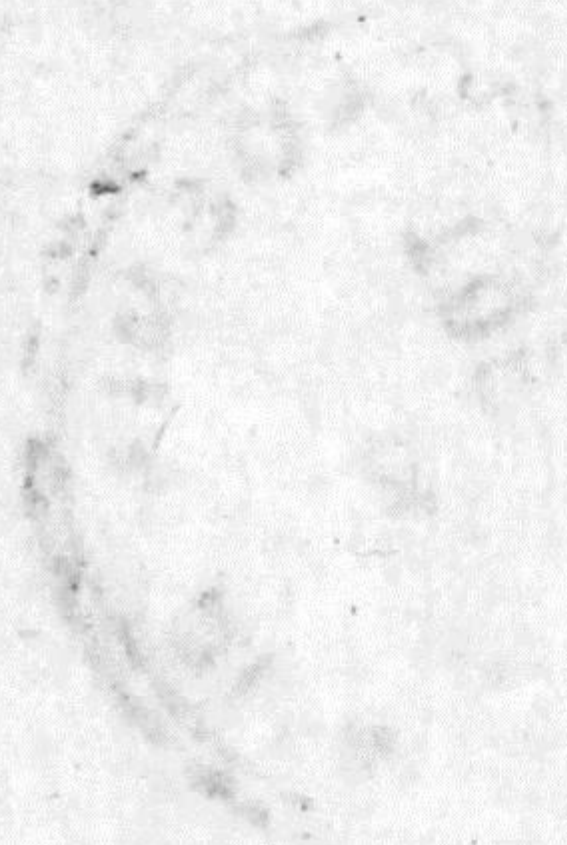

Imm. Laneri
Med. Prof^r

DE SCORBUTO
TRACTATUS SELECTISSIMI,
P R Æ C E P T A

EUGALENI
BACHSTROM
HUXHAM

LINDENI
BOERHAAVII
ADINGTHONI

Latine.

Italicè.

Verfa.

Complectentes.

DE SCORBUTO LIBER

*Cum Observationibus quibusdam, brevique & succincta
cujusque curationis indicatione.*

AUTHORE
SEVERINO EUGALENO
DOCCUMANO.

Editio ultima recognita & emendata.

Cui nunc primum adduntur Observationes Joannis
Friderici BACHSTROM, & Joannis
HUXHAM circa eandem materiam.

VENETIIS,
Apud NICOLAUM PEZZANA.

CIO IO CC LXVI.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

DE SCORBU

LIBER

Conspectus generis humani, et principii et finis
vitalis actionis, et rationis.

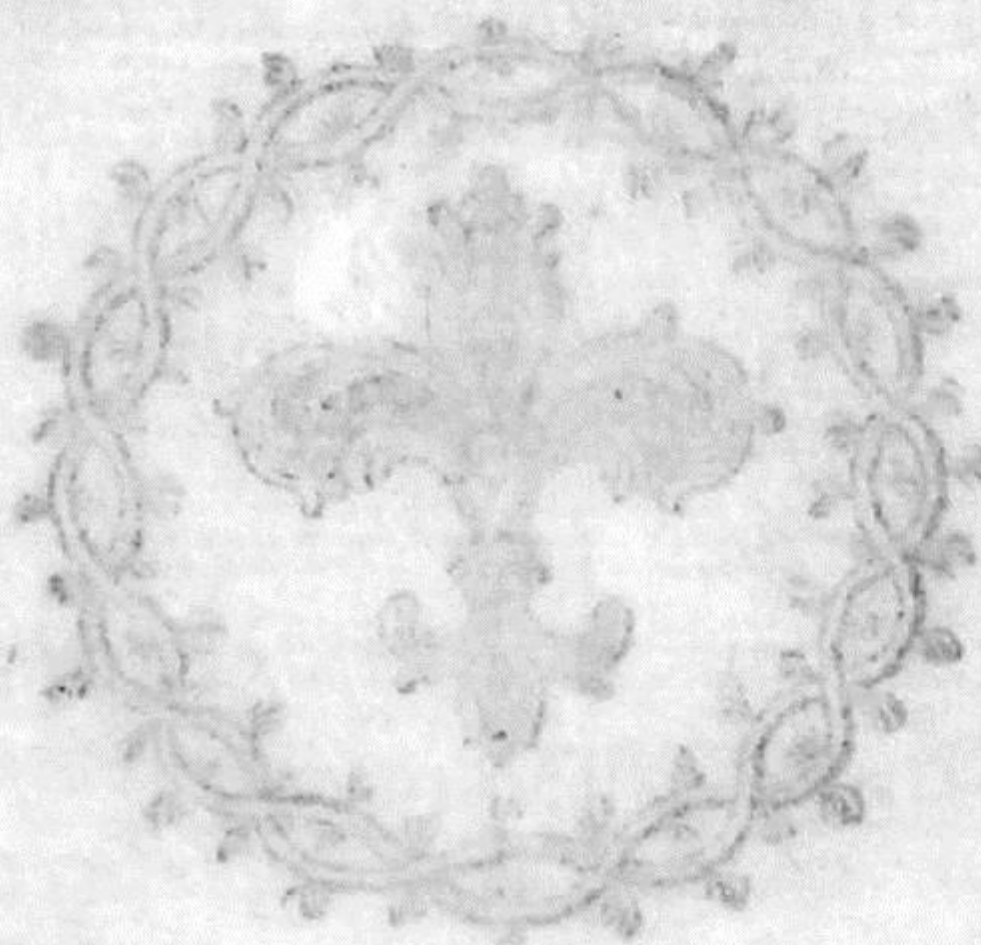
AUTHOR

SEVERINO EUGALINO

DOCCUMANO

Edidit Nicolaus Severinus, et conscripsit.

Qui sunt patrum et filiorum Observationes, et
Iudicia, et rationes, et finis
vitalis actionis, et rationis.

VENETIS

Apud Nicolaum Ferrarium.

CICCO LXVI.

SUPERIORUM FERMENTUM, AC PRIMUM.

SEVERINI EUGALENI VINDICIÆ.

SCorbutus, infensissimum morbi genus, marique finitimis potissimum endemium, quamvis Mundo coævus videatur, Veteres tamen, vel quod olim minus sæviret, vel quod nondum auderent vastum meare Oceanum, leviter in ipsum inquisiverunt, ut nullas vel incertas de hoc affectu notiones tradiderint.

Postquam tamen novas adeundi Terras desiderio freti in Americam impulerunt nostri, aut breviorē in Indias semitam inveniendi causa longinqua in Borealem plagam susceperunt itinera, immaniter ita hoc morbo torqueri inceperunt, tantumque nautæ in Patriam reduces visu fuisse, lateque propagarunt, ut Medicorum nemo ad hanc calamitatem detegendam, summamque perniciem profligandam, laborem, studiumque recusaret.

Clinici enim tum publica utilitate ducti, cum sibi laudem comparandi spe excitati centena a XVI. sæculo Opuscula exararunt, quorum plerumque Historiam graphice Lindius attulit, sed cum multum dubiis viatorum, Navitarumque narrationibus fidere deberent, pauca primum invenerunt, quæ satis latitantis morbi indolem patefacerent, modo Ætium, & Vierum excipias, qui pro accurata ejusdem descriptione præ aliis suo tempore collaudabantur.

Elapso tamen sæculo, anno videlicet 1604. Severinus Eugalenus natione Frisius, vir profecto solertissimus insurrexit, qui longa praxi suffultus potiora ex decessoribus suis sedulo colligendo propriis observationibus ita comparavit, ut triformis morbi indolem plane declararet, ceterisque merito quidem palmam præriperet.

Sennertus itaque, Martinus, Horstius, Listerus, Hofmannus, plerique alii magni nominis viri, qui deinceps de Scorbuto egerunt, illum non modo eximiis extulerunt lau-

dibus, verum ad amussim in hac parte profecuti sunt, Magnus exinde Boerhaavius hunc Auctorem tanti fecit, ut præ reliquis pervolvendum medicinæ studiosis commendaret; dein Hallerus & ipse præceptorem illustrando Eugaleni opus in hac re potissimum judicavit. Tandem VVansvietenius Clinicorum hodie longe Princeps de Scorbuto agens passim ipsis Auctoris verbis utitur. Quare usque adhuc tantam existimationem obtinuit, ut non Medicorum ullus aureo opusculo careat, plures vero ob editionum raritatem recudi excogitati sint.

Quis autem non mirabitur, tantum Auctorem per longam annorum seriem tot celeberrimorum virorum auctoritate fulcitum solum Lindium acriter contempsisse? Nisi credere velimus tot eruditos viros deceptos esse; quod rationi prorsus repugnare videtur.

Non inficiabor itaque, Lindium maximam sibi laudem promeritum esse, cum modo egregiam de Scorbuto lucubrationem publici juris fecit, in qua tamen procul diversam ab Eugaleno sternit viam. Hic theoretica hujusmodi calamitatem scrutatus est, ejusdem varias species distinguendo, symptomata ubertim colligendo, signa pathognomonica diligenter enunciando; Ille Historiam potius observationum congeffit, quæ in longinquis itineribus navalibus classibus, atque epidemicis constitutionibus a viatoribus, aut a Medicis nuper institutæ sunt, quidquid proficui, aut nocui ab aeris temperie, cibis, vitæque regimine experti sunt, perbelle ostendendo. Utrumque igitur opus modo theoriam, modo Historiam scorbuti patefaciendo medentibus, atque ægris utilissimum evadit.

Non erat igitur Eugaleni opus spernendum, nisi certam quamdam Vafritiem in recentiori scriptore suspicari liceret, ne ullus ipsi fortasse anteponeretur. Nostrum tamen erat, dum selectiora de Scorbuto Opuscula typis mandari curavimus, optimum scriptorem ab aliena calliditate vindicare, ne ob Lindii contemptum inconsulto videretur in nostram collectionem receptum fuisse. Vale.

ILLUSTRI

AC GENEROSO COMITI

D.D. LUDOVICO GUILIELMO,

Comiti Nassavio, Catimeliboci, Viandotum & Deciorum, Domino in Beilsthem: Frisiae occiduae gubernatori, Domino suo Clementi, necnon nobilissimis, & amplissimis viris D.D. ORDINIEUS, Frisiae occiduae &c. Dominis suis observandis S.

Stendunt Illustris ac Generose Comes, virique nobilissimi & amplissimi DD. ordines, tot præclarissima multorum monumenta, omnibus propemodum sæculis extitisse, qui ingenii judiciiue dexteritate præstantes, artes utiles, & hominum vitæ necessarias, tractarunt, & ad sui non solum sæculi, sed omnis posteritatis usum eas accommodarunt. Quod non ignorarent, absque hac mutua donorum & ingeniorum omnis temporis communicatione, nemini posse, quantumvis divitiis aut potentia florenti, vitam hanc utilem ac suavem esse. Quapropter ut quisque semper ex majoribus nostris vir melior, aut ingenio major fuit, hoc magis laborasse videtur, ut utili aliquo transmissio ad posteritatem opere, suum posteris studium propensamque suam juvandi res humanas voluntatem testaretur.

Hunc morem, quia omnis laudata posteritas omni tempore approbavit, existimavi mei quoque officii fore, quæ in medica mea vocatione, & diligenti ægrotantium visitatione, animadversa mihi hætenus rara

E P I S T O L A

sunt , a nemine ante hæc satis (quod sciam) pertractata , literis prodere , & in publicum , publicæ utilitatis ergo proferre . Ideo quod compertum multorum annorum observatione habeam , in hujus , quem proponimus , morbi cognitione , sæpe etiam (quod tamen citra arrogantiam , & pace omnium dictum velim) ab exercitatissimis medicinæ artificibus aberrari : eo quod aliorum morborum mores mentiri , & sub iis se suumque virus occultare , huic nostro scorbuto , quantum gallico , proprium sit & peculiare . Unde consecutum hætenus magna mortalium calamitate est , & multo artis medicæ apud vulgus nostrum contemptu , ut aliis vitam hic morbus præter medicorum spem & expectationem , aliquando subita suffocatione , aliquando vero post longiores cruciatus doloresque eriperet . Quam nonnullos nunquam pristinæ sanitati restitutos , non raro sub perpetuo languore , veluti morbo , finire cogit .

Nec vero abs re , præstantissimorum medicorum suffragiis primas in medicina partes semper illa meruit , quæ morborum signa & notas , & hinc profluentes prædictiones prænotionesque continet ac docet . Ab Hippocrate primum literis prodita , & nobis singulari DEI beneficio quasi per manus reservata , atque a Galeno doctissimo ejus interprete , aliisque eum secutis modernis medicis , pluribus locis locupletata & adaucta : Quod ad artis perfectionem & hominum salutem potissimum hanc artis partem facere , longiore multorum usu , & ingenii exercitatione compertum ac comprobatum sit .

Cum enim in corporum ac remediorum scientia medici cognitio consistat & versetur , corpora autem aut ægra sint , aut sana , aut neutra : apparet quantum & quam utilem medicinæ partem hæc completatur : Atque quam latus hujus sit campus , dum nostris peccatis , peccandique licentia , iram DEI provocare in nos , & sic novos nostra culpa , justaque DEI vindicta , nobis attrahere morbos , non desinamus .

DEDICATORIA.

mus . Quibus quam graviter DEUS optimus maximus irascatur , ostendit (ut alias calamitates hujus vitæ taceam) multiplex hodie morborum varietas , quibus alio atque alio tempore humanum genus DEUS affligit : Quemadmodum id experta superior ætas in morbo Gallico est , qui ante Lusitanorum in novas insulas navigationem , quot hominum myriades & quam misere sustulerit , nemo medicorum est qui ignorat . Experta idem posterior ætas in Anglico (ut vocant) sudore est .

Et nos ipsi anno octuagesimo experti sumus in communi fere toti Christiano orbi morbo , a viso in aere chasmate primum accenso , & paucis diebus jam dictum nostrum orbem circumeunte , atque vix ulli parcente , cum catarrhis & labentibus ad fauces ac pectus distillationibus , primum diaria febre spiritus , & ab his sanguinis massam continua ac putrida , accendente , quibus intra triduum diaria non cessabat . Quæ etsi nihil pestiferæ luis haberet , non paucos tamen asthmaticos , seu pectore alioqui infirmos , & plethoricos , in illa omnium consternatione , consiliorumque diversitate , suffocavit & oppressit , sicut propter recentem rei memoriam plus satis notum est . Ne quid de peste dicam , pluribus ab hinc annis passim fere grassante , & divina quasi voce hominibus , nisi resipiscant , comminante , quod ejus semina aere veluti suspensa , huc illuc spargantur , & a nobis visceribusque nostris , alio atque alio tempore , admirando DEI consilio , seu judicio verius , attrahantur , attractaque transmittantur . Ut ab his palam esse cuilibet possit , nunquam compleri satis hanc artis partem posse , quam diu novos nostra culpa morbos nobis attrahere nostris peccatis non cessamus .

Conqueritur in historia Asiaticæ feminæ , & quoque alibi Galenus , propter sui temporis in continentiam fieri , quod novi ac peregrini extarent sui sæculi morbi , Hippocrati incogniti , quod prisca ætas honestis labo-

E P I S T O L A

laboribus exercita, otio & voluptatibus minus indulgeret. Sed justior nostri seculi querela est, in quo sopitis τῷ ὑγεμονικῷ καὶ θυμικῷ τὸ ἐπιθυμητικόν passim regnant, adeoque quoque inter ipsos (quod dolendum) Christianos invaluit, cæco, ne dicam stulto hominum judicio, primas fere his tribuant, qui maximos calices maximo haustu, & ut Greci dicunt ἀμυστὶ exsiccare queunt. Qua de re longa subtexi hic querela posset, si nostri instituti aut vocationis esset, prolixius eam persequi; qui hæc attingere, & supremo quasi digito indicare volumus, ut ostenderemus nostra culpa fieri, quod hujus, quæ morborum differentias docet, medicinæ partis, nulla perfecta & absoluta dari doctrina possit, dum innata peccandi libidine, justo DEI judicio, quotidie morborum numerum cumulamur. Quorum multiplicationi sufficerent præsentēs temporum calamitates, ne quid his adjicere nostra culpa & vitio necesse esset.

Quas ideo prædicere in Evangelio Christum voluisse præter ceteras causas Theologis cognitās, arbitror, ut hac pia Servatoris sui admonitione pii muniti, fortiore animo temporum incommoda perferrent, & magis quieto ac securo, quæ inde corpori adveniunt damna, declinarent, futuri scilicet, & mox sequuturi gaudii meditatione. Quandoquidem si Hippocrati credimus, non possunt abesse diu ab eo corpore melancholia morbique melancholici, ubi diutius timor & mœstitia perseverant: quod hæc perpetua hujus humoris sint fomenta. Cujus quoque sequax comes, etiam ex aliorum sententia, est Somacace. Unde dubium non est, hinc fieri, quod solito frequentior hodie, & pluribus gravioribusque symptomatibus & signis, mortales divexare, latiusque suæ ditionis pomœria extendere scorbutus comperiatur. Non enim uliginosis locis & planis amplius, ut olim includitur, sed & campestria & montosa transcendit, & ad procul a nobis diffitos Germanos, Anglos, & Gallos, eos potissimum qui ad maris lītus habi-

DEDICATORIA.

habitant , commigrat , vires eundo acquirens , & eo gravius mortales divexans , quo longius alas ac virus suum (ut olim gallicus) expandit & diffundit .

Quapropter celare non potui , & apud me occultare , quæ circa hunc morbum mihi ostendere , meque longiore usu & observatione cognoscere DEUS voluit , ut hac tenuis hujus libelli fortassis præmatura editione , occasionem viris meliore sydere natis & in omni medicinæ parte exercitatis darem altius hujus morbi naturam & causas scrutandi , quo tandem collatis multorum operis (sicut factum in morbo gallico videmus) absolutum quid de hoc morbo constitui ac definiri possit . Quod in hoc morbo eo magis , quam in gallico necessarium est , quo magis nos attingit , pluribusque communis , atque huic nostro climati , quam Gallicus , plus est familiaris . Siquidem nullus fere morbus nobis in his regionibus occurrit Sceletyrbe frequentior , quique fallaci sua specie , qua alios morbos mentitur , nostri temporis medicis imponit . Dubio propemodum argumento medicos ludificare , an ægrotum divexare , magis consulto , & quadam quasi destinatione laboret . Ut propterea admiratione digni videantur , qui morbum morbum , scorbutum scorbutum dicunt : Signa vero *σημείρια* , ex quibus cognoscitur , sicut ex unguibus leo , contemnunt & aspernantur .

Hi si omnia legisse & ruminati esse videri velint , scire debebant , quæ de gallico morbo scripta ab aliis sunt : hodie vix dum satis suis differentibus symptomatibus & signis (quæ aliqui supra trecenta , ni fallor , recensent) omnibus ubique medicis cognito atque perspecto . Quo cum paribus fere passibus certare Stomacace videtur , ut symptomatum varietate , & multiplici eorundem differentia , ita quoque multa eorundem similitudine , qua ægre , nec nisi a probe exercitato circa utrumque medico distinguantur . Neque id præter rationem , quatenus una eademque utriusque generationis ratio est . Nam ab iisdem causis ,

E P I S T O L A

lis, sed qualitate tantum differentibus, a quibus nobis scorbutus hic adnascitur, gallicum nobis dictum morbum fieri compertum est iis, qui novas & nuper inventas insulas, sub antarctico polo sitas inhabitant, adeo, ut sub diametrali cœli linea, & polorum quibus sibi invicem opponuntur, distantia, mutua communicatione aliquando colludere & virus suum transfundere videri possint. Ita ad amussim quibusdam symptomatibus sibi invicem respondent: Cujusmodi sunt, exempli gratia, dolores sub noctem gravius infestantes, nervorum contractiones, & variis corporis partibus expullulantes tumores duri atque scirrhusi. Quo magis ergo laudandum studium eorum est, qui eandem diligentiam, quam in Gallico enarrando morbo prædecessores nostri posuerunt, huic tribuendam esse propter jam dictas causas contendunt, in quantum publicæ utilitati studia nostra inservire debere, omnibus bonis citra controversiam receptum est.

Attamen ut contra istiusmodi sciolos tutus, & honesto quasi præsidio munitus, in hominum manus hic noster libellus veniret, communem scribentium nostri temporis morem secutus, T. Illustri Generositati, Comes & Domine Clementissime, vobisque D. D. Ordinibus, Dominis meis observandiss. eum inscribere volui, ut patriæ meæ, cui omnes obstricti sumus, hoc vocationis meæ officio, pro ingenii mei tenuitate adstitisse, & quicquid in me studii atque laboris est devovisse, Vobis Dominis gubernatoribus testatum facerem. Maxime enim convenire putavi, ut quæ primum in cunis me vagientem, & flebilem meum in hunc mundum introitum, vitæ nostræ miserias contestantem, exaudivit & excepit terra, hoc meo qualicunque studio & labore, functionisque munere frueretur, & miseriarum, quibus premitur, ex parte sublevaretur, ac recrearetur: indeque quicquid boni hic liber habet, ad vicinas & finitimas ei terras propagaretur. Quatenus primam laboris nostri partem sibi vindicat patria, proximam vicinitatis jure, proxime

DEDICATORIA.

xime contermina terra. Quibus omnibus magis quam velim & optem, hic morbus familiaris est, cum propter frigidam & crassam aeris (quod puto) constitutionem, tum etiam & potissimum propter aquas patrias crudas, sublimes & subsalsas, quibus pleræque hæ regiones fere abundant.

Accipite igitur Domini gubernatores hilari fronte, hujus mei opusculi patrocinium, vestra inscriptione ornati, & communis patriæ nostræ saluti inprimis dicati. Quod etsi mole parvum & eruditione non instructum est, tamen rei quæ hic tractatur, necessitate ac utilitate (absit arrogantia dicto) non omnino contemnendum, neque quorundam de praxi medica conscriptis hodie libellis, (quoad nostrum, sicut rei usu comprobavit, clima) posthabendum. Quod si non displicuisse T. Illust. G. Comes & Domine Clementissime, Tuæque. Illust. G. assessoribus amplissimis, D. D. Ordinibus, Dominis meis observandis hunc meum librum intellexero, dabo operam, quemadmodum nunc Scorbuti, sic raras quasdam nostras observationes apud diversos collectas, olim in lucem edamus. Perscriptum Embda Mense Februario.

*Severinus Eugalenus
Frisius.*

MEMORANDUM FOR THE RECORD

TO : THE PRESIDENT

FROM : THE SECRETARY

SUBJECT: [Illegible]

DATE: [Illegible]

1. [Illegible]

2. [Illegible]

3. [Illegible]

4. [Illegible]

5. [Illegible]

6. [Illegible]

7. [Illegible]

8. [Illegible]

9. [Illegible]

10. [Illegible]

11. [Illegible]

12. [Illegible]

13. [Illegible]

14. [Illegible]

15. [Illegible]

16. [Illegible]

17. [Illegible]

18. [Illegible]

19. [Illegible]

20. [Illegible]

21. [Illegible]

22. [Illegible]

23. [Illegible]

24. [Illegible]

Uod corporum humanorum forma ac temperaturæ pro cœli, aquarum, alimentorumque diversitate variant, primus Hippocrates dixit, libro de aere, aqua, & locis. Et post ipsum, gravissimus medicinæ testis & author, Galenus Pergamenus. Quibus experientia subscribit, rerum magistra, quæ non minus evidenter idipsum demonstrat, quam ratio. Nam qui apud diversas nationes & gentes medicinam fecerunt, intelligunt, pro regionum, sub cœli positu diverso, situ, alias, aliis in locis, corporum constitutiones ac temperaturas esse, & ab his diversam quoque rationem curandi.

Hi etiam ab his causis fieri non ignorant, quod aliis morbis, aliæ regiones obnoxia subditæque sint. Quos quia uni genti ac cœli tractui magis proprii sunt & peculiariter, Latini indigenas, proprios, & vernaculos morbos appellarunt: Græci vero ἐπιχώρια νοσήματα.

Talis morbus Gallicus iis est, qui novas & nuper inventas insulas, Portugalliæ subiectas, inhabitant: Talis Neapolitanis Podagra: Hispaniæ finitimis gulæbocium est: Alexandrinis elephas Galeni autoritate: Nobis vero sub frigida cœli Zona, ad septentrionalis maris littus habitantibus, sceletyrbe & Stomacace Plinio dictus morbus. Qui aliis

Formas ac temperamenta humanorum corporum pro cœli, aquarum & alimentorum diversitate variare.

Morbi regionum quarundam proprii.

Nomina scorbuti.

Eugal. de Scorb.

A

fau-

Historie
laboran-
tium ven-
tris lan-
cinationi-
bus.

faucius & ulcerosus venter appellatur. Belgica & vernacula nostra lingua *Schoorbuyck*: A quo suum scorbutum formasse Latini recentiores videntur: Idque nomen inditum ei esse ab effectu puto, siquidem frequenter variis lincinationibus corpus & ventrem, veluti affecto ex cruditate ventriculo, dissecat & discindit. Quemadmodum hunc ejus effectum nuper admodum in tribus observavimus: uno proxeneta Anglo, & duabus præterea puerperis: ab his ventris distensionibus, lincinationibusque gravissime divexatis, adeo ut uni diruptum ab iis peritonæum fuerit. De quibus etiam latius forte inter observationes dicetur.

De causis scorbuti.

Causa
scorbuti.

ORigo hujus mali esse putatur, cum ab aere crasso, frigido & humido: tum vel maxime ab aquis frigidis, crudis, & subfalsis, quibus toto hoc maritimo tractu fere utimur omnes. Quibus si crassa & nautica victus ratio accedat, & cum hac tristitia diuturnior, vel consuetæ evacuationis, mensium scilicet, hæmorrhoidum, aut alvi quoque suppressio vehementior, plurimum ad hujus morbi generationem momenti habere, usus docet.

Regula
Diagnostica
generalis
prima.

Nam quos cum crassiore victus ratione diuturnior mœstitia exercuit, de his ægrotantibus constanter semper prædicere ausus fui, eos a scorbuto morbo vel solo, vel aliis permixto teneri. Neque ab his deceptum me fuisse scio, quin conjecturam ac στοιχασμόν meum comprobarit felix curationis eventus. Quod quoque ita esse experientur, qui post me animum ad hanc rem adjicere volent.

Ceterum ex hoc loco mihi incidit, quod
hic

hic recte moneri puto, scilicet in morborum
συμβολῇ & concursu, cum quibus scorbutus
 noster miscetur, nullum integre curari, nisi
 hunc una cures, aut medicamentis juncto
 morbo præscriptis, unum vel plura misceas,
 quæ hunc morbum respicere, & peculiarem
 erga eum vim & proprietatem habere cre-
 dantur: quemadmodum haud dubie notum iis
 est, qui in hujus morbi curatione leviter sal-
 tem sunt exercitati.

Canon
 therapeu-
 ticus ge-
 neralis
 primus.

Interna hujus morbi causa, melancholici
 humoris exuberantia censetur, ex jam dicta
 vitæ victusque ratione acquisita: qui circa Lie-
 nem & Hepar, vel in intermediis inter hæc
 & ventriculum spatiis, vel in ipsis etiam
 venis, quod puto, coacervatus, propriam,
 & huic morbo familiarem corruptionis for-
 mam subit, qua adjacentia, vicinæque visce-
 ra, sua vel substantia & contactu, vel qua-
 litate & fumis depravat, naturalem eorum
 temperiem corrumpendo, donec in contagii
 communionem consentiant, & ad receptam
 semel infectionis labem, alimenta superinge-
 sta commutent vitientque similem corruptionis
 formam iis imprimendo.

Interna
 scorbuti
 causa: &
 generatio
 scorbuti.

Nam quemadmodum a tenuibus & aqueis
 humoribus corrumpi alimenta in hydrope,
 atque a specifica & propria cuique corruptio-
 nis forma in Elephantiasi, lepra, morbo Gal-
 lico, & malo mortuo videmus: ita etiam in
 hoc nostro fieri verisimile est, & rationi
 consentaneum. Unde fit ut alimenta pluribus
 suis partibus ad nutriendum indisposita, pau-
 cis incrementis ad morbosæ causæ materiam
 accedant, donec tandem ab hac prægravatis
 naturæ viribus, ea affectione corpus afficia-
 tur, ad quam sua sponte magis pronum est
 & proclive. Nam ut aliis morbis alia cor-

At infra
 pag. 22. 17.
 & 37. scor-
 butum ex
 varia hu-
 morum
 miscella
 fieri cen-
 set. Vide
 infra
 pag. 54.

Ab una
eademque
causa sæpe
variæ
morborū
differen-
tiæ exi-
stunt pro-
pter cor-
porū di-
versitatē.

pōra magis obnoxia sunt: ita in aliis aliæ partes imbecilliores sunt, atque ad recipiendam causam noxiam paratiores. Unde ab una eademque causa sæpe variæ morborum differentiæ existunt, tantum propter corporum diversitatem, ac diversam eorum dispositionem variantes.

SIGNA SEU SYMPTOMATA SCORBUTI.

I. *Gingivarum putrefactio.*

Signa seu
sympto-
mata
scorbuti.
I. Gingi-
varū pu-
trefactio.

Quibus natura robustior morbosæ causæ prævalet, in iis insita vi & virtute quam longissime malum a se natura protrudit, partim in pedes, partim in gingivas morbi causam deponens. Nam quod tenue & calidum est, tenuibus halitibus permixtum sursum ad gingivas fertur: quæ concepta hac putredine intumescunt, mollescunt, exulcerantur & foetent, quibusdam foetidis suis partibus a dentibus abscedentes.

II. *Maculae subnigræ, purpureæ & sublividæ.*

2. Maculae
subnigræ,
purpureæ
& subli-
vidæ.

Quod autem crassum, terreum & grave est, ad crura decumbit, cutem horum primum subnigris maculis parvis, mox vero majoribus, purpureis, & sublividis, ad violæ purpureæ florem efflorescentibus, descœdans. Quæ, si malum pejus fiat, sæpe in totas tibias unica macula nigra diffunditur, tetra & aspectu horrenda, cum tumore
ad

ad elephantiasim accedente. Sicut evenisse cœcæ, & præpingui feminæ, ad porticum Hamburgensem meminimus.

III. *Ulceræ maligna.*

Aliquando etiam sed rarius, ex melancholici humoris superaffatione, carcinomatis seu crustosi ulceris instar, nigra macula cum vel sine pustula se offert. Quæ erosa cute & carne, in ulcus foetidum degenerat, ægre cicatricem ducens, malignum ac gangrænosum: adeo ut sensu abolito, quorundam sic laborantium crura, ferrum immissum non sentiant. Quam affectionem primum in viro nobili Ducis Ottonis Domini mei clementissimi hospitii magistro, vidi. Quando non satis adhuc perspecta mihi tum hujus curatio, tum quoque morbi species erat. Et postea in altero sene, in altera maxilla, ab hoc malo correpto: sicut latius de his inter observationes dicemus.

Grave hoc malum est, & calamitatis plenum, nisi recte curetur, mihi nunc sexies si recte memini, visum: in duobus senibus, itemque nauta, uno puello, & duabus puellis.

Ceterum quia dictis signis, quæ in gingivis ac cruribus efflorescunt, lippis, & tonsoribus hodie hic morbus notus est, nolo diutius his immorari.

Errant tamen qui dentium ex alveolorum laxitate vacillationem, (gingivis ab acribus & falsis destillationibus erosis consumptisque) hujus morbi accidens esse putant. Cum in laxitate, quæ ex scorbuto est, gingivæ non consumptæ, neque erosæ, sed tumidæ; non strictæ, sed molles & laxæ conspi-

3. Ulceræ maligna.

Historia laborantium Ulceribus crurum.

Prognost. 1.

Regula diagnost. generalis secunda.

Dentium vacillationem accidens scorbuti non esse.

ciantur, plerumque ut dixi, foetidæ, & quibusdam foetidis partibus a dentibus abscedentes. Nam quemadmodum fermentum panem, sic hi vapores putridi in teneram gingivarum carnem recepti admissique, eas, ut acetum in terram effusum, & elevant & attollunt.

Signa scorbuti minus nota, sed non minus apodictica.

Non raro prius occidit scorbutus, quam tumore gingivarum & maculis se prodant.

Verum quia hæc oculis subjiciuntur, & in sensus incurrunt, præterea cuilibet ex vulgo ab eventu curationis, & multo experimento notissima sunt & perspecta, nihil necesse est, longiore orationis contextu legentis animum hic remorari. Quamobrem ad alia, & minus nota hujus morbi signa, non minus tamen atque prædicta apodictica, transibimus. Fit enim non raro, ut prius hic morbus occidat, quam dictis illis in gingivis ac cruribus efflorescentibus signis, se prodant & ostendant: ideo alia considerare signa ac notas oportet, ex quibus affectio, num adsit, cognoscatur.

IV. Difficilis respiratio.

4. Difficilis respiratio.

Prognosticum secundum.

Regula Diagnostica specialis prima, seu notæ scorbuticæ respirationis difficultatem &

INter quæ primum & præcipuum locum respirationis difficultas tenet, de qua primo loco hic dicemus, cum frequens sit hujus morbi symptoma & grave, quo infiniti, propter morbi ignorantiam, sæpe præter Medicorum spem & expectationem deliquio ac syncope pereunt.

Sed quia omnibus thoracis affectionibus hoc accidens commune est, diligenti distinctione opus est, quo respirationis difficultatem, scorbuti comitem, ab ea, quæ thoracis morbos sequitur, discernamus. Atqui cum ea quæ a locis affectis sumitur indicatio, ceteris firmior ac certior sit, primum quomodo hujus, idest loci affecti ratione, a thoracis mor-

morbis scorbutum, & hunc comitantem respirationis difficultatem distinguere oporteat, ostendemus. Quod difficile non erit. Ideo quod a scorbuto difficulter spirantes, nihil circa thoracem conquerantur; sed locum affectum ubi gravamen sentiunt, & cujus causa cum difficultate respirare coguntur, sub diaphragmate ad ventriculi regionem monstrent, ubi ejus orificium situm esse Anatomici, & præter hos ocularis inspectio demonstrat.

communi
discer-
nentes.

1. a loco
affecto.

Unde non raro etiam in hoc morbo (sicut in reliquis fieri ventriculi cruditatibus solet) flatus in utrumque latus, nec non anteriorem ac posteriorem corporis regionem diffunduntur, ventriculi affectionem mentientes. Ibi ergo premi se & coangustari testantur, quo minus libere spirent. Quod si gravius malum fiat, adeo videmus premi diaphragma (quod puto) & consequens affici cor, ut inter decumbendum, eorum aliqui nonnumquam lipothymiam minentur, quandoque etiam subito extinguantur.

Prognost
tertium.

Vidi quibus a vaporibus sursum ab inferioribus ascendentibus, oculi per intervalla obscurarentur & caligarent, ne quem præsentium agnoscerent, cum tanta respirationis angustia, ut animam agere omnibus adstantibus viderentur, quando merito pulsus videri parvus potuit & inæqualis. Id quod præter alios, stateræ tributarii filiæ evenisse, nobiscum alii videntur.

Historie
laboran-
tis per in-
tervalla
caligine
oculorum
& aliis
sympto-
matibus
scorbuti-
cis.

Secunda differentia, qua a thoracis morbis distinguitur, ab ægrotantis sumitur sensu. Nam qui hac difficultate respirationis laborant, magis de angustia, quam nostrate lingua *Banghe* dicimus, quam respirationis molestia, conqueruntur, Quod semper cum hac spirandi difficultate, angustia ad præ-

2. diffe-
rentia ab
ægri sen-
su.

Regula
diagnost.
generalis
tertia.
Vide inf.
pag. 28.

cordia jungatur, quæ plus ægrum gravat; quam respirationis difficultas; utpote cujus sequax comes hæc est, ab eadem (ut videtur) dependens. Quare ægrotantes a sensu mali sui magnitudinem metientes, de tollenda angustia magis, quam respirationis mitigatione, apud medicum instant, obnixe eum rogantes, ut in ea removenda tollendaque intendere omnes suas cogitationes velit. Quippe qui gravamen suum melius ipsi percipiunt, & malum qua parte urget, rectius sentiunt, & intelligunt, quam adstantium quispiam.

3. Differentia a difficili respirationis intermissione seu remissione.

Tertia differentia sumi a respirationis intermissione, seu ejus remissione potest. Quamdiu enim natura robustior morbo reluctatur, neque eadem vehementia, neque semper jam dicta angustia infestat, sed quibusdam quasi vicibus res geritur; ut cessante, vel de suo vigore potius priore angustia remittente, morbus exiguas inducias naturæ concedere videatur, quam paulo post (natura interim se recolligente, & quasi ad pugnam rursus se instaurante) alia excipit priori similis, in qua frequenter mire brevis fieri respiratio solet, sicut sub prima differentia, de tributarii filia ostendimus. Quæ quibusdam subinde adeo gravis recurrit, ut animam reddituri statim esse tales videantur. Id quod etiam sub debili natura, & robustiore morbo raro fit.

Quod si robustior natura fuerit, iterum reluctatur, easdem, quas prius, inducias paciscens pro vehementia ac sævitia morbi, aut renitentis naturæ robore & debilitate, modo longiores, modo breviores. Atque hoc signo non difficile est respirationis difficultatem scorbutum comitantem, ab

ea distinguere, quæ ad thoracis morbos sequitur.

Cum enim proprium thoracis hoc opus sit, debet eo affecto, actio non intercedi, sed continuari: quatenus unanimi Medicorum consensu receptum sit, affectus, qui primario actionem lædunt (Græci *ῥινοπνεῦν* vocant) necessario partem affectam,

unde actio procedit, ad morbi solutionem uno eodemque modo semper afficere. Crescente tamen sub debili natura morbo, nihil a ratione alienum est, à forti & robusta causa, naturam debilem eodem modo &

continuo affici posse. Quo in casu, quin de compressione sub diaphragmate, ejusque anxietate conquesturi tales sint, nulli dubium esse debet. Siquidem cum morbi augmento ac decremento, neque locum affectum,

neque morbi speciem mutari, vel ex hac Dialecticorum regula constat, qua specie distare negantur, quæ gradibus inter se distant. Notum enim illud Aristotelicum est:

τὰ τὸ μείζον τε καὶ ἢ τὸν διαφέροντα ἀλλήλων εἶδος μεταβάλλειν, id est, quæ ipso majus ac minus inter se differunt, speciem non mutare.

Quarta differentia & ultima qua dignoscuntur, fuerit, quod cum hac, quæ scorbutum comitatur, respirationis difficultate, nihil eorum proprie sequatur, quæ consequi ad thoracis morbos necessario solent. Cujusmodi sunt, exempli gratia, tussis, sibilus, & stertor, dolor pungens, orthopnoea & his similia alia thoracis affectionibus propria. Ut ab his vel primo triduo, vel potius primo, si mavis, die, a thoracis morbis dignosci hæc respirationis difficultas possit & debeat.

Cur respirationis difficultas a thoracis morbo orta continua sit.

Cur quandoque etiam scorbutica respirationis difficultas continua sit.

Regula diagnost. specialis secunda quo modo scorbutica respirationis difficultas, etiam continua a vulgari dignosci queat.

Quarta differentia a consequentibus.

Atque

Respira-
tionis
difficultas
scorbuti-
ca morbo
faviente
major;
mitiore
remissior.

Atque hæc dicta nobis hætenus de illa respirationis angustia ac difficultate sint, quæ decumbentibus faviente morbo fit; Sed quod a mitiore morbo, tanquam ab imbecilliore causa, minus favos minusque vehementes affectus edi oporteat, ut naturæ, sic rationi consentaneum est.

Quando etiam sæpe longior mora damnosa juxta illud Ovidii. fuit:

*Vidi ego, quod fuerat primo sanabile
vulnus,
Dilatum, longæ damna tulisse moræ.*

Quid pro-
fit mature
hunc
morbum
agnovisse.

Alia quæ-
dam signa
respira-
tionem
difficilem
scorbuti-
cam di-
scernen-
tia a
thoracica.

1. lividior
faciei co-
lor in me-
lancholi-
cis aut
fangui-
neis, aut
color ci-
nereus
vel pallor
insuetus
in chole-
ricis.

Quamobrem in his etiam tempestivius hunc morbum agnovisse proderit, quo prius curetur, quam ingravescat, & naturæ vires demoliatur. Quod etiam sæpe, & imprimis nobis respirationis alteratio præstabit, & in nonnullis quoque lividus faciei color, in iis potissimum, qui crasso & melancholico abundant sanguine, aut temperamento magis sanguineo gaudent. In his si morbus hic subit, post levem motum (extra manifestam viscerum obstructionem) eum demonstrabunt, cum difficilior respiratio, tum labra genæque subfusco ac lurido colore præter consuetudinem, citraque ambientis aeris frigus conspicuæ.

In quibus si major accedat ad hos humores putrefactio, etiam quiescentibus, hæc lividitas in facie conspicitur, quemadmodum in Marscalco, vidua, aliisque nonnullis id observavimus. In quibus citra alia indicia nobis hunc morbum lividitas hæc manifestabat. Etsi certiore nota eum pulsus proderet, huic morbo familiaris, & ut plurimum parvus & inæqualis. Et paulo post

caci-

facitis incrementis assurgente & moram diutius trahente morbo, continuus ægrotantium languor, seu crurum gravitas, aut torpidus eorundem sensus, vel dolor partium quarundam acutus.

Historia
faciem lividam habentium.

Regula
diagnost.
generalis
quarta.

2. Pulsus
huic morbo proprius.

Regula
diagnost.
generalis
quinta.

Vide inf.
27. 41. 50.
52. 59.

3. Continuus languor seu gravitas crurum aut torpor, aut dolor partium quarundam acutus.

Regula
diagnost.
generalis
sexta.

Vide inf.
16.

4. Vitæ anteaffectus
victusque ratio & affectus animi.

5. Urinæ.

Sin cholericum ægrotantis temperamentum fuerit, incertum indicium esse solet, quod a faciei colore fumitur, nisi quod cineritius ejus color, & infuetus pallor, circa hunc morbum diutius exercitatis, eum leviori argumento declaraverit. Attamen quia fallax hoc indicium est & incertum, atque huic morbo cum aliis aliquando commune, utile quoque hic fuerit respirationis qualitatem considerare, & diligenter super thoracis morbis inquirere, circa quem si respirandi difficultate laborans, nihil incommodi se sentire confiteatur, & locum gravaminis sub diaphragmate, ad ventriculi regionem monstret ubi ejus orificium situm est, non alienum a ratione fuerit, ad hunc morbum cogitationes suas dirigere.

De quo, ut certiores reddamur, anteaffectus vitæ victusque rationem considerare, & circa animi affectus, quomodo se habuerit, interrogare oportet. Quæ si huic morbo consentiant, porro pulsum & urinam examinabimus, talesne sint, quales huic morbo familiares esse postea dicemus. Cum quibus, si præterea crurum debilitas aut sutæ crurum dolor, & durities, vel molestæ plantæ pedum punctiones, & sine manifesto morbo languor, concurrant, notiora habes, quibus tuto acquiescere possis.

Aliquod etiam hujus morbi argumentum habet, si assumpto cathartico (sicut plerumque fit) æger difficiliter spiret, & redditæ postridie urinæ, diversarum partium ac dispa-

6. Symptomata
ab usu cathartico.

Canon
Thera-
peuticus
generalis
secundus.
Vide p. 75.

res apparuerint: Si quidem, quia crassa fe-
re, & visceribus infarta hujus morbi materia
est, ex Hippocratis consilio necesse prius
est eandem ante subductionem attenuari: alio-
qui cathartico mota & conturbata hæc mate-
ria cruda & non concocta, varias anxietates
physica ratione pariet, quæ non unius ne-
que ejusdem substantiæ cum sit, sed ex va-
riis humoribus permixta, quasdam suas par-
tes medicaminis facultate commotas agita-
tasque & serosi humoris deductione ad renes
& vesicam delatas, tales ostendet, quales hu-
mores sunt, a quibus refecantur, eorundem
colorem & speciem, & cum hac morbi na-
turam repræsentantes.

Et quamvis cum viscerum inflammationibus
hoc ipsi commune sit, attamen præter alia
signa, morbi vehementia facile ab iis di-
stinguitur, ut nulla nostra admonitione ea
res indigeat. Hi etiam, si a medicamentis
huic morbo accommodatis melius habeant,
nihil est quod præterea dubitandum quis
censeat.

7. Juvan-
tia medi-
camenta
scorbuti-
ca. Vide &
inf. p. 24.

Convenit autem in hac respirationis diffi-
cultate, ut in omni scorbuto, imprimis no-
stra qualicunque observatione, cochleariæ
succus.

Canon
thera-
peuticus
specialis
in respi-
rationis
difficul-
tate scor-
butica
primus.

Et quia plerunque cum hac febris & ob-
structiones subinde graves concurrunt, iis
quæ ad hunc morbum usus invenit, miscere
oportet, quæ febrem contemperant, & obstru-
ctiones referant & tollunt. Cujusmodi huic
casui servientia sunt cuscuta, ceterach, car-
duus benedictus, absinthium romanum, fuma-
ria, betonica, & his similia alia.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
difficili
respira-

Quibus si non satis curatio procedat (ut
fieri in iis solet, qui cum graviore respi-
randi difficultate, & frequentibus hisce an-
gustiis,

gustiis, diutius urinas absque manifesta vel multa siti crassas & rubras reddunt, crasso, rubro, & furfuraceo excremento & vario subsidentibus) prædictis, felici nostro experimento, aliquid de Plirisarchontici speciebus, aut similibus addimus. Quibus statim hunc morbum obedire novimus, subsidentibus rubris, postridie in album colorem commutatis.

tione
scorbutica secundus.

Febrim
temperantia in
scorbuto
& deobstruentia.

Canon
therapeuticus specialis in
respirationis
difficultate scorbutica
tertius.

Plirisarchontici species Yis.
Prognost.
quartum.

Qua ratione nisi curentur, plurimi horum ab hac respirationis difficultate tandem suffocantur: vel si natura fortior diutius morbi violentiæ reluctetur & resistat, plerumque in hydropem tales incidere solent, a quo nihilo magis ab hac respirationis difficultate allevantur, etsi quiescente materia, & superata atque devicta magis natura, mitiores paroxysmi fiant. Alioqui fieri vix posset, ut aliquandiu vitam tales protraherent producerentque.

Multos quoque suffocatos ab hac respirationis difficultate hoc hydrope vidi, eosque potissimum, qui cathartici sæpius ac fortius moverentur.

Prognost.
quintum.

Quod si cum his urinis infestans fatis & calor adfuerit, ex medendi methodo notum est, & prædictis ea miscenda esse, quæ cum levi incidendi attenuandique facultate febrem mitigant & sitim extinguunt; habita semper cum aeris in quo vivitur, tum cibi & victus ratione, quo per vitæ cursum ægrotantes usi sunt.

Canon
therapeuticus specialis in
respiratione difficili
scorbutica quartus.

Nam quod in frigido, crasso & humido aere attenuantibus magisque incidentibus medicamentis uti conveniat, etiam ab universalis medendi methodo, & rerum magistro usu erudimur. Quod etiam nostra qualicumque experientia contestari possumus, utpote

Canon
therapeuticus generalis
tertius.

pote qui hisce præteritis annis in iisdem morbis experti sumus, aliam Hamburgi, aliam Leoverdiæ in Frisia, aliam Embedæ curandi rationem esse. Sicut haud dubie alius in Zelandia, & Enchusano oppido curationis modus est, aliis in montosis & campestribus locis.

Quod propterea admonere hic volui, ut qui post nos medicinam iis in locis sunt facturi, sciant quomodo ab his curatio sit varianda, ne si non satis ab uno atque altero simplici, huic morbo accommodato, hunc curationis eventum experiantur, illico curationem hanc damnent, sed eam intendendam, juxta hanc regulam & normam esse sciant, donec ad optatum finem demum perveniant.

Sed quia hæc cognitio a methodica doctrina (ut dixi) dependet, eaque omnibus suis partibus non satis explicari hic potest, partim quoque ab usu & experientia addiscenda est, nobis satis fuit, viam quandam aliis præmonstrasse, quam tuto sequi possint, qui post nos medicinam hisce in locis sunt facturi. Nam cum omnibus locis & corporibus, exacte accommodari hæc quantitas nequeat, necesse est, cujusque judicio eam relinqui, quo duce non difficile est ab hac via invenire, quemadmodum pro varia humorum mixtura & temperamentorum ac cœli diversitate ea cuique sit administranda. Atque hæc dicta nobis hætenus de respirationis difficultate sint, scorbuti comite.

Canon
therapeu-
ticus ge-
neralis
quartus.

V. Vomitus ejusque conatus inanis.

FIt autem, idque non raro, quod cum hac respirationis angustia, & quoque absque ea, varii vomitus, ejusdemque conatus nonnullos infestent; & quandoque graves sursum & deorsum eruptiones, (sicut in cholera morbo) contingant, quibus nihil ager allevetur, sed quæ potius pluribus ventris intestinorumque lancinationibus ægrotum, post longioris temporis intervallum conficiunt, utcumque stomachicis, & ventriculum confortantibus medicamentis ita affectus adjuvetur.

Prognosticum
sextum.

Quamobrem diligenti distinctione opus est, qua vomitum scorbuto proprium, ab eo qui ventriculi vitio, vel alias fit, distinguamus. Quod fiet primum, si communibus medicamentis, ventriculo, & huic symptomati a Veteribus præscriptis nihil nos proficere, sed contra, ægrum in pejus delabi, quotidie conspiciamus. Præterea, si subito subinde & præter rationem vomitum hunc intermittere, atque rursus de improvviso eum recurrere animadvertimus; vel illum corripere, absque ulla cognita Veteribus affectione cernamus, qui prius de sensibili ventriculi gravitate, doloreve, vel ulla ejus intemperie, morbove, ad quem sequi hic vomitus solet, nihil est conquestus; & si inanis magis adsit momenti conatus quam quod quippiam eo dignum educatur.

Regula
diagnost.
specialis
tertia h.
e. signa
seu notæ
distingu-
gentes
vomitum
scorbuti-
cum a
vulgari.
Prima
nota.
Secunda.
Tertia.
Quarta.

In his verisimilius est a scorbuto, quam propria ventriculi affectione, hunc vomendi conatum excitari.

Nam si in his regionibus, præter rationem subito atque de improvviso, quempiam ab hoc vomitu corripere contingat qui de ventriculo nihil

Regula
diagnost.
generalis
septima.

Quinta. nihil prius conquestus sit, & quemlibet cibum
 Sexta. durissimum facile concoxerit, eamque avidius
 Septima. comederit, absque ullo manifesto ventriculi,
 & adjacentium viscerum morbo, unde sequi
 physica ratione debebat, in his semper sus-
 ctum hunc morbum habere oportet; maxime si
 nauticis cibis semper usus fuerit, vel quæ
 consueta corporis evacuatio, videlicet in mu-
 lieribus menses, in viris hæmorrhoides, vel
 similis substituerit: aut quis obtusus crurum
 dolor & gravitas, quam facile explicare æger
 non possit, sentiat.

Quibus si auctarii loco, urina crassa & ru-
 bra accedat, quæ crassa sedimento rubro, aut
 subfusco & furfuraceo in matulæ fundum sub-
 fidat suaque substantia superiore supra sedi-
 menta eminente, crassa nihilominus visi-
 tur, & conturbata, certum habes & indu-
 bitatum hujus morbi argumentum, in quo
 tuto acquiescere possis: Siquidem plerif-
 que omnibus ab hoc symptomate ægrotan-
 tibus, cum his urinis, quantum memoria
 mecum repetere possum, morbum hunc ad-
 venisse memini. Talis enim urina pharma-
 copœi Hamburgensis fuit. Talis mercatoris
 Augustani Embdæ decumbentis. Talis ru-
 stici, & aliorum quos ab hac affectione
 correptos fuisse scio, paucis exceptis, in
 quibus morbi species, & pulsus parvus &
 inæqualis, absque alterius morbi, ad quem
 sequitur, significatione, obvio indicio sce-
 letyrben hujus symptomatis causam facile pro-
 diderunt.

Neque infidum signum est, quod proceden-
 te morbo, eoque diutius moram trahente, a
 languore sumitur, eo quod in morbi mora,
 & diuturniore ejus progressu, omnes hac af-
 fectione laborantes, magis languere, quam
 agro-

Historia
 scorbuti-
 corum
 vomitu
 laboran-
 tium.

Nona.

Decima.

agrotare appareant, lento morbo quodammodo tabescentes.

Postremo non contemnendum hujus morbi indicium & ab oblati sumitur: Quod a sceleratæ vomentes, a lacte & lacticiis (a quibus in ventriculi & viscerum affectionibus manifeste læduntur) sæpe melius habeant, quam ab omnibus corroborantibus medicamentis, prolixè ventriculo ab artis auctoribus præscriptis: Ideo quod adstrictionis facultate, qua plerunque prædita hæc sunt, materiam circa præcordia constringendo, altiusque imprimendo, magis sic affectos illa lædant, quam juvent: Quæ quia crassa & frigida est, dilui postulat & incidi.

Cujus causa ab experientia prodesse inventa sunt, quæ cum attenuatoria, & incisoria facultate succulenta sunt, & modice calefacientia. Qualia exempli gratia becabunga, cochlearia, trifolium aquaticum, & nasturtium utrunque sunt. Quibus in febribus ardentioribus, magisque infesta siti, jungi acetosa, ejusque succus potest. Atque in viscerum obstructionibus cum hoc malo concurrentibus, fumaria, cuscuta, ceterach, vel si fortioribus opus fuerit, carduus benedictus, absinthium romanum, chamæmelum, betonica & his similia alia: vel si pituitosi humoris plusculum, temperamenti ac victus ratione abundare animadverto; enulæ campænæ radicem, & hyssopi summitatum aliquid, jam dictis admiscere consuevi, semper curationem humorum mixtorum, junctorumque morborum dirigendo, ut ea potissimum eligantur, & junctis morbis, & humoribus peccantibus, præscribantur, quæ propriam quandam & peculiarem erga hunc morbum vim & proprietatem habent.

Eugal. de Scorb.

B

A pur-

Undecima.

Canon
Therapeuticus
specialis
in vomitu
scorbuto.

Cur vulgaria
ventriculorum
roborantia
in scorbuto
noxia.

Canon
therapeuticus
generalis
quintus.
Medicamenta
scorbutica
qualia.

Canon
therapeuticus
specialis
in scorbuto
cum febribus,
siti, &
obstructionibus
viscerum

Canon
therapeuticus
generalis
sextus.

Canon
therapeu-
ticus ge-
neralis
septimus.

A purgantibus vero tam diu abstinere oportet, donec concocti subactique humores, ac mitigata febris fuerit: Quando lenioribus id attentare expedit, quod validas purgationes, & largam sanguinis missionem, ægre hic morbus ferat.

Canon
therapeu-
ticus ge-
neralis
octavus.

Sub frigido cœlo, & aeris constitutione frigida & humida, pilulis rectius quam potionibus alvus movetur, ex quibus reliquis in hoc casu præstant pilulæ hieræ simplicis, de hiera cum agarico, alephanginæ, de fumaria, eæque vel simplices vel mixtæ pro varia corporum constitutione, & diversorum humorum purgandorum mixtura.

Canon
therap
generalis
nonus.

Si calidius cœlum, aerque in quo æger decumbit, siccior & subtilior fuerit, licet & potiones, & electuaria convenientia, pituitam ac melancholiam trahentia, propinare, vel pro ut hunc vel illum humorem magis abundare, peritus medicus dijudicabit, de quibus quia universali methodo docemur, nihil necesse est, diutius hic immorari, quæ apud alios rectius ac melius leguntur.

VI. *Alvi fluor & constipatio.*

Regula
Diagno-
stica spe-
cialis, seu
notæ di-
scernen-
tes pro-
fluvium
alvi scor-
buti cum
a liente-
ria &
diarrhæa.

Postulat tunc ordinis ratio, quædam etiam de dejectionibus dicamus, hunc morbum comitantibus, quas a diarrhæa & lienteria sequentibus hisce notis non difficulter distinxerit.

Quod in lienteria cibus fere crudus, & qualis ingestus est, aut ut primum ingestus est, descendat, quale nihil in scorbuto apparet, ut propterea facilis ejus ab hac dejectione lienterica sit distinctio. In diarrhæa sæpe a cerebro, sæpe a vicinis remo-

remotisque ventriculi locis, ad eum humores confluunt liquidi, copiosi, & varii coloris.

Contra, quæ scorbuti ratione excretiones contingunt, frequentius compactæ sunt, sed copię ingestum cibum excedentes, coloris varii, aliquando herbacei, nonnumquam cineritii coloris: aut si victus ægrotantis errore, aut propter humidiores corporis constitutionem, liquidiores quandoque hæ excretiones occurrant, plurimum tamen ab iis differre, tum quantitate, tum excretionis modo deprehenduntur, quæ in diarrhæa descendant, neque pari quantitate, neque æque confertim, atque in hac exeuntes: ne quid de nocturnis atque diurnis excretionibus dicam, nullum manifestum discrimen in hisce nostris profluviiis constituentibus, cum in diarrhæa frequentiora illa interdum esse solent, ut in viscerum obstructionibus sub vesperam & noctu.

Causam frequentioris hujus dejectionis forte referendam quis, in impeditam Hepatis transumptionem censeat, ut parcioris humidi in affluxu parsimoniam. Cum enim viscerum facultates hic morbus labefactet, credibile est a debilitata attractricis Hepatis facultate, suctionem illius, venarumque præpediri, & per consequens alimenti transumptionem ac digestionem, sicuti argumento corporis extenuatio est. Ut hujus rei causa forte frequentiores alvi dejectiones sint, magis vero compactæ propter aliqualem viscerum actionem: nisi aliunde humores propter aliorum morborum concurrentium ad intestina confluant, & vel diarrhæa, vel similis morbus huic misceatur, qui propriis suis signis discerni debet. Si quidem etiam extra

Causa
frequentioris dejectionis in profluvio scorbutico, & magis compactarum excretionum.

hunc morbum, plures misceri contingit, qui singuli suis pathognomonicis signis distinguuntur.

VII. *Mendax dysenteria.*

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
dysente-
ria men-
daci pri-
mus.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
alvi pro-
fluvio se-
cundus.

Historia
profluv.
laboran-
tium.

Prognost.
septimū.

Quibus sanguis crassus & feculentus in venis abundat, iis venæ in intestinis definentes, sæpe numero sanguinis aliquid cum his dejectionibus effundunt, excrementis non permixtum, sed ab his separatum, atque absque omni lancinatione descendens, manifesta a dysenteria differentia. His in initio sanguinis quid mittere conducit, maxime si menses aut hæmorrhoides substituerint. Alvi profluvium adstringentibus medicamentis curari non debet, sed iis, quæ erga hunc morbum proprietatem habent, atque per consequens malæ causam præcidunt. Qua curationis via nos nuper quatuor ab hoc profluvio curavimus: unum rusticum annos sex plus minus ab hoc profluvio infestatum, & alterum Anglum, tertium infantem, quartum navæ conjugem, pene Empirici cujusdam consilio, ad orci fauces deductam.

Nam prior curatio veteribus in alvi profluvio usitato adeo hac affectione laborantibus inconveniens est, ut summas angustias sic affecti (certissimo hujus morbi argumento) & aliquando extremam respirationis difficultatem incurrant, præsentis deliqui ac suffocationis periculo. Ideo, quod materiam circa præcordia constringendo, & venas constipando, putrefactionem illa adaugeat, & fortius materiam in viscere impingat, quæ crassa cum sit, dilui (ut dixi) & incidi postulat.

Ita-

Itaque aucta putrefactione ab hac constipatione, necesse est vapores fumosque ab ea collectos cumulari, qui sursum petentes, cor & præcordia vehementius infestant, jam dicta symptomata inducentes, vel his pejora, si cerebrum petant. Quare tutissima curationis via est, quam demonstravimus, quæ pro morbi diuturnitate, & varia corporum constitutione, varie mutari debet, sicut ab universali medendi methodo docemur. Neque enim eadem curatio omnibus convenit, non magis atque omnibus pedibus unus calceus.

Digressio.

Magnam quoque, ad monstrandam in his dejectionibus morbum scorbutum præminentiam, pulsus & urina habent. De quibus pauca quædam hoc loco tractationis consequentia invitati dicemus, quantum ad hoc institutum sufficere putabimus, & præsentì operi necessarium: Quandoquidem citra alia indicia, non semel ad morbi cognitionem nos sola urina deduxit, sicut etiam fatebuntur, qui mecum animum ad harum rerum considerationem adjicere volent.

Nota aliæ profluvii scorbuticum, adeoque scorbutum omnem demonstrantes.

Sunt autem urine eorum, qui ab hoc morbo ægrotant, variæ, pro temperamentorum ægrotantium, diversitate, & varia humorum putrescentium, morbi que natura.

i. Ex urinis, quæ variæ.

Nam si levior putredo & morbi initium sit, urina quandoque citrina & tenuis, quandoque crassa & alba visuntur, quales reddi in omni cruditate solent. Et quibus nihil certi de hoc morbo constitui potest: crescente vero putrefactione & morbo, non-

Urina in scorbuti initio quales.

Urine in
scorbuti
progressu
quales.

Regula
diagnost.
generalis
octava.
Vide inf.
pag. 26.

Prognos-
ticum
octavum.

Regula
Diagnostica ge-
neralis
nona
ex urinis
crassis &
rubris,
certo
scorbuti
signo, si
adsint
conditio-
nes se-
quentes.

nunquam tenues & rubræ intensæ rubedinis, sed ad fuscum declinantis apparent, similes iis (nisi quod obscure livescant) quæ in ardentibus febribus redduntur. Cum quibus si nulla aut nullius momenti sitis, putrefactionis, quas urina habet, notis non correspondens, conjuncta fuerit, certissimum hujus morbi, sicut non semel experti sumus, indicium habet; maxime si obambulantibus, & omnia vitæ munia sine offensione administrantibus, tales reddantur.

Novi qui curationem illius negligentes, ac differentes, post aliquot menses in dimidii lateris resolutionem inciderint.

Frequenter crassæ urinæ apparent & rubræ, manifesta lividitate insignes, & nunquam saturatæ rubedinis, sed crassæ, quæ aut tales permanent, aut crasso, rubro, & gravi sedimento in matulæ fundum, fursurum ceu arenularum instar subsident. In quarum plerisque præter dicta sedimenta, multa cruda & pituitosa excrementa, superiori & eminenti supra residencias substantiæ appensa adhærent, eidem neque permixta, neque integre tamen separata, sed appendentia potius, vel ad eandem quasi suspensa, totam urinæ massam superiorem turbidam & crassam reddentia. Quibus si ferventis aquæ vel ignis calore, priorem quam redditæ habebant, formam restituas, videbis semper colorem eas monstrare, ex fusco rubescentem. Qui magis minusque rubescens erit, pro sedimentorum rubescentium copia ac paucitate.

Tales quoque certum, apodicticum, ac indubitatum hujus morbi signum habent, si pro putrefactionis notis, quas urina ostendit, sitis modica aut nulla (quemadmodum fieri ple-

plerumque solet) ægrotum ostendat: Si nullius febris typum morbus ostendat, si totius corporis languor, aut lenta febris ægrotum detineat, atque is paulatim citra causam veteribus proditam contabescat, sicut fieri perseverante morbo solet.

Aliquibus urina in hoc morbo crassa, alba, & turbida est; quæ statim postquam reddita est, conturbatur, pluribus sæpe corporibus rotundis & albis, arenularum instar subsidens, a quibus nihilo clarior illa fit, sed turbida perseverat, superiori sua substantia crassa & pingui, matulæ parietibus sæpe adherens.

Talis etiam non infidum hujus morbi indicium habet, quod curationis experimento magis postea cognoscitur; si a catharticis non clarescat sed turbidior fiat, vel æque turbida perseveret, si nullis concoquentibus, & incidentibus pituitosos humores medicamentis illa obediat, ut vel quicquam ab iis clarescat & immutetur, aut ab iisdem æger allevetur.

Præterea si tales absque ullo manifesti seu veteribus cogniti morbi indicio fiant & reddantur, atque æger languere magis, quam ægrotare videatur, & pulsus huic morbo familiaris occurrat, parvus & inæqualis.

Memini quoque cum his urinis, omnibus fere oris siccitatem molestam fuisse, super lenta febre contestantem: & perseverante diutius, ægri negligentia, aut curantis inscitia, morbo, tandem omnibus obtusum crurum aliarumque partium dolorem subortum fuisse, non infido hujus morbi signo, sicut latius de eo suo loco dicemus.

Aliorum urinæ intemperantius visitantium,

Regula
diagnost.
generalis
decima
ex urinis
crassis,
albis &
turbidis
&c Vide
inf. p 30.

Conditio-
nes leu-
notæ uri-
narum ta-
lium
confir-
mantes.

6
Prognost.
notum.

Regula
diagnost.
generalis
undecima
ex urinis
crassis,
nigris &
turbidis:
itemque
ex nigris
cum ob-
scura al-
bedine.

crassæ visæ sunt, nigræ, & turbidæ, quæ vel sic permanebant, vel turbido & nigro sedimento in fundum subsidebant. Quæ aliis nigræ redditæ sunt, cum obscurata albedine ex crudo nigroque humore quasi contrahuntur, ac si multo nigro, albi partem admiscueris, ut ex obscuro palleat. Familiaris hæc urina iis est, qui negligentius vivunt, & curis anguntur, quantum nostra qualicunque observatione animadvertere hætenus potuimus. Id quod non obscure urinæ substantia testatur, ex melancholici, pituitosique humoris permixtione, colorata, peccantis humoris qualitatem, manifestum indicio vitæ rationi respondentem, demonstrans.

Notæ his
urinæ ad-
iunctæ: si-
tis gra-
vior, ca-
lor ma-
ior, ari-
ditas lin-
guæ, pul-
sus parvus
& inæ-
qualis.

His plerumque sitis gravior adest, cum multo & molesto caloris sensu, atque infesta linguæ ariditate; nisi quod adnatam, & huic morbo peculiarem inæqualitatem, parvitatemque pulsus ostendat.

Ex quo primum in animum mihi inducere ausus fui, cum scorbutico quoque hoc malum communicare, vel potius ab eo (si mavis) excitari, quandoquidem, cum ejus curatione reliqua symptomata concidunt, & collabuntur, sicut non semel mihi curatio monstravit, & pluribus a nobis infra inter observationes dicetur.

Canon
therap.
generalis
decimus.

Usu tamen, præmonstrante ratione, deprehendi, propter crudorum humorum permixtionem, & gravem eorundem putrefactionem, quem caloris sensus æstusque commonstrant, iis quæ proprie ad hunc morbum faciunt, miscendum aliquid esse, crudos humores quod concoquat, calorem contrahat, humoremque melancholicum digerat, extenuet, & incidat. A vehementius

tius

tius calefacientibus vero tandiu abstinere necesse est, donec febris sublata, aut saltem mitigata fuerit. Quibus si non satis curatio procedat, semper a mitioribus paulatim ad fortiora assurgere oportet, donec ad eum medicaminis gradum perveniamus, qui morbum ejusque causam demoliri sit potens.

Sunt autem ex scorbuticis medicamentis, quæ huic casui serviunt, in primis aceto-
sa & Becabunga, quibus permisceri tempe-
rate calida, & humorem melancholicum
incidentia ac digerentia possunt, cuscuta
scilicet, ceterach, trichomanes, polypodii
quercuum radices, capillus Veneris, buglof-
sa: Et pro crudorum humorum concoctione
ac incisione hyssopus & betonica, ut pro
delenda mitigandaque febre, febrilique calo-
re, cichorium, Endivia & id genus alia, ali-
quali semper incidendi attenuandique faculta-
te adornata.

Quibus si non satis morbus obediat, deve-
nire ad carduum benedictum, absinthium, &
fumariam oportet, eorum quantitatem eousque
intendendo, donec optatum in his finem &
affectum consequaris.

Quod autem cibus refrigerans his conve-
niat, & dari oporteat, atque a vino & for-
tiori cerevisia eos arceri necesse sit, ex ve-
terum & recentiorum medicorum scriptis
placitisque magis notum est, quam ut hoc
loco illud admoneri debeat. Conveniunt au-
tem sic affectis excerevisiis nobis usitatis, Bre-
mensis tenuis, Luneburgensis, Brunsvicensis,
Anglicana tenuis, & Einbecensis, quæ æstate
non infimas inter has laudes meretur, eo quod
cæteris tenuior, plus sitim sedet, & plerisque
ægris magis grata sit, ab Andernaco doctissi-
mo ac celeberrimo nostri temporis Medico,
etiam

Medica-
mēta scor-
butica
frigida,
temperate
calida &
humorum
melan-
cholicum
inciden-
tia: cru-
dos hu-
mores
conco-
quentia,
& febrim
mitigan-
tia.

Canon
therap.
specialis
in febrī
scorbuto
juncta.
Cerevisiæ
in scor-
buto con-
venien-
tes. Ein-
becensis
cerevisiæ
commen-
datio.
Anderna-
cius.

etiam pestis ardoribus commendata, dialogis suis, quos de peste tres elegantissimos simul & doctissimos edidit.

Sitis notis putredinis non respondens, sup. pag. 15.

Cum his urinis plerisque omnibus sitis, & oris labiorumque siccitas molesta est, quæ tamen aliis mitior est, aliis intensior, iis vero ut plurimum infestissima, qui nigras & turbidas reddunt, sed quæ modica aliquid assumptione semper facile placatur, etsi non ita multo post eadem, ob oris labiorumque siccitatem, humectandi os & labia necessitas recurrat.

Raro tamen putrefactionis notis, quas urina demonstrat, potus quantitas ac desiderium respondet, sæpe etiam horum nonnulli, qui has urinas reddunt, largiore potu offenduntur. Unde etiam non contemnendum capi hujus morbi indicium potest.

Regula diagnost. generalis octava repetita cū auctario.

In quorum enim urinis majora putrefactionis indicia insunt, quam foris ex calore & siti apparet, morbo lento existente, & ad nullius veteribus cognitæ febris typum accedente, de his certo tecum statuere potes ac debes, a scorbutis tales detineri.

Regula diagnost. generalis duodecima ex observatione successus in curatione vide sup. & infra 12. 31. 33. 142. &c.

Id quod curatio monstrabit, si convenientibus, & huic morbo accommodatis medicamentis, eam tentare non pigebit. Videbis enim hac curationis ratione brevi & in paucis diebus (nisi inveteratus sit morbus) tales sanari, & ad pristinam valetudinem reduci, quos nulla medicina prius potuit sublevare, cadentibus in dies magis magisque ægrotantis viribus.

Ratio cur aliquando notis putredinis in urina sitis in

Ratio forte hujus urinæ, parciorisque sitis fuerit, quod humor melancholicus, materialis hujus morbi causa judicatus, putrefactus & accensus, suæ quidem putrefactionis

no-

notas in urina edat sæpe ardentibus febribus scorbuto non respondet. pares, aut non multum dissimiles, sed quia crassus, idemque frigidus & terreus est, neque facile (ut virida ligna) accenditur, neque accensus, perinde atque ceteri humores, urit. Cujus causa, etsi labiorum orisque siccitatem facere potens sit, non tamen idem semper adferre bibendi desiderium, aut similem inquietudinem solet, atque febris continua & ardens: utpote quæ fumosis suis vaporibus magis, quam igneo calore cor ferit.

Quo fit ut quamvis crebrum, parvum tamen ut plurimum, & inæqualem pulsum faciat, non dissimilem illi, qui in febrium accessionibus sentitur. Nota est pulsu.

Quo nomine aliquando etiam doctissimis in medicina viris hic pulsus imposuit, ob hujus parvitatem febrem magno curationis errore, & ægrotantis periculo contemnentibus, vel non agnoscentibus, sicut maximi medici exemplo ostendere possem, nisi aliorum famæ & existimationi nos consulere, Christiana caritas juberet. Et quotus quisque est, qui non aliquando dormitet & hallucinetur? Admonitio, ne ob pulsus parvitatem febrem contemnamus aut non agnoscamus.

Putavi tamen veritatis studio id hic admonendum esse, ut hac admonitione ad curationem instructiores, iis medicamentis, quæ crassam hujus morbi, in qua residet, causam Canon therap. generalis undecimus. materiale attenuant & incidunt, quædam miscenda esse sciremus, quæ cum eadem facultate, leviter refrigerant.

VIII. *Febres inordinatae.*

8. Febres
inordina-
tae febriu
scorbuti-
carum va-
rietates
multiplex.

Sup. p. II.

Sunt autem febres, quae cum his urinis nobis offeruntur, aut lentae & continuae, aut interpolatae & intermittentes, sed quae nullo saepe signo veterum febribus assimilatur, nisi quod falso quotidianae, tertianae, ac quartanae febris typo ludant, easque dierum imitatione potius quam signorum proprietate exprimant & referant. Frequenter etiam nullo ordine invadunt, & quandoque quotidie bis, aliquando ter quaterve, etiam post tertium saepe, quartum, quintum & sextum diem, variis horripilationibus & inordinatis agrotum instant, nullo aut nullius momenti calore saepe comitatis. Quin etiam aestuantem calorem subsequutum has horripilationes fuisse observavi, sed cum multa ad praecordia anxietate conjunctum non infido hujus morbi, ut antea dixi signo. His circa febris vigorem pulsus aliquando esse magnus ac durus solet, qui circa declinationem rursus suo se indicio prodit, nativam & huic morbo propriam parvitatem inaequalitatemque retinens & ostentans.

Sed & sex, ac septem horas, ab his horripilationibus, & frigoris sensu detineri quosdam vidi, priusquam febrilis calor accenderetur, vel ad exteriora illorum spiritus & sanguis diffunderentur, qui suo reditu, ab interioribus multo & molesto aestu corporis extrema afficiebant, cum multa siti, & molesta linguae labiorumque ariditate. Quibusdam sensus fit, atque si frigida intus ad spinalem medullam ipsis affunderetur. Unum novi retro ad dorsum calido sensu, & in anteriore corporis parte, frigido affectum fuisse. Sed & hunc

hunc etiam, aliis quotidie semel ac sæpius, aliis post secundum & tertium diem reversus fuisse, memini, nullo aut perquam exiguo comitatum calore.

Paucos cum his urinis vehementiore corripere frigore vidi, & ab hoc alios gravissimo calore, alios levi, & nonnullos nullo pene infestari.

Quos autem calor & sitis magis excruciarunt, his omnibus cum anxietate per intervalla recurrente, advenisse, nostra qualicunque observatione animadvertum est.

In quibus præter hanc anxietatem, si non initio, & morbi vigore, febrem hanc pulsus ostenderit, saltem in paroxysmi declinatione manifesto indicio sua parvitate ac inæqualitate eam judicabit. Sicut latius postea de hoc pulsu dicemus, ubi ad eum locum oratio nostra pervenerit. Plurimum n. momenti in his diligens pulsuum observatio habet. Quod reliquorum symptomatum propter varias & diversas corporum constitutiones ac temperaturas, facilis sit permutatio, quæ tamen si diligenter attendas, fere unius pulsus notioni subjacent, quatenus ab una eademque causa, ea profiscuntur & emanant.

In his omnibus cum propter multiplicem symptomatum varietatem raritatemque, causam subdesse raram, & veteribus incognitam, considerarem: post varias habitas mecum deliberationes & diligentem pulsuum urinarumque examinationem: tandem scorbutum adscribendam inveni, conjecturam meam ac *ἐνχορμόν* de his, comprobante felici curationis eventu. Quem similem deprehendant, qui post me animum ad hæc adjicere & idem mecum explorare non recusabunt.

Adhuc

Adhuc levissimas putrefactionis notas, cum hujus morbi significatione habent urinæ tenues & citrinæ sub obscura fuscedine lividitateque conspicuæ. Atque hæc dicta nobis de iis urinis sint, quæ cum scorbuti morbi demonstratione putrefactionis notas, & per consequens febrilis caloris indicia ostendunt, ideoque cum iis quæ hunc morbum curant, quandoque admixtionem eorum medicaminum postulant & requirunt, quæ calorem contemperant & febrem extinguunt, pro febris modo ac magnitudine, majore minoreve quantitate; sic tamen ut quantum fieri potest, aliquali aperiendi ac incidendi facultate ea prædita & adornata sint.

Urinæ citra febris & putredinis notas scorbutum ostendentes.

Postulat vero nunc ordinis ratio, de iis urinis dicamus, quæ citra febris ac putrefactionis humorum indicia hunc morbum ostendunt. Cujusmodi imprimis urina alba, crassa, & turbida est, in cujus fundum plura paucioraque corpora subsident, alba, rotunda, cineritia, crassa & gravia, arenulis majoribus, ac fractæ polentæ non dissimilia, quæ nisi fortiore matulæ motu, urinæ substantiæ rursus non permiscantur, nec a matulæ fundo eleventur, quasi semimortua, & instar puris, caloris nativi spirituumque vacua.

Vide sup. pag. 23. Prognost. decimum.

Hæc etiam indubitatum hujus morbi argumentum habent: ut semper (absit arrogantia dicto) hunc morbum ex his pronunciare ausus fuerim. Memini plerorumque qui has urinas redderent, crura ab hoc morbo resoluta fuisse. De qua re an certum quid hæ urinæ attestentur, non satis confirmare ausim.

At certo scorbutum eas demonstrare, plurimis experimentis mihi constat. Quod sic esse deprehendent, quibus bis terve hæ visæ & probata super his curatio fuerit, quæ re ipsa

ipſa comprobat, quod ratio invenit. Talis fuit urina bubulci, nautæ, mercatoris Drefdenſis, ſicut latius de his inter obſervationes dicemus. Quibus crura ſimul ab hoc morbo reſoluta fuere, curatique ab his medicamentis quidam eorum in quinque ac ſex diebus ſunt, alii etiam in paucioribus, & nonnulli in duabus plus minus hebdomadis.

Hiſtorie ſcorbuticorum cū urinis albis, craſſis, & turbidis.

Quorundam hoc morbo laborantium urina tenuis & ſpicea viſitur, & ſæpe feri inſtar pallescens, qualis reddi in viſcerum obſtructionibus, ac ventriculi cruditate ſolet. Ex quibus nullum certum capi poteſt huius morbi argumentum, quantum mea qualicumque obſervatione animadvertere haſtenus quivi.

Urina tenuis & ſpicea.

Tres novi, quibus cum hac urina continuus vomitus moleſtus erat, in quibus craſſæ & rubræ præceſſerant, ſicut ab amicis & domeſticis edoctus ſum. Quod fieri maxime ſolet, quando diuturniore morbi mora expulſrix facultas afflicta languet, ut altiores morbus egerit radices, vel quoties natura debilis morbi materiam non aggreditur. Cognoscitur autem curationis experimento. Nam exhibitis quæ huic morbo ſerviunt medicamentis, obſervabis poſtridie, vel ſaltem poſt biduum, ab his, ex tenuibus craſſas factas eas eſſe, cum ſimilibus ſedimentis rubris & craſſis, manifeſto huius morbi, ſicut jam dixi argumento.

Hiſtoria de urina tenui & ſpicea cū vomitu poſt urinam craſſam & rubram.

Proinde cum his urinis ſemper inquirere debemus, quales in morbi principio urinæ vel ejus apparuerint progreſſu, ſi notiora certioraque de hoc morbo cognoscere cupiamus. Ex quibus ſi nulla certa notitia haberi poteſt, amplius conſiderabimus, num qui morbus

Regula diagn. I. generaliffima, h. eſt methodus interrogandi &

1. eractandi
 2. agrum ad
 3. scor-
 4. buti ve-
 5. stiga-
 6. tionem.

bus, cuius ratione sequi eum veteres dixe-
 runt, sublit. Item num quem post modum vel
 alias, sub præcordiis sentiat respirationis an-
 gustiam, at quem obtusum crurum dolorem.
 Vel num quandoque scorbuto laboraverit, ex
 quo non satis fuerit restitutus, vel quovis
 alio symptomate huic morbo proprio, exem-
 pli gratia, arthriticis doloribus varie locum
 affectum, & præter rationem commutantibus,
 aut simili.

Quorum si quid æger confiteatur, ha-
 bes evidens hujus morbi signum. Si neget,
 majoris certitudinis ergo amplius ægrotum
 percunctor (licet enim nobis eadem sæpius
 rogare, quandoquidem ut recte celeberrimus
 nostri temporis medicus Guilielmus Ron-
 deletius monet, mercatores non piget, pe-
 cuniæ calculum ter quaterve repetere) quo
 victu sit usus, & quibus potissimum dele-
 ctatus sit cibus, num adversa tulerit & quo
 animo, num prius boni habitus fuerit, nunc
 vero præter rationem & sine manifesto morbo
 contabuerit.

Si nec illud, num quid in corpore substi-
 terit, quod purgari solet. Quibus in locis
 commoretur, campestribus, an uliginosis &
 planis. Quis situs loci istius ad mare septen-
 trionale. Quæ ratio ibidem aquarum.

Ex quibus si levibus tantum conjecturis
 sententiam meam de scorbuto confirmari ani-
 madvertam: Atque æger interea nullo morbo
 manifesto veteribus cognito laborare videatur;
 convenienti huic morbo medicamento semel
 atque iterum eum exploro.

A quo si ex tenuibus & spicis urinis,
 commutari eas in crassas & subrubras ac tur-
 bidas conspicias, crasso, rubro ac gravi se-
 dimento subsidentes, habes curationis bene-
 in-

instituta indicium non leve. Quod urina hæc latentem prius, quiescentemque morbi causam, medicamentum hoc commovisse, & naturæ directione aggressum esse demonstrat, indicans qua cœpimus via, pergendum esse, donec a natura morbi causa medicaminis interventione, concocta ac separata, expulsionī obediāt obtemperetque.

Hanc urinarum ab his medicamentis permutationem, intra biduum subsecutam fuisse in duobus Stadenſis urbis ſenatoribus observavi, qui diu ante cum hoc morbo fuerant conflictati, aliis atque aliis symptomatibus subinde infestati.

Historia
commu-
tationis
urinarum
in scor-
buto.

Eandem quoque nuper Embdæ consideravi, in uno caupone, & altero nauta. Quorum alter, caupo scilicet, supra sex menses domi claudus ab hoc morbo defecerat, præter unius cruris paralyſin, summis quoque crurum doloribus divexatus. Pro quibus varias chirurgorum unctiones expertus frustra fuerat, in dies in deterius proficiens.

Sed & ægri ſensus ſi melius habeat, monere nos debet, incepta ſemel curatione pergendum eſſe. Siquidem certiffimum eſt, quod ab eo ſumitur indicium, & dignum, quod in omni curatione animadvertatur. Unde & Hippocratem argumentari aphoriſmorum ſeſtione ſecunda non piguit. Nihil enim tam eſt pernicioſum ac malum, quam ab uno, ad aliud medicaminis genus, facile, & ſine cauſa tranſire. Aut leviter ab iis recedere, a quibus melius ſe ſentire æger teſtatur.

Canon
therap.
generalis
duodeci-
mus. Vide
p. 12. 31.

Aph. 17.

Quamobrem fugiendum vel maxime illud medicorum genus eſt, quod quotidie,

Fugiendi
Medici

Eugal. de Scorb.

C

quo-

qui quo-
tidie no-
va medi-
camenta
præscri-
bunt.

quoties ægros invisit, novas ac diversas medicaminum compositiones ægris præscribit.

Sed de his, quia præter nostrum institutum sunt, hæc sufficiant. Itaque unde oratio digressa est, revertentes, porro ostendemus, æque ab his urinis, sicut & a pulsu, morbique natura & moribus, quasdam nostras febres intermittentes, tertianæ, quotidianæ, ac quartanæ febris typo ludentes, a veterum febribus discerni & distingui, atque prædictas, quæ nullo ordine ægrotantes, ut dixi, infestant.

IX. *Febres intermittentes.*

9. Febres
intermit-
tentes
scorbuti-
cæ.

Contingit enim non raro apud nos quibusdam febribus intermittentibus, & quotidie, tertio, ac quarto die recurrentibus vulgus nostrum corripitur, præter diei accessiorem nihil cum veterum febribus communicantibus, vel saltem paucissimis notis iisdem respondentibus.

Quas etiam si curationis modo veteribus descripto, curare fueris aggressus, adeo nihil proficies, ut cum artis vituperio, & tuo ipsius quoque tædio, curationem sis tentaturus, ut propterea recte dictum a Galeno sit, febres non dierum numero, sed signorum proprietate distinguendas atque dijudicandas esse. Et recte scriptum a Peucero viro doctissimo in præfatione libri de divinationum generibus sit, medicationem omnem everti ab eo, qui signorum considerationem tollit.

Quam multas enim (ne quid de reliquis dicam) quartanas paucis abhinc annis vidimus & curavimus, quæ nullum cum veterum

terum quartanis, præter diei accessionem, signum commune, neque in pulsu, neque in urinis, aliisque ejus symptomatibus habebant?

Nam ut ceteros taceam (etsi etiam maximi nominis & authoritatis viros ac feminas testes hic adducere queam) unius infantis & bimuli testimonio adhuc lætentis, contentus ero, viri in Republica Embdana celebris, & bonarum artium ac juris studiosi, nostrique amantis, filioli tunc temporis, unici, qui cum nutricis lacte sibi hoc malum suxerat. In quo primum febris hæc cum levi extremorum frigiditate incepit, quæ ad horam unam plus minus durabat. Hanc calor subsequēbatur mitis, aliquando horis octo, quandoque novem eum infestans. Quando sæpius sed parum bibit, vix singulis vicibus cochlearia duo. Toto autem paroxysmi tempore libram dimidiam & nonnunquam ne quidem libræ quadrantem. Etsi interea puer langueret, omnibus ejus viribus graviter afflictis. Cui demum (perseverante diutius morbo) oculi intumesce-
re, & prætumido tumore facies attolli cœpit. Unde de cachexia ac graviore morbo sollicitus, quibusdam propinatis nutrici medicamentis, ægrotantem DEI beneficio curavi. Pulsus etiam in ipso febris vigore parvus erat & inæqualis. Et urina in terram projecta albida viscebatur & turbida. Febris vero quarto quoque die recurrens.

Hæc si ex dierum numero æstimanda febris fuisset, haud dubie ut quartana curari illa debuisset. Cum qua præter accessionis diem, nullo signo præterea communicabat, sicut manifestum est, cum quartanæ veterum signis, hæc nostra conferenti. Ut ta-

Historia
memora-
bilis in-
fantis fe-
bri quar-
tana scor-
butica læ-
borantis.

ceam infantis temperamentum sanguineum & laudatissimum, a melancholici humoris generatione alienissimum.

Quamobrem suis quæque febres notis ac signis æstimari ac dignosci, non dierum invasione debent. Id quod ubique & in omnibus febribus sibi proponere ac infigere debent, qui medicinam apud nos feliciter exercere cupiunt. Scilicet ut veterum febrium, cum his nostris de quibus sermo est, collatione distinguere norint, quibus signis veterum febribus accedant, & quibus rursus discrepent & dissentiant.

Regula
prima
diagnost.
specialis
quinta,
seu notæ
discer-
nentes fe-
brim scor-
buticam a
communi.
Vide inf.
pag. 38. &
seqq.

Quod imprimis nobis pulsus monstrabit, si parvus & inæqualis præter febris rationem fuerit, deinde præter pulsum urina, eo quo dixi, modo considerata. Ultimo quoque propria cujusque febris accidentia, quæ in memoria habere eum oportet, qui feliciter has nostras dignoscere velit.

Futurum enim est, ut hac consideratione in morbi notitiam deductus, paucis diebus gravissimas quasque febres sit curaturus, quibus nulla prius veterum profuit curatio: observatis tamen scopis & indicationibus, quas nobis medendi methodus præscribit. Quæ, quia a nemine hætenus satis animadversa sunt, quod sciam, hinc factum esse arbitror, quod tantopere vilescere apud nos & in his regionibus medicina cœperit, utpote quæ nullius febris curationem certo promitteret, sed quæ plus sæpe offenderet, quam proderet, non medicæ artis culpa, sed artificum ignorantia, pro ratione locorum & circumstantiarum, cuique feбри commoda medicamina applicare nescientium.

Quo magis necessariam diligentem signo-
rum

rum sceletyrbes traditionem esse putavi, quod ab his ad morbi notitiam, & per consequens rectam curandi rationem quasi manu ducamur.

Nam si in his regionibus febricitare quispiam, cum crassis, rubris & subfuscis urinis coeperit, plurimis subsidentibus conspicuis, a quibus nihilo clarior supereminens supra hæc urina extat, sed crassa & turbida atque subalbida, persistat: quod, inquam, cum hujus morbi significatione id fiat, supra ostendimus: Siquidem non unius, sed plurimorum humorum & diversorum putrefactionem, urina talis demonstrat, & propterea non simplicem, etsi prima fronte videatur, sed compositum morbum, ex varia humorum miscella.

Quæ si tertianæ febris, ut quandoque & sæpe fit, typum mentiatur, adhuc magis manifesta differentia, magisque perspicua erit, quæ ab his urinis sumitur: Quod in illa frequenter in initio urinæ tenues & citrinæ conspiciantur, atque ad monstrandam sufficientem humoris peccantis concoctionem, nonnumquam nubecula sufficiat, cum in hac nostra, crassa illa & diversarum partium occurrat.

Ut taceam, in tertiana etiam notha urinis crassescantibus, & crasso sedimento subsidentibus, febris declinationem expectari, quæ in hac nostra extremam cruditatem, ut plurimum, denotat: Sicut manifestum exemplum quod cum his febris quotidiane invaleseat & assurgat, vel saltem nullam sui imminutionem ostendat, & certo hujus morbi præsentis testimonio, & ejus, a vera vel notha tertiana veteribus cognita, discrepantia.

Urinarum in febribus scorbuticis exactior consideratio.

Urinæ crassæ rubræ & subfuscae in scorbutico quid notent. pag. 23. Vide Hipp. aph. 33. lib. 7.

Urinæ in tertiana scorbutica quales.

In tertiana scorbutica urinæ crassæ.

Explicat
aph.

Hipp. ex
2. pro-

gnost. 27.

quem ci-
tat Gal.

4. aph.
comm. 71.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

Prognost.
undeci-
mum.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

10. aph.
10. aph.

Hippocrates urinas rubras rubro sedimento in maculæ fundum subsidentes, longiores quidem morbos designare, sed tutas & sine periculo esse in aphorismis dixit. Quem si hic & in nostris ægrotis sequamur, non raro nostris prædictionibus, magna artis infamia, & nostra non vulgari turpitudine, a scopo aberrabimus. Quandoquidem cum his urinis quamplurimos hodie apud nos interire videmus, ab angustia hac, præter medicorum spem & expectationem extinctos, vel alias morbi magnitudine & diuturnitate pressos. Quemadmodum pluribus exemplis id hic, si necesse esset, probare possem.

Quapropter Hippocratis aphorismum de iis sedimentis intelligendum esse opinor, quæ in fundum subsidentia, reliquam & supereminentem urinæ substantiam claram & pellucidam relinquunt, nullis excrementis contaminatam; Ideoque naturæ super peccante materia victoriam, vel aliqualem concoctionem & subactionem ostendunt. Quæ in nostris urinis extremæ cruditatis signum habere, superiores urinæ partes crudæ, indigestæ, ac turbidæ demonstrant, & propter has quotidie tacitis incrementis assurgens morbus.

Quare qui medicinam facere apud nos considerate volunt, diligenter animadvertere debent, ne dum Hippocratem in his se sequi arbitrantur, ab his subsidentiis decipiantur, & cum sua & artis infamia prius prædictionibus suis impingant, quam morbus ejusque natura, recte iis cognita sit & perspecta.

Quod fiet, primum si ad diversas urinarum partes animum attendant. Deinde si omnia

omnia febris signa & symptomata secum diligenter expendant & quibus signis ad veterum febres hæ nostræ accedant, quibus discrepent, & dissentiant, studiose dignoscant. Futurum enim hoc modo est, ut plurimas agnoscere notas cogantur, quibus a veterum intermittentibus nostræ discrepent & distinguantur: Sive caloris qualitatem, frigorisque sensum, sive morbi naturam & mores febrisque continuationem, & supervientia aliquando cum his symptomata rara, & a veterum foro aliena, considerent & contemplantur. Nam in quartana (exempli causa) etsi urinis sæpe hæ nostræ febres conveniant, atque perinde in his nostris eæ, atque in quartana veterum, crassæ appareant & subfusæ, rarissime tamen in morbi principio, & prima febris accessione, rubidæ illæ, & crasso ac gravi sedimento subsidere conspiciuntur, vel dispari substantia partim subsidente, partim conturbata apparent.

Accedit in veterum quartanis, crassas & subsidentes urinas concoctionis initium designare, quas in nostris extremæ cruditatis initium habere, morbi incrementum ostendit: Ne quid de raris accidentibus dicam, uti cum tertiana & quotidiana nostra febre, sic etiam cum hisce quartanis subinde concurrentibus, motibus scilicet convulsivis, lethargo, tremore, variis & pungentibus corporis doloribus & lincinationibus, vel hujus febris, in alium morbum, præter rationem, transitione: Sicut frequente & imprimis apud Embdanos contingere vidi, ubi etiam quam Hamburgi peritior hic morbus esse solet, & difficilioris ac operosioris in quibusdam curationis.

Signa veterum febribus cū nostris communia & diversa. Vide sup. pag. 36.

Urinæ in quartanis veterū & nostris quomodo conveniant: quomodo discrepent.

Accidentia rara in nostris febribus contingentia.

Embdæ, quam Hamburges scorbutus peritior.

Ab his & similibus accidentibus non est difficile, has nostras intermittentes febres ab iis, quas antiquitas agnovit, distinguere, iis qui exercitatum in veterum morbis, eorumque dignotione, ingenium habent.

Quotidianæ veterum a nostris quomodo differant.

In quotidianis plerunque urinæ crassæ & albidæ esse solent, reliquis, quæ ad pituitæ generationem faciunt, correspondentibus. Quas etiam ad amissum cum nostris plerisque quotidianis collatas, plurimum differre, & ab iis discrepare, facile intelligent, qui ad ea, quæ de quotidiana febre ab antiquis scripta sunt, animum attendunt & diligenter animadvertunt.

Videbunt enim ut morbi natura & moribus, sic etiam pulsu & urina plurimum ab iis has nostras discrepare. Imprimis vero urina, quæ ut sæpe varia est, ita nonnunquam in his quoque occurrit crassa & subfusca. Sed & accessionis modo, & terminatione, & præcedentis victus ratione, plurimum quoque eas discrepare animadvertent.

Regula
diagnost.
generalis
decima
octava ex
urin.com-
mutatio-
ne in ge-
nere. Vide
pag. 156.
Urinæ va-
riæ quid
notent.
Galenilo-
cus de u-
rinis va-
riis ex 4.
de victu
acut.

Ceterum plus difficultatis hujus dignotio ab urinis habet, quoties eæ variæ occurrunt, modo tenues & citrinæ, modo crassæ & turbidæ, aliquando rubræ, & rursum paulo post aqueæ, vel tenues, & conturbatæ. De his urinis meminisse præcepti Galenici oportet, quod quarto de victu morborum acutorum libro, in hanc sententiam scriptum reliquit: Scilicet ex varia & facili urinarum permutatione, plures affectiones de- notari, quæ ut non eandem curationem, ita neque similem solutionis præfinitionem habent.

Quamobrem si quando in ægrotum incidamus (incidimus autem frequenter) has uri-
na-

narum mutationes patientem, scire ex hoc præcepto Galeni debemus, non unum neque simplicem, sed compositum morbum, ita affectum pati, atque aliam causam ac morbum subesse, diversum ab eo, qui in oculos ac sensus incurrit, utcunque simplex prima sua specie ac facie morbus videatur. Qui num ad hunc morbum, & specificam hujus putrefactionem referri debeat, cum ab urinis hisce variis, tum a pulsu docemur parvo, debili, & inæquali, vel magno, duro, & ferratili, absque ulla membranarum ossibus adhærentium inflammatione. Unde non contemnendum nobis hujus morbi indicium ministratur, quod pro fundamento, super quo porro ædificemus, hic nobis servire queat, utpote a quo aliquando viris in medicina exercitatis, prima manus nostræ ad pulsum applicatione, differentiam, qua ab aliis febribus, quas antiquitas cognovit, hæc nostra cum sceletyrbe conjuncta discernenda sit, ostendi.

Siquidem non raro contingere videmus, quod æstuantibus, & præ calore varie jactantibus sese ægris, propriam & adnatam suam parvitatem inæqualitatemque pulsus conservet retineatque & hujus morbi indicio, & lentæ putrefactionis significatione, suis fumis & vaporibus magis, quam igneo calore molestæ. Quemadmodum proximis hisce annis elapsis, non semel id experti sumus; Et nuper in tribus quartanis, intra decem dies plus minus, feliciter (Dei gratia) nostra opera curatis, qua nonnulli, nulla simili curatione usi, supra annum ægro-

História
de quar-
tanis in-
tra 10.
dies cura-
tis.

Hujus generis, & ab hoc morbo dependen-
tes illæ quoque sunt, quæ cum his urinis
cras-

Febres
scorbut.

initio
tertianæ
typum re-
præsen-
tantes:
postea
quotidie
invaden-
tes.

crassis & turbidis incipientes, in initio, tertio quoque die, fallaci tertianæ febris typo invadunt, atque postea, nisi intra dies quatuordecim sponte desinant, quotidie infestant, nonnunquam vehementi cum rigore, & aliquando quoque diuturniore cum horrore.

Prognost.
12.

Hæ febres ut plurimum in aere salubriore cum temporis mutatione, & post tres menses, sponte solvuntur, ut quos in initio veris, febris hæc apprehendit, fere sub festum Jacobi, vel circiter, remissionem sentiant, tam qui medicinæ præceptis obediunt, quam qui omnibus artis medicæ legibus soluti vivunt, utpote quæ propter morbi hætenus ignorantiam, nullis Medicorum curationibus cessit.

Lactis &
lactici-
norum u-
sus interd
prodest in
febris
scorbuti-
cis.

Curatio
interd.
periculo-
sa in fe-
bribus
scorbuti-
cis.

In his etiam sæpe variæ urinæ occurrunt, utcunque nullus circa victum committatur error. Vidi etiam frequenter cum laudatiore colore a morbo surrexisse, qui lacte & lacticiniis usi fuerant, quam qui ex medicorum vixissent præscripto. Novi etiam quibus periculosa curatio fuerit: Sicut de Anglo uno ostendere possem, nisi odiosa hujus generis exempla essent.

Victus ra-
tio in
morbis
ignotis
tutissimus
curandi
modus.

Puto tamen recte id hic moneri, ut cognoscant medici juniores, quomodo hos scopulos declinare conveniat. Cum enim quotidianis febris invasionibus, ægrotantis vires frangantur & labefactentur, non alienum a ratione est, medicaminum, morbum non curantium, usu & exhibitione, magis id fieri debere. Quod medici industrii animadvertentes, victus ratione, ut tutissimo curationis modo, istiusmodi postea curare tentarunt, ab eventu nimirum edocti: Quo nihil melius ac tutius sub morbi ignorantia est.

Si

Si æstivum tempus fuerit, nihil utilius aeris mutatione est. Procedit autem optime harum febrium curatio, iis medicamentis, quæ scorbuto ac febre debentur, sicut multiplici nostra experientia hactenus comprobatum fuit. Præmissis (sicut id requirere corporis constitutio videbitur) universalibus, in administratione eorum observata anni temporis, morbi temperamenti, virium, & præcedentis victus ratione, sicut de his universali medendi methodo erudimur. Quod si cibandi necessitas medicaminum exhibitionem, propter intempestivas febrium accessiones impediat, & vernum tempus fuerit, atque ægrotus in urbe decubuerit, in patentem aliquem locum extra urbem æger transportetur, ibique expectata humorum concoctione, per intervalla, quoties expedire id videbitur, facili ac levissimo cathartico eos expurgato.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
febris
scorbut.
primus.

Canon
therap.
spec. in
feb. scor-
buticis se-
cundus.

Tertius.

Quartus

Quintus.

Quod si moram hanc recurrentes subinde angustia, & ad præcordia infestantes, propter suffocationis periculum non admittant, nulla habita temporum febris ratione, etiam aliquando in ipso febris vigore, necessitate id requirente, magno ægrotantium commodo morbique imminutione, prædictis medicamentis ad febrem & scorbutum facientibus insto. Nam qui feliciter jam dictas febres curare cupit, medicaminum compositionem moderabitur, prout veterum naturæ & moribus, vel huic nostræ, plus minusve illas consentire animadvertit.

Si enim corpus biliosum, & multa bili redundans, plures tertianæ febris notas

no-

nobis repræsentaverit, pauciores vero scorbuti, cum iis quæ choleram temperant & extinguunt, ea misceri, sed minore quantitate debent quæ hunc morbum curant, idque quadam humectandi refrigerandique potestate faciant & promittant. Cujusmodi sunt
 Sextus. huic usui inservientia becabunga & acetosa. Quorum succus utilior eorundem decocto est.

Quibus si non satis curatio procedat, etiam
 Septimus. aliquid de cochleariæ succo ejusque decocto addo, sed moderatiore quantitate. Qui prædictis convenientior est, si absque multa siti cum urinis nigris, & rubris, vel crassis & subfuscis febris contingat, in corpore multo & crasso succo melancholico abundante.

Si aer in quo æger decumbit ac degit, tenuis fuerit & subtilis, eademque fuerit vivendi consuetudo, mitioribus minusque incidentibus & attenuantibus medicamentis curatio perficitur. Quæ intendi in aere crasso & humido debet. Qualis aer Zelandicus, aer
 Octavus. Embdanus, & in multis partibus Hollandiæ est, iis in locis potissimum & civitatibus, quæ ad septentrionalis maris littus proxime accedunt.
 Nonus.

In quibus, prædictis pro ratione ægrotantis temperamenti, ea miscenda sunt, quæ cum hujus morbi curatione humores attenuant & incidunt. Cujusmodi inter cetera sunt carduus benedictus, absinthium utrumque, enulæ campanæ radices, nasturtia utraque, trifolium aquaticum, id genus alia.

Quod si fortioribus opus fuerit, optime faciunt
 Decimus. chelidoniæ minoris radice decoctum, & raphani succus expressus, & jam dictis de-

debita portione permixtus. Quibus rite administratis, paucis diebus curari febres longissimas, sæpe supra annum perdurantes, & non raro in graviores (ut fieri solet) morbos transeuntes, videbis, quibus, citra horum usum, nulla (sicut sæpius observavimus) medicina potuit subvenire.

Atque hoc curationis modo paucos novimus supra quatuordecim dies ab his febribus ægro-
tasse. Quemadmodum infinitis exemplis si ne-
cesse esset, ostendere possem.

Prognost.
13.

Vidimus etiam præter veterum placita, in aliquibus hisce febribus intermittentibus convulsivos motus, in aliquibus Subeth sive Carum conjungi, qui cum febris accessione singulis paroxysmis recurrerent, iisdemque remittentibus cessarent.

Prognosticum 14.

Alterius exemplum nuper nobis Embdæ præbuit quidam Anglus, cui nomen erat Ritzardus Best, & præter eum puellus, & altera puella annorum plus minus quatuordecim. Ut Cari cum paroxysmo recurrentis, adolescens Flander Boudevinus Bogart, & præter ipsum senex sexagenarius Gandavensis. Quos a putridis & malignis hujus morbi exhalationibus id pati, ex pulsu & urina, ac febris specie & motibus, cum adverteremus, brevi, huic malo obviam ivimus, nisi quod ab hoc caro senex multas secum mustitans melancholiæ causas, quibus cum diutius conflixerat, semel atque iterum revocatus, tandem sit extinctus.

Historia
febri in-
termittente
scorbutica laborantium
cum convulsivis
motibus
& caro.
Prognost.
15.

In quorum curatione illud peculiariter annotari debet, quod peculiari vi & facultate in Caro ab hoc morbo excitato, nostra qualicumque observatione animadversum sit, ante omnia nasturtii aquatici succum valere, illius scilicet, quod in limpidis & fluentibus
rivu-

Canon
therap.
specialis
in febribus scorbuticis
undecimus.
Nasturtii
aquatici
vis.

Nasturtii
aquat. e-
lectio.

ivulis provenit. Nam quod in cœnosis & stagnantibus quibusdam aquis apud nos Embdæ crescit, sicuti saporem ingratum atque injucundum habet, ita inefficax quoque illud esse experimur.

Canon
therap.
spec. in
febris
scorbut.
duodeci-
mus.

Miscetur autem inconvenienter hic succus, iis quæ ad febres, veteres præscripserunt, tum etiam illis ipsis, quæ huic morbo convenire paulo ante diximus.

Quod vero ad soporem hic succus conferat, ante nos Rondeletius celeberrimus nostri temporis medicus, contra Fernelium virum quoque doctissimum, suo de medendi methodo libro defendit. Cujus sententiæ subscribere nos veritas compellit, qui in hoc nostro Caro a scorbuto excitato, bis terve præsentis remedio eodem usi sumus, sicut suo loco de hac re latius dicetur.

Canon
therapeut.
spec. in
febris.
scorbut.
decimus
tertius.
Succi co-
chleariæ
vis contra
motus
convulsi-
vos.

Convulsivis motibus plurimum cochleariæ succum prodesse, aliquoties etiam nostris experimentis comprobatum est, si iis quæ ad febres (cum quibus ut plurimum concurrunt) faciunt, commisceatur, indicationibus, quas medendi methodus ostendit, ubique observatis, ut scilicet pro ratione humorum peccantium, & victus præcedentis, curationem intendamus imminuamusque.

Canon
therap.
spec. in
febris.
scorbut.
quartus
decimus.

Cum quibus si alvus non respondet, injiciendi clysteres revulsorii sunt, ex iis quæ humorem attenuant & incidunt, ac simul humorem melancholicum, & huic pro temperamenti ac victus occasione mixtum humorem leviter evocant & educunt. Siquidem graves humorum commotiones, maxime in ejus initio, hic morbus non admittit.

Ex quibus autem parari clysteres hi debeant,

beant, notius est, quam ut hic moneri illud sit necesse. Quos etiam pro rei necessitate variare norunt, qui artis nostræ aliquem usum habent. Nos enim, quod in libri fronte diximus, prima quædam tum morbi hujus, tum curationis ejusdem rudimenta damus, quæ datura aliis occasionem esset, altius de hoc morbo inquirendi, ut eorum doctis scriptis hæc nostra obscurentur.

X. *Febres continuæ.*

ATque hæc de intermittentium febrium genere, cum scorbuto junctarum, earumque a veterum differentia, dicta nobis hætenus sint. Postulat nunc ordinis ratio, quædam etiam de continuis dicamus, quas eadem facultate hic morbus exprimit & mentitur, atque intermittentibus.

Unde consequitur non in ventriculo & primis venis tantum hujus morbi materiam contineri, sed etiam in majoribus putrescere vasis. Quod manifesto indicio plumbeus ac viridis quorundam sanguis ostendet, venæ sectione emissus. A quo etiam plebs hodie judicium de hoc morbo ferre præsumit, eos scorbuto laborare affirmans, quorum sanguinem tinctum his coloribus videt. Et ut quod res est fatear, observavi fere in omnibus crassiori cibo indulgentibus, & qui cum hoc morbo diutius sunt conflictati, sanguinem e venis emissum, his coloribus, quantum memoria mecum repetere possum, infectum fuisse.

Quibus autem signis a putridis febribus veterum & continuis hæ nostræ putridæ & continuæ sint distinguendæ, ostendunt primum febris mores, qui plerunque in his nostris

10 Febres continuæ.

Materiam scorbuti etiam in majoribus vasis putrescere: Sanguis plumbeus ac viridis venæ sectione emissus indicium: scorbuti five,

Regula diagnost. specialis febrium scorbuticarum continuarum 6.

Regula diagnost. spec. febr. continuarum.

stris mitiores sunt, & minore cum inquietudine ac siti conjuncti aut si auctiora hæc videbuntur, manifesto indicio hunc morbum anxietas per intervalla recurrens, & ad præcordia infestans declarabit, & pulsus comparatione illius qui in putridis veterum sentitur, parvus & inæqualis: Quibus si urinæ accedant crassæ & subrubræ, crasso & subrubro, vel albo, crasso & subrotundo sedimento, dispari & gravi subsidentes, quibus pro putrefactionis notis quas ostendunt, par potus desiderium, ac quantitas non respondet, signum magis evidens habes, quod tuto ad instituendam recte curationem te deduces.

Prognost.
16.

Hæ febres si purgantibus medicamentis fortioribus in initio, vel patriis cerevisiis ex aquis nostris decoctis, vel medicaminum calidorum usu exasperentur & irritentur, plurimos subito deliquio & suffocatione enecant & occidunt.

Historia
curatorum
deliquio
& suffo-
cationis
periculo
seu angu-
stia.

A qua periclitantem Marefscalcum, & supra triduum cum ea angustia vivere se posse negantem, intra triduum DEI gratia curavimus, cum eodem, qua ad eum venissem die, pilulas nescio quas hausisset: Sicut hujus curationis testes nobis quidam esse Medici possunt, qui partim adhuc Leoverdiæ vivunt.

Eodem suffocationis periculo Stateræ tributarii filiam pene desperatam, & ab aliis adstantibus certæ morti destinatam, intra viginti quatuor horas (DEI beneficio) liberavimus, cum Luneburgo reversi, ad eam a parentibus vocaremur. Quæ convenienti horum medicaminum usu, in octo diebus integræ valetudini porro restituta fuit.

Præter hos alios quamplurimos ab hac suffocatione DEI gratia sanavimus, quos
hic

hic referre plane longum ac superfluum esset.

Curantur autem eodem curationis modo, quo intermittentes, in quibus paulatim a mitioribus ad fortiora ascendere debet, qui tutam harum febrium curationem experiri velit. De qua re, quia prius monuimus, nihil opus hic molesta ejus repetitione est.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
febris
scorbuti-
cis conti-
nuis pri-
mus.

Conducit autem his potus quotidianus refrigerans, ex cerevisiis antea nominatis. Quarum si nulla haberi copia possit, hordeum in aqua pluviali decoquo, ejusque decocto, Rhenani tenuis & puri partem quartam aut quintam, vel tertiam aut etiam dimidiam addo, magno ægrotantium commo- do, sicuti multiplici nostra experientia com- probatum est.

Secundus.

Nostri temporis Chirurgi, & Empirici Medici, quorum magna apud Embdanos licentia est, propter nigras maculas, atrii sanguinis recrementum, quod ad cutem quandoque natura protrudit, respirationis difficultatem, qua hi ut plurimum labo- rant, peste sic affectos laborare existiman- tes, Theriacæ aliorumque calefacientium me- dicaminum usu (conservandi magis a pe- ste quam curandi eam gratia excogitatorum) & exhibitione, curationem harum febrium attentantes, non paucis mortem accelerant, febrem augmentando, & respirationis diffi- cultatem cum suffocationis periculo inten- dendo.

Error Em-
piricorum
in febb.
continuis
scorbuti-
cis the-
riacam
exhiben-
tium per-
niciosus.

XI. Facilis lipothymia.

Aqua tantam sæpe respirationis angu- stiam ægrotantes incurrunt, ut subito ali-

II. Facilis
lipothy-
mie

Eugal. de Scorb.

D

quan-

Prognost. 17. quando & præter spem intra manus eorum deficient, veluti animi deliquio extincti.

Prognost. 18. In quibus natura fortior morbi vehementiam evincit, hi, manente morbi radice, nunquam satis confirmati, frequenter perpetuo languore quasi contabescunt, aliis atque aliis symptomatibus subinde infestati, donec vel in hydropem, vel atrophiam, aut aliud malum conjecti, miseram hanc vitam, feliciore tandem commutent.

Vide inf. 140.

Quo magis necessaria est diligens signorum hujus morbi observatio, quo tempestive agnosci, & cum ægrotantis salute curari ille possit, priusquam diuturniore sua mora in majus malum ægrotantem devolvat.

Inter quæ quia quoque plurimum momenti pulsus habet, postulat hic locus levem ejus, quantum huic instituto satis est, enarrationem, ne ubique ejus meminisse necesse sit.

Pulsus in scorbuto exactior consideratio. Vide p. II. 27. 40. 51. 59. 61.

Est autem omnium fere hoc morbo laborantium pulsus parvus, debilis, & inæqualis, nisi quando ad magnitudinem eum febris vehementia disponit. Quando durus quoque & major justo, maxime sub intensa febre sentitur. Quod etiam statim crebrior futurus sit, norunt ii, qui artem sphygmicam tenent.

Qui defervescente febris æstu, vel citra febrim, at cum lenta & minima perseverante diutius scorbuto, tandem ex magno & duro, qui vigente febre occurrebat, pulsu, in parvum, crebrum, & inæqualem commutatur, a vermiculari parum aut nihil sæpe differentem, adeo ut vivere hominem cum tali pulsu posse, Italus medicus admiraretur.

Ex quo manifestum est, quantopere ab hoc sævo malo ejusque tetrīs vaporibus cor, vitalis

lis facultatis fons, infestetur. Atque hinc fieri puto, quod quidam hoc morbo laborantes, ad lipothymiam animique deliquium, post levem motum adeo faciles sint & prompti. Quod etiam certo & pathognomonico hujus morbi signo fit.

Facilis lipothymia in scorbuto causa.

Regula diagnost. generalis decim tertia a facili lipothymia. Vide 152.

Pulsus parvi ac debilis in scorbuto causa.

Nam qui in parvo, quantum ad sensus, morbo ac febre, a quo decumbentes parum aut nihil pati videantur, subito & præter rationem linqunt, aut ad linqendum proni sunt & proclives, hos sceleritybe laborare certo persuadere tibi debes. Quod curatio, si experiri libet, comprobabit.

Unde intelligi facile causa parvi ac debilis pulsus potest, cum a venenatis hujus mali vaporibus adeo graviter infestari cor videamus. Quod magis a maligna hujus morbi qualitate, & venenatis ejus fumis, quam putrescentis materiae essentia aut quantitate cor pati multis evidentibus argumentis, si hujus loci esset, demonstrari posset.

Nisi forte ab orificio ventriculi, & cordis cum eo consensu, syncopen hanc fieri quis arbitretur. Quod mihi certe verisimile non fit. Quandoquidem de eo sic affecti nihil conqueruntur.

Utut est, pulsus eorum, qui hoc symptomate laborant, similis plane ei est, qui a ventriculi orificii affectione proficisci solet, absque eo quod quicquam, (nisi quando ventriculi affectio huic morbo jungitur) de eo conquerantur. Itaque si quando in prædictum pulsum incidamus, (ventriculi orificio nihil patiente) sub quo æger facile linqat, vel ad linqendum pronus sit, dubitare non debemus, quin cum hujus morbi significatione id con-

tingat, sicut de multiplici nostra experientia certo id fieri confirmare audemus.

Quo cum si urinæ prædictæ, vel aliud ex jam dictis, aut postea dicendis signis, adfuerint, plura habes, quibus concurrentibus tutius, maioreque confidentia acquiescas.

Et quanquam ad monstrandum hunc morbum, præsens symptoma sufficiat: pii tamen medici est, nihil eorum, quæ speciem morbi declarant, negligere, quo primum de morbo certum constituat, quam curationem illius aggrediatur.

XII. Crurum dolor.

Regula
Diagno-
stica ge-
neralis
decima
quarta
ex dolore
crurum.
Vide p. 23.
227.
12. Dolor
crurum.

QUamobrem si a toto corpore ejusve partibus signum aliquod nobis offeratur, quod ab aliis morbis hunc distinguat, illud quoque considerare expedit. Sicut in hoc morbo, quo sæpe maximum a cruribus indicium sumi solet, scilicet ab obtuso eorum dolore, de quo graviter quidem ab hoc morbo affecti conqueruntur, quem aliter explicare nequeunt, quam quod in eorum profundo circa os, inter eundem, vel alias, alii dolorem tensivum sentiant, alii obtusum, alii mordicantem, alii pungentem & erodentem. Quem nonnulli similem videri ajunt, atque si malleolis crura sibi contunderentur, quem etiam gravem & prementem quidam sentiunt.

Dolor
crurum in
scurbuti-
cis ut plu-
rimū per
intervalla
& noctu
infestat.

Forte prout varie a fonte & mali fomite descendentes vapores, crurum musculis & membranis, eorumque nervis, aliisve partibus immiscentur. Quo fit ut plerunque non continuus, sed per intervalla infestans hic dolor sit.

Qui in aliis sub noctem frequenter (ut in Gal-

DE SCORBUTO: §3

Gallico morbo) ingravescit, adeo ut plurimum eorum sæpe ne horulam, aliquando ne quadrantem quidem horæ in lecto commorari ac quiescere queant. Sicut Embdæ sartori meo, & cuidam meo conterraneo Frisio, item rusticæ, & nautæ conjugî, atque alteri rustico, aliisque quam plurimis evenit.

XIII. Dolor juxta manus & digitorum extrema.

ET quod de cruribus hic diximus, idem in agro Embdano permultis juxta manus & digitorum extrema advenisse, multoties observavimus: qui etiam sub noctem, uti crurum dolores, ingravescabant. Etsi aliis sub vesperam: aliis vero post mediam noctem id evenisse sciamus, fallaci quoque morbi Gallici indicio, adeo ut etiam exercitatis circa utrumque morbum exquisita utriusque dignotio negotium fecerit, quam in his certissimo indicio pulsus parvus & inæqualis demonstrat.

13. Dolor juxta manus & digitorum extrema.

XIV. Dolor nuchæ.

Quosdam etiam gravissimis nuchæ doloribus, iisque tensivis & prementibus affectos, ab hoc morbo fuisse, memini.

XV. Variarum corporis partium dolor.

SED & dentium, cum dimidii, & alterius lateris maxillæ doloribus, per intervalla quosdam adeo graviter correptos vidi, ut quos se verterent, nescirent.

1. Dentium dolor, cum dimidii & alterius lateris maxillæ doloribus.

D

3

Descri-

Describendis nominibus eorum, qui ab his doloribus varie exercitati elapsis hisce annis fuere, vix sufficeret præsens charta.

Longum quoque esset eos recensere, quos ab hoc gravi malo, horum medicaminum ope, ad hunc morbum facientium, ad sanitatem rursus (DEI beneficio) revocavimus.

1. Dentiū
dolor cum
dimidii &
alterius
lateris
maxillæ
dolori-
bus.

Cum enim in confesso sit, commune malum communem causam habere, eamque in aere vel in aquis consistere, non dubitavi ab iis, & aquis potissimum, hoc malum procreari oportere, subscribentibus conjecturæ & inquisitioni meæ pulsu & urina. A quibus magis confirmatus, eadem curationis via quoque hoc malum curare sum aggressus, felici curationis successu, sicut hujus rei complures hic adducere testes possim, tum Embdæ, tum etiam Hamburgi a me curatos.

Dolores
scorbutici
ut gen-
tentur.

Cum enim toto hoc tractu, aquis, decoquendis cibis & cerevisiis, crudis fere & putridis utamur, necesse est ab his quasdam partes tenues, crudas, & indigestas ventriculo & intestinis vicinisque partibus & locis communicari, quæ hac putrefactione, ad quam sua sponte procumbunt, infectæ, varias exhalationes sursum emittunt, acres & malignas, quæ in quamcunque partem sese insinuaverint, intolerabiles sua qualitate maligna vel intemperie excitant dolores, ad eundem fere modum, quo in Gallico morbo fieri id ipsum videmus.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
dolo-
re
dentiū.

Semper autem in curatione iis, quæ hunc morbum curant, medicamentis aliquid miscere soleo, quod ad partem affectam, (sicut ex communi curationis methodo docemur) eorum vim & facultatem deferre queat.

In-

Infestat autem hoc dentium malum quosdam continuo, quosdam vero per intervalla, diem aliquando unum, duos aut plures. Quos autem continuo corripit, subinde plures exercet hebdomadas & menses: Quem admodum nuper contigit cuidam primario civi Embdano, viro gravi & literato, Ecclesiæ Embdanæ seniori, qui nostra etiam opera ab his medicamentis curatus intra paucos dies fuit, post quam cujusdam Chirurgi & ibi Empirici, lapidicidæ operam aliquandiu frustra tentasset.

Dentium dolor scorbuticus alios continuo, alios per intervalla infestat. Historiæ laborantium dolore dentium & lateris dimidii.

Simili dolore nuper duo laborarunt, ex dimidio etiam latere, dolore adeo intenso & gravi, ut ne momentum quidem temporis, uno in loco commorarentur, sed continuo propter doloris magnitudinem, de loco ad locum sese transferrent.

His sub secundam noctis horam plerumque dolor incipiebat, qui paucis horis ab his medicamentis nostra quoque opera, DEI gratia, domitus est, ægrotantibus integræ valetudini in decem diebus plus minus restitutis.

Adhuc præter dictarum partium dolorem, quosdam dolore dorsi corripit vidi, adeo gravi & molesto, ut mori magis, quam diutius cum eo vivere optarent. A quo nuper rusticum quendam, DEI favore, curavimus, supra sex annos cum hoc dolore luctantem.

2. Dorsi dolor. Historiæ laborantium dolore dorsi.

Eodem hodie quædam nostra ægrota, cum singulis febrium accessionibus corripitur, adeo gravi & molesto, ut hujus ratione febrem, alioque gravissimam, contemnat & aspernetur.

Sunt qui inflammationis circa renes sensum,

3. Renum
dolor &
ardor.

sum, perpetuo ardore molestum percipiunt; a quo nuper in paucis diebus quendam civem Embdanum curavimus, qui cum hoc dolore conflictatus hebdomadas quinque fuerat, adeo quoque molesto, ut mori & dissecari se male diceret, quam rursus eum, nisi aliter visum DEO fuisset, subire. Tanti quorundam hoc malo laborantium sunt cruciatus, ut nullo sermone satis explicari illi queant.

XVI. *Falsa pleuritis.*

4. Capitis
dolor.

5. Brachiorum
dolor.

6. Pleuritis
falsa.

Historia
laboran-
tis falsa
pleuriti-
de.

PRæter hos, alios capitis dolores, alios brachiorum, & nonnullos intensissimi laterum dolores, ad costas, falsa pleuritidis imagine ac specie exercent. A quibus nuper cujusdam civis Embdani, Bastiani Vvabbens, natu maximam filiam, adeo graviter molestari vidi, ut præ doloris vehementia exclamans, sæpe supra pedes altitudinem in altum sese projiceret, magna adspicientium dolore & commiseratione.

Huic bis secta vena in opposito latere ab Empirico satis temerarie fuerat, nullo ægrantis commodo. Existimabat enim pleuritide, seu lateris inflammatione ad costas eam laborare. (Etsi nec huic in opposito latere repetita sectio debeat) in corpore frigido, pituitoso, & nulla sanguis abundantia laborante.

Empiricorum in
civitate
Embdana
licentia.

Sed est magna istorum hominum ea in civitate, Embdana dico, licentia, magistratu nihil ad se hanc curam pertinere arbitrate: cum tamen, si Platoni credimus, summa Reipublicæ felicitas in medico docto, & obstertrice gravi ac fideli consistat. Verum hæc missa faciamus.

Hunc

Hunc dolorem cum pleuritide nihil communicare, statim prima manus in pulsum injectione animadverti, qui mire parvus & inæqualis erat. Dolor quoque intermittens per intervalla recurrebat, eratque nulla, nisi ex intervallo, levis eam infestans tussis, quæ ex catarrho, a capite ad fauces delabente, ipsi adveniebat. Urinæ crassæ & turbidæ, multo crasso excremento arenæ instar subsidebant. Cum quibus nihil vel parum molestæ sitis erat, & respiratio extra dolorem parum vel nihil immutata. Unde cum pleuritide nihil hunc morbum communicare facile intelligunt ii, qui veterem medicinam saltem a limine degustarunt.

Regula
diagnost.
spec. nona
falsæ ple-
uritidem
scorbut. a
vera di-
scernens.

Eodem hoc dolore subinde per diem recurrente, graviter quoque ante plures annos laborasse, celebris cujusdam viri & patricii Luneburgensis, Domini Duysterhoppii filium natu maximum, meminî, a quo noctu nihil infestabatur. Quo tempore non satis cognita mihi legitima hujus accidentis curatio fuit, quo factum, ut diuturnior tum illa esset. Qui etsi nostra qualicunque opera, utplurimum in quatuordecim diebus fuerit recreatus, manserunt tamen morbi dolorumque reliquiæ ad plures menses.

Alia Hi-
storia la-
borantis
pleuritide
scorbuti-
ca.

Quos in prædicta filia, secunda & tertia medicaminis exhibitione (DEI beneficio) sustulimus, integra morbi curatione in septem diebus plus minus absoluta.

Prognost.
19.

Eadem doloris dimidii lateris specie, a quo graviter quoque divexabatur, Itali uxor laboravit, præter jam dicta medicamina, accommodatis quoque huic dolori succulis, curata.

Alia hi-
storia.

Ludit frequenter hic dolor falsæ pleuritidis

tidis specie , ut etiam hoc nomine non indoctis possit imponere medicis , nisi diligenter multa attentione , & ingenii discursu secum utriusque signa excutiant examinentque .

Cognoscitur autem discrimen , primum quod cum hoc dolore neque tussiant neque expuant , nisi quando calor lentus capitis humores dissolvens , levem quandoque ex catarrho ad fauces tussim ac sputum commovet . Quod præter tussis speciem a pleuritide facile sputum quod ejicitur , & screatus distinguunt .

Secundo a pleuritidis doloribus hos nostros de quibus sermo est , & pulsus distinguit , qui omnibus parvus , mollis , & inæqualis est , ut contra in pleuritide durus , ferratilis & altus .

Tertio febris species , quæ in his lenta est , sicut propter affectæ partis nobilitatem , ejusque cum corde vicinitatem , in pleuritide , maxima .

Quarto recurrens ex intervallo dolor , qui non primario , sed per consensum partem affici ostendit , sicut de recurrente respirationis difficultate antea diximus , ubi affectus partem primario afficientes , ad sui solutionem perdurare notavimus . Ut vel ab hoc solo signo , (ne quid de respirationis difficultate , qua pleuritici laborant , & sanguinis sputo dicam) a pleuritide & lateris inflammatione , hi nostri dolores pleuriticos mentientes , dignoscantur , & distinguantur .

XVII. *Ventris dolor quasi colicus.*

ATqui ut jam dictas partes variis doloribus subinde hic morbus exercet, ita ventriculum & intestina variis cruciatibus laniationibusque exulcerat & discindit, quæ nulli curationi methodicæ cedunt, sed quæ post longiores exulcerationes, corpus ægrotantis paulatim extenuant & consumunt. Quæ adeo in quibusdam graves sunt, ut duos noverim, ab his distensionibus cruciatibusque in peritonæi rupturam incidisse. Ut non abs re scorbuti nomen apud Belgas nostros, & modernos Medicos, impositum ipsi esse videatur, idque ab effectu consecutum hunc morbum fuisse, ut sceletyrbes & stomacaces appellationem, a crurum & oris vitio, antea quoque in libelli initio ostendimus.

17. Ventris dolor.

Historia laborantiū dolore ventris scorbutico.

Corripiunt autem hi dolores sic affectos non continuo, sed per intervalla. Estque pulsus plerorumque parvus & inæqualis, certam habens hujus morbi significationem.

Urina vero in quibusdam tenuis & citrina, ex qua nullum hujus morbi signum capi potest: quibusdam absque febre & siti, rubra, crassa & conturbata, evidens hujus mali argumentum continens & demonstrans. Paucis crassa, alba, & turbida. Qualis urina Generosæ cujusdam comitissæ puellæ fuit, quæ post haustum cerevisiæ anglicanæ indigenæ, ut vocant, antea ab hac febre debilitata, in tantum ventriculi dolorem incidit, ut instar anguillæ convoluta, quo se verteret, nesciret.

Alia historia puellæ comitissæ laborantis dolore ventris scorbutico.

Cum ex pulsu morbum deprehenderem, &
diætæ

diata seu cerevisia prohibita a me errorem super eo illam accusavi. Quae etsi aliquandiu adversaretur, instanti tamen & urgenti mihi tandem errorem confessa est. Curata unico medicaminis hunc morbum respicientis haustu est, a quo illico ut incalescere illud coepit, & in actum a natura deduci, ab hoc dolore, ut praedixeram, convaluit. Erat enim morbi radix jam antea cum febre a nobis eradicata.

Alia historia laborantium dolore ventris scorbuto.

Iisdem hisce lancinationibus, nuper duae puerperae, cum intensiore febre & multa siti laborarunt, & alter proxeneta, & praeter hunc quidam nobili familia natus, in agro Groningano.

Summa, longum esset omnes referre, quos ab his lancinationibus, hisce praeteritis annis, DEI gratia, curavimus. Quare hisce contenti erimus, ne studiose prolixitatem affectasse videamur. Qui quantum fieri potest, praecidere non necessaria nitimur, ne jejunia oratio nostra fastidium legenti pariat.

Siquidem a multis annis, quibus praxi vacavimus & a scholis abfuimus parum vel nihil styli exercitio a nobis tributum fuit. Ideoque boni lector consulat, si non ea elegantia, qua oportuit, in lucem & publicum haec demus. Nos in editione hac non tam styli elegantiam, quam rei necessitatem, spectavimus. Utrunque viris in scholis, & elegantiorum authorum lectione exercitatis, post nos commendamus. A quibus ut jam antea semel atque iterum diximus, haec nostra observari cupimus.

Sed antequam ab hac scorbuto specie, ad aliam ejusdem morbi speciem transeamus, unum atque alterum prius exemplum dabimus, eorum qui diuturniore crurum,

rum, dolore ab hoc morbo divexati, ab his
 7 ipsis medicamentis, a nobis (DEI gratia)
 sunt restituti.

Inter quæ primum locum merito sibi vin-
 dicat meus Embdæ Sartor, cui nomen
 Simonis est. Qui totum triennium plus
 minus ab hoc morbo, gravissimis cru-
 rum doloribus circa tibias fuerat divexa-
 tus, adeo gravibus & intensis, ut toto
 hoc temporis spatio, ne horulam unam
 continuo in lecto quiesceret, ac nunquam me-
 lius haberet, quam quando flexis, & corpo-
 ris subjectis cruribus, sartorum more, in
 mensa iis insideret.

Historiæ
 laboran-
 tium do-
 lore cru-
 rum.

Tentaverat hic (ut fieri in longis dolori-
 bus solet) omnem omnium operam, admi-
 ferat vesicas, & cutem exulcerantia em-
 plastra, denique nihil non, quo hoc do-
 lore liberaretur, at nullo successu, nulla-
 que doloris mitigatione. Hic a nobis in un-
 decim plus minus, hebdomadis feliciter cura-
 tus, firma valetudine, DEI gratia, etiam nunc
 utitur, cum a curatione ista elapsi anni fere
 tres sint.

Iisdem & non multum dissimilibus dolori-
 bus sub genu, & circa talum, Frisius quidam
 caupo & mercator, Adrianus nomine, tres
 anni quadrantes divexabatur, Chirurgorum o-
 pera eousque perductus, ut qui antea baculi
 adminiculo ingrederetur, postea domi claudus
 desideret. Huc etiam iisdem fere medica-
 mentis, sed pro complexionis, & anni
 temporis ratione variati, curatus in octo, nisi
 fallor, hebdomadis media hyeme fuit, quan-
 do difficiliores esse horum curationes apud
 nos solent.

Hyeme
 difficilio-
 res dolo-
 rum scor-
 butico-
 rum cura-
 tiones.

Regula
 diagnost.
 spec. un-
 decima in
 dolore
 crurum
 scorbuti-
 co.

In his omnibus morbum hunc ostendit
 pulsus parvus, debilis, & inæqualis. Cui
 subin-

subinde certiore nota urina subscibit crassa & conturbata, crasso, gravi ac rubro sedimento in matulae fundum subsidens.

Quae trahente moram morbo, ut plurimum citrina, & nonnihil ad fuscum declinare apparet, & quandoque tenuis & spicea, vel etiam aquea. De quibus si certi quid cognoscere cupias, necesse est pluribus diebus deinceps eas contueri, & num quas mutationes praeter rationem patiantur considerare.

Nam si alias atque alias absque causa urinarum permutationes animadvertas, nunc crassas & turbidas, postridie aqueas & tenues, rursum citrinas & aureas vel subrubeas, hujus morbi indicio id fieri certo tibi persuadebis. Easque, si ab epotis medicamentis scorbutum curantibus postridie, vel post biduum ac tri-duum, ex tenuibus in crassas commutari cernas, crasso & jam dicto saepius sedimento subsidentes, habes etiam sic ex his notionem, quantum mea qualicumque experientia haecenus perdiscere quivi.

Accedit, crura ab hoc morbo tentata, ad ingressum stationemque longiorem tarda & impotentia esse.

Regula
diagnost.
generalis
ex dolore
surarum
tensarum
absque in-
flamma-
tione de-
cimaquin-
ta.

Quibus surae crurum dolent, iis plerunque tensae illae & durae, absque inflammationis nota sentiuntur, etiam certissimo hujus morbi signo, sicut tonsoribus ac mulierculis nostris notum est.

XVIII. Tumores duri quasi gallici.

Tumores
duri &
varicosi.

Qui crassa & nautica victus ratione utuntur rustici ac nautae, aliquando in qualibet corporis parte tubercula consequuntur dura ac varicosa, & nonnulli eorum tumores dueros, magnos & profundos, cum in inguine & glan-

& glandulosis corporis partibus, tum etiam qualibet corporis parte, ac mediis muscutorum spatiis, doloris, dum quiescunt, aut crus super scamno & pulvinari reponunt, expertia quæ tamen (de varicosis tuberculis loquor) inter eundem, vel aliter propendentibus cruribus, graviter nonnullos, & sæpe ad animi deliquium usque excruciant.

Hujusmodi tubercula quibusdam quasi monticulis etiam toto corpore extuberare vidi. Quemadmodum consulis Leoverdiensis, & cujusdam nostratis nobilis uxoribus, advenisse memini.

Historia tumori-
bus duris
toto cor-
pore la-
borantiu.

His tumoribus etiam ad Gallicum morbum scorbutus noster quandoque alludit, ut diligenti animadversione opus sit, ad exquisitam utriusque dignotionem. Quæ hoc indicio ac signo manifestatur: quod in Gallicis tumoribus potentiâ medicamine apertis, materia pinguis inveniatur larido infumato colore non dissimilis, quale nihil in tumoribus, quos scorbutus facit, apparet.

Regula
diagnost.
specialis
duodeci-
ma tumo-
res scor-
buticos a
Gallicis
discer-
nens.

Accedit, scorbuticos tumores vitam comitari tristem & calamitosam, ut contra luxuriosam & delitiis disfluentem, præterea laxam & voluptatibus deditam ii solent, quos Gallicus morbus facit.

XIX. *Impotentia crurum ad ingressum.*

A Dhuc præter has affectiones, cruribus ab hoc morbo, citra externum & extrinsecus apparens vitium, languor advenit, & ad ingressum debilitas ac impotentia.

19. Impo-
tētia cru-
rum ad
ingressū.

XX. Tali retractio versus poplitem.

20. Tali
retractio
versus po-
plitem.

Quibusdam talus retro versus poplitem tra-
hitur, ne posteriorem pedis partem ter-
ræ affigere queant, quod etiam in non-
nullis, ex cujuslibet musculi ac nervi vitio
fit, prout hunc vel illum hic morbus af-
fecerit.

Quæ omnia num ab hoc morbo fiant, pul-
sus dijudicat & ostendit. Nam ab urina in his
sæpe nullum certum indicium est.

XXI. Plantæ pedum punctiones.

21. Plantæ
pedū pun-
ctiones.

Memini quoque molestas plantæ pedum
punctiones subito quibusdam advenisse,
& ab his postridie omnimodam crurum reso-
lutionem, quemadmodum illi contigit, qui
ex Marchia rates Hamburgum advehebat.

XXII. Crurum paralysis.

22. Crurū
resolutio.

Sed & citra punctiones, quam plurimos su-
bito & de improvviso, tam crurum,
quam dimidii lateris resolutione, ab hoc
morbo corripui vidi, ut circa hunc morbum
minus exercitati medici, veterum paralysis
sic affectos pati, constanter omnes uno ore
affirmarent: Quod ut in illa, sic in hac no-
stra crura resoluta, & inutilia usibus, quibus
destinata sunt, reddantur ac afficiantur.

Regula
diagnost.
spec. de-
cimeter-
tia in cru-
rum para-
lysi scor-
butica.

Differunt tamen, cum signorum quorun-
dam proprietate, tum etiam curatione. Si-
gnorum proprietate hoc modo: Primum quod
etsi perinde hic, ut in veterum paralysis, pe-
dum translatio, figendique robur & firmitas
pereat, in plerisque tamen aliquis decum-
ben-

bentibus motus maneat, quo resoluta membra movere, & ad muscutorum capita leviter ea attrahere conspiciantur, contra naturam & morem veteris paralyseos, quæ ex nervorum obstructione fit.

Hanc motus differentiam observavi in Consulis Hamburgensis genero, nauta, duobus adolescentibus, causarum procuratore, tabellario, puella, sene, omnibusque aliis, quos fere hac affectione teneri vidi.

Historiæ laborantium crurum resolutione scorbutica.

Altera differentia quæ a veterum paralyfi differt, quibusdam tantum adest, non omnibus, neque semper, sed per intervalla, & uno tempore magis quam altero. Ea est, quod horum quidam, qui hac affectione laborant, aliquando cruribus suis innitantur, & levi alterius adminiculo subinde in plano, non incommode ingrediantur, qui pridie pedem in terram figere, aut soli stare non poterant.

2.

Cujus variæ vices sunt, ita ut rursus postridie id ipsis negari, iterumque paulo post concedi videre liceat: Alia plane & diversa ratione, atque in veterum paralyfi observatum hæc fuit.

In qua permanens ad sui solutionem hæc resolutio est, quippe quæ a propria, & primaria nervorum affectione procedit, donec naturæ robore, aut artis præsidio & beneficio illa vincatur, & expugnetur: cum hanc nostram aliunde nervis advenire, & per sympathiam ac consensum fieri, motuum vicissitudines demonstrent.

Cur veterum paralyfis permanens sit usque ad solutionem scorbuticam: aut varias habens vices.

Quin & a veterum paralyfi in quibusdam corporibus hoc indicio differt, quod illa sæpe subito, & post fortio rem animi ac corporis motum, plethoricis & otio ac deli-

ciis indulgentibus fiat, uti contra hæc nostra post longas tristiæ causas, paulatim, vel subito quoque prius subinde partem affectam tentans, quam certo sedem figat, & certam aliquam corporis partem invadat, eadem levitate, qua apprehendit, subinde resiliens, & partem afficiendam relinquens, quemadmodum Hamburgensium Syndico, & alteri in Holsatia rustico, aliisque nonnullis advenit.

Sed & momentaneo stupore, ac levi membrorum post somnum, vel statim a somno resolutione, diu ante quosdam tentatos memini, quam in morbum & hanc paralyfin res erumperet. Nam in eo quoque veterum paralyfin imitatur, quod aliquando stuporem adventantis morbi nuncium, ac veluti præconem præmittat. Sed hoc signo a veterum stupore differentem, quod momentaneus sit & facile remittens, quemadmodum etiam subito rursus & de improvviso apprehendens, utplurimum vero cum levi & momentanea affectæ partis resolutione conjunctus.

Cur stupor crurū resolutionem scorbuticam antecedens momentaneus sit & levis.

Unde manifestum est, non propriam nervorum, aut primariam eorum affectionem hanc esse, sed magis aliunde malum hoc nervis advenire, magisque per consensum, quam primario hoc ipsos pati, a maligna scilicet & frigida vaporum, qui ab hac putrefactione resolvuntur, qualitate & natura.

Paralyfis scorbutica non tā paralyfis, quam paralytica passio dicenda.

Quemadmodum faciles harum affectionum mutationes ostendunt, quæ ab humorum affluxu non iisdem mutationibus, neque æque facile, subjectæ esse possent, ut propterea non paralyfin hanc affectionem, sed potius paralyticam passionem eam dicere oporteat, ad eum modum, quo Fallopius cele-

celeberrimus nostri temporis medicus, circa finem sui de capitis vulneribus libri doctissimi convulsiones per sympathiam cerebri subinde afficientes non convulsionem simpliciter, sed motum convulsivum appellandas esse existimat, utpote quæ ab his vaporibus excitari non aliter videntur, atque a torpedinis piscis halitu venenato, stupor.

Id quod etiam curatio demonstrat, imprimis in morbo recenti, & ea resolutione, quæ particularis est, & absque febre, in quo ab adhibitis & competentibus huic morbo medicamentis, brevi sic affecti sanantur, sæpe intra dies quattuor aut quinque. Quemadmodum civi accidit Dresdensi, & alteri cuidam adolescenti, a Gallici morbi curatione.

Ut plurimum vero intra dies quatuordecim aut circiter, sicut pluribus nostris experimentis probatum Hamburgi fuit, cum alioqui proprii nervorum morbi (consentiente omnium medicorum autoritate) longi fere sint & diuturni, nec nisi topicis, post universalem morbi curationem evincantur & expugnentur.

Est tamen, quemadmodum nostra qualicumque observatione compertum est, longior horum curatio & operosior ac difficilior Embdæ. Quod etiam valere in aliis locis puto, propius ad septentrionalis maris litus sitis.

His auctarii loco ad faciliorem hujus a veterum paralyfi distinctionem accedit, sæpe arthriticis doloribus, de quibus postea dicemus, hanc resolutionem supervenire, vel alii hujus morbi signis & symptomatibus hunc morbum conjungi.

Aliis etiam pedetentim, & cum longiore

5.

Prognost.
20.

Historia
breviscuratorum a
paralyfi
scorbutica.

Prognost.
21.

Prognost.
22.

mora imbecillitas hæc nervorumque impotentia accessit: Diversa ratione, atque fieri in veterum paralyfi, ex subito humorum ad nervos affluxu solet.

Nam quæ ab inflammatione & ab alto lapsu, veluti a procatarctica causa paulatim fit veterum paralyfis, Galeno quarto de locis affectis libro descripta, ut propriis notis, ita quoque ægri confessione cognoscitur. De qua re vide Galenum loco & libro jam ante citato. Ubi etiam causam lector discet, unde fiat, cur manente motu sensus pereat, & contra. Quæ hic studiose omittimus ne prolixitatem affectasse videamur, & in illud Galeni impingere, studium & laborem eorum reprehendentis, qui in unum omnia locum, quo multiplicis scientiæ laudem aucupentur, congerunt.

Institutum
authoris
in hoc li-
bro.

Estque etiam consideratio hujus rei præter nostri libelli institutum, qui non symptomatum causa, (etsi aliquando quadam rei consequentia eas attingere necesse sit) sed scorbuti morbi dignotiones, ejusdemque curationes, & huc facientes observationes nostras in hujus libelli fronte promittimus.

XXIII. *Paralyfis lateris unius.*

23. Dimidii lateris paralyfis.

Historia laborantium paralyfi dimidii lateris.

QUare his omissis, ad ea quæ restant, pergemus, dimidii scilicet lateris paralyfin, huic jam dictæ resolutioni affinem. Quam etiam ab hoc morbo excitari, frequenter anno octuagesimo secundo vidimus, & postea quoque non semel. Etsi pluribus familiare eo anno hoc malum fuerit, tam macilentis, quam pinguibus & obes, iisque quam maxime, qui præter durio-

durioſem victum, diuturniori triſtitia indulgerent.

Erat autem conjunctum aliis hoc vitium cum lingua quoque reſolutione, plerisque vero abſque hac.

Omniſus vero cum melancholici humoris putrefactione, & lenta febre id accidiffe, oſtendit præter pulſum magnum, durum, & inæqualem, urina craſſa rubra, & ſubſuſca, cujuſmodi occurrere nobis illa in quartanis ſolet febribus, atque præter hanc, quæ cum hac urina jungebatur ſitis, ac lingua labiorumque ſiccitas, coindicantibus quoque idipſum animi affectibus, omniſus quantum me mini ad triſtitiam ſemper diu ante morbum diſpoſitis.

Ita enim ſeni accidit conſulis Hamburgenſis affini, diutius extra patriam moleſtam litem perſequenti. Ita mercatori ſeni, in aliquot talerorum millibus a debitoribus ſuis decepto. Ita duobus in agro, propter continuas pluvias, ſegetem colligere prohibitis: Et Jurisperito, quem incertæ nugacesque aſtologorum prædictiones vexabant, nescio quem vitæ terminum eo ipſo anno minantes, ſicut confefſus mihi ipſemet fuit, eſſi aliam triſtitia cauſſam alii conjectarent.

Diſtinguunt autem a veterum *ὑπὸ πλῆνι* manifeſtis indiciis hanc noſtram, cum morbi natura & mores, & in aliquibus ægrotantis corporis temperamentum, tum pulſus & urina, præterea victus craſſus & nauticus, atque ad triſtitiam proni proclivesque animi affectus.

Regula
diagnof.
ſpecialis
decima-
quarta in
paralyſi
lateris di-
midii
ſcorbuti-
ca.

Natura vero & morbi mos hoc modo: Primum quod præter veterum paralyſeos rationem, in hac noſtra quandoque ante ejus

completionem, aliud atque aliud membrum prius tremor & levis resolutioprehendat, eadem facilitate, qua apprehendit, subinde remittens.

Contra, quæ veteribus cognita paralyfis ex nervorum obstructione est, propria eorundem affectio est, & propterea quam semel occupavit partem, ad sui solutionem infestans.

Atque si quis stupor (quo etiam ad veterum paralyfin alludit) hanc nostram *ἡμιπληγίαν* præcedat, observabis semper cum levi resolutione, eum quoties apprehendit, conjungi, eademque comprehendit facilitate, cum stupore rursus resilire. Quam etiam eadem certitudine præfagire & attestari tumores quavis corporis parte erumpentes solent, si eadem facilitate & promptitudine, qua oriuntur, evanescant, & cum ortus sui principio, partem affectam levi & momentanea paralyfi resolvant.

Ita enim ante hanc dimidii lateris resolutionem, rustico Holsato sub Casparo a Bockvvolt evenit. Ita legum & juris Doctori Hamburgensi Syndico.

Quin & post apprehensionem a veterum paralyfi hoc signo discerni potest, quod sub mediocri & spontanea quarundam partium convalescentia, aliæ resolutæ maneant, & in dies magis magisque resolvantur, vel quibusdam sui partibus ad convulsionem disponantur.

Prognost. 24. Nam & hoc huic resolutioni peculiare esse solet, ut post aliarum partium curationem, quidam nervi, in quos vaporosa materia ab hoc morbo resoluta decumbit, contrahantur, sua contractione partem in quam inseruntur convellentes.

Atque

Atque hoc modo morum diversitate, a veterum paralyfi, hæc nostra distinguitur.

Ceterum quæ a corporis constitutione & temperie differentia sumitur, majore ingenii exercitatione ac sagacitate eget, qua cognoscamus, recte præsentis corporis constitutione *ἡμιπληγία* veterum conveniat, necne.

Nam si in his regionibus a nulla evidente causa, quam veteres tradiderunt, præter corporis dispositionem, dimidii lateris resolutione quis corripitur, qui in laboribus & curis, cum duriori pacioreque victu vitam traduxerit, verisimilius est a scorbutum, quam nervorum obstructione id eum pati.

Quod ut veterum paralyfis in otio & crapula liberaliore viventibus, obesis & plethoricis, vel sponte vel potest graviolem animi corporisque motum frequentibus accidere solet. Ita contra hæc nostra quæ scorbutum comitatur familiarior iis esse consuevit, qui tristioribus cogitationibus diutius indulgent, ac longiori mœstitia & solitudine premuntur.

Quibus si crassioris victus consuetudo, aquarumque sublimium usus accedit, majore certioreque indicio morbi causam manifestabunt, quo minus longiore dubitatione sit opus.

Quam pulchre quoque manus dirimet pulsui injecta, quæ celere dignotione discrimen quod inter utrumque est, dijudicabit. Quod sicut in veterum paralyfi parvus ille, languidus, ac mollis sit, sic in hac nostra propter febris admistionem, quæ in initio cum hoc morbo concurrit, maxima ex parte durus & inæqualis appareat. Cui urinæ, majore certitudine subscribunt crassæ, & subfuscæ, si-

similes iis per omnia urinis, quæ in quarta na febre redduntur.

Quas in veterum paralyfi constat albas, tennes, & spiceas, vel albas & crassas esse, nisi alterius morbi admistione colorentur, qui propriis suis notis & signis discerni debet.

Quamobrem in morborum dignotione exercitatum esse eum oportet, qui hæc nostra recte cognoscere cupit, atque omnium morborum signa memoria prius complecti & tenere, quo promptius symptomata quisque dignoscat, quibus a veterum morbis scorbutus differt.

De quibus quia prolixè & doctè suis de morborum curationibus libris medici ante nos scripserunt, inde eorum signa diagnostica peti possunt ac debent. Quæ cum his, quæ circa hunc morbum adveniunt collata & diligenter examinata, facilem postea distinctionem præstabunt. Nobis sufficit propria scorbuti signa, quibus ab aliis distinguitur, ostendisse.

Causa paralyseos scorbuticæ.

Inter quæ cum non postremum locum hic urina teneat, præter morbum etiam humorem peccantem quandoque coindicans, paucis inter cetera signa, de ea quoque hoc loco dicere volumus. Simul ut ostendamus, & ab hoc loco admonemur, magis a venenatis vaporibus, & melancholici humoris corruptione, specifica hac, & scorbuto competente putrefactione infecti, quam ab humorum in nervos impulsione, malum hoc exoriri.

Cur scorbutica paralyfis in convulsione abeat.

Quod, juxta Rondeletium summæ auctoritatis medicum, melancholicus humor de sua natura ex ratione, magis nervos contrahere dispositus sit, quam resolvere. Atque hinc fieri

fieri credibile est rationique consentaneum, quod in morbi progressu ac diuturniore ejus mora, aliquid de melancholici humoris substantia secum vapores hi deportantes, unum vel plures semper ad convulsionem nervos disponant, prout in hunc vel illum nervum ille insinuatus delatusque fuerit.

Ita non in fine morbi evenit Syndico Hamburgensi juris Doctori, & alteri ejusdem civitatis civi, item patritio Kedenfi, juveni Embdano, cauponi, & omnibus fere aliis, quos sponte, vel a non sufficiente curatione aliquo modo restitutos ab hoc morbo fuisse novi.

Historiæ
eorū qui-
bus parā-
lysis scor-
butica in
convul-
sionem
desiit.

Hoc malum in initio recte tractatum, curationem minus difficilem habet, utpotē quæ in febris & scorbuti curatione consistit; ita tamen ut scorbuti, & attenuantia ac incidentia medicamenta, propter causam morbi crassam & frigidam, numero, gradu, ac dignitate ea, quæ calorem contemperant, superent & excellant. Eoque curationis modo factum vidi, ut supra caput, brachium & manus intra octiduum tollerent & elearent, qui ne digiti quidem articulum prius dimoverent.

Canon
therap.
spec. in
paralyfi
scorbuti-
ca.

Atque hac curationis ratione, ante paucos annos civem Hamburgensem virum annos natum septuaginta tres, intra hebdomadas quinque, a dimidii hac lateris paralyfi (DEI beneficio) curavi. Et intra tres vel quatuor hebdomadas, alterum tabellarium, Hamburgi ad Divi Petri templum habitantem, qui jam antea plures menses ab hoc morbo decubuerat.

Historiæ
eorū qui a
dimidii
lateris
paralyfi
sunt cura-
ti.

Ubi semel radices agere hic morbus cœperit, & diutius ac per plures annos commorari,

Prognost.
25.

Canon
thera-
peuticus
generalis
139.

rari, difficulter postea eradicatur. Itaque pluribus tum & majoribus remediis opus erit, necnon balneis & sudoriferis, omnibusque attenuantibus, & incidentibus, ac calefacientibus tam foris, quam intus adhibitis, applicatisque.

Canon
therap.
spec. in
contra-
ctione
primus.
Unguen-
tum fidu
Valerio-
la.

Si contractio advenerit, illa quoque calefacientibus unguentis, & ad hunc usum commendatis a veteribus & modernis medicamentis, tolli debet, cujusmodi unum descriptum apud Valeriolam suo de observationibus libro erudito & docto habemus, quod unguentum fidum author ipse appellat.

Electua-
rium Em-
pirici cu-
jusdam ad
contra-
ctionem.

Sed & hujus ac paralyseos initiis, alioquin non admodum gravibus, hoc sequens prodesse vidi, quod cujusdam Groningani medici Empirici est, pluribus experimentis divitis.

Constat autem ex aquæ libris octo & manipulis quatuor Betonicæ, quibus ad tertiæ partis consumptionem decoctis, adjiciuntur granorum juniperi contusorum libræ duæ, cum quibus ad pultis consistentiam decoquantur, a decoctione & expressione forti, iterum cum Sacchari libris duabus ad syrupi consistentiam coquantur, quando ab igne remotis sequentes pulveres admiscantur, gingiberis scilicet uncia duæ, macis, calami aromatici, cubearum, singulorum uncia dimidia, foliorum fennæ uncia dimidia. Indeque formatur electuarius molle, cujus ante & post cibum, cochleare unum quotidie semel aut bis sumitur, non infelici successu, sicut in uno atque altero comperi.

Decoctum
absinthii
in con-
tradictio-
ne utile.

Ego plurimum auxilii positum in absinthii decocto esse sic affectis nostris experimentis hisce præteritis anni non semel, sed multo-
ties comprobavi. Nam hujus decocto solo &

uni-

unico curatus nauta & alii fuere, quibus citra vehementem febrem hæc passio advenit. Ab eo quoque melius rusticus sensit, & qui in agro habitabat textor.

Quod si gravior morbus plura ac majora remedia postulat, propter concurrentes plerumque cum hoc morbo viscerum obstructions, quæ in quibusdam ob morbi causam crassam & frigidam, graves & pertinaces sunt, ac difficilis expugnationis, non sufficiunt quæ jam dixi medicamenta, sed his admiscere alia oportet, quæ quadam erga hunc morbum proprietate, viscera referare, crassa incidere & attenuare queant.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
contradi-
ctione se-
cundus.

Cujusmodi sunt huic casui servientia, Enulæ campanæ radices, carduus benedictus, fumaria, cochlearia, trifolium aquaticum, nasturtia utraque, hyemale & aquaticum, si haberi illud ex limpidis & puris aquis possit.

Medica-
menta an-
tiscorbu-
tica de-
obstruen-
tia, inci-
dentia, &
attenuan-
tia.

Nam quod apud nos ex lutosis & cœnosis, ac stagnantibus aquis colligitur, ut mali saporis, ita inutile est, & minus efficax. Item hyssopus, betonica, cuscuta, ceterach, & id genus alia crassos & melancholicos humores attenuantia, & quadam proprietate hunc morbum curantia. Quæ etiam tum valere debent, si febris ac sitis signa, cum urinis rubris, adfuerint, idque ratione causæ materialis, cui hic morbus infedit. Id quod nostro pudore, & ægrotantis incommodo didicimus.

Atque etiam ab hac causa fit, quod etiam largiorem sanguinis missionem hic morbus respuat. Sicut etiam ante nos recte annotavit doctissimus & celeberrimus nostri temporis medicus D. Joannes Veierus.

Sanguinis
missionem
largiorem
cur res-
puat scor-
butus.

Pur-

Purgationes in scorbuto quando habeant locum.

Curatio scorbuti internis potius, quam externis perficitur.

Canther. Gen. 14.

24. Totius nervosi generis debilitas.

Historia nervorum omnium debilitate laborantium.

Regula diagnost. specialis decima-quinta in nervorum omnium debilitate.

Lib. 25. c. 4.

Purgationes quoque prius instituendas non esse, quam humores concocti ac digesti fuerint, & specifica hujus putrefactio superata atque evicta sit, ab Hippocrate non uno in loco docemur. Perficitur autem curatio internis medicamentis, magis quam externis, etsi nec illa suo loco adhibita obesse solent.

XXIV. Totius nervosi generis debilitas.

Ceterum quod nunc de dimidii lateris resolutione diximus, illud etiam paulatim & in pluribus annis omnibus nervis corporis advenisse, in Consule Stadenfi, viro optimo & erudito, necnon Senatoris Hamburgensis conjuge, & paucis aliis animadvertimus.

In iis duo, qui curationem in initio negligenterent, vel medici ignorantia rectam non adhiberent: Hi facti tandem ad omnem rem adeo inepti ac impotentes sunt, ut cibum ipsis alii in os inferere cogerentur.

In his semper pulsum parvum, debilem, & inæqualem deprehendi, per omnia vermiculanti similem.

Qui nulla molestia & obvio indicio, exercitatis in hujus pulsus dignotione, morbum hunc prodit, iis dico, qui exercitatum in dignoscendis pulsibus ingenium habent, eaque in veterum placitis ac scriptis omissa norunt: Ideoque peculiarem & veteribus incognitam causam hæc habere sciunt, aut ex similibus similia adstruere didicerunt.

Si enim Plinio credimus, ex paucorum dierum depravatarum aquarum usu, crurum resolutionem Cæsaris militibus advenisse, scribenti: quid miramur, continuo earundem

dem apud nos usu, & ex tot concurrentium causarum congerie, idem nos pati, vel pro diversa corporum constitutione, aliis atque aliis symptomatibus & morbis nos subjici & affligi?

Duos novi post currentes arthritidis dolores (medicis morbi causam ignorantibus, & frequentibus purgationibus in initio eum aggravantibus) tandem in continuam crurum brachiorumque resolutionem incidisse. Ex qua alter post sex menses obiit, alter adhuc domi claudus desidet, nullam morbi sui curationem, quam infelicem priorum medicorum opera expertus est, admittens.

Historia
eorum qui
post dolo-
res ar-
thriticos
aut alios
in para-
lysin aut
atrophiā
incide-
runt.

Præter illos alium novi, post diuturnas ventris lancinationes, & frequentes vomitus, quos initio morbi sui experiebatur, ex intervallo recurrentes, & ab hoc morbo quoque (uti pulsus & urina evidenter monstra-
bant) excitatos, tandem in levissimam etiam brachiorum resolutionem ac totius corporis atrophiam incidisse, medicis quibus commendata curatio fuit, morbum ignorantibus, & communi curationis modo nullo effectu procedentibus.

XXV. Colica in paralyfin desinens.

LEgimus apud Paulum Æginetam libro tertio capite de colica affectione, suo tempore quandam coli passionem invaluisse, quæ post diuturniores lancinationes, colique & ventris dolores gravissimos, plerisque ad Comitialem morbum, aliis ad artuum resolutionem transferit: Idque malum primum ab Italia regionibus initium sumpsisse, idque latius diffusum fuisse.

Æginetæ
de passio-
ne colica
in epilep-
siam aut
paralyfin
desinente
locus.

Historia
laboran-
tis colica
desinente
in paraly-
sin.

Idipsum nunc etiam in multis Rhēni par-
tibus viget. Estque mihi semel quoque in
Anglia in Magistro postarum visum, cuius
qualia fuerint præcedentia symptomata, qua-
lisque urina & pulsus, non satis ad memo-
riam nunc revocare possum. Neque erat tunc
satis mihi huius morbi natura perspecta. Sunt
enim ab eo tempore anni elapsi octodecim vel
novemdecim.

Hoc scio, nulla methodica curatione a co-
licis doloribus liberari eum potuisse, cum
alioquin medicis uteretur doctissimis, & in
veteri medicina exercitatissimis, Doctore He-
ctore Nonio, D. Lupo, D. Adriano Junio,
viris literis medicinæ peritissimis. Quos pro-
pter veterem nostram consuetudinem & noti-
tiam, honoris causa nominare hic volui. A
quibus nihil sublevari (ut dixi) totius seme-
stris spatio potuit.

Neque prius hi dolores cessarunt, quam in
brachiorum resolutionem, velut in judicatione
causa translata, desiissent.

Quare quia simile quid Hamburgensi a-
pothecario, post diurnas ventris ab hoc
morbo lancinationes, advenit, aliis post me
meditandum relinquo, nunquid cum hoc
morbo malum illud colludat, & eodem,
quo jam dictæ passionēs modo, curan-
dum sit.

Historia
feminæ
per inter-
valla pa-
ralysis u-
nius cru-
ris corre-
pta.

Sed antequam ab hoc scorbuti symptomate
ad aliud digrediar, unius adhuc feminæ Hol-
satæ historiam proponam, quæ ex intervallo
momentanea unius cruris paralyfi correpta
fuit.

Cujus meminisse propterea hic volui, ut
ostendam quam varie medicinæ artifices hic
morbus ludat. Simul ut ex hoc loco cogno-
sceremus, magis a vaporibus (quos putridi
humo-

humores intus latentes, & specifica hac & scorbuto propria putrefactionis qualitate affecti emittunt) hanc paralyfin excitari, quam ab humorum putrescentium contactu, eorumque ad locum affectum descensu. De muliere autem illa sic se res habet.

Diutius hoc morbo laboraverat, a quo, sicut ex ipsa intellexi, ante triennium graviter decubuerat. Cujus forte hæ reliquiæ erant, priore curatione forte suppressæ, & intermedio tempore tacitis incrementis rursus adauctæ. Hæ nonnisi ex intervallo eam afficiebant, cum accessione alterum crus resolvebatur, ut in terram procideret, neque sponte rursus in pedes se erigere posset. Quæ remittente iterum baculi adminiculo, quo volebat, ibat, idque subinde in uno die vigesies & amplius patiebatur. Curata nostra opera, DEI gratia, ab hoc malo brevi fuit, eo curationis modo, quem sæpius nunc monstravi. Atque hæc de paralyfi dicta nobis hætenus sint.

XXVI. *Convulsio paulatim fiens.*

Consequens nunc est, quemadmodum nervi ab hoc morbo convellantur, corporisque membra in se trahantur, demonstramus; quod huic morbo de sua natura magis consentaneum id esse, supra ex Rondeletii sententia ostendimus.

Quemadmodum etiam manifestum aliquando ex nautis est, ex longa & molesta peregrinatione domum ad nos redeuntibus: quorum plerisque adeo contractos ab hoc morbo videre licet, ut in gyrum circumvoluti, nullum fere membrum habeant, quod extendant, aut extendere queant.

26. Convulsio.
Convulsio scorbuto magis consentanea.

Exemplū convulsionis in nautis.

In

Convulsio
paulatim
fiens con-
tinua &
fere sine
febri:

Cum fe-
bre, in-
terpolata.

In his modicis incrementis paulatim inci-
piens morbus continuus est, donec vel spon-
te, vel medicaminum ope resolvatur curetur-
que. Suntque fere ii sine febre.

Nam quos cum febre convulsio hæc ap-
prehendit, ii quibusdam accessionibus in-
terpolatis & recurrentibus id patiuntur, a
vaporum, qui a latentibus intus humori-
bus putridis resolvuntur, ad cerebrum &
caput elevatione. Ex quo manifestum est,
non propria capitis affectione malum hoc ex-
citari, sed aliunde ad cerebrum vapores
elevari.

Qui validiore corporis nisu & concussione
discussi, tandem inducias ægrotanti conce-
dunt, donec alii in perditorum locum resti-
tuti, & ad caput emissi, eandem, quam prius,
affectionem inducant.

Historia
convulsio-
ne scor-
butica la-
borantiū.

Atque hac convulsione specie correptum
cum febre tertiana Anglum fuisse, & cum
continua Notarii domesticum, & præter hos
nobilem ditionis Bremensis, etiam postea
inter observationes dicemus, ubi horum hi-
storiam enarrabimus. Idem etiam ab hoc
morbo Concionatoris filio & quibusdam aliis
evenit.

Embdæ
convulsio
pueris &
infanti-
bus fami-
liaris.

Estque pueris & infantibus Embdæ hoc
malum familiarissimum, iis imprimis, qui
a parentibus hoc morbo infectis, nascun-
tur, vel obstetricis lac hoc morbo infectum
sugunt.

Historia
infantis
convulsi
& pernu-
tatione
nutricis
sanati.

Ita evenisse cujusdam mei conterranei vi-
ri nobilis filiolo memini, cum matris lacte
hoc malum sugenti, quam hoc morbo infe-
ctari pulsus parvusevidenter monstrabat. Huic
infanti cum nulla medicamina satis prodes-
sent, jussi nutricem quæri sanam & nullo
morbo contaminatam. Quo facto, intra tri-
dum

duum hi motus convulsivi cessarunt, & meæ prædictioni fidem fecerunt. Fuit autem Patris filioli nomen Philippus Meckema.

XXVII. *Epilepsis.*

Sed utrum ab hoc morbo convulsio procedat, ex tribus potissimum cognoscitur, morbi scilicet proprietate, præterea a pulsu, & urina.

27. Epileptica convulsio.

A morbi proprietate hoc modo: Primum quod semper cum febre hi motus convulsivi incidant. Deinde quod eadem facilitate qua apprehendunt, remittant, iterumque præter spem recurrant. Tertio quod absque causa veteribus determinata corripiant.

Regula diagnost. spec. decimasexta epilepsiæ scorbuticæ.

Quibus accedit, ante hos motus alios totius corporis concussionem comprehendere, alios totius tremorem, in aliis levem præire paralyfin, aliis brachia & manus prius subinde momentaneo rigore obrigescere. Qui etiam hac nota a veterum convulsione distinguitur, quod aliquando subito & præter rationem in alium morbum, cataphoram scilicet & paralyfin vel abscessum transeat, sponte subinde evanescentem; & rursus præter expectationem redeuntem, uti Angli filia Embdæ accidit: Prout ad hanc vel illam affectionem natura ægrotantis magis pronata est.

Prognost. 23.

Historia epilepsiæ scorbuticæ laborantium.

Sed majore certitudine a veterum convulsione hanc urinæ discernunt huic morbo familiares, crassæ, scilicet, & conturbatæ, ac rubræ, crasso, & gravi sedimento subsidentes.

Talis fuit urina Angli, de quo antea diximus, cum tertianæ febris accessione, multoties hac convulsione correpti. Talis domestici

notarii gravissimis convulsionibus subinde in gyrum circumvoluti, magna omnium consternatione, & certo ejus ex hac vita migrationis metu. Talis naturæ filioli & aliorum omnium quos hac affectione laborasse vidi.

Quæ etsi quandoque tenuis, ut in Concionatoris filio, occurrat, eam tamen crassam præcessisse intelliges, si diligentius super iis, quæ in initio morbi apparuerunt, inquiras: Hic puer, utcumque urinas tunc temporis tenues redderet & citrinas, attamen ne tum quidem absque siti & febre fuit, ut propterea non contemnendum signum sit, quod ab his sumitur.

Cause cur
epilepsia
scorbuti-
ca alias
in alios
affectus
transeat.

Quocirca si quæ nobis cum his urinis epilepsia occurrat, faciles in initio mutationes accessionumque intermissiones subiens & admittens, non alienum a ratione erit, a vaporibus ab hac putrefactione elevatis, corruptis & malignis, eam proficisci cogitare ac constituere: Quatenus eidem rationi consentaneum est, pro varia vaporum halantium deductione, & in cerebrum irreptione alia atque alia symptomata procreari.

Quæ etsi sæpe ab una eademque causa fiant & excitentur, variari tamen illa pro diversa subjecti dispositione, & varia partium humani corporis temperatura, quotidiana experientia confirmat. Ita si multa humida evaporatione irrigatum humectatumque ab his vaporibus cerebrum fuerit, sic effectus morbum patietur, quem Carum Græci, Arabes Subeth appellant, profundo altoque somno utplurimum ægotantem opprimentem.

Quemadmodum hisce præteritis annis quam pluribus advenisse quibusdam exemplis, si necesse

cesse esset, hic demonstrare possemus. Eadem hæc si tristi sensu nervos afficiat & subintret, si humida fuerit & frigida qualitate prædita, eos laxabit; si sicca, convellet.

XXVIII. *Apoplexia.*

AD eundem modum si cerebri ventricu-
los, & arterias plexum retiformem
constituentes ingressa ea fuerit, quod apo-
plexiam effectura sit, nemini dubium esse
potest.

28. Apo-
plexia.

Quæ etsi mihi visa nunquam ab hoc morbo fuit, tamen ex symptomatibus & signis, quæ diligenti percunctatione ab amicis cognovi, & præcedentis morbi, quo laboraverat, natura & moribus, denique ægrotantis vita & victu melancholico, unam viduam ab hoc morbo, hujusque putridæ materiæ exhalationibus sic affectam fuisse, non vanis conjecturis & argumentis mihi persuadeo.

Apople-
xia scor-
butica
nunquam
visa au-
teri.

Cujus historiam, sicut de hac ab amicis & propinquis edoctus sum, hic propterea subjungam, ut aliorum judicio quoque hæc res exponatur & subjiciatur.

Historia
viduæ a-
poplexia
scorbuti-
ca corre-
ptæ.

Incepit primum, quemadmodum ab amicis accepi, cum urinis crassis & rubris, crasso & furfuraceo sedimento subsidentibus, lenta febre hæc ægrotare, absque multa siti, aut ullo magnopere bibendi desiderio, cujus curationem diutius negligens, post plurimum hebdomadarum decubitum, ex uno symptomate (ut fieri solet) in aliud incidit, & tandem in apoplexiam, quibusdam interpolatis accessionibus eam corripientem. Unde aliquoties ad mentis usum reversa, convenienter de rebus omnibus, horis in-

termiſſionis, diſpoſuit. Sed frequentiore & plurimum dierum acceſſione, morbiſque magnitudine tandem devicta ſuccubuit, mortem cum vita commutans.

Hanc hiftoriam paucis hic adſcribere volui, ut ſi quandoque in ſimilem apoplexiam cum his ſignis & moribus incidamus, celeriore inventione hac admonitione commonefacti, de ſingulis diſpiceremus, ac morbum ejuſque cauſam inveniremus & cognoscere-
mus, ne circa inquisitionem oberrantibus nobis ægrotantis ſalus prius nobis elaboratur, quam morbus cognitus ſit atque perſpectus.

Quod acutus hic morbus cum ſit, exactam quoque & promptam curationem ille poſtulet & requirat, juxta illud Hippocratis, extremis morbis extrema, ſeu ut alii rectius tranſtulerunt, exquisitiſſima remedia deberi dicentis.

Aph. 6.
lib. 1.

Quæ hic futura illa ſunt, quæ quadam proprietate erga ſceletyrben valent, cum admiſſione eorum ſi febris vehementior adfuerit, quæ cum attenuandi facultate eam extinguunt, & craſſam materiam incidunt. Quibus recte meo judicio miſceri aliquod ſimplex poſſet, caput reſpiciens, & medicaminis vim ac facultatem iſthuc deducens.

Canon
therapeu-
ticus ſpe-
cialis in
apopl.
ſcorbut.

Eſſi in cauſæ præciſione præcipua curationis vis conſiſtat, quemadmodum haud dubie norunt, qui ſaltem a primo limine medicinæ ſacra ſalutarunt, & aliquam vel minimam in praxi medica exercitationem habent. Sed de his quia pleni præctificantium libri ſunt, nihil neceſſe eſt cum ſaſtidio legentis prolixius ea hic referre. Quandoquidem viris morborum dignotione, & medicaminum compoſi-

tio

tionem exercitatis scribimus, qui, quæ componendorum medicaminum ratio sit sponte absque nostra admonitione cognoscunt: eamque pro temperaturarum differentia ac varia morbi ejusque causæ diversitate mutare ac variare norunt.

Quæ etiam ex proprietate sceletyrbæ conveniant tam simplicia quam composita medicamenta, eleganter in suo de scorbuto libello prosequutus D. Joannes Vejerus est, celeberrimus Ducis Juliensis medicus. Unde peti possunt quæ hic desiderantur, & ad hunc locum pertinent.

De varia febrium curatione, ejusque pro subjecta materia differentia, etiam apud probatos authores legimus, in quorum lectione prius exercitatum illum esse oportet, qui cum fructu, & ægrotantium commodo ac bono, hujus morbi curationem tractare cupit: Ne quod dicitur & in proverbio est, unicalopodio calcem ubique accommodet. Multa quoque ministrat usus, artium & disciplinarum Magister, cujus ductu semper opus est. Neque possunt particularia omnia scribi. Accedit longiorem de his doctrinam esse, quam ut hoc nostro libello absolvi ea possit.

Qui vero tutam curationis viam amplecti volent, a mitioribus incipiendo paulatim ad fortiora assurgere debent, si non satis priori curationi morbus obediat, aut cum laudabilibus urinis is præter rationem ingravescat. Signum enim id certum est, mitiora ea medicamenta esse, quam morbi causæ, ejusque magnitudini conveniat: Ideoque fortioribus opus esse, magisque attenuantibus, & ex proprietate sceletyrben curantibus.

Canon
therapeu-
ticus ge-
neralis
quintus.

Quæ præterea ob incidentes circumstantias hic observanda notandaque sunt, medendi methodus docebit. Eaque sponte cognoscunt, qui aliquem artis nostræ usum, & veteris medicinæ cognitionem habent. A quibus (ut antea dixi) hæc nostra obscurari cupio. Qui hæc in lucem & publicum dedi, eorum calamum & venam ut excitarem, præterea occasionem iis hoc nostro scripto præberem, pressius post nos hac de re, ad divini numinis gloriam, & proximi salutem, cogitandi.

Magna
Dei beneficentia
est quod
suppullulantium
quotidie
morborum
causæ &
curationes
detegantur.

Quando quidem non minima DEI beneficentia est, inter cetera ejus beneficia, quibus genus humanum ornat, suppullulantium quotidie morborum causas & curationem, tam benigne nobis, pro ineffabili sua misericordia ac bonitate, detegere & aperire. Quod unius & solius DEI opus ac munus esse nemo Christianus ignorat, quatenus a nobis ipsis nihil recte cogitare aut facere queamus. Etsi quid hujus in nobis reliquum a prima curatione esset, turbaret id ipsum haud dubie Satanas, infestissimus humani generis hostis, qui hoc unum agit & satagit, ut quam plurimis calamitatibus nos implicet & involvat.

Ceterum quia hæc alterius loci sunt, & ab instituto nostro aliena, ab his recedentes, ad ea quæ restant properabimus.

XXIX. *Particularis convulsio.*

29. Convulsio
particularis.
Convulsio
totius, &
partis ut
generetur.

NAm ut hi motus convulsivi cerebrum, idest, principium motus ac sensus apprehendentes, totum corpus convellunt, & in gyrum circumagunt: Ita ejusdem putrefactionis valor, in particularem aliquem

quem musculum, vel motus opificem nervum delatus, illius, in quod inseritur, membrum & particulam contrahet, sua seu frigidity & crassitie, qua nervum adimplet, seu maligna & venenata qualitate, quæ ut torpedo piscis, sua proprietate nervos offendit, & ad hanc affectionem inducit & disponit. Quam frigidam esse curatio demonstrat.

Quod autem vaporosa magis quam humoralis, efficiens hujus convulsionis causa sit, affectio ostendit, nullo tumore aut duritie comitata. Fit vero aliquando paulatim convulsio hæc absque febris aut alterius alicujus mali implicatione & admistione, aliquando cum manifestis febris indicibus, & nonnunquam post gravissimos ab hoc morbo excitatos dolores,

Causa convulsionis potius est vapor, quam humor. Convulsio particularis aliquando absque, aliquando cum febre accidit.

Cum convulsivi motus universales, de quibus diximus, semper, quantum memoria mecum repetere possum, cum manifestis febris indicibus fiant, iisque vigentibus quam maxime infestent.

Quæ autem paulatim, & citra alterius morbi admistionem fit convulsio, plerumque ex crassa & nautica victus ratione oritur, aquisque putridis & depravatis, nautis nostris, quos a continenti diutius tempestates & molestæ æquoris jactationes, arcant & avertunt, familiarissima. Quos sæpe a molesta hac peregrinatione adeo contractos ad nos domum redire videmus, ut nullum fere corporis articulum habeant, quem dimovere ac extendere queant.

Causa convulsionis externa.

Atque hac convulsionis specie circa calcaenum infestatam Secretarii Hamburgensis forem memini ex crasso quoque victu, & post molestum mariti sui morbum.

Historia convulsionis particulari laborantium.

Sed quæ post diuturnos hujus morbi dolores, & cum vel post febrem sequitur convulsio, frequentior nostris tam rusticis quam urbanis est. Qua ante paucos menses duo correpti extra novam portam Embdanam fuere. Et in phaleris Embdanis ut vocant nauta, atque præter hos mercator Antuerpianus, rusticus, adolescens Coloniensis, juvenis Embdani & alii infiniti, Spasmo canino correpti ab hoc morbo apothecarii Embdani soror fuit, item mercator senex & sexagenarius, nautæ conjux & cujusdam ex Frisia occidua oriundi femina.

Regula
diagnost.
decima
septima
convul-
sionis.

De quibus omnibus si sine febre sint, certius ex pulsu, quam ab urinis indicium est, utpote quæ ut plurimum tenues & citrinæ, nullam hujus morbi significationem habent, per omnia fere, nisi quod tenuiores justo sint, sanorum lotiis similes. In quibus tamen pulsus parvus, debilis & inæqualis, manifesto indicio morbum hunc iis prodit & ostendit, qui exercitatum circa pulsum dignotionem ingenium habent.

Quod si febris indicia urina habeat eique conjuncta sitis & oris siccitas fuerit, præter pulsum, morbum hunc arguet urina tenuis & rubra, aut crassa & rubra, sed subobscura lividine fuscinedeve tincta.

In quarum plerisque multa subsidunt excrementa gravia & crassa, a quibus nihil clarior, supereminens, supra hæc, urinæ substantia conspicitur, sed tota sua essentia superiore turbida & conturbata visitur, certo, sicut antea diximus, & indubitato hujus morbi argumento.

Quibus si prædicti dolores per intervalla infestantes conjungantur, adhuc magis super scorbuto confirmaberis. Eo quod latentis in-

tus

tus malignæ putrefactionis, a qua materia hæc vaporosa, sua vel essentia, vel qualitate continuum discindens, dissolvitur, manifestum indicium habeant infestantes hi per intervalla dolores.

Quæ extra alterius manifesti, graviorisque morbi significationem, quomodo ad hunc morbum referenda sit, supra etiam ostendimus, ne quid molesta ejus repetitione hic sit opus.

Restat nunc paucis hujus symptomatis curationem, quam in hoc casu felicem aliquoties experti sumus, ostendamus, quæ si sine febre & obstructionibus æger fuerit, paucissimis absolvitur, sæpe solius absinthii decocto, quod in hoc casu, sic affecto, vel ex aqua & vino, vel convenienti cerevisia, Anglicana scilicet, aut Hamburgensi tenui, felici nostro experimento non semel exhibuimus.

Canon
therap.
spec. in
convul-
sione pri-
mus.

Estque hoc solo decocto curatus nauta, & extra novam portam pauper rusticus, & præter hos Secretarii Hamburgensis foror.

Sin cum febre & siti, atque cum obstructionibus manifestis conjunctum hoc accidens fuerit, neque in his ab hujus usu abhorreo. Nisi quod prædicto, quædam febrem mitigantia, quæ fortius obstructiones expediunt, atque hunc morbum quadam proprietate curant, miscere consueverim.

Secundus.

Quæ autem febrem hanc curent, alio loco diximus. Quibus pro tollendis obstructionibus cuscutam, ceterach, scolopendrium, hyssopum, & betonicam addimus; & pro pleniori hujus morbi curatione, si febris patiatur, carduum benedictum, raphani & enulæ campanæ radices, necnon in duris & agrestibus corporibus, iisque humidis & frigidis, raphani radice succum.

Medica-
menta an-
tiscorbu-
tica de-
obstruen-
tia.

Ex

Et præter hæc cochleariam, nasturtium utrumque, trifolium aquaticum, & chelidoniæ minores radices. Quæ varie, pro varia corporum constitutione, & peccantium humorum conditione permisceo.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
convul-
sione ter-
tius.

A quibus si non satis, uti jure debebat, curatio procedat, neque tamen sitis aut febris sub his invalescat, (administratis prius ubique universalibus) paulatim ad fortiora transeo, donec aptum morbo ejusque causæ remedium adinvenero; quam hic crassam & rebellem esse morbi magnitudo ejusque mores refractarii ostendunt.

Sæpe enim ab urinis rubris & tinctis, ac molestiore siti deceptus in his sum, quo minus ad fortiora transirem, aut transire propter febris indicia auderem, magno ægro- tantis incommodo, & nullo curationis suc- cessu.

Quod in his, utcumque urinæ tinctæ vi- deantur, morbi causa crassa & frigida, ea medicamina postulet & requirat, quæ cum le- vi calefaciendi facultate, attenuandi inciden- dique vim & potestatem, cum quadam ad hunc morbum proprietate, habent.

Ideoque si non satis a mitioribus urinæ im- mutantur, vel iis ad melius immutatis, & ad naturalem colorem redeuntibus, morbus ni- hilominus ingravescat, diligenter ad ægri temperamentum, & præcedentis vitæ vi- ctusque rationem attendere oportet, & omnibus discussis examinare, satisne se- cundum hæc, intensa medicamenta sint, necne.

Urina
laudabi-
lis cum
morbi in-
cremento
& perse-
verantia
certo no-

Siquidem certum signum, urina laudabi- lis cum morbi incremento ac perseverantia habet, mitiora medicamina esse, quam pro morbi causa conveniat, & idcirco juxta dictam

dictam normam intendi augerique ea debere, donec causæ morbi contrario gradu adæquentur.

tat, medicamēta esse mitiora quā pro morbi causa.

XXX. *Arthritis.*

ATque hæc de paralyfi & convulsione dicta nobis hætenus sint. Sequitur nunc, quemadmodum hæc facere morbum hunc ostendimus: ita particulares & quarumlibet partium dolores ab eo commoveri, porro monstremus.

30. Arthritis scorbutica.

De quibus quia partim antea diximus, hoc loco de iis saltem dicemus, qui in articulis tantum excitantur, & falsa arthritidis imagine medicos decipiunt ludificantque.

Qui, si in morbi principio catharticiis medicamentis fortius curentur, ab iis adeo non mitigantur, ut etiam gravius exasperentur, & sæpe in paralyfin, aliumque ea deteriore morbum, atrophiam scilicet vel similem degenerent. Qua propter diligentem animadversionem, & exactam a veterum arthritide distinctionem, hæc res exigit & meretur, ne curando prius impingamus, quam morbus ejusque causa nobis cognita & perspecta.

Prognost. 26.

Dignoscuntur autem primum ex eo, quod diu uno in loco, maxime in morbi initio, hi dolores quos scorbutus facit, non subsistant, sed errabundi ad alium atque alium ejusdem, vel oppositi lateris articulum transeant: Indubitato argumento, a vaporibus magis, tenuibus humoribus permixtis, quam humorum defluxu malum hoc procreari, utpote ad mutandum locum stationemque suam minus promptorum. Quemadmodum a ve-

Regula diagnost. specialis decima-octava in arthritide scorbutica.

Causa arthritidis scorbuticæ.

terum

terum arthritide docemur, etiam illa, quæ a tenuissimis & subtilissimis humoribus accidit.

Atque hoc indicio hos dolores scorbutico proprios, ab iis, quos veteres cognoverunt distinguimus. Quod hi ad sui solutionem usque infestent, neque cum alterius membri apprehensione, statim prius relinquant, sicut in hisce nostris scorbuticis, maxime illorum initiis videre licet.

Qui in quibusdam aliquando adeo vagantes sunt & discurrentes, ut quos omni dolore solutos existimas, subito alio dolore præter spem & expectationem, cum & sine tumore, apprehendi cernas, qui æque atque prior ægrotum membrum discruciet.

Eum si topicis curare aggrediaris, videbis membro eo derelicto postridie, & sæpe eodem die & hora ad aliud ejusdem, vel oppositi lateris membrum & articulum transiisse.

Dolor arthritidis scorbuticæ semper cum levi resolutione conjunctus.

In quo illud etiam præter veterem arthritidem occurrit, huic morbo proprium & peculiare, quod semper cum levi resolutione dolor hic conjunctus sit, adeo ut hoc malo infestati, raro membrum affectum dimovere, & ad alium locum transferre sponte queant, nisi ab alio & sano membro adjuventur. Quæ etiam cum dolore remittit, eodem quo dolor commigrans.

De Varen Vieri.

Atqui hoc malum illud esse puto, quod doctissimus & celeberrimus nostri temporis medicus Domin. Joannes Vejerus vernacula & Belgica nostra lingua *varen* appellat.

Regula diagnost. generalis decima-sexta ex

Nam quod Belgis *varen* dicitur, Latinis translatio ac commigratio est, ceterum est proprium hoc & pathognomonicum sceletyrbes signum

signum. Quemadmodum curatio idipsum ostensura iis est, qui post nos eam explorare volent.

arthritide
scorbuti-
ca vaga.

Exhibitis enim quæ stomachacæ conducunt medicamentis, ab iis hæc symptomata discuti & evanescere videbunt, ut ab excisa arboris radice, ejus folia & fructus. Cum alioqui in vera & veteribus cognita arthritide physica ratione officii ab his pejus debebant.

Bibuntur in hoc casu, ut in reliquis omnibus, herbarum huic morbo conducentium succi, feliciore successu, quam earum decoctum. Estque in una quadam Senatoris Hamburgensis conjuge probatus mihi ad hunc casum cochleariæ succus distillatus. Quem debilioribus ventriculis libentius distillatum, evitandæ noxæ causa propino, quod in distillatione succus hic cruditatem, qua debiliores offendere ventriculos solet, dimittat.

Canon
therap.
generalis
decimus
sextus.
Decimus
septimus.

Quod si crudis humoribus immixtum esse hoc malum videatur, conveniunt medicamenta, quæ citra multam commotionem ac digestionem, eos concoquunt & incidunt. Qualia huic usui inservientia sunt Betonica, origanum, enulæ campanæ radices, cum iis quæ proprie stomachacæ curant.

Decimus
octavus.

Ab his & similibus ab occulta qualitate & partim a manifesta convenientibus medicamentis, & usu cognitis atque probatis, hi dolores evanescunt & dissipantur, ut ab oriente Sole matutino, æstivo tempore nubes.

Prognost.
27.

In quibus vero diutius medicorum ignorantia aut ægri inobedientia, vel quovis alio dolore, morbus hic perseverat, qui initio discurrentes intermittentesque dolores fue-

Prognost.
28.

Regula fuerunt, postea stabiles, & eodem loco
diagnost. cum accessione subsistentes, in debilitato
specialis. longiore mora membro fiunt. Quando cum
pulsu urinæ morborum nihilominus mani-
festant.

Urinæ in
arthriti-
cis dolo-
ribus
quales.

Historia
feminæ
ventris,
crurum &
musculo-
rum ab-
dominis
dolore la-
borantis.

Quæ quantum memoria mea repetere me-
cum possum, aut crassæ, sublividæ & rubræ,
vel albæ, subsidentes, & turbidæ, apparue-
runt, cum, & sine sedimentis. Cujusmodi
quoque visæ urinæ illius feminæ sunt, cu-
jus venter, crura, & abdominis muscoli,
mirifice ab hujus putrefactionis halitibus di-
scindebantur. Ex cujus felici curatione pri-
mum in hujus mali notitiam deductus sum,
inquisitionem meam confirmante curatione,
quæ cum aliis methodica ratione adhibitis
medicamentis obedire nollet, ab his sequuta
statim est.

Aliquorum urina crassa apparuit & subni-
gra, cum crassis & furfuraceis excrementis,
sublividis & nigris. Qualis urina feminæ Hol-
satæ fuit.

Historia
feminæ
Holsatæ
doloribus
arthriti-
cis per
interval-
la corre-
ptæ.

Hæc per intervalla ab his doloribus corre-
pta, statim in terram concidit, levi resolu-
tione cum iisdem attentæ. Quibus remittenti-
bus, illico, quo volebat baculi adminiculo
ibat. In hac præter morbi speciem raram et-
iam sceletyrben mihi patefecit cum pulsu
parvo, urina varia & crassa, dispari substan-
tia conspicua.

Canon
therap.
spec. in
dol. ar-
thriticis
primus.
Prognost.
29.

Ipsa quoque hujus symptomatis ignara,
confessa mihi fuit, ante triennium gra-
viter se scorbuto ægrotasse. Curata iisdem
medicamentis est, quæ ad hunc morbum
valere usus monstravit. Quibus subinde ca-
thartica validiora admiscuimus, crudum &
melancholicum humorem evocantia. Quod
hoc hominum genus rusticum, ut cele-
rem,

rem, sic validam curationem amet & amplectatur.

Fit etiam aliquando hujus morbi indicio, in hac arthritidis specie, post longiorem hujus morbi morem (deficiente forte facultate expultrice) loca, ante juncturas infestari solitas, eadem difficultate ab his doloribus premi, qua prius ipsæ juncturæ affici solitæ sunt.

Quemadmodum post diuturnum & molestum hujus mali sensum Notario Embdano, & paucis aliis accidit.

Nonnullos novi continuo coxendicis dolore ab hoc morbo divexari. A quo ante paucos annos supra tres menses lecto affixus fuit Sartor meus Hamburgi. Quem variis inunctionibus aliquandiu quidam non incelebris aliqui chirurgus, sed frustra curabat, cujus mali causam, ego ex urina crassa, rubra & subfusca, & ejusdem coloris in matulæ fundum descendentibus subsidentiis crassis & furfuraceis cognovi, absque siti sic, aut ullo molesto caloris sensu excretis.

Quapropter media bruma ex vino rubro cochleariæ succum ei propinavi, quo intra quatuor aut quinque ad summum dies, ab his doloribus liber evasit, etsi plurimum dierum & hebdomadam integra morbi curatio postea fuit, propter cruris, qua laborarat, contractionem.

Ab his ipsis doloribus præterita hyemæ curavi, & nonnullos qui supra tres anni quadrantes claudi fere domi defederant, & non nisi summa cum difficultate loco dimoverentur. Sicut præter hos alios, quos vapores musculorum membranas subeuntes, brachia, crura, aliasve corporis partes discindebant.

De his omnibus certum a pulsu & urina, vel ab horum alterutro indicium est minimeque

Historia
Notarii
Embdani.

Continuus dolor coxendicis in scorbuto.

Historia
Ischiade scorbutica laborantis & curati.

Historiæ
aliæ curatorum a doloribus arthriticis scorbuticis.

que fallax. Adeo ut circa hac exercitati, magnam, imo maximam aliis de se admirationem sint præbituri.

Canon
therap.
spec. in
doloribus
arthriti-
cis / alter
& tertius.

Nunc, ut quæ curationem hanc concernant persequar, celare non possum, nostra qualicumque observatione compertum esse, nonnullos in prima morbi invasione, solo absinthio in vino seu cerevisia suspensio feliciter in quotidiano potu usos fuisse, per semestris unius spatium usum ejus continuantes. Quibus autem inveteratum malum est, pluribus fortioribusque egent, & præter ea quæ assumuntur, etiam topicis.

Ex quibus non postremum in diuturniore morbo locum sibi vendicat, oleum per destillationem factum, quod suo de medicis consultationibus libello, Joannes Fernelius celeberrimus nostri temporis describit, consultatione sua decima tertia.

Atque hæc de arthriticis doloribus scorbutum comitantibus, vel ab eo, si mavis, excitationis, dicta nobis hætenus sint.

XXXI. *Hydrops scorbuticus.*

33. Hy-
drops
scorbuti-
cus.

Restat nunc de iis dicamus, in quibus morbus hic diutius perseverans, & sub robusta natura paulatim increscens (adjuvante huc quoque corporis temperatura & dispositione) crura inflat, & in hydropicum ac renitentem tumorem attollit, & cum his moram trahente morbo, ventrem. Ita ut veterum hydrope tales laborare, doctis etiam medicis videri possint.

Tumor
hepatis &
lienis ma-
nifestus.

Circumscribuntur autem horum plerisque in inveterato morbo, sæpe manifesto tumore, ex crasso & melancholico succo Hepar & Lien.

Siqui-

Siquidem non solum venæ horum viscerum , sed & ipsissima eorum substantia sæpenumero hoc tumore crasso & melancholico sic infarcitur , ut manifesto tumore intuentium oculis foris viscera sese offerant .

Quemadmodum accidisse Senatori Hamburgenſi , & alteri cuidam nobili arcium trium præfecto vidimus , & uni ex plebe Embdæ . In Senatore & præfecto præter alia signa , de quibus postea dicemus , morbum sceletyrben non obscuro indicio , labra genæque sublurido colore suffusæ , demonstrabant .

Historia
tum. hep.
& lienis.

Qui sic afficiuntur , his a dicto humore crasso & melancholico credibile est primum viscera affici & debilitari , ab ejusdem vel substantia , vel fumo & evaporatione , seu specifica (quod verisimilius est) putrefactionis quam conceperunt , qualitate , aut ab his omnibus simul .

Hydropis
scorbuti-
cæ gene-
ratio.

Atque ab hac semel intra se recepta qualitate rationi consentaneum est , facultates eorum lædi , & ad similem impressionem , qua affecti sunt , alimentis imprimendam disponi ; reciproca vice adventantibus ad se alimentis reddentia , quod ab humoribus receperunt . Quæ hac qualitate infecta ac contaminata verisimile est aliquibus aut pluribus suis partibus ineptitudinem quandam concipere , nutritioni corporis incongruam .

Quibus paucis & tacitis incrementis coacervatis congestisque cum amplius ab innato calore occultari & dirigi non queant , primum a fortiore naturæ nifu , ad remotiores corporis partes crura scilicet devolvuntur , quibus superfluum amplius non recipientibus , quod residuum est , intra viscera hæret , & tandem a robusta natura ad abdomen & peritonæum

ejicitura præduro ac tenso tumore illud attol-
lens, & falsa hydropum veterum specie me-
dicis imponens.

Prognost.
30.

Qui ignari differentia, in curatione com-
muni methodo, maximo ægrotantium incom-
modo, procedunt: Quod communia hydropis
remedia, vulgaremque curationis modum hy-
dropi competentem, adeo hoc malum respuat
& contemnat, ut non raro ab eadem intra
medicorum manus præter expectationem ita
affecti expirarint.

Quo magis utile erit differentias, quibus
discrepant, prius observasse, ne in cu-
ratione prius impingamus, & salus ægro-
tantis nobis elabatur, quam morbus cognitus
fuerit.

Regula
diagnost.
spec. duo-
decima in
hydrope
scurbuti-
ca conti-
nens no-
tam hu-
jus pri-
mam.

Deprehendi autem discrimen potest, cum
ex eo, quod a purgantibus difficulter spi-
rent, & quotidie in deterius prolabantur,
tum extra purgationis experimenta, ex ve-
hementiore respirationis difficultate, cum
angustia sub diaphragmate conjuncta. Quæ
etiam in morbi initio, nondum pre-
mente valde tumore, gravior his est, quam
in veteri hydrope; aut hydropis ratione esse
consuevit.

Nam quod maxime in hujus initio conquie-
runtur, illud præcipuum est, quod plerique
horum præcludi sibi aerem, & ad orificii
ventriculi regionem coangustari se contesten-
tur. Adeo ut quidam ipsorum erecti spiri-
tum trahant: instar eorum, qui orthopnoea
laborant: A crassis flatibus vaporibusque
diaphragmate (quod puto) compresso atque
distento.

Quo fit ut iis discussis, hæc difficultas re-
mittat, redeatque iis regeneratis, & rursus,
ut prius, ad diaphragma elevatis. Siquidem
in

in plerisque quibusdam quasi vicibus res geritur, in initio potissimum, quando non semper neque continuo infestari eos ab hac angustia videre licet, nisi quum causa mali fortis & instans est.

Si corporibus plethoricis & multo sanguine refertis malum hoc advenerit, statim etiam sublurido colore tincta labra genæque apparent, cum peccantis humoris qualitate morbi speciem ostendentes.

Quam a communi quoque hydrope tumoris qualitas, (nam a leucophlegmatia etiam alia signa distinguunt) dirimit & discernit: quod in hoc nostro hydrope tumor durior sit & tensior, ut mollis est & laxus in veterum ascite & hydrope.

Ideoque neque æque altam, neque æque facilem digiti impressionem, atque veterum hydrops admittit: Haud dubie propter humoris melancholici, a quo fit, admixtionem. Quem ut alibi sæpe, sic libro de curatione per sanguinis missionem, Galenus tumorem duriores scirrhioreque efficere docet, uti laxum pituita facere solet.

Hunc tamen pro temperaturarum, atque redundantium ab his humorum diversitate rationi consentaneum est, aliis duriores, aliis laxiores fore, quatenus alia corpora pituitæ, alia alterius humoris feraciora, de sua natura sunt. Qui dum morbosæ causæ miscetur, in tantum tensionem mollitiemque variabit, in quantum huic tumori hic vel ille humor permiscetur. Qui tamen nunquam, aut perquam raro, nec nisi in mollissimis laxissimisque corporibus, ad eam mollitiem, quæ veterum hydropi familiaris est, accedit, idque ob

gravioris , & melancholici humoris , a quo fit, admixtionem.

Quamobrem impressus his digitus in aliquibus nullum post se vestigium relinquit, in aliquibus exiguum, paucis altius descendit. Cum in communi & veterum hydrope notum sit, quas post se foveas ille relinquat, Hanc differentiam multis abhinc annis observavi.

Historia
hydrope
scorbuti-
ca labo-
rantis.

Prognost.
31.

Canon
therap.
spec. in
hydrop.
scorb.
primus.
Secundus.

Tertius.

Ex qua in nobili Batavo, præ ceteris meæ patriæ medicis, hunc morbum cognovi, non sine artis encomio, & ægrotantis, quod maximum est, salute: Frustra alioqui doctissimis, & non vulgaris eruditionis medicis, curationem hanc ex authorum præscripto persequen-ribus; qua (quod eorum pace, ad multorum salutem mihi dicere liceat) pene ad orci fauces æger perductus erat, Quod ægerrime sic affectos, (ut obiter particularem hujus curationem attingam) purgationes sustinere, maxime in morbi principio, usus demonstret.

Ceterum medicamentis, incidendi attenuan-
dique facultate præditis, misceri debent, quæ erga hunc morbum scorbutum peculiariter valere, aliquoties antea ostendimus.

Quo curationis modo citra purgantium opem, plurimos sanatos novi. Siquidem subla-
tis obstructionibus, venisque reſeratis, unaque curato scorbuto, sæpe præter opinionem tumor hic evanescit. Quod si non satis succedat, ubi curata ex parte vel de toto sceletyrbe videbitur, tum demum catharticiſis superflua deturbare convenit, iis potissimum & imprimis, quæ proprietate sua humorem melancholicum educunt.

Cujus generis Electuarium Indi utriusque est,

D E S C O R B U T O. tot

est, confectionis hamech, diacatholiconis, & his similia sunt, passim authoribus de-
cantata.

Verum nec illos purgari in initio debere, quibus ex venarum obstructione, & humorum in visceribus coacervatione, Hepar & Lien intumescunt, nisi prius convenientibus unguentis & emplastris, tumor & obstructio sublata sint, ex communi curationis metho-
do magis notum est, quam ut hic moneri il-
lud oporteat.

Quartus.

Semper vero quoties cum his scorbutus oc-
currit, dictæ qualitatis medicamentis ea
miscenda sunt, quæ specificam erga hunc
morbum vim & proprietatem habent. Eo
sublato communem tunc in eradicandis
quæ supersunt vitiis, viam sequi li-
cebit.

Quintus.

Si calor & sitis, atque febrilis caloris signa
majora adfuerint, ea convenientibus medica-
mentis quoque contemperanda esse, sponte
notum est. Quæ tamen ejusmodi esse debent,
quæ aliquali incidendi facultate prædita &
adornata sunt.

Sextus.

Quibus crassior in venis sanguis redundat,
vel quæ consueta sanguinis evacuatio substi-
tit, his vena aperiri, & reduci consuetudo
intermissa debet, atque tantum sanguinis mit-
ti, quantum morbi & virium ægrotantis ra-
tione commodum erit.

Septimus.

Observatis scopis & indicationibus, de
quibus eleganter Galenus, ut reliquis omni-
bus, libro de curatione per sanguinis missio-
nem, scribit.

Octavus.

Profuit in aliquibus sic affectis hæmor-
rhoidum quod memini, apertio, sponte
nigri atque sanguinis redundantiam effunden-
tium. Quo naturæ beneficio præter alios,

Historia
ab hydro-
pe scorb.
liberate
fluxu hæ-
morrhoi-
dum.

conservata a gravissimo suo morbo, rustica Kedenſis fuit.

Nonus. Si non ſatis officium ſuum naturæ fecerit, & venæ ani turgent, applicari iis ſanguifugæ poterunt. Quod ſi nec ſic ſatisfactum naturæ fuerit, vena aperiri ſub poplite debet, quod melius eſt, aut in ſiniſtro brachio e regione lienis. Et ſi ita caſus ac neceſſitas poſtula- verit, modicis vicibus ſanguis extrahatur, niſi admodum plethoricum eſſe, & craſſo copio- ſoque ſanguine abundare, ægrotantis corpus videatur.

Alioqui noſtra qualicumque ut & Doctoris Vejeri celeberrimi Ducis Clivenſis medici, obſervatione animadverſum fuit, in genere largam ſanguinis miſſionem ægre hunc mor- bum perferre.

Sanguinis miſſio lar- ga cur in ſcorbuto non con- veniat.

Quod imprimis notari in locis frigi- dis & humidis debet, ubi ſimul frequens crudarum ſublimiumque aquarum eſt uſus. Qualia ſunt apud nos Friſia utraque tam occidua, quam orientalis, & pleraque Hol- landiæ loca, propius ad ſeptentrionalis ma- ris littus ſita, in quæ venti humidi & fri- gidi perpetua fere nubila inducunt craſſa & humida.

A quibus ad frigiditatem humiditatemque diſpoſito aere, corpora noſtra ita & ab aquis frigidis & crudis, plus ſatis refrigeran- tur, ut propterea largiorem ſanguinis miſ- ſionem, in Gallia, Italia, & pluribus Ger- maniæ locis uſitatam, reſpuere videantur. Rationi enim conſentaneum eſt, ab his aquis (ne quid de aere dicam) multos tenues cru- dosque humores, cum in prima, tum ſecun- da & tertia corporis regione coacervari, qui- bus ſanguis ſpiritusque contaminati, haud du- bie refrigerantur & obtunduntur, ad ſui con- coctio-

coctionem longiore tempore, fortioreque calore indigentes.

Quæ omnia largiore sanguinis missione conturbari, cui dubium esse potest? Ut non abs re dictum ab Hippocrate sit, medicum cujusque loci, ad quem accedit, victum, aërem, & aquas considerare debere, & his curationem attemperare.

XXXII. *Hydrops vesicalis.*

ID obiter admonere hic volui, cum peculiarem hujus morbi curationem ut ostenderem, tum etiam ad harum regionum clima eam accommodarem, quam sic affectis prodesse, ratio monstrat, usus confirmat. Præter hanc hydropis speciem, etiam alia occurrit, nostris regionibus quoque familiaris, quam a vesicarum toto corpore & qualibet ejus parte extuberantium forma, Belgica lingua nostrates *Bougvater* appellant.

32. Hydrops vesicalis.

Hanc communis vulgi opinio incurabilem tenet, ideo quod paucis ab ea convalescere, etiam vulgi observatione constet. Siquidem ante hæc tempora nulli medicorum, quod sciam, illius causa & curatio satis cognita fuerit. Unde non mirari infelicem ejus curationem oportet: Quandoquidem quæ veteribus in suis hydropum speciebus descripta curatio est, adeo huic nostræ adversatur, ut etiam fortissimos apta sit, paucis diebus & hebdomadis prostrernere & debellare.

Prognost.
32.

Sicut testem hic (nisi aliorum famæ parceremus) facere virum juvenem ac nobilem possemus, non ita pridem, eum, hac curationis via, finem adeptum, quem mox prædi-

ximus, simul ac medicamina præscripta ei in officina videremus. Nam cum ægroto prius semel atque iterum fueram locutus.

Errores &
subs & a-
lienos in
curatione
commisos
cur dete-
gat au-
tor.

Quod tamen non obtrectandi causa, sed veritatis studio a me scribi, omnibus persuasum velim. Nam mea sorte contentus nulli invideo. Et debet procul hoc vitium a Christiano pectore abesse. Cujus unicum studium esse debet, ut collata sibi a DEO dona in publicum ad communem omnium utilitatem adferat. Sicut de hac re a Divo Paulo Corinthiorum prima epistola, capite 12. admonemur. Sed & homicidii a quodam accusantur, qui collata sibi a DEO dona dissimulant.

Atque hæc præcipua mihi scribendi hujus libelli causa fuit. In cujus contextu, si veritatis confirmandæ gratia, quandoque quorundam errata attingere contingat, velim hic mihi viri docti ignoscant, sibi que certo persuadeant, non a malitia, sed simplici veritatis studio ea proficisci, in quo etiam neque nostra dissimulare constituimus.

Sed ut ad institutum nostrum, unde digressa oratio est, revertar, paucis in hac hydrodis specie, sicut attentatum nobis in reliquis hujus morbi differentiis fuit, signa notasque ostendam, quibus a veterum hydrope distingui hic noster queat. Ne cum nostro ipsius & artis turpitudine prius quam morbus cognitus fuerit, curando impingamus. Quoniam periculi, & calamitatis plenum est, morbum curare omnibus suis partibus non satis prius examinatum & discussum.

Regula
diagnost.
specialis
vicissima

Cognoscitur autem ex tribus potissimum, morbi scilicet qualitate ejusque natura, & moribus, præterea a pulsu & urina. A morbi vero natura & proprietate hoc modo: Primum

mum quod prius quam certas sedes figat, aliquando aliam atque aliam corporis partem momentaneo tumore & inflammatione hic morbus attollat & distendat. in hydrope vasica-
li.

Quod iis tamen accidit magis, qui ex subtiliore aere ad crassiorem sese transferunt, aut humoribus præditi sunt tenuioribus, & multis flatibus refertis, præterea victus ratione usi sunt minus melancholica & crassa. Nam quibus humores crassiores sunt, minusque vaporosi, in his minus conspicuæ hæ tumorum mutationes sunt; sed his pedes primum, postea totum quoque corpus, duro & inæquali tumore paulatim assurgit, variis tuberibus, sua subinde quasi cute circumscriptis, extra reliquum tumorem extantibus pro-pendentibusque.

Quæ etsi inguini & scroto familiariora sunt, tamen pedibus quoque & brachiis, scapulis, dorso, reliquisque corporis partibus ea adnasci videre est.

Suntque hæc utplurimum dura, semper vero doloris expertia, præter morbum, humoris quoque qualitatem indicantia. Quibus, majore scorbuti morbi confirmatione, pulsus accedit parvus, & inæqualis. Quem sæpius huic morbo proprium ac familiarem esse, jam antea diximus. Subscribentibus his omnibus urinis in initio crassis, rubris, & sublividis, aut variis, modo rubris & instar Gallici vini rubri clavis, modo rubris & crassis, ac conturbatis, modo crassis albis & turbidis, & nonnunquam albis & aqueis.

Quæ tamen procedente morbo, non aggrediente amplius morbi causam naturam, utplurimum crudæ & tenues, sicut in reliquis hydropum speciebus conspiciuntur.

Sed

Sed & hac nota aliquando cognoscitur, si de præcedentibus signis altius inquiras, quod ante ejus generationem, alia atque alia symptomata ægrotantem infestarint, huic morbo familiaria, & nulli curationi methodicæ, cui physica ratione debebant, parentia, veluti exempli gratia frequens vomendi conatus, vel variæ & inconfuetæ alvi dejectiones, vel sine morbo manifesto diutius continuans languor, aut cum pulsu parvo, crebro & inæquali, oris ficcitas, vel perpetua, vel a somno tantum matutino infestans, & diutius absque sensibili morbo perseverans.

A quibus diutius commorantibus, facilis ad hunc hydropem transitus est, & hujus rursus a veterum hydrope distinctio.

Secundus.

Curatur autem eodem curationis modo, quem supra in priore hydropis specie ostendimus. Quo discuti tumor universalis, & cum hoc extantia hæc tubera solent, nisi morbus nimium sit inveteratus. Quando etiam post interiorum curationem, particulari tumoris tuborumque curatione opus est, ex iis quæ discutiendi dissolvendique facultatem habere prædecessores nostri medici prodidere.

Medicamenta discutiencia.

Inter quæ non postremum locum in hoc casu habent absinthium, ruta, arthemisia, & chamæmelum, & his similia alia. Convenit & ex lupinorum, absinthii, & chamæmeli farina cum oxymelite in puliculæ formam redacta, & cruribus calida obvoluta pulricula duplicatis aut triplicatis linteis densioribus.

Historia mulieris ab hydrope vesicali curatæ.

Hac curationis via nuper admodum extranovam portam Embdanam, cujusdam acicularii conjugem, quæ menses tres plus minus de-

decubuerat, intra septem dies, DEI beneficio, sic curavi, ut rursus consueta domi munia obiret, & cibum cum appetitu assumeret, paucis medicamentis porro integra curatione peracta.

XXXIII. *Atrophia scorbutica.*

Restat nunc aliud sævum hujus morbi accidens, quod Latini nutritionis defectum, Græci commodiore vocabulo atrophiam appellant. Quandoquidem ab hoc sævo malo intra corpus latente, non semel omnem succulentiam carnemque corporis ita absumi vidi, ut scheletri verius, quam hominis formam, sic affecti referre viderentur.

33. Atrophia scorbutica.

Quod a levissima & latente intus putrefactione, cum hoc morbo concurrente, & specificam hanc humorum corruptionem redolente, iis advenire solet, nonnisi specificis, & huic morbo accommodatis medicamentis, depellenda.

Atrophia scorbutica causa.

Ceterum cum hoc symptoma plurium morborum sequax comes sit, multa distinctione opus est, quæ atrophiam scorbutum comitantem, ab aliis atrophia speciebus, veteribus medicis cognitis, distinguamus ac dignoscamus.

Quod minus difficile erit, si causas & morbos omnes, a quibus fit, memoria teneamus, & his discussis celeri mentis cogitatione dispiciamus, num quæ veteribus cognita causa, a qua sequi ratione physica solet, subsit.

Regula diagnost. spec. vigesima-prima in atrophia scorbutica, seu notæ discernentes ab aliis, quæ veteribus sunt notæ.

Quod si his examinatis, nulla causa a qua sequi eam veteres dixerunt, subsit, promptior futura inventio causæ sit, quam hic scrutamur.

Nam

Nam si ex nulla veterum causa æger citra rationem lente contabescat, quod in hoc rara esse debeat causa, nemini non notum esse potest. Quæ an scorbuto adscribenda sit, cum propria cujusque morbi & pathognomonica signa, tum pulsus & urina monstrabunt.

Nam quæ a puris in thorace collectione, sanguinisque sputo neglecto, suppurataque pleuritide, necnon acri ad thoracem defluxione, & serosorum biliosorumque humorum in eo putrefactione, atrophiam fit, partim suis signis, partim ab ægrotantis relatione cognoscitur.

Sed nec illa virum in medicina exercitatum latere potest, quæ a viscerum ex inflammatione aut erysipelate putrefactione & abscessu, aut ventriculi vitio fit, humorumque depravatorum in eo collectione, quod de his præter alios, doctissime suo de medendi methodo tractatu Galenus scribat.

Quæ etiam diarias febres, & continentes male curatas, sequitur atrophiam & hectica febris, facile quoque dignoscunt, qui memoria tenent, quæ de his Galenus medendi methodo, de febrium differentiis, & crisi libris, ac alibi prodidit.

Quæ partim, si de morbi principiis altius medicus inquirat, etiam ab adstantibus, & ægrotante ipso cognoscuntur. Ideo quod raro diariæ febres absque procatactica causa fiant, & continentes vehementiores sint, quam ut latere aliquem queant.

Sicut nec illa facile ignorari potest, quam nobilioris partis inflammatio facit, quam in Hepatis inflammatione color citrinus ostendit & ictericius. In Lienis inflammatione color subfuscus & niger, in testibus acu-

ius dolor. Quemadmodum de uno nuper nobis compertum est, ex unius testis inflammatione, & latente intra scrotum morbo post plures menses, ex gravissimis morbi doloribus, in atrophiam, & corporis consumptionem incidente, ex qua post annum medicorum errore, morbum ignorantium, extinctus est.

Historia
atrophia
ex inflammatione testis consumti.

De rabe dorsali primus Hippocrates scripsit, & post ipsum luculenter insignis nostri temporis medicus, & in morborum dignotione excellenter doctus, Doctor Jodocus Lomanius, suo de observationibus medicinalibus libro secundo.

D. Jodocus Lomanius.

A quo facile hujus atrophiae notas lector discere potest, ne quid molesta signorum repetitione hic opus sit, quæ multo rectius apud ipsum authorem leguntur loco & libro citato.

Hæ quidem atrophiae species cum propriis signis, passim a medicis descriptis, non difficulter dignoscantur, quædam etiam causam manifestam habeant, in sensus & oculos incurrentem, non difficilem distinctionem habent apud eos, qui in veterum recentiorumque authorum lectione sunt exercitati.

Quarum si nulla subsit, atque æger nihilominus citra manifestum morbum veteribus cognitum, lente contabescat, primum tentandus pulsus est. Qui si parvus, debilis & inæqualis fuerit, hæctico dissimilis, habes ni fallor aliquod stratum tibi ad morbi inventionem fundamentum, a quo ad reliquorum superstructionem, nullo negotio deduci possis.

Cui si urina crassa & sublivida, vel citrina & subfusca responderit, propius sic ad mor-

morbi cognitionem accedes. Eoque plus, si cum his anxietates ad præcordia per intervalla infestantes, aut in toto corpore & cruribus efflorescentes maculæ nigræ & citrinæ apparuerint. Quod his notis & signis, etiam lippis & tonsoribus hodie hic morbus cognitus sit.

Accedit hac atrophia laborantibus sæpe numero totum corpus languere, ipsisque ægrotantibus videri magis languere se, quam certo aliquo morbo detineri, utpote qui de nulla re magis quam corporis languore conquerantur, multo animi dolore, membra tabefacta monstrantes, certæ mortis & sepulturæ præsagium, tacite, quod sciunt, continentia.

Hujus curatio, quia paucis quoque ad hæc usque tempora innotuit, & a plerisque medicis ob corporis consumptionem in oculos incurrentem, magno errore & ægrotantium periculo, humectantibus refrigerantibusque attentata fuit, visum propterea nobis fuit, operæ pretium nos facturos esse, si quæ ad curationem hujus symptomatis pertinent, prolixius persequamur. Quod grave malum hoc sit, & pluribus apud nos, hoc tristi rerum statu, familiare.

Historia
de duobus
atrophia
scorbut.
extinctis.

A quo cum hæc scriberem, intra triduum duo è medio sublati fuere. Et plures in agro graviter periclitati sunt. Inter hos fuit unus præclaris ingenii dotibus ornatus, Dominus Hector ab Oldorsum, nobili genere, & honesta stirpe prognatus, qui propter excellentia dona ejusque in Republica illa auctoritatem, longiore vita dignissimus fuerat.

Quod hic propterea admonere, & hoc loco inferere volui, ut ab his exemplis, quam necessaria hujus rei consideratio sit, eo plus admo-

admoneremur, & ad curationis investigationem excitaremur.

Quæ ut in reliquis morbis, ita hic quoque a causæ mali cognitione ac remotione dependet, quæ diversa in hac atrophix specie est, ab ea iisve, quæ cognitæ veteribus fuerunt.

Nam in omnibus fere veterum atrophix speciebus, malum illud miseris mortalibus ab æstuante calore advenire solet, cordi infixio, vel aliunde ad cor accedente.

Quod in hoc nostro nutritionis defectu, potissimum a fumis vaporibusque fit, a putrescente intus, & in prima corporis regione materia melancholica, crassa, & frigida, vel aquea, & cruda, sed hac specifica putrefactione scorbutica infecta, multa copia elevatis. Quorum continua evaporatione & copiosa, (sicut de aliis hujus morbi symptomatibus demonstrari posset) cordis calor modicis incrementis adauctus, assurgit, & præter naturæ modum accenditur, sed adeo lento & gliscente propter causam morbi frigidam calore, ut vix nisi longiore temporis mora, ab affectu percipi possit.

Atrophix
scorbuticæ
generatio.

Qui arteriis, & per consequens toti corpori communicatus, sæpe post plures menses & annos, hunc (quem dixi) affectum producit, citius aliquando, aliquando etiam tardius, prout majore minoreve copia, administratæ sic affectis causæ adjuvantes, & morbum ejusque causam adaugentes fuerint. Qui de sua ipsius natura, propter morbi causam frigidam & crassam, partim ab aquis crudis, partim ab aere frigido & crasso, victuque melancholico & crasso, collectam, tardus est & lentus, nisi ab extrinsecis, ut dixi, adjuvetur.

Ex

Canon
therap.
spec in
atrophia
scorbuti-
ca pri-
mus.

Ex quo, quæ sit in his curandi ratio facile intelligit, qui saltem aliquem medicinæ usum habet. Quæ in legitima sex rerum non naturalium administratione consistit, ad hæc convenienti portionum ac medicaminum usu, præter peculiarem hujus morbi curationem, tenues & crudos, vel crassos frigidosque humores, de sua natura concoquentium, attenuantium, & incidentium: quatenus crudorum, humorumque melancholicorum, non multum dissimilis, si veterum placitis credimus, curatio est.

Quæ quomodo pro corporum, ac morbi causæ diversitate varianda sit, a medendi methodo docemur. Cujus exacta quantitas omnibus accommodata, cum infinita sit, a nullo determinari satis potest, sed cujusque judicio considerata relinquitur.

Quæ autem sint, quæ cum peculiari hujus morbi respectu, crassos crudosque humores incidunt, supra diximus. Sed ne hic repetere ea pigebit. Quandoquidem uti supra ex Rondeletio clarissimo nostri temporis medico admonuimus, mercatores non piget circa pecuniam calculum ter quaterve repetere.

Medica-
menta an-
tiscorbu-
tica con-
coquentia
& atte-
nuantia.

Itaque quæ ad hunc casum probata mihi sint, prædictas facultates possidentia, inter cetera numerantur, carduus benedictus, absinthium romanum, cochlearia, trifolium aquaticum, becabunga, nasturtium utrumque, & si humor adsit melancholicus, majorque venarum obstructio, cuscuta, ceterach, scolopendria, epithymus, buglossa, polypodii quercini radices; vel si plures fuerint humores crudi & aquei, enulæ campanæ radices, hyssopus, betonica, cinnamomum, macis & alia his
simi.

similia. Quibus felicissime DEI gratia curatio procedit.

Sed & victus esse debet calefaciens, attenuans & incidens. Vitentur angue pejus aqua patriæ crudæ, falsæ, & sublimes, præterea quæcunque cum his, vel ex his parantur. Sunt & alia huic morbo convenientia remedia, eleganter Doctori Joanni Vejero, suo de scorbutico libello, conscripta, unde depromere quisque poterit, quæ ad hujus curationem pertinere putabit. Ego usitata & probata mihi pono.

Canon
therap.
spec. in
atrophia
scorbut.
secundus.

Si tussicula (ut aliquando ex distillantibus ad pectus catarrhis fieri solet) adfuerit, pectus exasperans, prædictis aliquid hordei mundati, & paucas jujubas, ac liquiritiæ modicum addo, vel pilulas bechicas ægrotanti exhibeo, ex tragacantho in vino præstantissimo dissoluto, & cum amylo ac saccharo in massam trochiscorum redacto.

Canon
therap.
spec. in
atrophia
scorbut.
tertius.

A quibus si non satis mitigata tussis videbitur, & somnum illa interrumpat, fuerintque ad pectus delabentes humores tenues, etiam ad cynoglossæ pilulas, nullo ægrotantis incommodo, devenio.

Quartus.

Si expectorantibus opus fuerit, sintque humores crassi & viscidi, iis utor, quæ incidendis educendisque crassis & viscidis humoribus, authores præscribunt.

Quintus.

Nam cum causa morbi frigida sit, a multum refrigerantibus hic abstinere oportet. Sæpe etiam si morbus sit diuturnus & longus, ad duodecimam hebdomadam & ultra curatio extenditur, juxta illud Joannis Manardi, quo longos morbos longam curationem habere scribit.

Prognost.
33.

Solet tamen prædictis semper, quod sciam, curatio obtemperare, ac citius & melius

Prognost.
34.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
atrophia
scorbut.
sextus.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
atrophia
scorbut.
septimus.
Octavus.

Lactis ca-
prini in
atrophia
usus.

Herbæ ca-
pris abji-
cendæ.

verno & æstivo tempore, quam hyberno. Quando a frigore cavere sibi ægrotantes debent, quod illud huic morbo inimicissimum esse, quotidiano usu experimur, maxime si Boreas spiret.

Vinum Gallicum rubrum quandam erga hunc morbum proprietatem habere putatur, estque plus Rhenensi nutriens. Commendatur & lac caprinum stomacacæ.

Quod meo iudicio efficacius, & huic symptomati conducibilius erit, si huic lacti thymus incoquatur, & post concoctionem croci paululum huic misceatur, cum modico melle vel saccharo, ne in ventriculo coaguletur. Eritque adhuc meo iudicio huic malo accommodatus, si iis, quæ ad hunc morbum proprietatem habent, herbis & simplicibus, aliquandiu ante lactis usum capræ alantur, sicut in œsophagi exulceratione factum legimus a Galeno, & in calculi præscriptionibus usurpari videmus a modernis, in hædini sanguinis præparatione.

Quæ autem objici ad hunc usum capris possunt, hæc sunt: folia acetosæ, nasturtii hyemalis & aquatici, trifolii aquatici, becabungæ, cochleariæ, nummulariæ, raphani silvestris, & tenuis herbæ secalæ, aliorumque folia & flores, usu & experientia huic morbo probatos.

Atque hæc de atrophia quam scorbutus facit, dicta nobis hætenus sint. Qui post nos majore ingenii felicitate præditi, manifestiorem hujus, & omnibus magis obviam, a veterum atrophie speciebus, distinctionem nobis dederint, iis gratiam habebimus omnes.

Si quid etiam mihi incidat, quod certiore signo & magis omnibus noto, ab aliis atro-

atrophiæ speciebus, hanc nostram discernat, id quoque in medium adducam. Interea jam dicta lector boni consulat, rogo, & quo a me animo dantur, eodem accipiat peto. Quæ etsi ob styli ruditatem atque inelegantiam luce indigna sunt, magisque indocta, quam quæ doctorum manibus contrectentur, aut contrectari mereantur: attamen quia usum non vulgarem hoc tristi nostro tempore habent, & ante me nemo extitit, qui absolutum quid (quod sciam) de hoc morbo pertractarit, & in publicum dederit, malui inscitiam meam prodendo, indocti nomen, quam utilia celando, invidi crimen subire. Quod hoc malitiam simpliciter habeat, illud etiamsi sit ἀνομία, tamen cum publico bono conjunctum esse, omnes boni mihi attestabuntur.

Malevolorum judicia perversa, & obtrectiones, ut semper, ita hodie quoque contemno & aspernor, fretus conscientia recti. Sed de his forte plura, quam oportuit, sæpe diximus. Quare his omissis ad institutum revertemur, ad ea quæ restant, pergentes.

XXXIV. *Ulcus & gangræna digitorum pedis.*

INter quæ reliquum aliud malignum ac sævum hujus morbi accidens est. Quod etiam doctissimus vir, omnium artium & disciplinarum, linguarumque cognitione excellens, Doctor Peucerus, & clarissimus nostri temporis medicus Doctor Joannes Vejerus, observasse videntur. Quod ego primum vidi quale fuerit, paucis his describam.

Incipiebat autem circa tali pedisque extremum, multis nigris & purpureis maculis, scorbuto, sicut antea dixi, familiaribus.

24. Ulcus & gangræna digitorum pedis.

Historia cujusdam Ulcere & gangrænae

digitorum
pedis
scorbuti-
ca corre-
pti.

Quarum una summo pede non procul a pe-
dis digitis, exulcerari crustoso ulcere,
pustula citrina, coepit, quæ parum supra
maculam illam extabat. Et non ita mul-
to post in ulcus gangranosum, siccum,
neque pus neque saniem reddens, degenera-
bat, utcunque turundis ac spleniis id chirur-
gus moliretur.

Quotidie ferpebat latius. Et quod ante ul-
cus membrum erat, pes scilicet supremus,
mortuum cum pedum digitis apparuit, ita
ut ægre & vix immissum ferrum æger sen-
tiret. Reliquæ quæ circumstabant, ma-
culæ nigræ, absque exulceratione persti-
terunt.

A quibus secundum tibiæ longitudinem plu-
res lineæ, septem in universum vel octo, nî
fallor, pellucidæ, & saturata rubedinis ascen-
debant, non secus atque si rubra creta ductæ
fuissent, tenuem & cholericum sanguinem in-
tra se contineri, vel ab hoc procreatas se ef-
fe, demonstrantes.

Erat enim ægrotantis temperamentum cho-
lericum, & multo sanguine cholericò redun-
dans. Eratque facie rufus æger, præterea
clara & nobili familia natus, & alio-
rum perfidia, meliore fortuna, ut postea
intellexi, dejectus. Quæ res haud dubie ta-
cite senem cruciavit, maxime in suo con-
jugio, quod in senili ætate primum inierat,
vel prolium causa, quas senex ex conjuge su-
sceperat.

Hic cum primo eum viderem, urinas
reddidit instar vini Gallici, rubras & claras,
quibus tota earum superficie multa densa &
citrina spuma innatabat, sed absque ulla siti
aut potus desiderio. Hæ in morbi progressus
magis lividæ magisque subfuscæ, cum eadem
spuma,

spuma, totam urinæ superficiem, ut dixi, tegente, apparuerunt.

Pulsus parvus, debilis & inæqualis vix digitis percipiebatur. Mortuus autem æger duodecima morbi hebdomade propter morbi ignorantiam est. Quod, ut verum fatear, nondum tum cognitus mihi satis hic morbus ejusque curatio esset.

Cum ego ei adessem, æger pedis demortui præcisionem rogabat. In quo consentire nolui, quod totum corpus præterea male affectum urinæ monstrarent, & quod septuagesimum ætatis annum æger implevisset, eique actioni omnes ejus cognati adversarentur.

Qui extra hunc morbum partium mortificationem senserunt, iis subito, & cum frigoris sensu illud advenisse memini, & alios post biduum mortuos fuisse, sicut rustico accidit; alios post horam, quemadmodum Superintendentis quondam Hamburgensis Vvestphali Joachimi conjugii evenit.

Historia
eorum qui
gangræna
vulgari
correpti
sunt.

Quod etiam de quodam Antuerpiensi eodem tempore Dominus Licentiatum Carolus Battus, vir integræ fidei nostrique amantissimus admonuit. Cui adjunctus in hac curatione collega, quasi in ipso mortis articulo fui. Ut propterea hac nota & differentia forte, hæc nostra mortificatio distinguenda ab ea sit, quæ sanguinis virus, vel alias sequitur causas cum membro ægro tantem subito perimens & occidens. Cum hæc nostra paulatim, & post longius intervallum id faciat.

Sed de his aliorum esto judicium. Nos enim hujus causa id proponendum putavimus, ut diligentius huic considerationi doctiores post nos, incumberent: Interea

rea certiores esse notas & diagnostica signa judicamus, quæ pulsus & urina monstrant. A quibus nullo negotio distingui & agnosci ab aliis morbis sceleratè poterit. Ab iis dico, qui vel hæc nostra diligenter legunt & observant, vel alioqui aliquam hujus morbi cognitionem pleniorē habent.

XXXV. *Ulceræ variarum corporis partium.*

35. Ulceræ scorbutica variarum corporis partium. Historia civis Hamburgensis ulceræ cancroso corrupti in facie & vicinis locis.

HUic simile & affine malum est, quod Hamburgi olim in ejus oppidi cive conspexi. Quod cum tumore ingenti ad elephantiasim accedente præter dimidiam faciem, & magnam cervicis partem, nasum & labia utraque occupabat, aspectu horrendum, adeoque tetrum, ut citra horrorem nemo intueri ægrotantem posset. Siquidem præter dictam faciei inflationem, nasus lividus erat, labia prætumida & nigra, oculi prominentes, præterea sublurido & fusco colore palpebræ tinctæ, & variis pustulis variegatæ.

Hæ serpendo quotidie latius, per totam fere faciem dispergebantur, subjectas carnes erodentes, & circa tempora in ulcus nigrum, tetrum, malignum, ac glomerosum, quod carcinoma Græci vocant, desinentes.

Marcelli Virgilii locus de carcinomate.

Notum enim cum ex aliis authoribus, tum ex Marcello Virgilio est, doctissimo Dioscoridis interprete, carcinomatis generationem, ex melancholico humore, cum referbuit, fieri. Cujus de natura hujus verba eleganter secundo commentatoriorum in Dioscoridem libro descripta, huc adferre placuit, quæ sic ad verbum habent.

Grave hoc malum est, quod nec discuti, nec divelli potest, nec corporis purgatione mi-

minui. Sed tam malefici ingenii est, ut mitiora remedia negligens asperioribus irritetur, neque ante exulcerationem alia spes est, quam ut differatur exulceratio & incrementum.

Ibidem idem quoque author ad remorandum ejus exulcerationem, quædam Dioscoridis medicamina simplicia examinat libro citato, capite 147.

Hoc malum ægre curationem admittere, etiam clarissimi quidam nostri temporis medici Prognost. 35. judicarunt. Itaque quæ felici experimento, & nostra qualicunque observatione & inventione, probata nobis ad hunc usum medicamina sunt, in medium adferre non gravabimur. Ita tamen ut suum cuique maneat liberum de hac re judicium.

In hoc posteriore, in prædicto ulcere nigro & crustoso, felici successu usi sequenti medicamento sumus, quod constat ex resina, olibano, & oleo rosaceo in unguenti formam redactis spleniis quibus illinebatur, in vino Canon therap. spec. in ulcere scorbutico nigro & crustoso. Rhenano prius intinctis.

Quo brevi ad suppurationem separationemque & puris generationem, ulcus hoc productum fuisse vidi. Sicut in altera decem annorum puella, sequens profuisse, experti sumus, quod domi parentes ipsi nostro jussu ex oleo rosaceo, ovi vitello, tritici farina, olibano, & paucissimo melle, parabant, spleniis illitum, quod crustoso & nigro ulcere imponebant.

A quo intra dies plus minus quinque vel sex nigrum hoc a sana carne separatum excidit; Reliquam ulceris curationem sarcoticis perfecimus. Hanc curandi hæc ulcera rationem, etiam Hippocrati placuisse, tertio de fracturis libro legimus. Ubi aperte ostendit,

nigrefactas partes mollibus medicamentis, non acribus ad suppurationem & separationem perducere debere.

Quapropter nigrefactæ tam carni, quam cuti aut nervo, album ceratum Hippocrates illinit. Quod, ut ipse dicit, curationem ambustis similem talia postulent & petant, sicut latius ac melius loco citato apud ipsum lector cognoscet.

Eandem quoque curandi hæc ulcera rationem Galeno placuisse 14. medendi methodo legimus, ubi medicamina mordacitatis expertia hisce affectionibus nigris & crustosis commendat, ideoque ex metallis ea lotis & ustis parari jubet, quod ab acribus hanc exulcerationem irritari, ipse quoque de sua experientia comprobaverit. Quemadmodum latius hæc legi apud ipsum authorem possunt.

Historia
laboran-
tis ulcere
scorbuti-
co in fa-
cie.

Qui in facie hoc malo laborabat, ille neque delectum ciborum, neque ullum in iis ordinem servaverat, sed promiscue uti sese obtulerant & sine discrimine, duros & infumatos ingesserat. Hujus urinæ dum adhuc obambulare, visæ sunt nigræ, crassæ, & ex pallido sublivescences, ac turbidæ semper.

Pulsus decumbenti durus erat, præterea ferratilis & inæqualis, & propter febris admixtionem justo altior. Morbus vero, quantum ad sensus, mitis. Sitis nulla & perquam exigua putrefactionis notis, quas urina monstrabat, minime respondens, non felici hujus morbi, sicut prius ostendi, argumento.

XXXVI. *Febres pestilenciales & earundem tumores.*

Est hoc malum apud Embdanos frequens, quod imperitum chirurgorum ac practicum ibi, vel medicinam facientium vulgus, pestis indicium esse dum arbitratur, the-
 riacæ aliorumque calefacientium medicaminum (pro conservatione a peste magis, quam curatione excogitatorum) usu & exhibitione, curationem magno ægrotantium incommodo, ac certo vitæ periculo molitur, febrem his ad-
 augendo, & super sanguinem adurendo.

Dum a peste hunc morbum, præter symptomata mitiora, quibus quandoque se prodit, facile pulsus, & aliquando urina discernat.

Quæ in aliquibus varia occurrit, modo tenuis, modo crassa, & conturbata, & multo quasi fabulo in fundum subsidens, vario & dispari sedimento conspicua: cum qua pulsus parvus & debilis apparet, contrarius putrefactionis indiciis sæpe, quæ urina demonstrat.

Et si etiam in aliquibus durus & ferratilis subinde ille sentiatur, instar illius, qui in pleuritide, & membranarum inflammationibus percipitur. A quo nos nuper in duabus puellis, prima manus nostræ ad pulsum applicatione, statim hunc morbum cognovimus, cum peste eas laborare, persuasum omnibus domesticis esset.

Cœperunt autem eodem tempore in iisdem ædibus ambæ simul ægrotare, ancilla cum duobus in inguine tumoribus, & filia præter alterius inguinis tumorem, nigra & crustosa macula ac ulcere, mediam fere tibiæ regionem occupante.

36. Febres pestilenciales & earum tumores.

Regula diagnost. specialis vigesima secunda in febr. pestilentialibus & earum tumori-
 bus.

Historia laborantium febribus pestilentialibus cum tumoribus, &c.

Unde de peste opinio adeo fortis parentum animis impressa fuit, ut nullo nostro sermone evelli ipsis ea in initio potuerit. Quam tamen post triduum procedens juxta nostrum prognosticum curatio removeere coepit, & post septimum diem plane eradicare.

Fuit hæc puella filia cujusdam nostratis Friisii occidui Regneri Cornelii, olim Consulis Bolsuerdiensis, nunc vero Embdæ, propter belli turbas exulantis, cujus & ancilla erat. Quem nominare hic volui, quo magis fidem omnibus facerem, nihil præter comperita, usuque probata, hic me affingere, qui sicut antea dixi, nihil in hoc libello asserere constitui, non multiplici nostra experientia comprobatum.

Similibus tumoribus duris, renitentibus, dolorisque plenis, cum nausea multa, multisque ex intervallo recurrentibus anxietatibus, & febre ac siti, urinisque citrinis in initio & tenuibus, correptæ aliæ duæ feminæ Embdanæ fuerunt. Quarum una civis primarii filia, altera Groningana femina erat, aromatarii conjux, quæ Embdæ ad Delphit plateam, ut vocant, habitat.

Qui præter has, jam dictis tumoribus correpti ibidem fuere, in horum plerisque præter dicta symptomata, a peste hanc febrem distinguebant rara quædam signa, scorbuto morbo magis, quam pesti convenientia.

Rara quædam accidentia scorbuto magis quam pesti convenientia.

Cujusmodi exempli gratia, nervorum resolutio imprimis est, in quam etiam cum hac febre, atque cum his tumoribus incidisse nonnullos memini. Siquidem adolescentem novi, cum colli ab hoc morbo tumore, illico quoque linguæ usum amisisse, majore hujus morbi (utpote qui nervis infestissimus est) quam pestis indicio.

Sed

Sed & anxietatibus, quas ad præcordia infestare diximus, plerique omnes, quos hac affectione laborare novi, infestati fuere. A quibus nonnulli, etiam præter spem & expectationem illico suffocati, periere.

Atque hoc symptoma etsi pestilentialibus febribus quoque familiare esse consuevit, est tamen in iis magis continuum, minusque interruptum, propter diversam morbi sedem, quæ in peste præcipue cor esse putatur, ut in scorbuto inferior venter & lien. Unde varii ad cor & diaphragma vapores exhalant, prædictas anxietates causantes. Atque ab hac causa anxietates hæ, sicut & vomitus cum hac febre incidentes, magis interruptæ sunt, quam in peste eas esse videmus.

Anxietas pestilens ut a scorbutica discernatur.

Quibus majore hujus morbi certitudine accedit, quod minus grassantes, & paucioribus communes hæ febres, quam vere pestilenciales esse solent, unde *πορείδες* dicuntur. Hæ quod magis publicæ sunt, magisque in populum grassantur, epidemiæ vocantur.

Cum hæ nostræ cum scorbuto conjunctæ, vel ab ejus (si mavis) putrefactione specifica excitatæ, sæpe ad unam atque alteram familiam tantum constringantur, in eaque non omnes, sed propter vitæ victusque errorem, ad hunc morbum magis dispositos, apprehendat. Quod diligenter considerari hic necesse est, ab eo, qui inter has febres recte sit distincturus.

Alioqui pluribus, quibus inter se collidunt, signis, facile practantium oculos & mentem obfuscant. Quandoquidem non solum prædictis tumoribus anxietatibusque sed & vomendi conatu, & pari, ob materiæ

Cur febres pestilenciales scorbuticæ cum vere pestilentialibus conveniant.

riæ

riæ crassitiem, aut obstructionum venarum magnitudinem, urinarum laudabilitate, sicut & siti, nec non molesta linguæ labiorumque ariditate, ut & morbi propagatione, & nigris crustosisque ulceribus, sibi invicem assimilantur; Ut propterea acuto & sagaci medico opus sit qui inter has febres rite sit distincturus. Neque mirari de his hanc symptomatum similitudinem oportet, cum una utrobique utriusque causa materialis putetur.

Pestis materia seu generatio ex Rondeletii sententia.

Nam si clarissimo nostri temporis medico Guilielmo Rondeletio credimus, videbitur ex crasso & melancholico sanguine putrefacto, pestis generatio esse. Qui sanguinem nostrum incendere, conturbare, inficere, & ad putredinem venenositatemque disponere creditur, sicut caniculæ tempore vinum ebullire & conturbare facit, fex ad superiora excitata.

Melancholia cur humor pessimus Galeno.

Ut non abs re humorum pessimus dicta Galeno melancholia, libro de febrium differentis & alibi sit. Siquidem fex & scordities sanguinis, a principiis vitæ quam longissimo elongata est, liberalitati inimica, & senio ac morti cognata. Nullus etiam humor plures ac magis varias affectiones inducere solet atque melancholia, cum propter locorum, quæ occupat & infedit, diversitatem, tum propter varias ejus qualitates, & generationis modum. Qui facit ut alia naturalis, alia non naturalis sit, prout per adustionem ab hoc vel illo humore generatur.

Illa igitur cum tam pestis, ex Guilielmi Rondeletii sententia, quam scorbuti recentiorum autoritate, materialis utriusque febris causa sit & origo, sola putrefactionis specie tantum differentium, quid mi-

mirum, si pluribus indifferentibusque signis & symptomatibus, inter se colludant concertentque.

Est tamen distinctio necessaria propter curationem, quæ propter specificam utriusque & differentem putrefactionem, alia in peste, alia in scorbuto est. Quemadmodum diversæ curationi subjacet putrefactio morbi Gallici, diversæ & alii, ea quæ Elephantiasis & lepræ est.

Curatio
pestis &
scorbuti
diversa
sicut &
morbi
Gallici &
lepræ.

Et utcunque pluribus signis cum sceletyrbe Gallicus morbus colludit, doloribus scilicet juncturarum sub noctem ingravescentibus, tumoribus duris, nervorumque contractione, aliam tamen curationem hæc in sceletyrbe, aliam in Gallico morbo requirunt, quatenus non una utrobique causa, aut putrefactionis species est.

Quæ ut in Gallico morbo ligni decocto, ita in scorbuto cochleariæ, & similium, hunc morbum a proprietate curantium, exhibitione tollitur & removetur.

Atque ad hunc quoque modum se res in hisce febribus habet, utcunque signorum similitudine eandem morbi speciem mentiri ac repræsentare videantur.

Quomodo autem signorum similitudine se invicem repræsentent, paucis exemplis ostendamus, quo dilucidior res fiat, & magis omnium oculis exponatur.

Nuper cum hisce symptomatibus ad pestem colludentibus, correpti duo viri, & una puerpera ab hoc morbo fuerunt. Quorum alter Groninganus nobilis & classum præfectus, alter Antuerpianus fuit, puerpera indigena & Embdæ (quo puto) nata.

Historiæ
febribus
pestilentialibus
scorbuticis labo-
rantium.

Inceperunt autem cum citrinis & tenuibus
uri-

urinis multo æstu, & æstuante intus calore, omnes hi febricitare, cum multa siti, & majore labiorum linguæque ariditate, adeo ut classium præfecto, si vel minimum a potu sibi temperaret, maximis, & ad minimi digiti latitudinem, fissuris, labia linguæque dissecarentur & dissilirent, quæ rursus (quod admiratione dignum) a largioris potus assumptione, illico coaluerunt.

Interea exterioribus frigebant, & anxietatibus omnes laborabant gravissimis, ita ut ab his sæpe supra dimidiam horam puerpera, gravissimis animi deliquiis correpta, quasi semimortua jaceret. Quod etiam in morbi initio, post levissimum motum Antuerpiano advenit.

Attamen utrique in his deliquiis pulsus arteriarum fortior videbatur, quam alioqui extra deliquia in morbo ipso. Præfecto classium ad cetera signa quoque delirium accedebat. Eratque cum his signis pulsus omnibus parvus & inæqualis. Quæ omnia malignæ & pestilentialis febris signa esse, quis ignorat?

Alia historia febris pestilentialis scorbuticæ.

Qualia & illa quoque fuerunt, quæ cum hac febre concionatori Embdano, viro perhumano & docto advenerunt, ad pestis symptomata, prædictis propius adhuc accedentia. Qui etiam febricitare cum gravissimis ventris torminibus cœpit, & iisdem ad præcordia anxietatibus, nec non æstuante interiorum calore, exteriorum frigore, præterea & inexplibili siti, ac infesta linguæ labiorumque ariditate. Sudabat multum, sed e corpore exiens sudor, adeo foetebat, ut intolerabilis odor ad lectum adstantibus esset.

Circa faciem & pectus variæ subinde efflorescebant maculæ purpureæ & subnigræ, vel
potius

potius sublivida, eadem facilitate, qua erumpebant, evanescentes.

Quæ omnino pessimo indicio delirium adaugebat, per intervalla tamen magis, quam continuo eum infestans. Hanc febrem pluribus signis cum pestilentialibus & malignis febribus communicare, nemo medicorum ignorat.

A quibus hanc tamen post quintum, ni fallor, diem, febris intermissio distinguebat. Quam salutarem in Aphorismorum libris Hippocrates dixit, quocunque modo fiat.

Lib. 4.
aph. 43.

Curati autem omnes DEI gratia iis medicamentis sunt, quæ, cum scorbuti morbi eradicatione, obstructions tollunt, humoresque crassos & melancholicos concoquunt & incidunt.

Canon
therapeuticus
spec. in
feb. pestilentialib.
scorbut.
primus &
secundus.

De quibus quia dictum nobis alio loco est, nihil necesse est, eadem hic cum legentis tædio repetere.

Cum similibus symptomatibus ab his febribus correptæ, Groningana, & Embdani filia, fuerunt, quibus post quintum vel sextum, si recte memini diem, ad femora tumores duri & rubri, doloris pleni, eruperunt. Quæ etiam his ipsis medicamentis curatæ intus sunt, tumoribus localibus discussis sublatisque. Qui in Embdani filia, chirurgi opera sublatis curatique post plures hebdomadas.

In Groningana aromatarii conjuge, Embdæ ad Delphit plateam habitante, sequenti experimento, hisce tumoribus accommodatissimo, quod in duobus ac tribus diebus, omnem hunc tumorem & duritiem discutit ac tollit.

Experimentum ad
tumores
pestilentes scorbuticos.

Capit autem absinthii communis pulveris
quan-

quantitatem sufficientem, quæ ovis recentibus eodem die exclusis, cum albumine, vitello, & ovi testis conquassatis, & minutissime contusis, ad pultis consistentiam permiscetur, frigidaque tumoribus præsentibus ut dixi remedio, applicatur, cujus affectum in his & similibus, utcunque vile & facile parabile medicamentum videatur, admireris.

Prognost.
36.

Illud autem in hac curatione animadvertione dignum est, scilicet minutæ curationis indicio fieri, quoties cum medicaminum ad hunc morbum pertinentium exhibitione, urinæ tenues cum morbi manent incremento. Vel cum crassis & subsidentibus, nihil morbus remittit.

Canon
therapeuticus
specialis in
febb. pestil.
scorbut. tertius.

Ideoque fortiora, & fortius incidentia ac attenuantia, quæ hunc morbum concernant, medicamenta desiderari, quibus morbi radix præcidatur.

XXXVII. *Mortificatio cum & sine ulcere crustoso & nigro.*

37. Mortificatio
cum & sine
ulcere
crustoso
& nigro.

ATque hæc dicta nobis quadam orationis consequentia de his febribus sunt. Quæ proposita a nobis propterea sunt, ut aliis nobis doctioribus cogitandi diligentius occasionem præberemus. Nunc quæ de horum curatione relicta nobis sunt, paucis persequemur.

Canon
therap.
spec. in
mortificatione
primus.
Mortificatio
paulatim
facta.

Inter quæ primum mortificatio est, quam cum, & sine crustoso ac nigro ulcere incidere, & cum eo advenisse præclarissimi Ducis Ottonis Domini mei clementissimi hospitii Magistro, antea diximus, quoque feliciter tolli & curari postea in similibus fimo vaccino vidimus, si quotidie bis renovatum, affectæ parti accommodetur.

Fit

Fit quoque paulatim aliquando hæc mortificatio, advenitque vel uni vel pluribus corporis partibus, sicut in utroque crure civi Embdano accidit, & in brachio altero tributarii Embdensis ancillæ. Quæ eidem quoque curationi subjacet & paret, cui prior, nisi quod utrobique ob morbi, & causæ morbi frigiditatem, absinthii pulveris, nec non piperis, ac seminis sinapis partem, recte adhiberi posse putem.

Canon
therap.
spec. in
mortifi-
catione
secundus.

XXXVIII. *Erysipelas.*

Fit præterea hujus morbi indicio (sicut nostra qualicunque observatione animadversum sæpenumero fuit, & multiplici nostra experientia comprobatum) phlegmones seu inflammationis specie efflorescentia rubea, quamlibet corporis partem prout hanc vel illam magis imbecillam sic affecti habent, apprehendens. Quam quod rubeo roseoque colore cutem plerunque suffundat, vulgus nostras communi & vernacula nostra lingua, *de Roos* appellat.

38. Ery-
sipelas.

Estque hoc malum quoque nostris hisce regionibus frigidis, propter pravas aquas corruptam qualitatem sanguini nostro inducentes, pluribus, quam velim & optem, familiare. Quod nonnullos aliquando fere perpetuo, nonnullos post singulas hebdomadas & menses, aliquando post trimestria spatia plus minusve infestat, pro causæ, & concurrentium atque adjuvantium extrinsecus causarum magnitudine, ac majore minoreve congerie.

Causa e-
rysipela-
tis.

Ceterum hanc affectionem ab hac sanguinis
Eugal. de Scorb. I pu-

Regula
diagnost.
spec. vi-
gesima-
tertia in
erysipela-
te scor-
butico.

putrefactione, quæ scorbuto competit, procedere, præter pullum & urinam morbi mores, humorumque qui ea corripuntur, temperamentum & constitutio denotat & demonstrat.

Quandoquidem non semper plethoricis & sanguineis (ut veterum phlegmone) aut alioqui sanguinis copia laborantibus, hæc efflorescentia contingit, sed etiam ab hac constitutione quam longissime remotis. Certissimo argumento, magis a depravata sanguinis qualitate, quam ejusdem copia & plethora, malum hoc provenire & originem suam ducere.

Quæ an cum specifica hujus morbi putrefactione consentiat, ejusdemque cum ea qualitatis sit, porro ab urina & pulsu, ac morbi moribus discimus: Sintne talia hæc, cujusmodi ea huic morbo competere, pluribus antea demonstravimus. Nam si pulsus occurrat parvus & inæqualis: & dispari substantia, vel varia in initio urina, seu crassa & conturbata, aut tenuis, & quibusdam rotundis corporibus cineritiis aut rubris, in fundum subsidentibus, vel cum his turbida etiam urina & conturbata, habes ex his evidentiis hujus morbi signa, quæ de hoc morbo te confirmare possunt.

Sed & facilis ejus in quibusdam, præsertim junioribus de loco ad locum commigratio, certo tibi persuadere debet ac potest, cum hoc morbo malum hoc communicare, utpote quod magis ab halitibus vaporibusque ab hoc morbo & putrefactione resoluti, quam simplici humorum ad partem affluxu hæc fieri, certa ratione convincat: quibus, sicut pluribus ostendi & probari posset, hæc materia ut plurimum abundat, eaque ratio est facilis erysipelatis hujus permutationis, alio-

aliorumque qui subito ab hac putrefactione eveniunt effectuum. Atque ab hac facili & momentanea, de loco ad locum hujus affectionis commigratione, nos primum cogitare ausi fuimus, ab hoc quoque morbo hoc symptoma provenire. Quod postea curatio confirmat, quam millies fere hic, si ita dicere licet, sumus experti.

Quam in hac specie, ut reliquis hujus morbi differentiis, plurimum pro ratione aquarum, victus, & aeris, in quo sic affecti vivunt, variari comperimus.

In quibusdam (ut hoc obiter addam) etiam plurium dierum ante ejus eruptionem, horrores etiam a veterum phlegmone, hanc efflorescentiam distinguunt; etsi sufficient ad denotandam mali causam, quæ ab urina & pulsu indicia sumuntur.

Quibus si reliqua consentiant, pluribus ad instituendam recte curationem confirmaberis. Quæ hic eadem est, quæ in reliquis hujus morbi speciebus, habita humorum concurrentium, temperamenti, aeris, victusque præcedentis ratione. De quibus alio loco & ab aliis docemur.

Canon
therap.
spec. in
erysipela-
re scor-
butico
primus.

Nos ne eorundem repetitione, prolixitatem affectasse videamur, non necessaria, quantum possumus, ressecamus. Quare ad alia hujus morbi accidentia transibimus, delirium scilicet & memoriæ læsionem. De quibus parcius dicemus, quod rariora sint atque nullum admodum apodicticum hujus morbi signum contineant.

XXXIX. *Delirium & læsio memoriæ.*

39. Delirium scorbuticum & læsio memoriæ. Canon therap. spec. in scorbut. delirio & læsione memoriæ.

QUOD, ut fieri in aliis morbis solet, sic in scorbutica putrefactione, ex materiæ ad caput elevatione, ista consequantur: nullam (quemadmodum & in aliis affectionibus symptomaticis) peculiarem sui curationem postulant, præter eam, quæ morbi radicem præcidit & evellit.

Quæ quia diversa ab iis morbis hic est, qui veteribus cogniti fuerunt, exacta ejus cognitione opus est, quo ab aliis & veteribus cognitis morbis & causis delirium sua natura efficientibus, ea distinguatur, quæ hoc nostrum delirium, ac mentis memoriæque læsionem operatur.

Quandoquidem ad curationem imprimis hæc distinctio conducit: Quatenus rei ipsius cognitio, imprimis vero morbi ejusque causæ notitia, primum in inquisitione sibi vindicat gradum, a quo ad finis consecutionem, mentisque nostræ intentionem, tuta porro ducimur via, illud efficiens, ut propria & debita cuique morbo curatio, radicem morbi præcidens, adhibeatur.

Regula diagnost. spec. vigesima-quarta in scorbut. delirio & læsione memoriæ.

Quæ in hac mentis nostræ alienatione, primum ex facili ac inopinata ejusdem commotione, ejusque præter rationem intermissione cognoscitur. Deinde ex miti & lento morbo, nullo sæpe æstu aut siti molestiore, vel inquieta jactatione infestante, & sua qualitate magis venenata, quam caloris copia, spiritus cerebri turbante: cum veterum deliria non nisi acutos & peracutos sequi morbos consueverint.

Atque hoc solo indicio, ne quid de reliquis dicam, facile a veterum symptomatico delirio hoc nostrum distinguitur. Nam quod
ex

ex propria capitis affectione excitatur delirium, ut pathognomonicis morbi signis, & morbi vehementia, sic affectionis assiduitate dignoscitur, ut propterea ea res nulla nostra admonitione indigeat.

Magnam quoque ad monstrandam utriusque differentiam, vim & potestatem urina habet. Quæ in hoc delirio sæpe crassa & rubra absque multa siti visitur.

Cui & pulsus subscribit aut durus & ferratilis, similis illius, qui in pleuritide occurrit, absque tamen ulla membranarum inflammatione, aut parvus & inæqualis, nihil fere differens ab eo, qui in orificii ventriculi obstructionibus sentitur, absque ulla quoque huius affectione.

Sed & victus ratio crassa & nautica, & in locis planis ac palustribus habitatio, multum etiam momenti ad confirmandum de his iudicium habent, si cum prædictis concurrant & conferantur.

Atqui quæ circa delirium hoc observanda sunt, eadem quoque circa memoriæ læsionem considerantur.

Nam & hæc interpolata magis, quam continua, in hoc morbo esse solet, per intervalla, sicut delirium, ex nulla manifesta causa, & quasi præter rationem, sic affectum, infestans. In his ut plurimum variæ urinæ conspiciuntur, tam in colore, quam eandem substantia, & subsidentiis.

XL. Carus & sopor profundus.

Diversos quoque vidi alto sopore ac caro ab hoc morbo correptos fuisse, ex vaporum & flatuum (quibus aliquando mirum in modum hæc materia abundat) conferto in cerebrum impetu.

50. Carus
& sopor
profundus.
Cari causa.

Historia
eius
scorbuti-
ca labo-
rantium.

A quo ante annum, cum tertianæ febris accessione, & recurrentibus paroxysmis, singulis vicibus opprimi adolescentem, cum huius morbi significatione vidi, adeo alto somno, ut nullis nostris clamoribus vellicationibusque excitari aliquando potuerit.

Et post ipsum, virum sexagenarium, olim Zelandiæ præfectum, qui ante nostrum ad ipsum adventum quatuor integros dies ab hoc morbo dormiverat, unde nullis domesticorum clamoribus expergefieri, & e somno excitari quivit. A quo, ut prior, nostra opera & curatione, DEI gratia, ad sanitatem sic revocatus iis medicamentis est, quæ hunc morbum curare postea ostendam.

Duos novi post diuturnum cum hoc morbo conflictum, & varia huius, quæ passi fuerunt, symptomata, somno aliquandiu plus satis indulgisse, propter corporis, ut fieri solet, pigritiem, & spontaneam, qua laborabant, lassitudinem, ad motum minus expeditos.

A quo, diuturniore irrigatione cerebri lethargo oppressus alter fuit postridie, quam ad eum veni.

Alter quoque diu ad ingressum impotens & tardus, insolitam, ab anno uno atque altero solitudinem amplexus fuerat, otio & somno plus justo indulgens, quantumvis juvenis & robustus. Hic etiam cum rubris, crassis & turbidis urinis ægrotare cœpit, sed quod a medico ejus viro doctissimo intellexi, absque infesta siti, aut momentaneo & molesto caloris sensu.

Cui nulla methodica curatio profuit, etsi medicum haberet doctissimum, & in veteri

ri medicina exercitatissimum : Utpote quæ internam hanc putrefactionem , ut specificam , ita peculiari curationi subjectam , non coerceret .

Quocirca exhalantes ab hac vapores , tandem hunc quoque profundo somno , præter medici spem & expectationem sustulerunt . In quo post mortem , seu post festum , ut proverbium habet , sceletyrben morbum , variæ maculæ nigræ & purpureæ , toto corpore erumpentes monstrarunt . Quem ante morbum & mortem , crurum languor , & præter hunc urinæ , absque siti , & vehementiore calore rubescentes , non fallaci indicio indicabant ; ut in priore recurrens subinde paralytis .

Usitatum nostris hominibus est , ut scorbuto eos laborare dicant , qui somno præter consuetudinem indulgent . Quod etiam vulgi observatione , sed consequentia inversa , somnus huic morbo familiaris esse creditur , existimantis eum huius morbi non effectum sed efficientem causam esse , cum potius ejus in quibusdam sequax comes sit , ut lassitudo febris ac intemperie est . Plures Embdæ (ubi vehementior hic morbus propter aerem humidum & crassum , aquasque salvas & putridas est) ab hoc caro extinctos scio .

Vulgi opinio somnum existimantis esse causam scorbuti .

Embdæ plures pereunt .

Concurrit autem plerunque cum lenta , nonnunquam etiam cum intermittente febre hoc malum , quod iisdem quoque , quibus febris ipsa , signis ab hoc morbo esse dignoscitur , cujus hic somnus , ut antea dixi , symptoma & accidens est . Curatur etiam iisdem , quibus febris medicamentis , juxta illud , quo , sublata causa , tolli quoque effectum , dicitur .

Carus ut plurimum cum febre conjunctus .

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
caro scor-
but.

Nostra tamen qualicumque experientia con-
stat, inter cetera, quæ huic morbo præscribi
possunt, primum locum sibi nasturtium aqua-
ticum, ejusque succum vendicare. Quod ta-
men de eo hic intelligi velim, quod in cla-
ris & limpidis provenit aquis, minime vero
quod in putridis & lutosis nascitur stagnis.

Nam illud præterquamquod inefficax, et-
iam ingrato sapore est.

Atque hac in re rursus subscribere Guiliel-
mo Rondeletio, doctissimo nostri temporis
medico cogor, contra Fernelium acutissimi
alioqui judicii & maximi ingenii virum, al-
to sopori nasturtium hoc facere defendenti.

Siquidem præsentī remedio ad hunc sopo-
rem illud conferre, de nostra qualicumque
experientia attestari possumus.

Cujus, ad hunc carum, adeo efficacem fa-
cultatem experti sumus, adeoque evidentem, ut
DEI manu quasi adjuvari viderentur, qui illud
assumerent, uno aut altero tantum excepto,
in quibus nimios progressus hic morbus fe-
cerat.

Historia
pueri
subito a
caro usu
fucci na-
sturtii a-
quatici
liberati.

Nam cum ante annum, unico, divini ver-
bi ministri apud Embdanos filiolo, quem ab
hoc caro nulli clamores aut vellicationes ex-
citabant, refracto per vim ore, succum hunc
infunderemus, illico in ipso temporis articulo
ad se redire, & nos apertis oculis aspicere
cœpit.

Idem etiam in prædicto præfecto & adole-
scente, de quibus paulo ante diximus, exper-
ti sumus. Sed de hac re, quia etiam prius
mentio incidit, nihil opus prolixiore ejus
enarratione est. Ideoque ad alia hujus morbi
accidentia transibimus, quæ ab hoc morbo va-
ria, propter variam corporum dispositionem,
fiunt.

XLI. Sputi defluxio continua.

Sic molesta & longa humidi sputive ab ore rejectione ab hoc morbo, (sicut etiam fieri aliquando in Gallico morbo solet, ut etiam hoc signo & symptomate cum venerea lue quandoque colludat) quosdam divexari novi, qua totum corpus paulatim extenuaretur.

41. Sputi
defluxio
continua.

Quam putridi & circa viscera collecti humores excitabant, spirituum vaporumque, quibus abundabant, vi & potestate sursum ad os elevati, & continua hac sputatione rejecti.

Sputi
continua
genera-
tio.

Cui rei perpetuum quasi fomentum alimenta assumpta præstabant, maxima sui parte in eandem substantiam conversa, & continuo veluti æstu, per membranam intus os, œsophagum ventriculumque vestientem, spirituum vi & evaporatione, eversa atque educta.

In una quadam, alioqui forma præstanti femina, retenti diutius menses, huic malo occasionem dederant. Et in altera tristitia & adversa multa, quæ perpessa fuerat. Ut inordinata victus ratio, & crassorum ciborum ingestio, in hunc casum perduxerat nobilitatis stemmate clarum, castri præfectum.

Historia
laboran-
tium spu-
tatione
continua.

Cui menses substiterant, medico usa doctissimo est, sed circa hunc morbum minus exercitato. Cujus rei causa, nihil commodi ex methodica ejus curatione percepit. Quo factum, ut relicto eo ad Empiricum & impostorem confugeret, qui acribus medicamentis rem eo brevi perduxit, ut rupta vena, post aliquot sanguinis rejectiones, subi-

subito & præter suam, haud dubie, opinionem, sanguinis copia intra fauces hærente, suffocaretur.

Ad quam, post sanguinis eruptionem, vocati etiam nos fuimus. Qui tunc morbum hunc mali causam, cum ex urinis & crurum affectione, tum a pulsu, & ceteris, quæ præcesserant, symptomatibus, cognovimus.

Canon
therap.
spec. in
sputatio-
ne conti-
nua.
Prognost.
37.

Qui nostra curatione usi fuerunt, mixta curatione, partim feбри & tenuibus catarrhis, partim scorbuto competente, feliciter, paucos intra dies sunt restituti. Præter unam, in qua diuturnior, propter alia accidentia, curatio fuit.

Cur in
sputatio-
ne scor-
butica et-
iam ca-
tarrhorū
habenda
ratio.

In hac curatione haberi ratio fluxus debet, ne ab acribus & calidis is irritetur, & nimia evaporatione vaporum fumorumque & in cerebrum delatione, ac eorundem ibidem concretione, atque ad pectus postea defluxione, gravior, sicut nunc dixi, morbus excitetur.

Regula
diagnost.
spec. vi-
gesima-
quinta in
sputatio-
ne conti-
nua.

Qui hac sputi rejectione, & ab ore defluxione laborarunt, eos a scorbutica putrefactione idipsum pati urinæ crassæ & subfusæ, aut crassæ & rubræ ostenderunt, quas absque siti, aut molesto caloris sensu, sic affecti reddiderunt. Quibus, hujus morbi significatione, pulsus subscribit parvus, debilis & inæqualis. Cujusmodi sentiri in omnibus ventriculi affectionibus frigidis & crudis solet, absque eo quod quicquam de hoc sic affecti conquerantur.

Sed & morbi species plurimum quoque ad monstrandum morbum momenti habet. Quo nullo manifesto morbo veteribus cognito tales infestati, languere magis, quam ægrotare videantur. Et quod absque siti & calore ii vivant, utcumque rubræ urinæ, aut
cras-

crassæ & subfuscæ, vel citrinæ & subfuscæ conspiciantur.

Adhuc præter jam dicta, aliud malum nobis occurrit, his regionibus quoque non infrequens, quod cum hoc morbo scorbuto communicare, præter peculiaria hujus morbi signa, aliquoties etiam nobis curatio monstravit. Quam pro hoc morbo instituere, post longam deliberationem ausus fui, primum quod ad nullum veterum morbum, affectionem hanc accedere viderem, præterea quod post neglectam diutius hujus curationem, quibusdam maculis scorbuticis tandem se prode re hoc malum in quibusdam observavi.

A quibus de specifica hujus putrefactione magis confirmatus, majore confidentia postmodum curationem hujus sum aggressus.

Quale autem hoc malum sit, paucis describam. Nam in initio adeo lentum est & parvum, ut nihil a sanis, aut quam minimum differre ita affectos, etiam acutis videri medicis possit. Quod tamen neglectum, diuturniore temporis mora ita invalescit, ut nonnullos plures sæpe hebdomadas & menses lecto affigat. Et nonnunquam (sicut fieri in diuturnis morbis solet) in graviora incommoda nonnullos conjiciat, nec non præsens vitæ discrimen.

Quemadmodum quibusdam exemplis id, si necesse esset, hic probare possim, nisi inter observationes etiam quædam de his dicturi essemus, & ad eum locum hæc reservaremus. Nunc quam possum brevissime rem hic depingam, & ob oculos ponam, quo magis omnibus conspicua fiat.

XLII. *Languor sine causa.*

42. Lan-
guor sine
causa.

Contingit autem sic affectos in initio ut plurimum languere, citra evidentis morbi significationem, nulla tam siti, quam levissima oris siccitate subinde infestatos. De qua raro, nisi interrogati, conquerantur. Et, si aliquando molestior ea nonnullis fuerit, semper tamen modica humidi rejectione ea placatur, cujus largiore assumptione ut plurimum offenduntur. Etsi non ita multo post rursus æque labia linguaque iis exsecantur.

Pulsus his varius est, semper autem inæqualis, etiam in uno sæpe ictu. Urinæ ut plurimum albæ, crassæ & conturbatæ, pingui sua superficie matulæ parietibus adherentes. In quibus quæ subsidunt, urinam non claram, sed turbidam relinquunt.

Prognost.
38.

Quod si diutius moram morbus traxerit, tandem hos obtusus crurum dolor vel languor, aut facilis apprehendit lipothymia, maxime quoties sese erigere in rectum statum, aut de lecto surgere volunt.

Prognost.
39.

Eo ulterius perseverante, quidam horum in atrophiam, aliasque difficultates incidunt, quæ vitam hanc cum morte commutare eos cogunt.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
languore
seorbuto
co pri-
mus.

Postulat autem hoc malum, (ut obiter curationem ejus attingam) cum iis, quæ crudos humores concoquunt & incidunt, medicamentorum admissionem, quæ seorbuto valere usus monstravit.

Secundus.

Inter quæ in tenuiore aere primum locum cochlearia ac becabunga tenent, eorumque succus. Quæ in crassiore aere qualis hic Embdanus est, & Enchusianus, aliis.

aliisque ad maris septentrionalis littora fitis locis humidis & frigidis, magis fortia, magisque attenuantia & incidentia sint oportet.

Quibus paucis diebus (si recens & non admodum inveteratum malum est) sic affecti restituuntur, qui alioqui plures hebdomadas & menses graviter sæpe cum hoc malo luctari solent.

Prognost.
40.

XLIII. *Affectus languori similis.*

HUic simile est, quod in neutra valetudine aliqui patiuntur, dum adhuc domi forisque omnia vitæ munia obire solent. Quorum aliqui subinde languorem sentiunt inusitatum, aliqui calorem momentaneum, faciem momentaneo calore inflammantem, & subinde ac inopinato recurrentem. Sub quo & pulsus sæpe subest durus & inæqualis, & alvus aliis præter consuetudinem stricta, aliis iusto laxior.

43. Affectus languori similis.

Mulieribus hoc malum patientibus, nonnunquam menses fluunt copiosius. Quas ab hoc morbo id pati languor demonstrat, & præter hunc pulsus parvus & inequalis. Quarum pleraque virium excipit debilitas, & quandoque nervorum resolutio, aut aliud incommodum sæpe citra appetitus imminutionem.

Prognost.
41.

Nam nonnullos hac affectione correptos, sæpe avidius comedere vidi, unde nihilo magis corroborarentur. Quod si diutius malum perseveraverit (nam in initio sæpe adeo lentum est, ut harum plerique pluribus annis præter languorem nihil incommodi sentiant) symptomata omnia tacitis incrementis assurgunt, donec tandem in manifestum aliquem morbum erumpant, ut plurimum vero, quantum mea qualicun-

que

que observatione animadvertere hactenus quivi, in atrophiam seu nervorum resolutionem & debilitatem, aut utrumque.

XLIII. *Sudor copiosus atrophiae prodromus;*

45. Sudor copiosus atrophiae prodromus.

Historiae copiosi sudoris atrophiam praecedentis. Prognost. 42.

Atrophiam plerunque praecedit copiosus sudor, qui aliquibus etiam media hyeme, sub levissimis tegumentis erumpit: Sicut consuli accidit Stadeni, & duobus apud nos Anglis. Unde physica ratione magis in dies corpus consumitur & perit.

His sanguis a lenta febre & copiosiore sudore, instar glutinis, spissatur. A quo in quibusdam sanguinis (quod puto) spissitudine & pravitate adeo subinde nervi contrahuntur, ut cibum sic affectis alii in os inferre cogantur.

Historia diagnost. specialis vigesima-septima in sudore copioso.

His pulsus valde parvus & inaequalis, ac subdurus esse consuevit, non infido indicio morbum hunc demonstrans. Quem certiore indicio felix curationis successus demonstrat. Pulsus in melius commutans, non contemnendo curationis recte institutae argumento.

Canon therapeuticus specialis in sudore copioso primus.

Quae etiam hic, ut in reliquis hujus morbi speciebus, variari pro temperamentorum diversitate, & humorum putrescentium varia mixtura debet, quo simul ii quoque, quibus hic morbus insedit, humores concoquantur ac digerantur, nec non expulsionem adornentur, eradicata interea, specificis & ad scorbutum facientibus medicamentis, sceletyrbes radice.

Hac curationis ratione praestitum vidi, ut languore suo liberatis his, propriam & naturam magnitudinem rursus pulsus consequeretur.

Quod

Quod si tristitia (ut plerunque fieri so- secundum.
let) occasionem huic malo dederit, ea post-
posita, revocari ægre ad lætitiā debet, & a
tristibus arceri.

XLIV. *Lancinatio partium initio accessionum
febrilium.*

IN febrium enarratione supra dixi, frequen-
ter sub tertianæ febris typo hunc morbum
occultari, ejusque curationem, nisi hic mor-
bus una curetur, plerunque impediri.

45. Lanci-
natio par-
tium initio
accessionum
febrilium.

Hæ autem adeo frequentes anno octuagesimo
secundo fuerunt, ut numero comprehendere
facile non sit ab hac febre tunc infestatos.

Incipit autem in horum plerisque cum tan-
ta membranarum, crurum, aliarumque par-
tium vellicatione, & lancinatione, ut divel-
li ac dilacerari sibi carnes conquererentur, &
plerisque lancinatio hæc, quam febris infen-
sior esset, atque hujus ratione febrem aliqui
contemnerent. Quemadmodum fecisse memini
quandam D. Theologiæ conjugem, Gallum
patritium agri Kedensis, mercatoris uxorem,
aliosque permultos.

Historia
lancina-
tionis
partium
initio ac-
cessionum
febrilium.

Quod hic admonere obiter volui, cum
quod prætermisum supra id sciam, tum quo-
que quod hujus morbi præsentia & pathogno-
monico signo id fiat, propter vaporum acri-
moniam, qua præditi ii sunt, qui ab hac cor-
ruptione sceletyrbes dissolvuntur.

Regula
diagnost.
generalis
decima-
septima
ex lanci-
natione
partium.

Quem præterea, præter has lancinationes,
etiam pulsus ostendit, in ipso febris vigore
parvus & inæqualis.

XLVI. *Jactatio membrorum.*

46. Jactatio membrorum.

Obs. 50.
pag. 237.

quanq.
nulla
ibi ja-

stationis
mentio.

Canon
therap.
spec. in
jactatione
membro-
rum pri-
mus.

Regula
diagnost.
specialis
vigesima-
octava in
jactatione
membro-
rum.

DE tristi, & plena commiserationis membrorum omnium jactatione, cum levi eorundem resolutione conjuncta, in duobus tantum nobis hactenus visa, plenius infra inter observationes dicemus, quando historiam unius, a nobis curatae, puellae enarrabimus.

Siquidem nec hoc malum communi curationis methodo subjacet, eandem, quam paralyfis scorbutica, curationem postulans. Quam etiam ab hoc morbo esse, pulsus & urina ac morbi mores facile indicabant, in iis, quos ego hac affectione tentatos vidi.

Quandoquidem admodum varia prioris puellae urina erat, aliquando tincta, aliquando tenuis & citrina, mox alba, turbida & crassa, rursus paulo post clara, vel rubescens, manente nihilominus eadem semper morbi facie, quotidie ingravescentis, etsi medico uteretur doctissimo, & in veteri medicina exercitatissimo, Doctore Joanne Bentzio, olim Electoris Saxoniae, nunc vero Daniae Regis medico dignissimo, & nostri amantissimo.

Quem honoris causa nominare hic volui, & ut veritatis studio ostenderem, communem curationis methodum hunc morbum respuere, nisi specificis & ad scorbutum facientibus medicamentis, simul curetur.

Nam cum hac curationis ratione minus feliciter res procederet, vocatus praedicto Doctore Bentzio collega a parentibus fui. Qui ad primum conspectum sympto-
matum

matum raritatem admiratus, ad quem veterum morbum hunc potissimum referrem, diu mecum dubitavi: Quod neque ad paralyfin referri, neque ad convulsionem, neque ad palpitationem aut tremorem posset, sed mixta potius ex paralyfi & convulsione affectio videretur.

Quare de his dum cum collega meo conferrem, diligenter tum pulsum, tum urinam observavi; quæ ad amissum huic morbo, sicut jam sæpius dixi, responderunt. A quibus concepta primum mihi de scorbuto opinio fuit. Quam postea non minore argumento crurum suræ dolor confirmavit.

Nam cum quodam die in pedes meo jussu eam mater erigeret, atque mira celeritate invicem eos puella sursum attraheret, requisita a me fuit, quidnam ad hanc attractionem eam commoveret. Ad quæ magno spiritu & afflatu, (nam lingua quoque resoluta ei erat, ut nisi multo conatu vix verbum unum proferret) id a crurum suræ dolore sibi provenire respondit, a quo in terram pedes figere, eosque extendere prohiberetur.

Ex quibus etsi satis de hoc morbo confirmatus fuerim, attamen quia nondum cum collega meo viro alioquin egregie docto, & in veteri medicina exercitato, de sceletyrbe satis mihi conveniebat, in ejus curationem per dies fere quatuordecim consensi, ea conditione, si non satis methodica hac curatione ea procederet, totidem curationis dies mihi concederet.

Quæ in sequentibus diebus quatuordecim absoluta nobis, DEI gratia, cum puellæ commodo ac sanitate fuit, iis medicamentis, quæ scorbutum curant, & cum hoc

Canon
therap.
spec. in
jactatione
membro-
rum se-
cundus.

Eugal. de Scorb.

K

immix-

immixtos ei humores crudos & pituitosos concoquunt, concoctosque expurgant & expellunt.

Ubique enim in hac curatione observari debet, ut curatio pro incidentium morborum differentia, & varia humorum permissione limitetur.

Exempli gratia, si calor, & intemperies calida adfuerint, ea refrigerantibus contemperetur, & inter scorbutica medicamenta frigidiora exhibeantur, nisi causa morbi, & victus ratio quæ præcessit crassa & nautica, aut aer crassus & frigidus obstiterint.

Canon
therap.
gen. 19.

Quod si partis dolor adfuerit, unum aut alterum simplex reliquis misceatur, quod ad partem affectam vim medicaminis deferat & deducat. Ita si crudus & pituitosus humor admixtus fuerit, vel crassus & lentus, is quoque simul attenuari, concoqui, & incidi debet.

Atque sic de ceteris statuere debemus, quemadmodum de his medendi methodo docemur. Siquidem eadem eorum hic, atque in aliis & veteribus cognitis morbis ratio est. Ideoque iis imitanda, qui feliciter, & cum iudicio ac ratione medicinam exercere volent.

XLVII. Tremor membrorum.

47. Tremor membrorum.

PRæter hanc lamentabilem membrorum concussionem jactationemque & ex paralyfi ac convulsivo motu mixtam (ut videtur) affectionem, quam plurimis ab aquis crudis & pravis familiaris in agro Embdano tremor est. Quem etiam ab hoc morbo fieri pulsus ostendit.

Nam urina in horum plerisque, nullum hu-

hujus morbi indicium habet, nisi quod plerunque citrina sit & tenuis.

Ostendimus antea ex Plinii sententia, & Græcorum medicorum, medicinam in castris Cæsaris facientium, authoritate, quam quotidiana experientia apud nos confirmat approbatque plurimum, aquas nostras crudas & corruptas nervis infensas esse, sua vel qualitate frigida vel substantia crassa, vel specifica, quæ ex his oritur, putrefactione ac corruptione.

Aque crude nervis nocent.

Nam cum cumulata ab his cruditas amplius naturæ beneficio digeri ac separari non possit, necesse est alieno concepto calore, eam corrumpi & putrescere; putrefactione proportionate subjectæ materiæ sæpe lenta, & sensibus vix perspicua.

Tremoris membrorum generatio.

Unde elevati vapores frigidi & crassi, si ad nervos delati fuerint, ea afficiunt, quæ dixi. Atque ab hac causa communi, non alienum a ratione est, morbum & affectionem produci, multis communem. Quatenus etiam ex Hippocratis & Galeni, omniumque probatissimorum medicorum sententia, communes morbos communem causam habere constet.

Curatio hujus non multum variat ab ea, quæ paralyti, & prædictæ concussioni debetur.

Canon therapeuticus spec. in tremore.

XLVIII. *Penis exulceratio.*

ADhuc aliud hujus morbi accidens est, quod etiam cum Gallico morbo colludit, eodem modo, quo in lue venerea fieri solet, a specifica & maligna hujus putridæ materiæ qualitate erodente & exulcerante excitatum, dum per penem cum ferosa sanguinis

48. Penis exulceratio.

Penis exulceratio ut fiat.

substantia & excremento illa defertur, inter transeundum sua qualitate maligno tencram penis carnem exulcerans erodensque.

Progn. 43.

Est hoc quoque grave malum, quod propter latentem suam causam, & tenellum penis sensum, hactenus graviter & duriter sæpe per plures annos, & nonnunquam ad vitæ finem usque nonnullos magna omnium commiseratione afflixit.

Historia
laboran-
tium pe-
nis exul-
ceratio-
ne.

A quo Amsterdami graviter per plures annos excruciatu Sartor fuit, unde postea in cacochymiam & alia mala, ac penis juxta scrotum exulcerationem incidit, qua post longas miseras ab hoc incommodo liberatus est, morbi causa alio & ad ulcus derivata.

Ita hac ipsa carnificina supra sex annos quidam in mea patria vexatur. Et meus olim hospes, ob literarum & bonarum artium contentum, nullam sui curationem admittens.

Est enim quoddam hominum genus, quod nihil recte fieri putat, nisi quod a se profectum sit, aut suo judicio approbetur.

Ulcerum
siccorum
genera-
tio.

49. Ulcera
sicca.

Est autem hujus exulcerationis eadem ratio, quæ in aliis corporis partibus, in quibus ab hac materia maligna & virulenta perforari corporis partes, aliquando sicca exulceratione videmus, non secus, atque si majoris aciculæ capite vi carnes perforares, neque pus neque saniem ichoremve a se diiunctente.

XLIX. Ulcera sicca.

Historiæ
laboran-
tium ul-
ceribus
siccis.

CUjusmodi ulceris specie ante paucas septimanas quidam meus domesticus, & nuper quidam textor laborarunt, qui

qui Vvesalia habitationem suam huc non procul ab Embdana urbe in Vvolthusen pagum ante paucas hebdomadas transtulit. In cujus genu uno duo profunda ulcera erant, juxta se invicem posita & perforata, sicca, neque pus neque saniem ullam a se dimittentia, non secus, atque si majoris aciculæ capita in eam partem impressa fuissent.

Totum crus ab his contractum, præterea debile & languidum erat, ut baculi adminiculo ad ingressum uteretur, & sic difficulter procederet, ut vix dimidia hora uuius plateæ iter conficeret, idque multo cum dolore & molestia.

Differunt autem hæ exulcerationes ab iis, quæ a Gallico morbo procedunt, excrementorum, quæ exulcerationi immiscentur, & circa illam apparent, figura & colore, quæ in Gallico morbo larido substantia ac calore assimilantur, hic vero nullo certo colore, sicca, & citra pus se offerunt vel pauca puris substantia, eaque varia, cruda, ac nullius certi coloris.

Regula
diagnost.
specialis
discer-
nens ul-
cera sicca
scorbuti-
ca a Gala-
licis.

Ego in his & aliis ex pulsu, & ulcerum malignitate, de morbo admonitus, intra octo dies hunc textorem (DEI gratia) sequentibus medicamentis feliciter curavi, absinthii scilicet decocto ad intra, & unguenti aurei applicatione ad extra.

Postulat enim hoc ulceris genus medicamenta mitiora, quibus citius ac prius quam fortioribus ad suppurationem perduci illud videmus, diversa curationis ratione, quam in Gallico morbo observamus. Etsi utrique proprium ac peculiare sit; sua qualitate maligna ac venenata, cutem & carnes subjectas exulcerare & erodere. Ut propterea

Canon
therap.
spec. in
Ulceri-
bus siccis.

rea non abs re symptomatum similitudine sub recta polorum linea inter se communicare videri possint, utcunque curationis modo propter differentem putrefactionis speciem, inter se differant, quæ alia hic est, alia in Gallico morbo.

Divinæ
providen-
tiæ opus
admiran-
dum.

Estque hoc admiratione dignum divinæ providentiæ opus, eadem copia apud Indos, quibus Gallicus morbus æque atque scorbutus nobis, familiaris est, & ut sic dicam, topicus ac regionalis, arbores Guajaci longas & proceras, quarum fructu ibi homines ab hoc morbo sanantur, provenire, qua apud nos cochlearia, nasturtium, becabunga, & id genus alia huic morbo probata remedia.

Quo facto divinus rerum opifex, etiam in prima mundi creatione, statim de remediis cujusque regionis morbis accommodatis, admiranda sua providentia prospexisse videtur, ut vel hoc ipso suam in creandis & conservandis creaturis, rebusque a se creatis, providentiam & propensam ac benignam erga ipsas voluntatem, testatam contra eos faceret, qui atomorum concursu, & fortuito casu, cum quibusdam de grege porcorum Epicuri mundum hunc extitisse, etiam hodie inter Christianos arbitrantur, si quidem hac appellatione cohonestare eos conveniat.

Quorum falsam persuasionem, (ne quid de consentiente Prophetarum, Patrum, Martyrum, Apostolorum, & ipsius Christi, multis miraculis doctrinæ suæ veritatem confirmantis, testimonio dicam) sapientissima naturæ dispositio & conversatio, atque ad omnem usum accommodata creatio, convincit, ut nullam habituri tales excusationem

nem sint, qua coram Christi tribunali in judicio subsistant & suam contumaciam defendant.

Sed his sibi relictis ad scopum nostrum revertamur. Nam de iis judicium gravius erit, quam nunc ipsi cogitare, aut sibi persuadere queant, Quemadmodum liquidum iis fiet, si Christi in cruce pendentis dolores, & psalmistæ typum Christi gerentis calamitates, quas Psalmo 116. expressit, secum examinent & expendant. Ubi dolores infernales se circumdedisse ostendit, quos si ita perpessi ad horæ unius quadrantem fuissent, & postea liberati, haud dubie aliud dicerent & sentirent, majoreque studio & diligentia in divinæ voluntatis inquisitione & observantia advigilarent. Solent enim, juxta proverbium, quæ nocent, docere.

Sed hæc quia alterius loci sunt, forte male huc translata quibusdam videri possunt. Quæ obiter pro conclusione, quadam orationis consequentia paucis hic annotare volui, ut divini numinis prædicatione, ejusque laudatissimæ providentiæ celebratione, hunc nostrum de scorbuti morbi symptomatibus libellum clauderemus. Siquidem hæc fere hujus morbi symptomata omnia sunt, quod sciam. Quod si quid præterea emergat hic prætermisum, id facile ab his colligi ac dignosci poterit. Volui autem in publicum hæc adferre: Primum, ut gravissimorum virorum, editionem hanc flagitantium, judicio ac voluntati satisfaciam.

Conclusio
tractatus
hujus.

Causa
cur edi-
derit huc
tractatum
auctor.

Deinde ut præclarissimorum medicorum studium & industriam excitem, ad dandum meliora, aut de suis observationibus & inventis, quod deest, adjiciendum. Quam enim necessaria hujus morbi notitia sit, & diligens

symptomatum horum omnium observatio, ostendit multitudo eorum, qui quotidie hoc morbo corripuntur.

Vide
scor. cura-
tionis 85
cent. 7.

Videtur enim hodie a temporum angustia & calamitate hic morbus incrementum capere. Ut propterea, quam Amatus Lusitanus, excellens nostri temporis practicus medicus, de vermibus opinionem habuit, de hoc morbo concipere debeant, qui hoc nostro, ad septentrionalis maris littora, tractu, medicinam sunt facturi.

Sed & humanæ fragilitatis nos admoneri ab hoc morbo decet, ab uno eodemque morbo & causa, tot tantisque miseriis calamitatibusque impetitos, quo vel hujus recordatione mutuis odiis, rixis, invektivis & condemnationibus minus inter nos sæviamus, qui ignari mali, mortem ejusque causam sæpe nobiscum, & intra viscera nostra circumferimus.

Sed hæc querelam longam habent; si quis ingredi eam volet, medicinam vero nullam præter eam, qua DEO vindictam dare jubemur, fratri vero reconciliationis locum. Et sunt hæc præter nostrum institutum.

Transitio
ad partem
sequen-
tem.

Quare ab his receptui canentes, ad ea quæ in libri fronte promittimus revertamur. Ubi post universalem hujus morbi enarrationem, particulares nostras observationes promittimus, quantum huic loco & instituto sufficere, ad pleniorum hujus declarationem judicemus.

Utilitas
exemplo-
rum &
observa-
tionum.
Gal. 1. 9.
meth.
med. c. 6.

Nam si Galeno gravissimo medicinæ testi credimus, non sufficiunt ad exactam cognitionem universalia, nisi in exemplis & particularibus una exercitemur. Quod in iis, ut Galeni verbis utar, methodus, in his exercitatio consistat.

Nam

Nam quemadmodum iter aliquod ingressuri celeriter illud conficiunt, qui utroque invicem crure, & alterno pede incedunt: tardius vero, qui altero pede claudicant: Ita qui doctrinam alicujus artis ac disciplinæ absolutam consequi & addiscere volunt, duobus his (ex Galeni ejusdem authoritate) instrumentis uti debent, in universalibus methodo, in particularibus exercitatione, quod hisce duobus quasi adminiculis, optime cujusque rei cognitio, quam nobis parare studemus, procedat.

Sunt autem ad docendum exempla illa propioribus habenda quibus ipsi interfuimus, quæque nostris oculis vidimus, quod de his notiora ac veriora scribere queamus. Quod nos sedulo studentes, paucula quædam nostra exempla proponemus, quantulacunque huic nostro instituto pro eorum, quæ dicta nobis sunt, declaratione sufficere putabimus. In quibus brevitatis causa historias tantum annotabimus, quo citius & melius ad hujus morbi cognitionem lector pervenire queat. Quandoquidem cognito morbo facilis ejus curatio est.

Quæ in morbi initio sæpe paucissimis & simplicissimis perficitur medicamentis, de quibus prolixè & doctè, in suo de scorbuto libello, Domin. Joannes Vvejerus scribit, apud quem varios curationum modos lector cognoscit.

Noster scopus præcipuus est, morbum hunc suis signis depingere, quo magis obvius omnibus esse, & a quolibet cognosci possit. Quod primus ad sanitatem gradus sit morbum cognovisse.

Ad cujus curationem prius nemo medicus pius properare debet, quam eum perspectum,

ctum, & ab omnibus suis partibus bene cognitum habeat. *Αλλὰ ταῦτα ὡς περ προλογίζοντες εἰπομεν*, ut instituti nostri rationem redderemus, cur post universalem sceletyrbes descriptionem, particulares nostras observationes scripserimus.

Restat nunc promissis satisfaciamus Hippocratem hic sequuti, cui usitatum est, in curationibus suis rationes suas prius confirmare, quam nos eas docere, ne videamur ea aliis facienda proponere, quæ ipsi nunquam fecimus prius.

Observatio I.

Qui habitu melancholico & squalido, alba morphæa, circa brachii manuumque extrema laborabat senex, sub hyemem levi & lenta correptus febre, cum respirationis difficultate, & recurrentibus per intervalla anxietatibus, & sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestantibus fuit, quæ ob respirationis difficultatem, de amittenda hac vita anxium eum sollicitumque fecerunt, etsi alioqui morbus lenius, parum vires defatigare ac prosterne videretur.

Signa
scorbuti.

Hic urinas habuit crassas, rubras, & sublivescentes, cum quibus pulsus digitis occurrebat inæqualis & subdurus.

Horripilationes sensit frequentes, sed nullo, aut quam minimo comitatus calore aut fiti. Ad hunc ita affectum vocatus sum, cum primum Hamburgum venissem, nondum autem naturam loci, victum, & aquas, quibus ibi utantur, cognitæ satis perspectasque haberem.

Cujus causa propinquos rogavi, secundum & exercitatum in illius loci morbis medicum
mihi

mihî adjungerent. Quod etsi in initio ægre, tandem tamen post longas propinquorum deliberationes obtinui, ut accresceretur D. Franciscus Rodevvolt, senex sexagenarius, publico Hamburgensium stipendio medicinam ibi facitans.

Qui nulla habita mecum deliberatione medicamentum ægrotanti præscripsit, in fine secundi, aut initio tertii gradus calefaciens, & obstruendis pulmonum cannis, & infartis viscidis & crassis ejus humoribus educendis conveniens. Quo in officina pharmacopolæ viso, testatus propinquis fui, de morbo non idem nos sentire. Itaque curationem ipsi permisi, hoc meo prognostico contentus.

Ægrotus vero post sextum aut septimum, ab assumpto primum medicamento, diem, inter graviores horripilationes decessit.

In quo morbum sceletyrben demonstrare debuissent urinæ, absque molesto sitis sensu, rubræ & subfuscæ, item anxietates ex intervallo ad ventriculi regionem sub diaphragmate instantes. Præterea morbus lentus nulli veterum morborum descriptioni respondens. Quibus victus subscrivebat crassus & melancholicus, quo per omnem fere vitam tenax Euclio fuerat usus.

Observatio I I.

QUæ annum vicesimum quartum agebat virgo pulchra & inculpata valetudinis, honesta, & pia, continuas, maxime vero post prandium, horripilationes sensit, cum intensissimo sinistri hypochondrii per vices instanti dolore.

Sub vesperum semper omnia visa sunt auctiora.

A ci.

A cibo sumpto plerunque deterius habuit ; præter horripilationes etiam perpetuis ructibus , nauseis , anxietatibusque divexata .

Quod idem etiam a pharmaco purgante ei advenit : Siquidem difficiles his purgationes esse solent , quantum nostra experientia constat , non prius putrefactionis qualitate superata & devicta , humoribusque in quibus ea residet , concoctis & digestis .

A fomento ad eum usum nobis parato , mitigati hypochondrii dolores fuere , reliquis eodem vigore persistentibus . Quarum curationem cum aliquando certam spem nobis urinæ facerent , de ea rursus nos post levissimam cathartici exhibitionem , deturbavit urina , perinde atque antea , crassa & conturbata .

Regula
Diagnostica generalis
decima-octava ex
urinarum commutatione
p. 40. 62.

Quæ res & varietas suspicionem mihi fecit , ut alterius morbi admistione fieri hoc , cogitare auderem . Quandoquidem ex Galeno , quarto de victu acutorum morborum commento docemur , facilem ac frequentem urinarum permutationem plures affectiones designare , quæ neque eandem curationem neque æqualem habent solutionis præfinitionem .

Itaque inquirenti mihi de omnibus diligentius , confessa ægra est , ante paucos dies subnigras maculas sibi in cruribus apparuisse , quæ in citrinum colorem desissent . Unde de scorbuto confirmatus , præscripta inter cetera huic morbo nobis remedia sunt , quibus brevi pristinam valetudinem , DEI beneficio , hæc est consecuta .

Hujus urina ab initio crassa & subpallida , cum rubicunda visa corona est . Horripilationes sub noctem semper auctiores apparuerunt ,

tunt, ut quotidianæ febris typum representare voluisse hanc febrem videri possit.

Siquidem honesta & modesta virgo domi plerunque desidebat. Nunc valet viro nupta, & corporis temperamento inculpato.

Quoties in his regionibus nostris urinæ a catharticis præter rationem conturbantur deterioresque fiunt, cum sceletyrbis significatione id conjunctum esse usus convincit, curatione id confirmante.

Observatio III.

Eodem quo hæc ægrotabat tempore, de qua priore observatione dixi, iisdem fere symptomatibus ab eodem hoc morbo, totam pene hyemem ægrotaverat quædam annorum quadraginta matrona, chirurgi amici mei vicina, inter cetera quæ patiebatur, incommoda, graviter quoque de obtuso crurum dolore conquesta.

Quem etiam hujus morbi accidens esse supra in universali morbi hujus enarratione ostendi. Hunc autem similem esse aiebat, atque si in profundo crurum malleolis ea sibi contunderentur.

Signa
scorbuti.

Atqui præter hunc dolorem molesta quoque ei ex intervallo cordis palpitatio erat, cum levissima oris ficcitate conjuncta, quam haud dubie putridæ materiæ intus latentis evaporatione, intra cordis capsulam admissa excitavit, quemadmodum de cordis palpitacionis efficientibus causis, recte annotavit & observavit acutissimus doctissimusque nostri temporis medicus Joannes Fernellius Ambianus.

Cui nos subscribere hic veritas cogit, non
solum

solum ob hanc præsentem historiam, sed varia nostra hac de re experimenta, & quod plus est, propter firmissimas rationes, felici curationis nostræ experimento, non in hoc exemplo solum, sed pluribus aliis animadvertas & comprobatas.

Urinæ hujus quoque ab initio crassæ, albæ & turbidæ, sicut ab ægrotante edoctus sum, apparuerunt, cujusmodi tum etiam erant, cum primum mihi eam videre contigit, pingui ac viscida sua superficie matulæ parietibus adhærentes.

Regula
diagnost.
generalis
decima-
nona ex
urinarum
contur-
batione
a purgan-
tibus.

Vide 157.

Signa
scorbuti.

Has nulla exhibita, post digestiva, medicamenta purgantia attenuabant, sed magis conturbabant. Quamobrem, cum varia tum concoquendis, tum digerendis humoribus crudis & pituitosis medicamenta ei præscripta nihil proficerent, ad ea quæ hunc morbum curant devenimus.

Signum
scorbuti
apodicti-
cum.

A quibus intra paucas hebdomadas & dies restituta integræ sanitati fuit. Quæ ut exhiberem, primum obtusus crurum dolor, & cum hoc urinarum a catharticeis conturbatio suasit; Secundo, quod a nullo manifesto morbo, sed perpetuo languore potius, ægrotantem detineri animadverterem. Nam experientia doctus, pro scorbutici morbi apodictico signo teneo, si videam ab iis, quæ merito & ex ratione attenuare urinas debebant, eas præter rationem conturbari, morbo lento existente, & nulli veterum morbo ac descriptioni respondente.

Observatio IV.

BYssi mercator apud Hamburgenses, vir staturæ brevis & quadratus, de spontanea omnium membrorum lassitudine, cuidam ju-
veni

veni medicinæ studioſo, ſed in artis noſtræ principiis non infeliciter verſato, conqueſtus, purgatus rhabarbari infuſione ab eodem, nullo ſanitatis commodo fuit.

Præſcripta deinde varia medicamenta ei fuerunt, quæ laſſitudinem mitigent, humoremque crudum digerant & concoquant, at eodem, quo prius ſucceſſu. Nam & languor creſcebat, & quotidie appetitus magis imminuebatur, carne a corporis ſubſtantia magis ac magis flacceſcente & pereunte.

Ideoſque ſuper hac re conſultus, cum de omnibus quæ ægroto adeſſent, diligenter inquirerem, inter alia huius ſigna, etiam de obtuſo crurum dolore eum conqueri intellexi.

Signa
ſcorbuti.

A quo de hoc morbo ſtatim admonitus fuit, de quo iudicium ab hoc ſymptomate ſumptum, confirmabat pulſus parvus, debilis & inæqualis: & cum hoc urina craſſa, alba, turbida & varia, in qua quæ ſubſidebant corpora, alba quoque, rotunda, & cineritia apparebant, quibus nihilo clarior ſuperior urinæ ſubſtantia facta eſt, ſed æque turbida perſiſtit, non infido huius morbi, ſicut antea dixi, argumento.

Si ſcilicet abſque graviore morbo cum perpetua laſſitudine talis excernatur, ſi nullum æger morbum oſtendat a veteribus deſcriptum, ſi languere magis, quam ægrotare ita affectus videatur, idque cum lento & vix ſenſibili virium decremento fiat.

In hoc ægroto, ſicut fieri ſolet, quando in morbi cognitione aberratur, variæ fiebant urinarum, ut dixi, permutationes. Adeo ut ſi quæ ex melioribus urinis affulgeret de morbo victoria, & ſanitatis ſpes, eam poſtridie

ever-

everterent eadem, perinde ut antea, crassæ & conturbatæ, ut hujus morbi apud nos significatione certa & indubitata, ita firmissimo curationis non recte institutæ argumento.

Occulta enim causa & malum subfit necesse est, medicationem nostram subterfugiens, quod recidivæ occasionem præter spem & expectationem præstet.

De quo cum diu multumque mecum dubitarem ac cogitarem, post longas deliberationes ac ratiocinationes, necnon diligentem signorum omnium examinationem, tandem scorbuto morbo causam hanc adscribendam inveni, judicium meum ac *σοχασµόν* hac de re comprobante felici curationis eventu.

Quem sic experientur, qui post me in similibus casibus attentare eam volent; velle autem debent omnes, quibus vita & salus hominum curæ est.

Atque hac curationis via a gravissimo suo morbo hic quoque paucis diebus restitutus est, a quo plures menses, hebdomadas, ni fallor, sedecim, maxima ex parte decubuerat. Quæ in hoc ægroto sceletyrben ostendant, in historiæ enarratione annotavimus, ut nihil eorum repetitione hic sit opus.

Observatio V.

NON dissimilibus symptomatibus ab hoc morbo hujus vicina, eadem quoque byssi mercatrix, & hujus prædicti ægroti a parte uxoris affinis, ægrotavit. Cui inter cetera accidit, ut quoties sese erigere conaretur, facile linqueret, aut ad linquendum pronæ & proclivis esset. In hac quoque præter morbi

signa
scorbuti.

morbi speciem morbum hunc, prima manus nostra ad pulsum applicatione, mihi manifestavit pulsus parvus, debilis, & inæqualis. Cui urinæ subscribebant crassæ, albæ, & turbatæ, cum iisdem, de quibus antea dixi, sedimentis, quæ superiorem urinæ substantiam æque post se crassam & turbidam reliquerunt.

Os maxima ex parte ei siccum fuit, etsi potum parum appeteret aut ferret. Nam a largiore liquidi haustu statim offendi se sensit. Diu ante morbum eadem quoque molestum crurum surarumque dolorem sensit, qui graviter etiam inter decumbendum eam divexavit.

Ab his de scorbuto confirmatus, iisdem fere medicamentis, quibus in prioribus, curationem perfecit, nisi quod iis quæ ex proprietate quadam ad hunc morbum faciunt, quædam miscerem crudos & pituitosos humores concoquentia & incidentia, caloremque contemperantia. Quibus DEI beneficio feliciter hæc convaluit, quæ diutius & multas hebdomadas ab hoc morbo decubuerat.

Exemplū.
Canon
therap.
generalis
18.

Hoc exemplum hic subungere volui, ut promptior esset hujus mali cognitio. A quo sæpe contingit plures hebdomadas, menses & annos, nonnullos lento & vix sensibili morbo lecto affigi, & ab eo quandoque in deteriores & ægre curabiles morbos, atrophiam scilicet, spasmus, aut paralyfin, devolvi, magna rerum suarum jactura, & totius familiæ ἀνὰρχία ac confusione.

Quemadmodum eodem, quo hæc scriberem tempore, alteri cuidam viduæ accidit, quæ medicorum ignorantia integrum pene annum domi desedit, & maximam

Eugal. de Scorb.

L

tem

temporis partem in lecto transegit. Quo magis cogitare celebres viros decet, quam necessaria hujus morbi observatio, & legitima ejus distinctio sit iis, qui medicinam apud nos, & in his locis maritimis sunt facturi.

Observatio VI.

Qui in Balvverder habitabat, agro Ham-burgenfibus fubjecto, olim Præfecti in Tritou amanuenfis & fcriba, fub diaphragmate, eo loci ubi orificium ventriculi fitum eft, tantas anxietates fenfit, ut erectus fpiraret & varie præ anguftia corpus de loco in locum transferret, nullo tumore, inflatione, aut inflammatione, thoracem, præcordia, aut ventriculum infefante, Huic faciei color plane cineritius erat.

De morbo quia cum collega curationis, viro fene & fexagenario, mihi non conveniebat, atque is curationem hanc ante me tractaffet, propter ætatem ei cedere & curationem hanc permittere volui, fed cum hac præmonitione, ne quid in affumendis cathartics facile fuo medico confentiret.

Quod non vanis argumentis perfuafum mihi haberem, ab iis non ita multo poft, in hydropicum tumorem corpus inflari, & attolli debere.

Nam æger cum hoc morbo multis aqueis & tenuibus humoribus, in primis venis & vifceribus ipsis abundat, unde futurum fufpicabar, ut fortiori cathartico iis motis & conturbatis, flatus qui in iis continerentur, difolverentur, atque fubito fic in tumorem ventrem attollerent.

Prævidi etiam faburram partim vifceribus & inteftinis adhærentem, partim in venas tran-

transumptam, medicationis vi facultate ad viscera trahendam, & in ea impingendam esse, sponte jam obstructa, & hoc tenui & aqueo humore infarta, ex quibus sequi, sicut omnes medici rationales norunt, hic tumor solet. Nam crapulæ & ebrietati perpetuo hic indulserat, & in ea totos non solum dies, sed integras quoque noctes, ut fieri inter aulicos solet, transegerat.

Ex quibus non fallaci ratiocinatione colligi potuit, futurum id quod ego prævidebam, atque res ipsa, & rei eventus postea comprobavit. Nam sexto curationis die, qui fuit dies Saturni, revocato mihi & iterum super hac re consulto, tres pilulas majores ostendit, a medico suo sibi præscriptas, tertia hora pomeridiana eas deglutiret.

Quando paucis sententiam meam dixi, negavique de iis iudicium mihi competere, addidi præterea, cuique facti sui rationem reddendam esse. Itaque per me liberum ei relinqui, quod vellet, faceret. Atque sic medici sui consilium secutus, has pilulas deglutivit.

A quibus postridie qui fuit dies Solis, adeo intumuit, ut factum hoc adstantes & propinqui, imo medicus ipse admiraretur.

Quo tempore suasi ut Hamburgo in prædium ac domum suam rediret, admonui quoque serio, belluinam illam, quam egerat, vitam detestaretur & deploraret, atque ut gravissima sua peccata DEO confiteretur, eorumque veram poenitentiam ageret, quo facto, promissiones in scriptura sancta propositas, & a Filio DEI nobis revelatas, firmiter amplecteretur, atque in unica DEI misericordia, Christi morte & passione nobis confirmata, acquiesceret, propterque eum re-

missa sibi, quæ serio detestaretur peccata, certo ac firmiter crederet. Dum his operam meam solatii ergo ei obtuli, si qua in re eam expeteret. Atque ita ei valedicens abii.

Ille vero post quantum a purgatione diem cœlestia loca, quod spero & opto, petiit, nostro prognostico fidem faciens. In hoc, morbum hunc demonstrare anxietas gravis debuit, sub diaphragmate ad ventriculi regionem, absque tumoris, inflationis, aut inflammationis significatione, infestans & difficilem respirationem citra thoracis affectionem efficiens. Nam cruditates quiescentes absque manifesto tumore anxietates tantas inducere non potuerunt.

Observatio VII.

HAc ipsa angustia & respirationis difficultate, correptus ab hoc morbo adolescens in Pumenberch ditone Schounenbergensi fuit, adeo difficili & gravi quoque, ut erectus spirare, & varie angustia corpus jactitare cogeretur. In his plerunque si morbo ejusque causæ vires ægrotantis fortiter resistent, neque prius illæ concidant & succumbant, plerunque hydrops subsequi has angustias solet, nisi tempestiva curatione & huic morbo competere iis occurratur.

Hujus urinæ crassæ & conturbatæ, cum obscura nigredine virescebant, hujus morbi non contemnendo signo, si, uti usus demonstrat, extra hydropem & malignæ febris indicia, in longiore morbo tales redantur.

Observatio VIII.

VIdua gibbosa, gracilis, pedibusque hirsuta, corporis temperie, imprimis vero hepate calidiore, diu a mariti sui morte, vitam egerat sedentariam & tristem. Hæc quoque iisdem correpta anxietatibus per intervalla fuit, sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestantibus.

Cum quibus labia genæque sublurido colore præter consuetudinem media æstate tinctæ, cum superioribus oculorum palpebris, apparere. Forte ex menstruorum, quæ suppressa aliquandiu fuerant, ad superiora refluxu. Quæ huic morbo (haud dubie) occasionem dederant.

Quibus ciendis, hujus morbi curatione neglecta, dum medici instant, misera hæc subito & præter spem, ab angustis his suffocatur & perit.

Canon
therap.
generalis
20.

Observatio IX.

VIdua rustica dives pecorum & agri, per omnem fere vitam patriis aquis crudis & sublimibus assuescens, levi in initio febricula ægrotare cœpit sed absque multa siti, aut molesto caloris in principio sensu, utcumque urinas redderet crassas & cum quadam fuscitudine rubescens; quæ in morbi progressu multis rubris & crassis excrementis, a quibus nihilo clarior superior urine substantia eminuit, in matulæ fundum subsiderunt.

Signa
scorbuti.

Quo, ut variorum humorum confusionem, ita diversorum morborum concurrentiam, denotari supra in morbi enarratione ostendi-

mus . Ubi breviter quoque specificam scelereturbes putrefactionem has urinas continere annotavimus . Eadem anxietates quoque passa graves est , per intervalla recurrentes , & a diaphragmate ad ventriculi regionem infestantes .

Pag. 18.
75. 169.

Quæ a catharticis semper magis irritari , quam mitigari , etiam hujus morbi indicio , visæ sunt . Quod ægre sic affecti purgationes sustineant , nisi post devictam prius hanc putrefactionem , & ad concoctionem separationemque crassis & aqueis , qui miscentur , humoribus perductis , ea admistres .

Estque alioqui Rhasis sententia , quam experientia & quotidianus comprobat usus , frequentes super rubris urinis purgationes letales esse . Quod etiam diu ante ipsum Hippocrates aphorismorum libro primo aph. 22. & lib. 2. aph. 9. ostendit .

Nam qui sublata prius putrefactione qualicunque humores crassos & tenaces extenuat & incidit , meatusque , per quos isti transmittuntur , & a medicamentis trahuntur , aperit , facilem & ægrotanti salutarem purgationem experietur , quæ absque fastidio ullo torminibus , vertigine , & id genus malis procedit .

Quod obiter hic propterea admonere volui , quod in eo aberratum in hac curatione a juvene medico fuerit , alioqui non indocto , neque in artis principiis infeliciter instructo . Qui non habita hujus præcepti ratione , cathartico vehementiore jam dicta symptomata omnia exasperavit , cum præsentis ægrotantis discrimine , accedente ad reliqua mala & delirio .

Quod tamen non continuum , sed intermit-
tens ,

sens, & per intervalla recurrens fuit. Tandem hæc quoque propter morbi ignorantiam ultimum clausit diem.

Quem hic monstrare potuissent, cum morbo & febre lenta, urinæ crassæ, rubræ, & variæ, absque molesta siti calorifve sensu reditæ. Et præter has anxietates prædictæ, nec non habitationis situs ad mare in locis planis & palustribus existens, aquarumque ibidem natura, & cum harum usu, victus melancholicus & crassus.

Signa
scorbuti.

Quibus abundantiore indicio adnumerari delirium sub febre lenta potest, & difficilis, si placet, purgantis medicaminis tolerantia.

Similibus urinis rubris, crassis & sublividis absque gravante siti, complures anno septuagesimo perierunt post memorabilem illam agrorum omnium inundationem, ex aquarum, quibus necessario in nostra Frisia occidua rustici nostri utuntur, falsedine. Cum quibus etiam ab hac febre ille prope Leoverdiam in Virдум pago, ut vocant, rusticus ægrotabat, qui plurimas secum & graves tacite melancholiæ causas fovebat. Quas plurimum ad hujus morbi generationem conferre supra ostendimus.

Observatio X.

Senatoris Hamburgensis conjugii adhuc obambulanti, & omnia domi forisque munia citra incommodum obeunti, aliquandiu difficilior respiratio erat, quoties locum aliquem acclivem ascendere conaretur. Quo diutius neglecto, subito & præter expectationem in articulares dolores incidit, varie locum suum commutantes, & nusquam diu subsistentes.

Signa
scorbuti.

Cum quibus urinæ visæ albæ, crassæ & turbidæ sunt, superiore sua substantia matulæ parietibus adhærentes; existentibus quæ in fundum subsiderunt corpora, arenularum instar, crassis, rotundis & gravibus.

A purgantibus & humores crudos & pituitosos concoquentibus medicamentis, ut nihilo melius habuit, ita nihilo emendatiores visæ urinæ sunt. Unde mihi primum hujus morbi suspicio incidit. Quam pulsus confirmabat parvus, debilis & inæqualis, atque majore certitudine felix curationis eventus, rationis inventum comprobans.

Siquidem prima omnium hæc fuit, in qua hanc affectionem ab hoc morbo procedere observavi & animadverti.

Quæ tridui vel quatruidui ad summum curatione, integræ valetudini ab iis, quæ scorbutum curant, medicamentis restituta, de his & similibus mihi indicium reliquit certum & indubitatum, quod postea pluribus utile fuit. In quibus illud tamen notatu dignum ac necessarium est, ne gliscentem febrem & putrefactionem, cum his doloribus concurrentem, negligamus. Quod forte ex hujus contentu futura minus prospera ac diuturnior curatio esset.

Observatio XI.

Dictæ Senatoris conjugis ex sorore neptis & puerpera, decimo quarto a partu die, primum dentium, deinde scapularum, mox genu, manuum, & musculorum laryngis, graves dolores, cum levi earundem partium resolutione experta est. Qui locum subinde mutabant, & varie quoque discurrebant, modo hunc, modo alium corporis

articulum divexantes, & eodem etiam resolutionem jam dictam secum transferentes, ut semper quo dolor, eodem quoque resolutio hæc commigraret.

Urina hujus, quemadmodum urinæ mater-
teræ suæ, etiam crassa & conturbata, cum
crassis subsidentiis fuit.

Signa
scorbuti.

A ventriculi orificio ad os usque quid-
dam instar pali figi sibi conquerebatur, quod etiam in hoc morbo pluribus advenisse
memini.

Accidens
scorbuti
peculiare.

Si quando de lecto surgere conaretur, sta-
tim animo liquit, aut ad linquendum prona
fuit. Quod etiam in aliquibus familiare hujus
morbi symptoma est.

A catharticis pejus habuit, visæque urinæ
deteriores, magisque crassæ & conturbatæ
sunt.

Quocirca medicamina ei a me præscripta
sunt, ex herbis & radicibus incidentibus atte-
nuantibusque, & quadam proprietate hunc mor-
bum respicientibus, quibus ad sufficientiam
decoctis & colatis, addidi succi cochleariæ
uncias duas, suspensis ex filo radicum rapha-
ni silvestris taleolis tribus, & convenientibus
syropis potione condulcorata.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
doloribus
arthrit.
quartus.
Remediū
arthriti-
dis vagæ
scorbuti-
cæ
Quintus.

A qua potione quotidie bis hausta, intra
triduum sanitati restituta fuit, in biduo dolo-
re tumoreque evanescente. His ipsis dolori-
bus ab hac causa cum similibus urinis Senator
Stadensis, & apothecarii Leoverdiensis uxor,
item civis Nordensis, & Secretarii Hambur-
gensis L, Tuesterengh soror, alique complu-
res laborarunt, his ipsis medicamentis sani-
tate rursus restituti.

Historiæ
aliæ ar-
thritide
vaga
scorbuti-
ca labo-
rantium.

Observatio XII.

SUB idem fere tempus , quo ab his articu-
laribus doloribus prædictæ feminæ cor-
reptæ fuere , ab iisdem quoque ab eadem cau-
sa , altera quædam femina præpinguis , quæ
Hamburgi ad porticum , ad quam mercatores
conveniunt , habitabat , corripitur . In qua
minus discurrentes ac mobiles hi dolores ,
forte propter corporis constitutionem frigi-
diorem , & ad senium vergentem ætatem ,
aut ob humores crassos & frigidos , erant ,
utpote quæ multo crasso & melancholico san-
guine abundabat , quemadmodum pedum tu-
mor , de quo mox dicemus , abunde postea
ostendit .

Signa
scorbuti .

Hujus urinæ crassæ , rubræ , & subfuscæ
fuerunt , quibus nec calor nec sitis adfuit
molesta , non infida hujus morbi significa-
tione . Nam quorum in urinis majora pu-
trefactionis signa sunt , quam foris sitis &
æstus ostendunt , morbo lento existente , &
nulli veterum morbo suis signis & sympto-
matibus accedente , magnum , imo certis-
simum hujus morbi argumentum habere ,
usus monstrat . Redundantibus circa primas
venas humoribus crudis & crassis subinde to-
tas implevit pelves . Quod etiam huic mor-
bo adesse in pluribus , Embdæ observavimus ,
quos nihil his excretionibus adjutos fuisse
constat .

Ut a me de sceletyrbe hæc admonita fuit ,
bibit aliorum ad hunc morbum probata re-
media , quibus ita defædata crura ejus fue-
runt , ut citra horrorem ea nemo aspicere
posset .

Anxie-

Anxietates, quas ad præcordia infestare diximus, adeo quoque graves hæc experta est, ut sæpe præsens suffocationis periculum non abs re adstantes metuerent: Sed quæ cum pituitosa excretionem nihil communicabant, ne quis inde perfectas eas esse existimet.

Anxietas
scorbuti-
ca diver-
sa ab an-
xietate a
pituita
gravante.

Quandoquidem magna differentia inter anxietates scorbutum comitantes, & illas est, quæ a pituita gravante, vel aliis de causis fit. Etsi hæc distinctio exercitationem, & diligentem observationem animadversionem, que requirat.

Observatio XIII.

Sartor qui operam suam farciendis vestibus locare solebat, dissolutæ vitæ & poculis ebrietatique addictus homo, sub autumnum de gravissimo coxendicis dolore conqueri cepit. Qui cum variis celebris cujusdam chirurgi inunctionibus, nihil dolor cederet, illius magnitudine & morbi molestia ac diuturnitate victus, urinam ad me deferri per uxorem curavit.

Quæ rubra & crassa fuit, atque multo crasso & furfuraceo sedimento, a quo nihilo clarior supereminens urinæ substantia visa est, subsidit: nulla interea siti, aut caloris molestia, ægrotum infestante. Eratque pulsus parvus & inæqualis: Atque ex longiore morbo & dolore ad spithami longitudinem crus retractum.

Signa
scorbuti,

Ego ex urina statim morbi causam cognovi. Quare media hyeme ex vino rubro cochleariæ succum ei propinavi, ad singulas vini libras succi uncias quatuor admiscendo. A quo medicamine intra quatrimum a dolore liberatus est.

Dura-

Duravit autem curatio tota hebdomada plus minus decem, in quibus integræ sanitati rursus hic restitutus est, ut, quemadmodum antea, ad computationem pedibus uteretur celerioribus, quam Christianum virum deceret, qui omnium opinione alioqui incurabilis videbatur.

Observatio XIV.

Consulis Hamburgensis uxor, iisdem hisce coxendicis doloribus ad talum usque sese extendentibus, divexata pluribus hebdomadis fuit. Qui paulatim ita creverunt, ut ne momentum temporis præ doloris magnitudine uno in loco quiescere posset, & propterea medicorum operam implorare coacta sit.

Purgata ab urbis Physico medico sene septuagenario deterius habuit, lacrymis per genas destillantibus morbi dolorisque magnitudinem testata. Cum nihil proficerent ad coxendicis dolores a veteribus præscripta medicamenta, tandem ego quoque vocatus fui. Qui prima manus meæ ad pulsam applicationem morbum cognovi.

Eratque tunc urina tenuis & citrina, parum a sani hominis urina differens, quæ postridie ab assumpto medicamento nostro visa crassa & conturbata est, pluribusque excrementis crassis & fursuraceis in matulae fundum subidere.

Historiæ
lancinationibus
brachii
cum levi
resolutione
con-
iunctis
laboran-
tis.

Cujusmodi quoque ab his medicamentis visa urinae conjugis Senatoris & Licentiati Juris sunt, quæ eodem fere tempore cum iisdem urinis, gravissimis brachii lancinationibus, cum levi ejusdem resolutione conjunctis correpta fuit.

Quæ etiam ab his doloribus, & non mal-

tura

tum dissimilibus medicamentis curata est. Nam utraque statim post biduum doloris mitigationem sensit, paucis diebus integre ab iisdem liberata. Cum in Consul's uxore supra sex hebdomadas dolor hic perseverasset, & aliquantum ex dolore contractus nervus esset, qui etiam convenientibus medicamentis postea restitutus est, & pristinam extensionem recepit.

Observatio XV.

Eodem hoc dolore post tristem litem correptus Hamburgensis civis fuit byssi mercator, vir gravis, honestatis amans, absque ulla pulsus & urinæ permutatione. Siquidem semper fere etiam in bona valetudine pulsus huic parvus, debilis & inæqualis fuit. Quapropter morbum hic ex suis moribus cognoscere oportuit.

Signum
scorbuti.

De quo opinionem meam confirmavit, præcedens vita tristis, & molesta lis, graviter animum ejus excrucians, eoque magis, quod præter meritum isthuc se pertrahi arbitraretur, & quorundam amicorum officia & judicia non satis æqua sibi, in sua causa, quam justissimam putabat, experiretur.

Itaque ab hac animi illius ægritudine, dolorisque proprietate de hoc morbo admonitus & edoctus, paucissimis medicamentis & huic morbo accommodatis, brevi hominem sanavi. Hujus frater, cum iisdem pene symptomatibus ante paucos annos corriperetur, & medicos nactus fuisset hujus morbi ignaros, adhuc hodie domi claudus desidet, nullam sui morbi quam priorum medicorum opera expertus est infelicem, curationem admittens.

Alia historia
ischiade
scorbuti-
ca laborantis.

Obser-

Observatio XVI.

Signa
scorbuti.

Talo retracto versus poplitem retrō, ut eum terræ affligere non posset, ab hoc morbo Secretarii Hambürgensis soror, post diuturnum ac molestum mariti sui morbum, laboravit; cum pulsu parvo & inæquali; urinisque crassis, albis, & conturbatis, quæ superiori sua superficie viscida & crassa, matulæ parietibus adhærerent. Unde mihi symptomatis causa revelata est.

Usa hæc ante nos variis muliercularum inunctionibus & balneis (ut fieri solet) fuerat, at nullo curationis successu. Ideoque cum nihil his proficeret, tandem rem mihi significavit. Qui cognito morbo ejusque causa, paucis medicamentis, & uno, si memini, simplici, ad pristinum statum, talum, DEI beneficio, reduxi.

Historiæ
laboran-
tis om-
nium ar-
ticulorum
dolore &
resolu-
tione.

Eadem hæc paulo ante etiam omnium articulorum dolore & resolutione laboraverat, ut ab aliis de loco in locum transferri eam necesse fuerit, nostra quoque opera in quinque diebus plus minus sanitati, DEI gratia sic restituta, ut sponte quo vellet, iret, quam prius a pluribus transferri multa cum molestia, de uno lecto in alium oportuit.

Observatio XVII.

Genu dolorem, & momentaneam cum hoc ac per intervalla recurrentem resolutionem, experta ab hoc morbo rustica est, quæ ex Vilstria non procul ab oppido Krem-pen ad me venit. Quæ ad doloris hujus adventum hac resolutione simul attentata, nec stare

stare neque ingredi potuit, sed protinus nisi ab aliis sustentaretur, in terram prona concidit. Quo remittente rursum baculi exigui adminiculo, quo volebat, ibat.

Urinas reddit hæc crassas, subnigras & conturbatas, quæ multo crasso & nigro sedimento in matulæ fundum subsiderent. Signa scorbuti.

Ipsa ægra hujus symptomatis causæ ignara, confessa mihi est, ante triennium graviter se a scorbuto ægotasse, meum de hoc malo judicium confirmans.

A quibus de sceletyrbe edoctus, iisdem, quibus priores, medicamentis, hanc quoque, DEI beneficio sanavi, nisi quod iisdem validiora cathartica subinde admiscerem.

Hodie cursus velocitate hæc etiam cum cervis decertare posse dicitur, alioqui vetula & quæ tunc baculi adminiculo ad ingressum uteretur. In hac historia sceletyrben morbum, præter recurrentem genu dolorem, resolutio ostendit subito præter rationem eveniens, & momentanea paralyfi crus afficiens, cum dolore eadem facilitate, qua apprehendebat, deficiens & remittens. Signa scorbuti.

Quod urina confirmabat varia, necnon abundantiore indicio habitationis situs, & aquarum, quibus ibi utuntur, natura & qualitas. Quæ judicium a prioribus conceptum magis confirmabant, si Plinio credimus, & experientiæ rerum magistræ.

Observatio XVIII.

Qui Senatorii ordinis dignitatem apud Hamburgenfes tenebat, vir liberaliter doctus, & annos natus plus minus sexaginta,

ginta, diutius & per plures annos, dum adhuc Reipublicæ munia obiret, cum hoc morbo conflictatus est. Nam & faciei colorem habebat livescentem, & crura duro ac tenso hoc tumore inflata. Cum quibus & anxietates inter eundem ad præcordia experiebatur, graves & molestas.

Quæ propter corporis constitutionem firmiorem, qua ab ipsa nativitate gaudebat, longiore tempore absque manifesto morbo ac valetudinis impedimento sustinuit, etsi in dies ab otiosa & sedentaria vita, nec non victus ratione crassa & melancholica, tacitis incrementis hæc assurgerent, ut demum in manifestum aliquem morbum ea erumpere fuerit necesse.

Nam dum diutius hæc negligit, & præcedenti ut dixi victui indulget, tandem manifesto tumore, præter crura, circumscribi ipsi, etiam utraque viscera coepere, quæ hac saburra prægravata tandem in abdomen gravantem copiam effuderunt, illud quoque duro ac renitente tumore attollentem.

Quando urinas reddit crassas, rubras, & quasi sanguineo colore tinctas, in quibus multa subsidebant corpora crassa, rubra, & furfuracea: cum tanta visceris utriusque tensione, ut manifesta circumscriptione extrinsecus, se conspicienda illa offerrent.

Ita affectus usus est opera cujusdam, nescio quas suas experientias jactitantis, erroris miserrimi, cui nemo sana mente præditus, lubens suum commisisset canem curandum. Qui in hisce viscerum obstructionibus, frequentibus suis purgationibus, brevi rem eo deduxit, ut neque erectus sedere, neque in lecto dimovere se posset, nisi a duobus adjutus.

Quan-

Quando mortem instare , & præ foribus esse animadverteret , me vocavit , meam opem & operam implorans : diebus , quod meminì , canicularibus .

A quibus ego curationem excusabam ac detrectabam , quod scirem servandis diætæ præceptis ingenium ejus minime natum esse . Quod ille animadvertens , me nodum , quod ajunt , in scirpo quærere , cœpit animo commoveri .

Quare annui , ne afflicto afflictionem adderem , etiam propter conscientiam , qua omnibus nostro officio præsto esse jubemur : Sed non absque admonitione , quod eo loco & dignitate in Repub. constitutus , & non vulgari literarum scientia instructus , atque quibus mediis ac modis literæ parentur disciplinarumque cognitiones , non ignarus , fenestram impostoribus ad nequitiam aperuisset , & suo exemplo ad imitandum hæc alios invitasset , qui leges punire tales , & a Repub. arcere sciebat , qui temere & per hominum mortes (ut Plinii verbis utar) pericula faciunt .

In hoc autem misero ejus statu , quædam medicamina ei præscripsi , cum morbo hoc obstructions eradicantia , & crudos , crassos , ac frigidos humores concoquentia & incipientia : foris visceribus tumefactis adhibitis fomentis , emplastris , & unguentis , quæ cum discutiendi , emolliendique vi ac facultate corroborandi ea potestatem habent , per intervalla quoties id necessitas postularet , Elektuario Indi , pharmaco ei usitato hominem expurgans .

Quorum efficacia (constituta prius victus ratione convenienti) res eo DEI gratia brevi rursus deducta est , ut omnia rursus do-

Eugal. de Scorb.

M

mi ,

Exemplū
Canonis
therap.
spec. in
hydrope
scorbati-
co p. 190.

mi, tam publica quam domestica negotia expedit, & intra privatos parietes, quo vellet obambulare, etiam musæum, quod editiore loco habebat, atque contignationem sine offensa ascenderet.

Potuisset hic integre restitutus fuisse, si victus rationem debitam observare voluisset. Sed hoc illi persuadere difficile erat, quantumvis literato & docto, quippe qui ad istas leges nunquam assueverat, eratque nulla res ei difficilior, quam e consuetis cibis abstinere.

Factum curationis hujus initium diebus, ut dixi, canicularibus est. Sequenti Martio cum diutius negotiorum meorum causa in patria mea abessem, relaxatis iterum omnibus (non admodum alioqui intensis) circa victum habenis, ad ingenium rediit, antiquum obtinens, & quibuslibet cibis sine delectu indulgens.

Unde, nondum satis ex priore morbo confirmatus ac restitutus, rursus in recidivam sui morbi incidit. Quando ad invisendum iterum illum, ab amicis & propinquis invitatus, recusavi.

Quod talibus neque Apollo, neque Æsculapius satisfecerint. Sed sub vitæ finem ab amicis & ipso rursus requisitus, ut solatii ergo saltem eum visitarem, obtemperavi.

Homo hic erat egregie doctus, pius, & non inutilis Reipub. civis & senator, nemini malus, nisi quod sibi in victu non parceret, aut minus indulgeret. Ut recte dictum sit, neminem sine vitiis vivere, optimum vero illum esse, qui minimis urgetur.

Hunc spero cum omnibus piis ac Christi fidelibus, cælesti nunc gaudio frui. Quod nobis quoque, peracto hoc vitæ curriculo, con-

Concedat misericors , nostrique amans Deus ;
cæli & terræ Dominus .

Quæ hic specificam hanc sceletyrbes putre-
factionem ostendant , ex prædictis constat :
Inter cetera vero hujus signa primum locum
tumor durus sibi vindicat , nullam digiti sui
impressionem admittens . Cui suscribere la-
biorum genarumque livor potest , nisi ex me-
lancholici humoris coacervatione eum exti-
tisse quis contendat . Sed & conspicua urina-
rum , absque siti & febrili calore , rubedo ,
non infidum hujus argumentum continebat :
Quibus adstipulabatur viscus melancholicus &
crassus .

Signa
scorbuti :

Ab hac ipsa hydropis specie renitente &
dura , curatus hisce fere medicamentis qui-
dam a nobis chirurgus Embdanus est , post-
quam octo & viginti hebdomadas suam , &
cujusdam ibi medicinam facientis pharmaco-
pœi operam , nullo curationis successu ex-
pertus esset , in dies morbo tumoreque cre-
scente , ita ut sponte vix de lecto descenderet .

Itaque a medico suo , & ipse ad consilii
communicationem requisitus , consensi , cum
medico suo ad visitandum eum , ægroti do-
mum accedens . Qui eodem tempore , quo ad
eum veni , nescio quod pharmacum purgans
sumpserat , a quo plus gravaminis senserat ,
quam levaminis .

Quocirca ea curationis ratione improbata ,
utraque latera unguento emolliente , confor-
tante , ac digerente aggressus sum , quod hæc
etiam tensa , & in his viscere circumscripta
suo tumore essent .

Unguen-
tum in
tumore
hypocon-
driorum .

In his autem exhibui , quæ quadam caloris
temperie , cum iis quæ scorbutum curant , ob-
structiones tollunt referantque . Nam validio-
re siti hic infestabatur .

Atque hinc DEI gratia effectum fuit, ut post paucarum hebdomadarum curationem, extra urbem hic exspatiaretur, qui paulo ante vix solus se dimovisset.

Embda-
gorum
chirurgo-
rum ar-
rogantia.

Etsi pro hoc beneficio parum gratum verbis se ille ostenderat, forte ne hac ratione de sua authoritate quid imminutum apud populum videretur. Nam adeo pleraque I-STIUS hominum conditionis pars, in ea civitate, arrogans & superba est, etsi impetrata sæpe quam maxime, ut viros in literis educatos & ratione ac judicio ex veterum præscripto curantes, præ se contemnere, & suis experimentis posthabere non erubescant.

Cum tamen frequenter ne quidem simplicem ossis fracturam, ejusque vel minimam, absque vitio & distorsione ab iis reponi posse observarim, sicut prohi dolor pluribus quam velim exemplis, hic id, si necesse esset, demonstrare possem. Qui aliquando a me de meliore curatione ex Galeno & Hippocrate admoniti, adeo contemptim eam admonitionem acceperunt, præ fastu & φιλοτιμία qua quidam ex ipsis laborant, ut prædictorum placitis & scriptis, nunquam ab ipsis cognitis, suam experientiam paucis utilem anteponerent.

Embda-
ni
magistra-
sus negli-
gentia in
coercen-
dis Empi-
ricis.

Genus hominum, ut videtur, quod recta consilia cum dare non possit, bene monentibus obtemperare nolit. Interea tamen multa confidentia etiam internos morbos curat, hac parte quoque omnes præ se contemnens. Idque magistratus negligentia & incuria, vel non intelligentis, vel ad se nihil hanc curam pertinere arbitrantis. Cum tamen (si Platoni credimus) Reipub. elicitas in bono medico, & obstetrice proba & industria consistat.

Sed

Sed hæc quia præter nostrum institutum, atque alterius considerationis sunt, iis consideranda relinquimus, quibus a DEO optimo maximo hoc munus injunctum est & commendatum.

Observatio XIX.

MArescalcus castri Leoverdiensis, generis nobilitate clarus, præterea sumptuosus & splendidus, nimio splendore res imminuisse, deterioresque fecisse credebatur. Unde in hunc morbum eum incidisse verisimile est. Nam alioqui temperamento erat inculpato, & vivebat quoque splendide.

Ad hunc cum de via vocatus venirem, præ angustia sensu, quem sub diaphragmate monstrabat, ægre eum respirare vidi, adeo ut ipse cum ea respiratione supra biduum se superesse non posse affirmaret. Quod partim morbi ratione, partim medicaminis assumpti, ei evenisse judicavi. Siquidem ante paucas horas pilulas, nescio quas, a medicis suis, viris in medicina exercitatissimis, sibi exhibitas, deglutiverat.

A quibus morbi ratione facta angustia adeo adaucta fuit, ut ex hac vita sibi migrandum esse æger putaret.

Accedebant ad has anxietates hujus morbi indicio, venter & crura hydropico, duro, & retinente tumore inflata. Et labra genæque sublurido colore media æstate conspicuæ.

Denique urina crassa & rubra, in qua multa subsidebant corpora crassa, rubra & furfuracea, non contemnendo hujus morbi, sicut antea diximus, iudicio.

Signa
scorbuti.

Rhasis
prognost.
in hydrope l. 9.

Dixit Rases cum rubris urinis hydropem

cont. c. 69.
& l. i. di-
visionum
cap. 65.

incurabilem esse, propter hepatis temperiem calidam, a qua fit, & diversas propterea curationum indicationes, quibus occurri ex æquo non facile possit.

Quæ si apud nos, & cum his urinis rubris & crassis militaret ratio, necesse ex hac Rasis prædictione esset, sic affectos prognostico relinquere, magno, ut ex hac curatione apparet, errore, & ægrotantium perniciæ & interitu.

Differentia autem ex causæ diversitate emergit, quæ ut in veterum hydrope calida est, ita hic frigida & crassa est, hac sua rubedine non tam intemperiem, quam morbi qualitatem, & specificam scorbuti putrefactionem, urina exprimente, quæ acribus & calidis, minime vero frigidis medicamentis tollitur & expugnatur, & propterea in easdem cum hydropico tumore indicationes incidit, quæ in veterum hydrope pugnantes cum sint, morbi difficultatem adaugendo, curationem incertam, vel nullam & deploratam faciunt.

Atque ita salva manet Rasis viri doctissimi prædictio, & confirmatur nostrum de specifica hac scorbuti putrefactione, ex curationis eventu ac veritate, iudicium. Sed ad historiam revertamur.

Sitiebat hic plusculum, nam & corporis temperatura calidior gaudebat, eratque aliqui anni tempus æstivum & calidum.

Ego cum ab angustia, tum a duro & renitente pedum tumore, præterea ab urinis rubris & crassis, & sublivescantibus genis, præ ceteris patriæ meæ medicis, de hoc morbo admonitus, magno artis nostræ encomio, & ægrotantis, quod præcipuum est, salute, intra paucos dies DEI beneficio ad pristinam

nam valetudinem hominem, non absque quorundam medicorum, inprimis vero Serapii Hanya viri optimi & piissimi, uxoris meæ consobrini, quem honoris causa hic nominare volui, admiratione, reduxi.

Miscui autem calorem contemperantibus, Curatio angustiae & hydro-
pis scorbut. obstructionesque referantibus medicamentis, ea quæ ad hunc morbum usus adinvenit. Quibus, uti prædixeram, postridie respirationis angustia remittere, & æger liberior respirare cæpit, certa curationis sequuturæ spe & persuasione. Quæ in tribus ni fallor hebdomadis absoluta est.

Est hæc hydropis species, ut illa, de qua postea dicemus, pluribus apud nos, & his nostris regionibus familiaris, quæ a veterum hydrope facile prædictis signis dignoscitur, ut pluribus exemplis nihil hic opus sit.

Nam omnes hoc loco recensere longum esset, præterea supervacuum & inutile, quod ex similibus familia colligere quilibet per se possit.

Observatio XX.

A Cicularii extra novam portam Embdam habitantis uxor variis toto corpore maxime circa crura, præter ventris, crurumque tumorem, duris, & pendulis, atque propria quasi cute circumscriptis tuberibus, supra reliquum tumorem extantibus laboravit, hydropis scilicet specie, quam vulgus nostras vernacula nostra lingua a vesicarum prominentium forma, *bonkuvater* appellat. Nam a tuberibus his extra

cutem prominentibus & cum totius corporis, maxime ventris & crurum hydro-pica inflatione, concurrentibus tumoribus, vesicarum modo propendentibus, appellationem hanc malum hoc consequutum esse videtur.

Sed & præter hæc tubera variis anxietatibus subinde & per intervalla recurrentibus, hæc divexata fuit, animique deliquio, quoties sese elevare, aut alias e lecto surgere conabatur. Cum quibus pulsus parvus & inæqualis, ac urina crassa, alba & conturbata fuit.

Ego ex tumore renitente, & pulsu parvo & inæquali, atque prominentibus vesicis, de scorbuto admonitus, ut & ab animi præter rationem deliquio, iis quæ ventriculum calefacerent, obstructions tollerent, & hunc morbum quadam proprietate curarent, ita intra octo dies DEI gratia eam curavi, ut domi sine molestia omnia consueta officia ac munia obiret, pedum tumore deinde, quibusdam ad pedes fomentationibus curato & discusso.

Hac hydropis specie plures apud nos corripuntur, estque nostris familiarissimum pauperibus, imprimis vero qui mala victus ratione utuntur, aquisque nostris putridis, crudis, & corruptis, vel cerevisiis nostris ab iis decoctis. Quo fit ut etiam ditiores sæpe ab hoc malo non sint immunes, quibus ad hunc morbum natura magis prona ac proclivis est.

Quemadmodum nuper evenisse cuidam nobili Groningano, præclara & nobili familia nato memini, & præter hunc alteri cuidam feminae plebeiae, cujusdam molitoris, & ex semine lini ac raparum oleum exprimentis conjugis, cum iisdem fere, quibus hæc
labo-

laboravit, symptomatibus, nisi quod nobili prominentes tumores etiam in dorso ipsius assurgerent, quem ante hunc morbum frequentes quoque vomituum conatus infestant, cum pulsu parvo, crebro & inæquali, & facili tumorum de loco ad locum permutatione.

Curatus hic ab alio medico est, veteris medicinæ alioqui non ignaro, communi curationis methodo, sed nullo curationis successu. Utpote qua brevi succubuit, manuum robore etiam tunc, cum curandum se medico daret, fortissimus.

Quapropter diligenter medicum ad singula animadvertere oportet & decet, omniaque providere, & discernere prius, quam ad curationem accedat, ne prius impingat & curatione aberret, quam morbus recte cognitus fuerit.

Ceterum symptomatis similitudine hic adscribere invitor, quod in morbi enarratione prætermisum, hic non incommode inferi posse nutavi. Scilicet nonnunquam extra hydropem contingere, ut totum corpus, nec non quælibet corporis partes, ab hoc crasso & melancholico succo, variis tuberibus cum & sine exulceratione, quadam naturæ crisi, & hujus crassi ac melancholici succi ad exteriora & corporis circumferentiam depositione, extuberent.

Nonnunquam extra hydropem varia tubercula in corpore erumpere.

Quemadmodum advenisse ab hoc morbo & crassa hujus materia Consulis Leoverdiensis, & ejusdem Frisiæ occidentis nobilis conjugibus memini. Quæ in posteriore variis exulcerationibus siccis, neque pus neque saniem reddentibus exulcerari, perforarique & exedividebantur, crescentibus in exulceratorum locis, aliis postea & novis tumoribus, qui

Historiæ tuberculis extra hydropem in scorbuto laborantium.

variis excrescentiis mamillarem carnem flaccidam & glandulosam cuti quodammodo adæquabant.

Simile etiam tinctoris filiæ in altero crure ab inflammatione alba & huic morbo peculiari (sicut antea diximus) efflorescentia advenit, non intellecta, neque legitime (ut oportuit) curata, ad hunc casum miseriamque deductæ.

In hac tumor tumori adnascebatur, ac si quibusdam quasi natibus sibi invicem impressi tumores fuissent, vel quibusdam quasi monticulis, alii super alios assurgerent.

Hi quoque profundis exulcerationibus, & mediis inter monticulos vallibus, exulcerabantur, excedebanturque magnum de se foetorem reddentes, e quibus alii rursus & novi tumores enascerentur tristi aspectu, ita ut sine horrore nemo crus illud aspicere posset.

Huic malo affine fuit sed minus tetrum, quod cum resolutione & crurum paralyti, adolescens Embdanus passus est, qui etiam hæc tubera in utroque crure, sed absque exulceratione ostendit.

Tubercu-
lorum
scorbuti-
corum cau-
sa & si-
gna.

Hoc malum ab hoc quoque morbo, & latente hujus putrefactione procedere, gliscen-
teque ab hac febre, amplius crassos humores, hujus morbi causam tenuium exsiccatione inspissante & adurente, præter pulsum parvum & inæqualem, atque huic morbo peculiarem, urina crassa, variis & diversis excrementis, partim subsidentibus, partim urinam conturbantibus, insignita, vel in substantia varia, demonstrabat.

Quibus majore certitudine tumoris qualitas, morbique novitas & coincidentia cum his aliquando hujus morbi symptomata, paralytis, vel atrophia, aut similia huic morbo

con-

convenientia accidentia subscribunt & attestantur, omnem dubitandi ansam præcidentia.

Quomodo autem & quibus remediis topicis tumores hi curandi sint, ac num, ut in Gallico morbo, ad quem etiam in tumoribus al-
ludit, potentiali medicamento ii aperiendi sint, vel intrinsecus medicamentis ad hunc morbum facientibus, depellendi, non satis adhuc exploratum habeo.

Curatio
tumorum
scorbuti-
corum.

Laudat Gesnerus, & certo experimento, doctissima sua de aquatilibus historia, carneis tuberibus, *natis* a Mediolanensibus appellatis, commendat Rubetam, vel nigrum bufonem terrestrem, qui sub Salviæ radicibus sæpenu-
mero invenitur, his tuberibus superliga-
tum, quod sua carne & substantiæ proprie-
tate tubera hæc eum abolere & liqueface-
re putet, sicut latius Corollario tertio, libro de aquatilibus quarto, historia de ra-
nis, quilibet apud authorem ipsum legere potest.

Gesneri
experi-
mentum
in natis
Mediola-
nensium.

Sed an nostris hisce tumoribus recte ille superligari possit, non satis affirmare ausim : Attamen illud testari possum, viridis grami-
nis, quod semen ranarum quidam esse arbi-
trantur, quodque in vere & prima æstate, multa copia super aquis nostris invenitur, de-
cocto, ac distillato liquore, magno commodo
& utilitate hæc tubera abluta fuisse, illa im-
primis, quæ exulcerationem patiebantur,

Meo judicio molli medicamento recte hæc ulcera tractari, & vino vel solo, vel aliis in
vino ad hunc usum decocti ablui puto. Exhi-
bitis intus quæ hanc putrefactionem arceant, humoresque crassos & frigidos attenuent, in-
cidant & diluant, donec rursus ad tempe-
riem reducti humores sint.

Canon
therapeu-
ticus spe-
cialis in
tuberibus
scorbuti-
cis.

Quo

Quo curationis modo in tinctoris filia mediocres inceperam facere progressus, nisi ordinem hunc, & diætæ ac victus rationem interturbasset avunculi mors, necessaria ad curationem suppeditantis.

Nam ab ejus morte vitæ necessariis destituta, cum paupercula esset, necesse fuit curationis cursum nos intermittere.

Liquor
perlarum.

Sunt qui prædictis accidentibus perlarum liquorem commendant, quo in similibus casibus non infeliciter quendam operatum fuisse, veritatis studio nos confiteri decet. Plura quæ de his scribam, non habeo. Si quid præterea quod ad hanc curationem pertinet, cognovero, libens communicabo. Si quid etiam lectori inciderit, vel monstratum, & a DEO optimo Maximo concessum fuerit, ut idem faciat, rogo, ne quod humanis usibus servire queat, secretum occultetur: interea præsentia lector boni consulat, oro.

Observatio XXI.

Historia
adole-
scents
doloribus
capitis
& faucium
exulcera-
tionibus
ex lue ve-
neræ la-
borantiū.

Qui discendi mercatus causa ex Marchia Hamburgum venerat adolescens, cum gravissimis & nocturnis capitis doloribus, nec non faucium exulcerationibus ex lue venerea laborarat, curatus a me decocto ligni est. In qua curatione alioqui non admodum pinguis, ita extenuatus est, ut inter curandum juscula ei & coctas carnes exhibere fuerim coactus.

Huic sub curationis finem, cum forte e lecto surgere vellet, ecce subito, & præter omnem expectationem, dolere pes coepit, & paulo post resolvi, ut non magis atque nuper natus infans ei inniteretur.

retur. Visæque tum urinæ crassæ & conturbatæ sunt, in quibus multa crassa & furfuracea corpora subsidebant.

Signa
scorbuti

Cum quibus occurrebat in brachio pulsus parvus, debilis & inæqualis. Unde de morbi specie admonitus, brevi medicamentis accommodatis huic malo obviam ivi, ut rursus DEI beneficio pedibus ad libitum uteretur. Hic de utriusque parentis obitu, uno eodemque die triste nuncium acceperat.

Quamobrem num ei suavissimorum parentum ex hac vita discessus, vel conceptus ex priore morbo pudor & dolor, vel victus præcedens melancholicus, occasionem huic morbo dederit, non facile dixerim. Nisi quod usu & nostra qualicunque observatione constet, tristitiæ causis libenter hunc morbum immisceri.

Tristitiæ
causis
scorbuti
facile
misceri.

Quas, quia plures præsens Reipub. status, & justum DEI erga peccata iudicium, suppeditant, hinc fieri arbitror, quod solito frequentior hodie hic morbus occurrat, & latius etiam ad campestria loca, & peregrinas regiones rationesque, ut olim Gallicus morbus, promœria sua dilatet & extendat.

Cur scorbutus hodie late
grassetur.

Observatio XXII.

NAuta Hamburgensis ex eo hominum genere, qui ex Marchia rates Hamburgum advehunt, (genus hominum miserimum, quod cum arido, parco, & parabili victu, perpetuo aeris injuriis expositum, frigora nocturna, caloresque cogitur perferre diurnos) sub plantis pedum ambabus, primum titillationem sensit molestam, & ab ea postridie utriusque cruris resolutionem,

Nautæ genus
hominum
miserimum.

ut

ut nec inniti iis, nec in vicem transferre eā posset, nisi quod inter decumbendum leviter sursum ad muscutorum capita ea admove-
veret.

Signa
scorbuti.

Urina crassa & alba, multa corpora cineritia, seu cineritii coloris gravia & crassa continebat, instar arenæ partim rotunda, quæ a fundo, nisi fortiore matulæ motu, non elevabantur: Hic etiam iisdem fere quibus prior medicamentis restitutus, rursus ad consuetas suas operas rediit, lætus de felici morbi sui curatione.

Observatio XXII.

Mercator Breslaviensis, qui Dresdæ sub Electore Augusto habitabat, sub Martini festum febre vehementiore, & gravissimis hepatis ac vesicæ fellis obstructionibus (contestantibus id alvi ac vesicæ excrementis) corripitur. Ex quibus cum nostra, divina auxiliante gratia, opera mediocriter convalesceret, & paulatim confirmari inciperet, subito & præter spem accidit, ut quodam die, cum de lecto surgere conaretur, alterum crus ei inutile fieret, neque quicquam ei inniti posset, aut de loco id transferre.

Quod tamen, ita ut prior, leviter inter decumbendum ad muscutorum principia & exortum admovebat.

Curatus hic quoque in quatuor aut quinque diebus nostra opera DEI gratia est, ut quo vellet, prodiret, non parum ob felicem & celerem hanc curationem animo gestiens.

Scorbutū
cum aliis
morbis
vel in

Ceterum ex hoc loco mihi incidit, quod hic recte moneri posse puto. Scilicet aliquando fieri, quod cum aliis morbis scorbutus

butus indicat & concurrat, & quod hoc vel initio, vel medio, vel eorundem de- vel medio declinatione & fine fiat, aut quod sub his tem- vel decli- poribus primum sese exerat, aut suum virus natione aut con- ostendit. tingere aut primi

Quod scire utile propter curationem est. Ideo quod sæpe absque hujus notitia infelici- sese ex- rere. ter reliquorum, & coincidentium morborum curatio procedat, sæpe etiam integram alio- rum curationem ille remoretur.

Ut propterea verisimile sit huic, & ei, qui vigesima prima observatione nobis descri- ptus æger est, primum sub morbi finem hunc morbum advenisse, vel quod verisimilius est, vires tum suas primum exeruisse. Quod opta- tum omnibus velim, tam curationis, quam dignotionis ergo. Siquidem præterquamquod sic difficilior ejus agnitio sit, non raro con- tingit, quod competens huic curatio reliquis & junctis ei morbis adversetur.

Quo in casu utram causam & *εὐν ἂν*, idest Canon therap. generalis 21. sine qua non habeat, diligenter expendere & considerare medicum decet. Ut indicatione a viribus sumpta, ei primum & potissimum oc- curramus, unde maximum imminere viribus periculum putamus. Vel unde aliorum mor- borum cassam futuram curationem judicamus, conjunctis morbis interim non neglectis. Si- cut latius de his & pulchre Galenus in colla- tione morbi & causæ, decimo suo de meden- di methodo libro ostendit. Quem in his si- milibus sequi eum decet, qui industriam ac prudentem curationem, quam amare omnes debent, amplectitur & amat. Cap. 1.

Observatio XXIV.

BUbulco a domino suo dimisso, & alium dominum, ac habitationis sedem quaerenti, eamque prope Hamburgum in Embsbuttel, ut vocant, pago Hamburgensibus subjecto figenti, subito & de improvviso utrumque crus resolutum fuit.

Signa
Scorbuti.

Quas ad me, vicinorum instinctu, deferri urinas curavit, visæ albæ, crassæ & conturbatæ sunt, in quibus quæ subsidebant in fundum matulæ excrementa, arenularum crassiorum similia erant, gravia & rotunda. Quas in morbi enarratione certum hujus morbi argumentum habere ostendimus.

Quapropter etiam iisdem fere, quibus priores, medicamentis, ad sanitatem DEI beneficio hic revocatus est. Quo nomine DEO maximo laus & gloria.

Observatio XXV.

ADolefcens annorum quindecim, bonarum & liberalium artium linguarumque studiosus, ac corporis constitutione molli & delicata, ab hyberno frigore, hominum quibuscum vivebat importunitate graviter læsus, sub vernum tempus paulatim, & in pluribus diebus, hac cruris utriusque resolutione tentabatur. Quæ supra sex mensium spatium morbi ignorantia, eum lecto tenuit affixum.

Adolefcens studiosus ab Empirico cum periculo curatus.

A qua postea frequentiore balnei usu, & duorum cathartorum validiorum exhibitione, ab empirico illi administratorum, convalescere cum temporis mutatione, post festum Jacobi cœpit. A quibus parum adfuit quin periis-

perisset. Quod pro tenellæ corporis constitutionis ratione, nimis audacter, ne dicam temere empiricus processerat, nulla habita temperamenti ac teneritudinis ratione. Quandoquidem tenerum corpusculum ac molle esset, literis & studiis magis, quam laboribus natum.

Etsi, (ut quod verum est fatear) superata hæc medicamenta plurimum ei profuerunt, utpote a quibus in dies magis magisque vires ac motum æger recuperavit. Hic nunc valet, pedibus impedimento utens, cujus nomine sit Deus omnipotens benedictus.

Observatio XXVI.

Senex Consulis Hamburgensis gener, diu cruribus impotens, tandem omnimoda horum resolutione tentabatur. Eum medici ante me ad curationem asciti, paralyticum veterum paralyti dicebant. Etsi huic quoque, quod prius commemoratis, adesset, quod leviter crura inter decumbendum ad musculorum exortum attraheret: Et præterea peculiare huic esset, subinde aliorum auxilio & levi adminiculo, commode in plano & cubiculo suo ambulare. Cujus variæ vices erant.

Signa
paraly-
ticos scor-
butica.

Nam qui pridie levi aliorum sustentatione ingressus fuerat, & solus steterat, postridie neque stare, neque se dimovere, aut pedem transferre poterat. Idque rursum post paucos dies ei concedi, iterumque negari, ut alteri cuidam seni, videri licebat. Mira quidem vicissitudine, & diversa atque alia, quam in veterum paralyti contingere solet, ratione.

In qua propter primariam nervorum affectionem permanens hic morbus & ad sui solutionem esse solet. Unde etiam illud consequi-

Eugal. de Scorb.

N

tur,

tur, magis a vaporibus frigidis, & maligna eorum qualitate, quam ab humorum in ipsos decubitu, malum hoc procreari, quod non æque facilis humorum, sicque notum omnibus medicinæ candidatis est, sit affluxus & refluxus. Juxta illud Hippocratis, *Plurima vero non turgent.*

Hunc sceletyrbe laborare, & ab hoc morbo sic pati, cum propinquis contradicentibus, collegis ætate provectis viris, sed in arte & praxi medica parum exercitatis, persuadere non possem, etsi manifeste præter morbi mores pulsus & urina id testarentur, curationem iis commisi. Qui pro paralytico simpliciter eum curaverunt, at nullo successu.

Siquidem post sextum vel quintum a morbi initio mensem, quotidie in deterius ipforum curatione delabens, suum clausit diem. Scripsi de hoc symptomate exempla plura, ut de urinis, de quibus supra in morbi enarratione diximus, veritas constaret.

Et hoc ultimum, ut intelligeremus alias subinde, atque in veterum paralyfi, mutationes, in hac resolutione conspici, ex quibus non contemnendum hujus indicium exoriatur. Quod majore certitudine postea urina & pulsus confirmant, si talia qualia huic morbo familiaria ea esse ostendi, occurrent. De quibus quia abunde suo loco dictum est, nihil opus hic otiosa ac superflua eorum repetitione est.

Observatio XXVII.

Quemadmodum jam dicti crurum resolutione tantum, ita dimidii, & alterius lateris paralyfi, ab hoc morbo anno octuagesimo correpti permulti fuere. Inter ceteros

tereros vero quidam in agro Kedenſi agricola, nobilitatis privilegio gaudens, hepatis temperatura humida & calida, & corporis conſtitutione craſſa & quadrata. Hic ob continuas pluvias frumenti collectionem prohibentes, tacite ſe affligebat.

Nam aeris conſtitutio humida & frigida, omnem ſpem meſſis, quæ eorum ibi opes ſunt, præcidebat.

Cauſæ ſceletyrbes.

Eſtque alioqui familiaris ipſorum ibi vitus craſſus, melancholicus & excrementitius, ex anatum anſerumque carnibus, quarum magna ibi copia eſt, ut non meminerim uno in loco, & apud unum agricolam, plures anates me vidiffe anſereſque, quam ibidem.

Quibus accedunt aquæ patriæ crudæ, ſublimæ & ſtagnantes, vel crudæ & ſalſæ, quibus tum cibis apparandis, tum decoquendis cereviſiis ſuis utuntur. Ut non mirum ſit hiſce & ſimilibus morbis, ex tot tantarumque cauſarum congerie eos corripi & infeſtari, potiffimum quando ad hæc triſtitia cauſæ accedunt.

Qua, ob cauſam prædictam, diutius hunc premente, præter omnem expectationem ſub horam ſecundam noctis, a primo ſomno, hac dimidii lateris paralyſi hic corripitur, ut nullum iſtius lateris articulum, quem dimovere poſſet, haberet. Qua octiduum totum plus minus laboraverat, ante meum iſthuc adventum. Quando urinæ quas reddidit, viſæ craſſæ, rubicundæ & ſubſuſcæ ſunt, ſimiles earum, quæ in febre quartana conſpici ſolent.

Signa ſcorbuti.

Cum quibus pulſus altus, durus & ferratilis, febrem arguebat, & humorum putridorum incendium; atteſtante huic & ſiti vehemētiore, qua æger infeſtabatur.

Ego ex pulsu & urina fusca, de specifica humorum putrefactione, & ab hac de hoc morbo admonitus, præterea a causis procatharteticis, & invasionis modo ratus æque atque crurum resolutionem, etiam dimidii lateris, & plurium membrorum paralyfin, ab hoc morbo excitari posse, curationem iis, quæ feбри & huic morbo debentur medicamentis aggressus sum.

Nam si Plinio credimus, a paucorum dierum vitiosarum aquarum usu similia Cæsaris militibus vitia tum in cruribus, tum in toto corpore advenisse: quid miramur ab iisdem & diuturniore eorundem usu, nobis hæc & his graviora advenire, vel a pluribus concurrentibus & simul adjuvantibus causis, ea cumulari?

Itaque ab hoc Plinii testimonio, & prædictis indiciis & signis, de hoc morbo commonefactus, ex tot differentibus a veterum paralyfi signis, nihil præter mendacem morbi speciem, cum ea commune hunc morbum habere, certis rationibus mihi persuasi.

Eoque magis, quod eodem isto anno octuagesimo, quam plurimis communis esset, & tam macilentis, quam pinguibus & obesis contingeret, iisque putissimum, quos cum crasso & melancholico victu, diuturnior premeret tristitia.

Regula
diagnost.
vigesima
ex morbi
frequentia.

Regula
diagnostia
genera-
lissima.
Vide sup.
p. 31, 32.

Quamobrem ex ejus frequentia communem causam subesse oportere, ex Galeno & Hippocrate edoctus sum, quæ num cum hoc morbo & specifica hujus putrefactione communicaret, porro pulsus & urina ostenderunt, aliæque quibus a veterum paralyfi differebat, symptomata.

Nam si quis nobis in his regionibus morbus occurrat rarus, vel etiam aliquis veteribus

bus cognitus, sub aliis & diversis, atque plurimum ab eorum descriptione discedentibus signis, statim mendacem ejus speciem suspectam habere oportet, & huc atque ad hunc morbum cogitationes dirigere, diligenterque cum morbi mores, & causas ejus antecedentes, tum pulsum & urinam explorare, taliane sint quæ huic morbo convenient, eumque quadam sua proprietate exprimant & demonstrent.

Quod si in hujus generationem ea conspici-
rare animadvertas, & talem affectum effectusve
edere, quos ei familiares fuisse, ante tot sæ-
cula Græci medici, qui castra Cæsaris sequu-
ti sunt, prodiderunt, non video quis præterea
dubitationi locus esse possit, nisi perpetuo co-
gitationibus nostris oberrare, & incertum va-
gari velimus.

Quamobrem ab his de morbo ejusque causa
hic edoctus, nihil dubitavi curationem huic
morbo, scorbuto convenientem instituere: cu-
rationis initio, propter ejus redundantiam &
febris admixtionem, a sanguinis missione
facto.

Paraly-
seos scor-
buticæ
curatio.

A qua mixtis porro feberi & scorbuto medi-
camentis eousque rem DEI beneficio in octo
diebus, quibus cum eo fui, perduxì, ut bra-
chium supra caput elevaret & attolleret, cu-
jus ne digitum prius dimoverat, & crus antea
rigidum & immobile, quantum sanum, ad se
adduceret, attraheret; paulatim magis magisque
in mea absentia confirmatus, etsi propter lo-
ci intervallum, & meam absentiam, multa
fieret medicaminum intermissio.

Observatio XXVIII.

PRæfectus castri Ritzenburgici, etiam simili dimidii lateris paralyfi, a primo somno cum multis & manifestis febris indicibus correptus fuit, febrem indicantibus præter sitim & oris siccitatem, atque pulsum magnum & crebrum, urina crassa, rubra, & subfusca.

Causæ
paralyfis
scorbuti-
cæ.

Est hoc castrum non procul a maris septentrionalis litore situm, ubi eadem, quæ in Frisia utraque aquarum ratio est, quibus ad decoquendum cibum, & cerevissas suas, passim ibi agricolæ & incolæ utuntur. Cum quibus & cibis præfectus hic delectabatur crassis & melancholicis, cujusmodi frequens tum usus erat, sicut meis oculis vidi.

Hic etiam propter frumentum in agro corruptum, & a continuis pluviis extinctum & submersum majore tristitia ac longiore affectu, idem quod prior, a somno repente passus est. Nam prolem domi habebat copiosiore, & præfectura hæc restricta ei tantum ad certos annos, sex scilicet vel septem fuit, ex lege & consuetudine, Hamburgensibus, hujus castri domini recepta & sancita.

Accedebat ætas vergens, quæ fere ad rem omnes attentiores facere solet, & eo plus de viatico sollicitos reddere, quo minus restat hujus vitæ viæ & spatii. Cum baculus panis nostri DEUS sit, si ex animo hoc ipsi concederemus.

Sed hæc stulta hominum sollicitudo est, ut in futurum longius sæpe prospiciant aut prospicere cupiant, quam sua aut suorum vita nonnumquam attingit.

In hoc quoque cum crassior sanguis abundaret,

daret, a venæ sectione curationis initium factum est. Postea convenientibus huic morbo & feбри remediis, diebus quatuordecim, quibus cum eo fui, res eo deducta DEI beneficio fuit, ut crus prius immobile, (post viginti dierum doctissimi alioqui medici curationem, sed circa hunc morbum minus exercitati) sponte in altum elevare & concutere, manumque leviter movere inciperet, manifestos quotidie faciens progressus.

Paralysis
scorbut.
curatio.
Vide pag.
101.

Qui post nostrum isthinc discessum nulla habuit incrementa, sicut a filio ipsius cive honesto, & præclaris ingenii dotibus prædito, intellexi. Nam nullis nostris monitis obtemperans ager consueto victui melancholico & crasso indulgit, genio suo serviens. Etsi ad septuagesimum annum accedens ætas, suorumque salus & commodum, melius ac rectius eum hac de re admonere debuissent.

Observatio XXIX.

EAndem hanc paralyfin, alius illius civitatis Hamburgensis civis, & celebris olim mercator, post grave damnum, debitorum perfidia acceptum, expertus est. A quo eo gravius vulneratus ipsius animus fuit, quanto elegantior, & honesti rectique amantior fuit. Quos magis etiam adversa fortuna afficere solet. Siquidem talis esse omnium testimonio perhibebatur.

Causæ
paralysis
scorbuticæ.

Hujus urina, cum eum primum viderem, rubra quoque & subobscura fuit, atque subfusca, & pulsus cum molesta oris siccitate justo crebrior. Curatus etiam iisdem a me medicamentis est, quæ cum febris curatione malum hoc profligant, ut intra quin-

Signa
scorbuti.
Paral.
scorb.
curatio.
Vide pag.
199.

que hebdomadas rursus templa visitaret, etsi annum ætatis suæ ageret septuagesimum tertium.

Historia
paralyfi
icorbut.
laboran-
tium.

Simili paralyfi rusticus Holsatiæ, & senex ille, qui molestam litem extra patriam diutius persequabatur, laborarunt, & præter hos alii quamplurimi: Siquidem hoc tempus calamitosum & triste, atque hæ annorum constitutiones frigida, & intemperata, hujus morbi ac mali feracissimæ esse videntur. Nam quos hac affectione laborasse novi, omnibus fere vel post crassum & melancholicum victum, vel post diuturniores tristitias advenisse eam memini.

Quemadmodum etiam ab hac causa Syndico Hamburgensis accidit, ob nugaces astrologorum prædictiones, sicut ille mihi confessus est, gravius se torquenti, etsi aliam tristitiæ causam alii conjicerent.

Præserva-
tio a
icorbut.

Quod scribo ut hoc tristi tempore & calamitoso Reipublicæ statu, quomodo erga hunc morbum se tueri oporteat, quilibet cognoscat, cui mediocres facultates & medioeria commoda vitæ, cum Christi cognitione DEUS concessit & largitus est, ut his contentus, cum divini numinis prædicatione & laude, iis lætus utatur, & fruatur. Atque hoc cum DEI quoque munus & opus sit, qui tristis est, pro hoc beneficio DEUM invocet, interea si facultates permittant, cibis utatur laudatissimis & boni ac laudabilis succi, ac modico & generoso vino Rhenano vel simili.

Observatio XXX.

MAtrona honesta, honesti civis & mercatoris Hambutgensis uxor, gravissimis ven-

Ventris, & membranarum, muscutorum, crurum & abdominis lancinationibus doloribusque laboravit, adeo intensis & vehementibus, ut præ doloris magnitudine maxime sub noctem, quo se verteret, nesciret.

Ejus urinæ crudæ, crassæ & albæ, multis crassis & rotundis, ac gravibus corporibus subsidebant, cum quibus tota urinæ substantia crassa & conturbata viscebatur, varia & variis excrementis variegata. Sub vespertinum fere levissimo horrore infestabatur, quem nullus sensibilis calor subsequabatur.

Signa
scorbuti.

Pulsus parvus & inæqualis erat. A cathartico semper urinæ visæ, ut fieri solet, conturbatiores sunt & graviores dolores.

Primis enim curationis diebus, communem curationis methodum sequuti, iis, quæ crudos humores concoquunt & incidunt, quæque concoctos expurgant, medicamentis curationem attentavimus, sed nullo curationis successu.

Tandem ex perseverante præter rationem urinarum substantia crassa & conturbata, atque sedimentorum substantia diversa, permanenteque super his urinarum perturbatione & pingui earundem superficie, de sceletyrbe admonitus, iisdem quæ cruditatem concoquunt medicamentis, ea admiscui, quæ ad hunc morbum usus monstravit, becabungæ scilicet decoctum cum paucis aliis, ejusque expressum recenter succum.

A quibus intra tres dies curata fuit, absque purgante medicamento, urinis laudati coloris cum probis sedimentis apparentibus. Ceterum dum his medicamentis uteretur, crura & ventrem linteis conduplicatis & calefactis involvit. Tantum in his momenti diligens urinarum observatio habet. Quamobrem

brem medica praxis virum attentum & sobrium postulat.

Observatio XXXI.

Similibus crurum lancinationibus civis alter quinquagenarius, idem quoque Hamburgensis laboravit, non continuo sed per intervalla infestantibus, & ad sui recursum ægrotantem ad ingressum tardum & impotentem facientibus, ut absque adminiculo in plano & intra cubiculum pedes invicem transferre non posset.

Signa
scorbuti.

Hujus urinæ tenues & citrinæ, morbum ejusque causam occultabant, quam pulsus prodidit parvus, debilis & inæqualis. In hoc victum crassum & melancholicum huic morbo occasionem dedisse dubium non est. Nam ad rem attentus erat, & corpore crasso ac subrustico.

Curatus tamen iisdem fere, quibus prior medicamentis in tribus diebus fuit, constituta prius convenienti victus ratione, & propotu communi exhibito ei vino Gallico rubro. Diuturnior tamen radice morbi præcisio fuit, ut illius quoque, quem vehemens brachii lancinatio vexabat, etsi in illo quoque paucis diebus sublatus dolor fuerit.

Regula
diagnost.
spec. 32.
in lancinationi-
bus cru-
rum.

In his & similibus tum ad pulsum, tum ad urinam attendere oportet, & considerare num ex certa aliqua causa & ratione ad hæc lancinationes hæ fiant & consequantur, nec ne. Quod si nulla manifesta causa subsit, ex qua sequi debebant, & hujus morbi significationem pulsus & urina habeant, quod huc & ad hunc morbum cogitationes dirigere oporteat, rationi consentaneum est, quatenus ex suis indiciis & signis unumquemque morbum

bum dignoscere, & ab aliis discernere ac distinguere necesse est, quod signorum confusio omnem medicandi rationem tollat & evertat.

Observatio XXXII.

ALtera matrona honesta & suo marito cara, cum vomitu & frequentibus alvi dejectionibus, intensis ventris ac intestinorum torminibus, ex quibus graviter ægrotabat, ab hoc morbo quoque correpta fuit. Initio continua, ut videbatur, febre laborabat, quæ post quintum diem tertianæ & intermittentis febris typum, at mendacibus tam nohæ, quam veræ tertianæ signis ostendit.

Post septimum paroxysmum inter cetera, ægrota de vehementi angustia sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestante, conquesta admodum est, ut ab ea sibi & vitæ suæ metueret, erectaque spiraret, & cibum nonnisi cum difficultate deglutiret.

Cujus causa quidam ab experientia medicus, marito hujus a pluribus annis, notus cui ascitus curationis collega fui, a pituita sic eum infestari putabat. At ego contra post tot tantasque humorum eruptiones, atque tot febris paroxysmos, & tam multorum dierum inedia ac parsimoniam, adduci non potui ut crederem, de ventriculi dolore & pituitosis ejus excrementis tum magis, quam antea, conqueri eam debere, de qua nihil conquesta prius fuerat.

Quamobrem ex victu melancholico & crasso, quo usa ac delectata fuerat, urinisque nigris & subfuscis, atque frequenti earum & præter rationem permutatione aliam subesse cau-

Signa
scorbuti.

cau-

causam defendebam & convincebam, quam ab angustia proprietate, ut & ab urinis & pulsu, ac febris specie, & raris febris huius symptomatibus, ac invasionis modo, scorbuto adscribendam esse obnitebam, pluribusque rationibus ostendebam & demonstrabam.

Remediū
scorbuti
cum fe-
bri.

Quocirca feri caprini uncias quinque ex aceti affusione parari jussi, & in iis cochlearia manipulos duos aliquandiu macerari, ac fortiter exprimi mandavi, & post expressionem, syrupi acetosæ uncias duas ei addi. Idque totum frigidum illi bibendum dedi. Nam præterquam quod æstivum tempus & calidum esset, ac caniculæ, quod puto, tempus, ægrota quoque plurimo calore æstuabat.

Historia
scorbuti
cum fe-
bri.

A quo bidui madore perfusa, illico liberata ab his angustiis, ut Consul Embdanus Nicolaus Horn, cum omnium symptomatum remissione, ac manifesta febris declinatione fuit.

Quamobrem pergendum porro mihi in mixta febris ac scorbuti curatione putavi. Qua effectum Dei gratia ac beneficio fuit, ut pristina valetudinis restitueretur, quæ omnibus deploratæ ac desperatæ valetudinis esse videbatur.

In huius morbi suspicionem primum urinæ me hic adduxerunt, variæ tum calore tum consistentia. Quam postea confirmavit jam dicta angustia.

Cujus curationem sub canicularibus diebus, ac vehementi aeris æstu, tardabat febris vehementia ac magnitudo, debilitantibus quoque illam hinc inde, cum alvi dejectionibus frequentioribus, tum gravissimis ventris intestinorumque lancinationibus.

Cum

Cum iisdem & similibus omnino symptomatibus, ab hoc morbo nuper duæ correptæ puerperæ fuere, quæ etiam nostra opera, DEI gratia, his medicamentis, aut similibus, & hunc morbum curantibus, rursus ad valetudinem ex gravissimis suis morbis reductæ fuerunt.

Historia laborantium vomitu, dejectionibus, cum febre & angustia.

Observatio XXXIII.

QUæ primo partu puerpera annum decimum octavum agebat, nautæ cujusdam in Hispania absentis uxor, diu ante partum tristes & submissa, atque præter ætatem ac consuetudinem solitudinis cupida ac amans fuit.

Hæc quinta a partu hebdomada, pungente lateris dolore, cum tussi & sanguinolenta expectatione, notha scilicet pleuritide correpta, paucis nostris medicamentis anodynis & foris inunctis, & sputum facilitantibus concoquentibusque eclegmatibus & syrupis, intra triduum DEI gratia ab hac liberata fuit, apparentibus tum urinis colore & substantia laudabili.

Quæ rursus post biduum a facta hac curatione conturbatæ, crassæ & subrubicundæ visæ sunt, cum furfuraceis excrementis, manifeste colliquationis signum habentibus, quas sic absque siti, aut ullo molestioris caloris sensu reddebat.

Signa scorbuti.

Atque tales toto morbi tempore eas fuisse, & ante partum quoque, parentes quibus cum domi vivebat affirmabant. Quas manifestum hujus morbi indicium habere, antea dixi, si absque certioris morbi significatione, & citra humoris melancholici expurgationem, tales diutius excernantur.

Appe-

Appetitus extreme prostratus erat, etiam propter animi forte dolorem, quem credibile est juvenculam & nuper nuptam, puellam teneram & delicatam, ex diuturniore mariti sui absentis desiderio contraxisse, pulsus parvus sentiebatur, debilis & inæqualis, adeo ut vix digitis perciperetur.

Qui etiam merito talis fuisse censeretur potest, propter mortis instantiam, ac nativi & innati caloris extinctionem & interitum. Priusquam moreretur, de genu alterius dolore conquesta, ab exteriori ejus parte, maculas nigras & scorbuticas majores, huic morbo, sicut confores nostri noverunt familiares, nobis ostendit.

Bacchanalia.

A quarum eruptione, postridie, diebus quos bacchanales ex gentilium appellatione designant, placide decessit. Diebus inquam, quibus ignara DEI plebs populusque crapula & ebrietate se contra grave DEI mandatum onerare, & splendide epulari solet, hæc DEI optimi maximi mensis cum piis omnibus accumbere, epulisque cælestibus suavi conditionis permutatione satiari meruit, præsentis vitæ calamitatibus defuncta.

Siquidem pia & modesta femina, in constanti Christi Domini & Servatoris nostri confessione ac fide, a divini verbi ministro proposita, quiete obdormivit. Quod nobis etiam peracto hoc vitæ curriculo concedat misericors Deus & Pater, in Christo filio suo dilecto, Amen.

Signa scorbuti.

Hæc ad cutem & ossa consumpta erat, cum hac pleuritide corripere, & a me primum visiteretur, ut scheletri verius quam hominis speciem ac formam referret. In qua si tempestivius medicum consulisset, scorbutum morbum ostendere urinæ prædictæ, ab-
sque

isque siti & molesto caloris sensu excreta potuissent.

Atque præter has pulsus, & citra ullam morbi manifesti significationem ac præsentiam languor continuus: necnon præter causam veteribus proditam adveniens ipsi tabes & marcor. Quibus subscribere debuissent, victus, & vitæ ratio melancholica ac tristis.

Observatio XXXIV.

PAuper & miser, qui Hamburgi extra portam ad Albim decumbebat & annum unum ab hoc morbo agrotaverat, ad ossa consumptus quoque erat, cum primum ad invisendum eum invitaret. Ita ut desperatum ejus curatio videretur, ejus dico, cui nulla recuperandæ valetudinis media suppetebant.

Estque ad conferendum liberaliter eleemosynas populus ibi tardus, cum quod Christiana caritas refrigerata sit, tum quod propter temporum angustiam ac difficultatem, sua cuique sit curta supellex.

Præscripta tamen ei quædam à me medicamenta solatii ergo sunt, quæ anxietates, quibus per intervalla laborabat, nonnihil quidem mitigabant, sed radicitus morbum ejusque causam præcidere non valebant, multo minus exhaustum ejus corpus reficiebant restaurabantque, utpote quem ad bene beateque vivendum media deficiebant.

Neque erat tunc satis adhuc, ut verum fatear, nota mihi hujus symptomatis curatio, quam propterea eo diligentius in morbi enar- Supr. 110. ratione examinavi & excussi, quo rectius in posterum sic affectis consuli posset.

Ita-

Itaque cum post plures hebdomadas mortem instare atque adesse ipse sentiret, in futura vitæ, & adventantis Christi Domini ac Servatoris sui spem certam mantis suas attollens, cum de JESU bonitate & misericordia, quæ omnibus afflictis præsto est, ei loqueremur, tandem vitam hanc ærumnosam feliciore morte, imo vita beatiore commutavit, nobis quoque ejusdem auxilium favoremque precatus.

Quem propter eundem suum filium Dominum & redemptorem nostrum sic ad ultimum vitæ halitum, mihi pro ineffabili sua misericordia DEUS conferat & conserveat, in diesque pro immenso suo erga genus humanum amore ac dilectione auctiorem reddat, ad sui nominis gloriam, & animæ meæ salutem.

Signa
atrophiæ
scorbutica.

Hujus urina a fani hominis lotio nihil differebat, ut nullum inde indicium capi potuerit. Sed pulsus parvus & languidus, non obscure morbum detegebat. Quem liquide quoque anxietates monstrabant, sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestantes, ac respirationem coarctantes.

Quibus languor accedebat, & ex nulla manifesta causa veteribus cognita, marcor & atrophia confirmantibus idipsum, quæ sub vitæ finem erumpebant, maculis purpureis & citrinis, per totum corpus disseminatis.

Atque his uberiore indicio subscribebat vitæ melancholicus & nauticus, quo usus hic semper fuerat. Nam piscator erat, aliis quibus operam suam locabat, certa mercede subserviens.

Obfer-

Observatio XXXV.

IN eandem atrophiam ac consumptionem ab hoc morbo incidit apothecarius Hamburgenſis . In quo cum febre & ſaturatæ rubedinis urinis morbus incepit , apparentibus quæ in matulæ fundum ſubſidebant excrementis craſſis , furfuraceis & ſubrubris .

Pulſus in initio vigente febre occurrebat durus , ferratilis & inæqualis , non diſſimilis ei , qui in pleuritide , oſſibusque adjacentium membranarum inflammationibus ſentitur , abſque eo , quod quicquam de his æger conquereretur . Qui poſtea trahente morbo moram , & febre deſerveſcente , adeo languidum & parvum ſe digitis offerebat , ut cum tali pulſu hominem vivere poſſe , Italus medicus , noſtrarum conſtitutionum ignarus admiraretur .

Signa
ſcorbuti .

Nam repere magis quam pulſare videbatur , & cum veterum pulſuum aliquo collatus , nulli proprius aſſimilari quam vermiculari poterat , etſi interea obambulando , omnia domi & intra privatos parietes officia , æger obiret .

Quapropter qui in medicis prædictionibus apud nos aberrare nolit , non unam tantum , ſed omnes regentes corpus noſtrum facultates ſimul conſiderare , & inter ſe conferre debet : Et ſi quæ debiliſor aliquod mali præſagium oſtendat , diligenter perpendere & examinare , num illi quoque reliquarum facultatum actiones conſentiant .

Regula
in pro-
gnoſi ob-
ſervanda .

Sæpe enim ex morbi proprietate quædam noſtræ facultates afficiuntur , unde non tam debilitas earum quam morbi proprietas deſignatur .

Eugali de Scorb.

Q

Quem

Quemadmodum videre in hoc morbo licet, qui quantum dijudicare ex pulsu possumus, vitalis cordi facultati extreme adversari videtur, eamque ex sua proprietate infestare, sed non tam vitæ ac mortis præfagium, quam morbi indicium, hoc signo se prodentis & ostentantis.

Quod hic diligenter cogitare medicus debet, qui in prædictionibus suis turpis videri nolit.

Quamobrem si quando in talem pulsum apud nos incidamus, non prius de vita & morte pronuntiare debemus, quam reliquæ corporis facultates nobis excussæ sint & æstimatæ.

Similem pulsum nuper admodum experti in quodam juvene Embdano sumus, continua febre ab hoc morbo correpto, cum pulsu adeo parvo & languido sed crebro, ut vix digitis eum perciperemus. Cujus causa ægrotantem præmonui, ne de lecto temere se præcipitaret, propter animi deliquium, quod hic pulsus ei surgenti minaretur.

Quemadmodum semel atque iterum expertus est, alvi exonerandæ causa ad surgendum invitatus. Quapropter ad omnia postea (respondente prædictioni nostræ eventu) obsequentiores habuimus non solum ægrotantem, sed & domesticos & adstantes.

Fuit hic domesticus cujusdam Notarii Embdani Vviardi a Lengen, viri honesti ac probi. Hanc historiam obiter hic inferre volui, ut ab his de prædictionibus considerate instituendis admoneremur, ne ab arteriæ pulsu, ac unius facultatis consideratione iis formatis conceptisque temere magis quam vere cum artis ignominia decipere-

peremur, & nostrati vulgo ad contemnendas bonas artes proclivi, ullam calumnians di disciplinas honestas ansam & occasionem præberemus. Nunc quæ de priorè historia pertractanda restant, porro persequemur.

In qua etiam hujus morbi indicio ac significatione notandi sunt, frequentes vomitus, quibus laborabat, conatus absque ulla sensibili, quantum ad sensus & rationem, ventriculi affectione, subinde & per intervalla recurrentes, & sæpe inani magis vomendi conatu infestantes, quam quid dignum quod eo educeretur injicereturque.

Qui si aliquandiu, & per plures dies intermitterent, ut de victoria triumphum duo ejus medici senes, eadem fere curandi dexteritate præditi, canerent, ecce subito rursus & præter causam manifestam veteribus descriptam, iidem vomendi conatus, juxta nostram prædictionem, cum ventris lancinationibus, quibus impliciti erant, revertebantur, idque alternatis & divisis quibusdam vicibus, donec frequentiore eorum recursum, & diuturniore morbi glicentisque febris ac putrefactionis hujus mora, totum ejus corpus exhaustum, scheletri magis, quam hominis formam referret, & faciei colorem æger citrinum ostenderet, super hepatis affectione contestantem.

Diximus supra longiore hujus morbi mora Pag. 97. hepar vitiari, ab eoque vitiato alimentum corrumpi ac depravari, indeque collectas superfluitates aliis in abdomen effundi, hydropico tumore illud attollentes, aliis in ventriculum, vomitu, ac dejectione rejiciendas, sicut in hoc præsentì ægroto contigisse videmus.

Sed & cum hac totius corporis macie , a superata vi morbi , eum continuus languor , ac levis omnium membrorum , imprimis vero brachiorum resolutio apprehendit .

Ex quibus vix biennii spatium , post varias peregrinationes aerisque mutationes , comparatis in eam rem curru & equis , eluctatus est , nihil missum faciens , quod ad corporis animique recreationem pertineret , subinde cantionibus musicis & instrumentis sese reficiens & oblectans .

Etsi in cibo nullum ne tum quidem delectum fervaret , ubique appetitui indulgens , nisi quod lacte & lacticiniis uteretur frequenter , & quibuslibet fere cibis diagalangæ pulveris aliquid misceret .

Atque ab hac victus negligentia nunc paulatim rursus eum absumi intelligo , qui hoc triennio toto mihi visus non est .

Hic si medicum in initio nactus fuisset , hujus morbi peritum , aut nostra qualicunque opera uti voluisset , curari meo judicio in quatuordecim diebus aut circiter potuisset , sicuti ab eodem morbo curati nostra opera ibi fuerunt .

Sed fiunt hæc (haud dubie) DEI judicio ac providentia , ingenii nostri aciem obfuscantis , quando nos punire , ac paterne ad animi nostri salutem castigare decrevit .

In hoc ægroto in initio multa occurrebant , quæ hunc morbum indicare potuissent .

Imprimis urina crassa & subfusca , cum sedimentis superscriptis , præterea pulsus in morbi principio ob putrefactionis magnitudinem durus & inæqualis , absque membranæ ullius affectione , & post diuturnam hujus morbi moram parvus & debilis . Tertio vomitus

tus ex nulla manifesta ventriculi affectione incipiens & nullis veterum medicamentis cedens. Ultimo brachiorum paralyfis & languor, & sine manifesta ac veteritus cognita causa, atrophita & contabescencia.

Observatio XXXVI.

QUæ ex diuturnis crurum ulceribus laboraverat femina, matrona honesta & marito sua cara, etiam ab hoc morbo correpta, cum modica siti, & omnimoda appetitus dejectione fuit, necnon totius corporis lassitudine, & animi deliquio, quoties se erigere, aut de lecto surgere conaretur.

Qua de causa facili hac ad linquendum inclinatione, maritus percussus medico empirico a multis annis familiariter sibi noto, curationem amplius committere non ausus, sub vesperum me accersiri curavit.

Qui prima manus meæ ad pulsum applicatione, ut morbum, sic deliquii causam cognovi, sicut postea tridui curatio comprobavit.

Signa
scorbuti.

Nam in tribus plus minus diebus, paucis nostris medicamentis restituta integræ sanitati fuit. Hujus urinæ, cum primum eam inviserem, crassæ, albæ & turbidæ fuerunt, multo crudo & crasso excremento conspicuæ.

Pulsus autem parvus ut dixi & debilis, similis illius, qui in ventriculi orificii obstructionibus sentitur, absque eo, quod quicquam de hoc ægra conquereretur. Simili deliquio complures ab hoc morbo correpti fuere, alii cum febre, alii citra febrim.

Soletque id certissimum hujus morbi argumentum haberi, sicut supra ostendimus, si

Historia
procliviū
ad lipo-
thymiam
in morbo
lento.

præter rationem, & in lento morbo, a qua parum vel nihil decumbentes infestantur, illud adveniat. Ita enim duabus accidit puerperis, item adolescenti, & vicini mei facta mecum tecta inhabitantis, sorori, virgini, civi Hamburgensi, necnon Illustris ac Generosi Comitis Ezardi conjugii Illustrissimæ, ac Dominae meæ clementissimæ, aliisque quam pluribus. Sed quia hujus symptomatis eadem ubique ratio est, nolo in recensendis hisce exemplis prolixior esse.

Observatio XXXVII.

DEjectiones varias ab hoc morbo experta tributarii filia est, quæ multo crudo frumento ventriculum corruerat, quo colorem consequeretur albicantem, sicut stulta quadam persuasione, magno valetudinis incommodo, sibi invicem nunc virgines persuadent. Interea tantas sensit angustias, ut præsens suffocationis periculum, non abs re, omnes adstantes metuerent.

Siquidem præter respirationis difficultatem quam sentiebat, subinde quoque cum angustia densa caligine oculi suffundebantur, ut jam moritura videretur.

Sitis aderat infesta, etsi parum singulis vicibus biberet: Nam & febre laborabat continua, & pulsum habebat crebrum, sed parvum, debilem & inæqualem.

De angustia sede interrogata, eam ad stomachi regionem sub diaphragmate monstrabat. Hujus curationem cum Luneburgi in curatione cujusdam patritii occuparer, tractabat doctissimus vir Doctor Joannes Bentzius, olim Electoris Saxoniae, nunc vero Daniæ Regis medicus dignissimus. Cui, post
re-

reditum ad meos, ascitus collega curationis fui.

Ideoque ut primum ad ægrotantem convenimus, consideratis morbi symptomatibus, omnibusque excussis, præscriptis prius ab ipso medicamentis succi cochleariæ nonnihil admiscuimus.

A quo in copiosum sudorem illico soluta, postridie a repetito semel atque iterum medicamento, ab anxietatibus respirare cœpit, quæ tertio die plurimum imminutæ, & quarto plane evanuisse videbantur, in octo diebus porro integræ sanitati a gravissimo hoc morbo restituta, alvi dejectionibus, quæ hujus morbi symptoma erant, sponte desinentibus, ne qua alia iis sistendis curatione opus esset.

Quæ etsi frequentes fuerunt, minime tamen copia iis, quæ in diarrhæa fluunt, respondebant.

Sed hæc usu & exercitatione rectius, quam traditione addiscuntur. Siquidem quantitates exquisite in medicina determinare difficile, imo impossibile est, si Galeno credimus, primo ad Glauconem libro.

Cap. I.

Observatio XXXVIII.

AQue frequentibus sed magis compactis dejectionibus ab hoc morbo, cum maximis ventris torsionibus, subinde & per intervalla recurrentibus, laboravit quidam subrufus, brevis ac gracilis.

Cujus urinæ crassæ & subrubræ erant, in quibus multa excrementa crassa & furfuracea subsidebant, a quibus nihilo magis superior urinæ substantia clarescebat. Quas hujus morbi non infidum argumentum habere supra diximus.

His juncta uberiore hujus morbi nota respirationis angustia erat, per intervalla recurrens; & sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestans.

Quæ fluente alvo paulo remissior videbatur, eademque stante gravior, magisque respirationem coarctans.

A medicamentis huic morbo conducentibus, cum angustia alvi fluxus ac tormina ventris cessarunt; symptomatibus morbi manifeste mitescantibus, quæ a bidui medicaminum horum intermissione, rursus ut prius, intendebantur & crescebant.

Erat enim in assumendis medicamentis æger difficilior ac tardior, neque mihi facultas quotidie eum invisendi.

Signa
scorbuti.
cap. 4.

Quocirca cum quodam ad eum die venirem, conspexi thoracem ea motus specie moveri, quam quarto de locis affectis libro Galenus describit, in anterioribus scilicet versus jugulum, in utroque latere ad summum humerum, ut scapulas versus in parte posteriore.

Sub qua respiratione pulsus occurrebat parvus, debilis & inæqualis, cum adhuc solus ante duas horas obambulasset, & sponte de lecto descendisset, atque tunc etiam firmo & valido judicio omnia decerneret.

Itaque tam subitam mutationem admiratus, cum ex virium imbecillitate eam sequi non posse mihi persuaderem, ob causas prædictas, non dubitavi ab auctiore respirationis angustia huic morbo competente, eam excitari ac commoveri.

Quapropter accommodata huic angustiae ac respirationis difficultati medicamenta ei præscribo, donec pararentur in officina pharmacopæi commoratus, & aliquandiu post,
donec

donec a calore ad actum perductum medicamentum esse putarem.

Quando rursus eum inviso, & de valetudine percunctor, qui percunctanti mihi, se Dei gratia melius ac rectius habere respondit.

Erat quoque illa respirationis vehementia sedata, spirabatque rursus communi respirationis modo. Quare ubi aliquandiu ad ægroti lectum confederam, & abitum alio pararem, ægroto mandavi, ut quietum se in lecto teneret, neque facile se dimoveret, quod ea res animi deliquii, ex quo facile revocari non posset, periculum haberet, adstantibus vero, ut eandem potionem statim post mediam noctem rursus ei exhiberent.

Atque iis abii, ægroto & adstantibus valedicens.

Ceterum ægrotus dicti immemor, cum aliquandiu post meum discessum periculum sese evasisse putaret, in lecto se (contradicentibus amicis) erexit, ut erectus in lecto sederet. Sed paulo post deliquio, uti prædixeram, correptus, subito in dorsum relapsus est, unde revocari ob imbecillitatem non potuit.

Est hoc ad animi deliquium huic morbo familiare, unde plurimi præter spem subito Prognost. 47. extinguuntur.

Quemadmodum nuper cuidam etiam puerperæ, feminae Antuerpianæ contigit, de suræ ac pedum dolore hujus quoque morbi symptomate, sicut antea dixi, diutius conquestæ; quæ subito, ut ab alvi dejectione rursus in lecto se collocare voluit, hac lipothymia correpta, extincta fuit. Qua etiam ab hac angustia nuper altera correpta puerpera, inter loquendum obiit. Historiæ lipothymæ subito extinctarum.

Sed hos rursus suo tempore Deus excitabit, cum præcinentibus tubis, ad iudicium venturus

turus Christus est, & se toti mundo conspiciendum dabit. Quod brevi futurum esse temporis acta commonstrant, si cum Evangelicis prædictionibus, ac vaticiniis Apostolorum conferantur.

Quæ hic sceletyrben ostendant, in contextu diximus, ut nihil molesta eorum repetitione hic opus sit.

Ipsemet quoque æger a medicamentis sese allevari, ac melius habere confitebatur, sed morosus & in assumendis illis tardus, quod natura ab iis abhorreret, neque ægrotare antea, neque pharmaca bibere consuevisset, quoties meliuscule se habere percepit, ea neglexit, rursusque ad morbi recursum ea, sed paucis haustibus, repetiit, quantum ad mitiganda symptomata satis erat, non autem præcidentum radicitus morbi fontem.

Ani venæ
turgidæ
quid no-
tent.

Sed & venæ sectione opus fuisse, ani venæ turgidæ monstrabant. A qua adeo abhorrebat, ut nullis nostris persuasionibus adduci isthuc potuerit. Neque erant ad manus sanguisugæ, neque chirurgus dexter, qui eas aperiret, quod alioquin non satis tutum quidam existimant.

Observatio XXXIX.

Qui coelibem vitam agebat, nobilis dives & luxuriosus, de respirationis difficultate inter eundem mihi aliquando conquestus erat, cujus curationem cum diutius negligeret, accidit ut variis dejectionibus vomitibusque per intervalla recurrentibus, cum forte ab urbe alio vocatus abessem, corriperetur, cum urinis rubris, multo rubro & fursuraceo sedimento, in matulæ fundum subsidentibus.

Purgatus a suo medico hujus morbi imperio

rio sæpius est, eo quod propter vomitus frequentiam, in ventriculo mali causam reside-
re sibi persuaserit.

Foris quoque emplastris & fomentis calefa-
cientibus ventriculum, at nullo successu, fo-
vebat. Exhibitis quæ ventriculum calefacerent
& corroborarent tam potionibus, quam electua-
riis & pulveribus.

Quibus tandem adeo exustus in venis san-
guis fuit, ut si quandoque vel minimum bra-
chia ei dependerent, statim ad venas sanguis
conflueret crassus, ater, grumosus & glome-
rosus, non aliter atque si extrinsecus in ve-
nas sanguinis grumi affusi essent, qui varico-
so & inæquali tumore, venas quibusdam quasi
tuberibus attollerent & elevarent.

Dejectiones, quibus laboravit, compactæ
quidem fuerunt, sicut fieri in coeliaca pas-
sione solet, sed pro ratione assumpti ali-
menti frequentes, & copiosæ, necnon va-
riæ & diversorum colorum, aliquando cine-
ritiæ & albæ, aliquando lividæ & nigrae,
nonnunquam vero ceruleæ & croceæ, ut plu-
rimum autem virides, colore plane herbaceo,
sed semper compactæ & copiosæ, ut mirari
quis cum stupore merito tantam excremento-
rum copiam posset, sub tenui & parco, quo
utebatur, victu.

Hic cum media æstate, medici sui permis-
sione, sub calidissimis radiis solaribus, in
multa hominum frequentia & concursu, ad
spectandum de maleficis fumendum suppli-
cium, obequitaret, subito raptò sursum, ver-
sus caput & cerebrum, sanguine hoc crasso &
adusto, vel fumorum ab hoc exhalantium co-
pia, pluribus paroxysmi epileptici corripit-
tur, a quibus ut ad se reversus fuit, in ur-
bem rursum deportatur.

Epilepsia
occasione
capitis a
radiis
solis ca-
lesfacti.

Quan-

Quando Doctori Joanni Bentzio medico doctissimo, ac mihi curatio commendata fuit. Qui de sanguinis missione dum deliberamus, & hinc inde indicationes capimus, & inter se conferimus, suadentibus eam venis turgidis, ac rursus dehortante eam longa corporis extenuatione & cadentibus in dies viribus.

Ecce subito sursum denuo ascendens sanguis, pluribus gravissimisque paroxysmis epilepticis & convulsivis, huic morbo quoque sicut supra ostendimus familiaribus, horrenda morte agrotantem occidit. Utile imo necessarium fuisset, revulsionis ergo huic hæmorrhoides aperire. De quo remedii genere non semel inter nos agitatum fuit, nisi quod propter sanguisugarum inopiam isthuc devenire non potuimus.

Observatio XL.

QUæ extra civitatem Hamburgensem ad portam habitabat femina, propter multas melancholiæ, quas secum mullabat, causas, a biennio ex bono & athletico habitu macilentior facta, decubuit, cum illam inviserem, de angustia subinde recurrente, & sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestante, graviter conquesta.

Pulsus parvus, debilis & inæqualis erat, & urinæ crassæ, albæ, & turbidæ, quibusdam partibus subsidentes, a quibus superior substantia nihilo clarior appareret.

Remediū
scorbuti.

A quibus & respirationis angustia, de sceleretyrbe admonitus, media hyeme, duabus vini Gallici libris addidi cochleariæ succi libram dimidiam, ejusque mixturæ uncias quatuor, bis quotidie, agrotanti propinavi, optimo curationis successu, ita ut post triduum rursus ad consuetas operas rediret.

Hanc

Hanc cum sub multa aeris serenitate ex deambulatione aliquando post inviserem, conquesta mihi de capitis dolore subinde & per statuta intervalla recurrente est, circa capitis verticem eam infestante, a quo totum fere antea quoque biennium divexata fuerat.

Sentiebat eodem tempore iis in partibus quid quasi repere. Atque ubi ad diem unum atque alterum sic divexata fuisset, postea ad temporum musculos primum, deinde ad maxillam & dentes, dolorem transire, dentem semper, in quem influeret, relaxantem, qui rursus sponte firmaretur, dolore tumoreque discussis.

Quod hic admonere volui, ut ostenderem, quam varia sint hujus morbi accidentia. Nam dentis laxatio, ejusque spontanea confirmatio, suspicionem mihi & non vanum argumentum præbuit, ab hoc quoque morbo malum illud procreari.

Multos etiam toto hoc tractu, & in omnibus hisce regionibus vicinis invenies, variis doloribus infestari, quos alii similes dicunt, atque si digitis ipsis carneæ corporis particulæ evellerentur, alii pungentes affirmant, alii contudentes & excedentes, alii ne quidem explicare queunt.

Sed & sub noctem alios gravius, uti in Gallico morbo, alios sub horas matutinas excruciaci, audimus. Tanta enim horum varietas est, ut scriptis omnes has dolorum species comprehendere, non minus facile sit, quam arenam maris numerare.

Estque omnium agnitio ex pulsu parvo & inæquali. Nam urina sæpe nullam hujus morbi in his significationem habet. In quibusdam etiam facilis doloris de loco in locum translatio, in initio morbi speciem demonstrat. Neque est omnibus ex æquo hæc communis, sed

Regula
diagnost.
generalis
vigesima
prima ex
dentis re-
laxatione
& sponta-
nea confir-
matio-
ne.

Dolores
scorbuti-
ci varii:
& vario
tempore
infestan-
tes.

Regula
Diagno-
stica ge-
neralis

vigesima
secunda
ex facili
doloris de
loco in
locum
transla-
tione.
Vide sup.
130.

sed paucis & aliquibus tantum, quamobrem
certius indicium hic est, quod a pulsu sumi-
tur, & doloris quoque, si velis, proprietate.

Observatio XLI.

Sartoris conjux, quæ ex vico Friburgk
agro Kedenfi ad me venit, de ventriculi
ad os usque obstructione instar pali totum œso-
phagi meatum obturante, graviter conque-
sta est. Quod ventriculi cruditatis signum, om-
nes medici practici norunt. Cui respondebant
urina tenuis & citrina, & pulsus parvus, qua-
lis sentiri in his cruditatibus solet.

Præter hæc & de molesto crurum suræ do-
lore, quem inter eundum experiretur, eorun-
demque imbecillitate conquesta, ab hoc de
scorbuto admonitus fui, ut de ventriculi cru-
ditate a prioribus.

Quare constituta prius victus ratione atte-
nuante & incidente, pituitam incidentibus
medicamentis, ea admiscui, quæ huic morbo
convenire dixi.

Subinde levi cathartico primas venas non
transeunte, concoctos præparatosque prius hu-
mores subducens. A quibus in tribus hebdo-
madis melius habuit.

Est hoc crudum accidens, & hic dolor plu-
ribus apud nos familiaris, sæpe cum manifesta
suræ crurum duritie tensioneque conjunctus.
Quapropter ejus mentionem hic facere volui,
ut de similibus eo facilius lector judicare, ac
secum statuere posset.

Dixi in priore historia varios dolores esse,
quos hic morbus commovere solet, qui etiam
varias & diversas, ac fere quaslibet corporis
partes nonnunquam infestat, ut facile scriptis
eos comprehendere non liceat.

Ita

Ita nuper exhalantes ab hac putrefactione interna vapores, falsa pleuritidis specie & dolore latera pungebant, dolore adeo infesto & intenso, ut supra pedis altitudinem una filia se in lectum ejiceret, hoc dolore per intervalla infestata.

Quo & quidam meus etiam affectus domesticus fuit. Et ante aliquot annos cum adhuc minus notus mihi omnibus suis symptomatibus hic morbus esset, cujusdam patritii Luneburgensis Domini Duysterhopii filius, qui tum ex nullo medicamine melius habuit quam theriacæ usu.

In quibus quoque hujus doloris, a veris pleuritidis doloribus, distinctio, a pulsu erat. Qui omnibus his parvus & inæqualis fuit, contrarius illi, qui in pleuritide occurrit.

Sed & doloris intervalla, aliaque superius enumerata indicia, facile a pleuritide hunc dolorem distinguebant.

Aliis miris punctationibus digitorum extrema afficiuntur & articulorum intervalla, ut quo se vertant, sæpe ignorent. Quod a virulentis vaporibus haud dubie fit, ab hac putrefactione, quæ huic morbo propria est, ad has partes derivatis, eodem fere, quo in Gallico morbo, modo, etsi diversa sit cujusque putrefactionis species ac forma.

Quod obiter hic admonere volui; quod particularia horum exempla, in hac tanta ipsorum varietate, satis pro omnium qualitate poni ac scribi non possint, & omnia referre longum esset, imo tædiosum quoque, cum ab his de reliquis non difficile judicium sit.

Observatio XLII.

SCriniarius ex agro oriundus, & inter rusticas operas manuale suum opificium subinde exercens, de priorum digitorum resolutione & languore, eorundemque ac crurum inter eundem imbecillitate, paulatim vires & incrementum capiente, conquestus, eo studiosius operam meam imploravit, quo magis his membris, parandis acquirendisque vitæ necessariis indigeret.

Hujus pulsus quoque parvus & debilis erat, atque urina in initio tenuis & subrubra. A quibus & levi digitorum resolutione, nec non crurum languore & impotentia, de morbi specie edoctus, præscripsi ei medicamenta huic morbo convenientia. Unde post triduum ad me reversus, molliores sibi celerioresque digitos videri dicebat, Germanice medicamentis bonitatem commendans, a quo tam brevi tempore tam manifestum ac præsens auxilium experiretur.

Itaque ab iisdem bis terve repetitis, domum ad consuetas operas rediit, verbis animi gratitudinem testatus, quam etiam re ipsa pro ratione facultatum demonstrabat.

Observatio XLIII.

ADolefcens qui Riga Hamburgum discendæ mercaturæ causa missus ab amicis fuit, vomitu molesto & subinde recurrente prius aliquandiu laboraverat, quam ad invifendum eum invitarer, multo conatu parum, & non nisi aqueum quid, per interval-
la educens.

Hujus

Hujus pulsus parvus & inæqualis, obvio testimonio morbum hunc prodebat. Cujus curationem voluntarie tum differebam, quod superato paroxysmo melius sibi & domesticis habere videretur; præterea ut fidem domesticis facerem, ab hoc morbo quoque id eum pati, prædicens post biduum vel triduum citius vel serius, novo & simili paroxysmo eum correptum iri debere. Qui non expectato triduo, ante biduum ei advenit.

Quapropter nihil cunctandum ejus herus censens, obnixè me rogavit, ut aliquod huic malo conveniens medicamen ei præscribere vellem, quo restitui miser, & ad pristinam valetudinem redire posset.

Jussi itaque ob frigidam cæli constitutionem, in vino convenientia huic morbo medicamenta decoqui, iisque cochleariæ herbæ fucci nonnihil misceri. Atque eo solo restitutus fuit, ut nullo alio medicamine fuerit opus, nisi quod huic in fine levis submissa purgatio fuerit.

Curatio
vomitus
scorbu-
tici.

Urinæ hujus citrinæ & tenues, nullum hujus morbi signum certum habebant.

Sed quando lento morbo, vel potius continuo languore affici aliquem absque manifesto & veteribus descripto morbo cerno, a quo citra causam manifestam paulatim consumatur, & hisce vomitus conatibus, citra manifestam ventriculi affectionem infestetur, nunquam dubitare soleo, huic occultæ causæ, quæ a scorbuto est, eum adscribere, eo quod a malignis & venenatis hujus putrefactionis, juxta splenem ut plurimum residentis, vaporibus & fumis, eum affici & everti, pluribus experimentis cognitum ac probatum habeant, quemad-

modum per consensum eum affici in viscerum inflammationibus, & regio ac arquato morbo videmus, & a classicis probatisque authoribus & rerum magistra experientia docemur.

Quam enim varias & multiplices affectiones melancholici humoris putrefactio efficiat, supra ostendimus, ut molesta ejus repetitione hic non sit opus.

Neque scio in his & similibus unquam me aberrasse, quin in curatione semper optatum finem sim affecutus; Quod si morbi speciei pulsus & urina (ut fieri solet) consentiant, majore fiducia ad curationem accedo. Sicut in hoc ægroto pulsus majore certitudine conceptam ex morbi proprietate sententiam confirmabat.

Observatio XLIV.

CUI menses aliquandiu steterant & hæmorrhoides, quæ mensium vice subinde functæ fuerant, cibis semper delectata crassis fuerat & nauticis, quos facile & sine difficultate concoquebat. Hæc etiam eodem hoc vomendi conatu correpta, indefinenter fere atque absque intermissione vomebat, magis inani ejus conatu infestata, quam quod dignum quid eo educeret.

Qui si aliquando aliquandiu intermitteret, gravius postea recurrebat, quamvis intermedio tempore nihil de ventriculo conquereretur, vel ullum ejus morbum læsionemque demonstraret.

Hujus curatio vicino medico, viro docto & in veteri medicina exercitatissimo, commendata fuit, nisi quod sub finem vitæ ad invisendum eam invitatus a marito ejus fu-
rim,

rim, viro perhumano & docto, & Ecclesiæ Hamburgensis ministro. Sed quia de morbo cum priore medico mihi non conveniebat, sponte ab ea curatione abstinui, propter mariti amicitiam & benevolum ejus in nos animum simplici visitatione contentus, ut quores vergeret, & quem habitura finem esset, viderem observareque.

Fuerunt autem urinæ hujus matronæ sub finem vitæ, tenues plane & aqueæ, quæ in morbi initio, sicut a domesticis intellexi, crassæ fuerant & conturbatæ, crasso ac gravi & subrubro sedimento subsidentes.

Signa
scorbuti.

Sed & obtusus cruris alterius dolor graviter tum quoque eam divexabat, ut de nulla re magis, quam hac cruris lancinatione tunc temporis, cum eam visitarem, illa conquereretur. A qua adaucta mihi ac confirmata plane de hoc morbo sententia fuit. Quod ex pathognomonicis hujus morbi signis illud quoque æstimari debeat, & summo jure possit, si ut hic, cum pulsu occurrat debili, parvo & inæquali.

Profuerunt huic nulla medicamina stomachica, etsi medico uteretur docto & erudito, qui in veteris medicinæ cognitione nulli cedebat.

Qui cum omnia aspernaretur, vomituque rejiceret, lac & lacticinia nullo valetudinis incommodo retinuit, ut a nulla re melius, quam ab iis se habere ipsamet testaretur, & res ipsa quoque loqueretur.

Quod etiam non contemnendo hujus morbi signo fieri, supra in morbi enarratione dixi. Quod porro vomitus confirmabat citra causam veteribus descriptam agrotantem infestans ac nullis veterum medicamentis cedens, atque ab iis allevatus, a quibus

magis exasperari secundum rationem debebat.

His ex abundanti accedebat obtusus cruris dolor, & victus melancholicus & crassus, quo per omnem suam fere vitam usa fuerat.

Observatio XLV.

Eodem hoc vomitu vomendique conatu, ab hoc ipso, quod curatio monstravit, morbo, correptus Embdæ quidam Augustanus fuit, vir juvenis & annos natus plus minus triginta. Qui ante nostram curationem, usus opera cujusdam chirurgi hebdomadis quinque (ni fallor) fuerat, nullo curationis successu, ut propterea de me accersendo, (rebus ad desperationem euntibus) quidam ejus amici deliberarent consulerentque.

Signa
feorbuti.

Hic autem ut ad eum primum veni, pulsus habuit majorem, durum quoque & inæqualem, non dissimilem illi, qui in membranarum inflammationibus, ac pleuritide occurrit, absque ulla tamen harum affectione.

Urinas vero reddidit varias, ut plurimum vero rubras & subfuscas, modo turbidas modo subsidentes, modo infractas. Quæ in fundum subsidebant excrementa, rubra, fursuracea & crassa erant. Exhibantque absque ulla vel siti, vel molesto caloris sensu.

Hic, utcunque frequenter vomeret, & absque ulla viscerum affectionis, inflammationisque nota ac significatione, nihil tamen ab ejus continuatione, victusque qua utebatur, parsimonia adjutus allevatusque fuit, ut propterea non vulgarem nec omnibus conspicuam,

tuam, sed latentem hujus vomitus causam cogitare oportuerit.

Quam huic morbo adscribendam esse, urina; necnon morbi species ac pulsus monstrabant & convincebant. A quibus de hoc morbo admonitus, paucis quibusdam ad hunc morbum pertinentibus remediis, eum, DEI gratia, ad priorem valetudinem reduxi. Qui adhuc eodem in loco vivit & valet, etsi ab Augustano aere salubritate, aerisque suavitate multum ille discrepet & distet.

Observatio XLVI.

Qui ex agro Hadelensi (ut vocant) ad me venit rusticus, de macie & totius corporis languore in dies gravescente conquestus, cum his quoque inter eundum crurum debilitatem, & post graviores motum etiam respirationis difficultatem, atque ad præcordia prementem anxietatem sensit.

De morbi principiis & symptomatibus, quæ cum morbo inceperant, a me interrogatus, respondit, totum fere semestrem variis vomitibus se infestatum fuisse, qui a catharticiis ab empiricis sibi exhibitis, nihil remiserant, sed potius intendebantur, sed qui sponte cum temporis mutatione, ætatisque inclinatione desissent.

Signa
scorbuti.

Urinas vero tum crassas sibi & rubras fuisse; in quibus multa subsederant excrementa crassa, furfuracea & rubra, calculi ut putarentur recrementa, a quibus nihilo clarior redderetur extans supra hæc urina, sed turbida ac crassa perseveraret.

Erat autem æger ipse statura crassa & quadrata, corporisque constitutione valida &

firma . Qua nisi præditus fuisset , non potuisset illam empiricorum curationem sustinuisse ac superasse , utpote hujus morbi curationi valde adversantem .

Viæus ratio in
scorbuto .

A qua etiam non semel ad orci fauces se deductum fuisse dicebat , ita ut sæpius pro mortuo ac derelicto se habitum esse testaretur . De meo consilio suasi ab aquis patriis crudis & sublimibus abstinere : cibisque uteretur recentibus & facilis concoctionis , præterea ab iis , qui sanguinem crassum & crudum gignerent sibi temperaret ; & ex carnibus vervecinas ac vitulinas deligeret , nec non caponum , perdicum , & columbarum ac gallinarum domesticarum . Pane vero puro & tritico uteretur , non nimium inveterato aut novo . Carnes quoque ad veru affaret , (erat enim dives , ut facile sumptus hos toleraret) vel elixis ex aqua pluviali ac modico vino uteretur .

Atque hac victus ratione sponte eum morbi reliquias superare posse putavi . Sed quid ipsi evenerit , non possum scribere , quod ab eo tempore ad me nunquam redierit . Solet etiam id hominum genus fanitate nihil vilius habere , maxime si quid in ejus conservationem ac reparationem sit expendum .

Observatio XLVII.

VIdua vicini mei , & facta mecum lecta inhabitantis soror , cum totius corporis lassitudine urinisque nigris crassis & turbidis , graviter febricitare cœpit , protinus atque erigeretur animo linquens . In morbi initio a medico suo viro alioqui docto , & in veteri medicina exercitato , purgata in
sum-

summas angustias incidit, omnibus symptomatibus prædictis exasperatis, ut deploratam ejus valetudinem omnes arbitrarentur.

Quando ad curationem a vicino invitatus, variis anxietatibus eam infestari vidi, sub quibus pulsus parvus, debilis & inæqualis erat.

Sitiebat multum, & perpetuo os & labia sicca erant, bibebat vero parum. Nam copiosiore potu offendebatur, tantum potius, quantum labia & linguam humectaret, subinde assumens. Sub morbi declinatione omnes dentes vacillabant, ab hoc morbo laxati.

Vixerat autem negligentius, victu usu parco & duro, patriis aquis crudis & sublimibus, ut solent viduæ, quibus non est maritus domi, & res angustior. Erat enim splendidiore fortuna maritus dejectus. Quæ res tacite etiam eam cruciabat. Accedebant & alia tristitiæ causæ, quas secum mussitabat.

In hoc ergo ejus statu, iis quæ febrem curant, mixta nonnulla simplicia mihi fuere, sceletyrben a proprietate curantia, a quibus paulatim quantum febris remitteret, ad fortiora ascendi.

Sed & unguento refrigerante spinam dorsi, pro febris mitigatione, inungi curavi, & sub ejusdem declinatione, sanguinis parum subtraxi, quantum pro virium ac morbi ratione mihi sufficere videbatur.

Atque hac curationis via & modo, mortis faucibus hæc erepta DEI beneficio fuit, quæ alioqui omnium opinione deplorata, & sæpius fato functa videbatur.

Sub idem fere tempus, cum iisdem urinis ab hac ipsa febre correpta prætoris soror fuit, quam tum propter valetudinis incom-

modum, alioqui obnixè a marito rogatus, invifere non potui.

Unde nescio cujus instinctu ad empiricum devolutus, artis nostræ nullam cognitionem habentem, misere conjugis suæ valetudinem prostituit.

Nam medicaminum calefacientium, & validiorum cathartorum exhibitione, brevi eorē deduxit, ut nulla præterea curatione indigeret.

Quod propterea scribo, ut ostendam, cum his urinis plerunque febrem validiorem conjungi, quæ ut propter materiam, in qua residet, incidentibus, ita morbi causa refrigerantibus curari postulat, cum iis quæ ad hunc morbum usus monstravit, quod neglecta hujus morbi curatio, febris curationem impediat, causam habens, sine qua curari, & radicitus evelli febris nequeat.

Progn. 48.

Quæ sui mora diuturniore vires atterendo, sæpe ægrotum interficit, aut in alium, & graviores morbum conjicit & protrudit.

Signa
Icorbuti.

Multa hic Icorbutum monstrant, imprimis vero præter pulsum & urinam facilis lipothymia, & præter hanc angustia ad præcordia infestans, citra tussim ac thoracis affectionem, respirationem difficilem reddens.

Ultimo & dentium laxatio. Sed quia hæc primum sub morbi finem incidit, minus ad monstrandum morbum hunc ponderis habuit, quod prius ægrotæ ab hoc morbo interfici potuit, quam ab hoc signo morbus cognosci.

Observatio XLVIII.

PRæfecti arcis in Nienhusen conjux, ex juncea gracilitate, brevi & intra biennium, adeo pinguem & carnosum corporis habitum contraxerat, ut cum athletico certare facile potuisset. Etsi adhuc juvencula esset, & annorum plus minus viginti.

Hæc etiam aliquandiu ægrotaverat, priusquam ad eam evocarer. Itaque de morbi initio, & symptomatibus, quæ cum morbo invaserant, inquirenti mihi respondit, primum levissimis horripilationibus se quotidie correptam fuisse, quæ aliquando bis, & quandoque etiam ter eam infestassent, atque cum his febris horroribus simul œdematoso tumore pedes sibi intumuisse, levissimo rubore permixto, sed qui ad albedinem magis inclinasset, atque nullo sensibili dolore aut calore se offendisset, nisi quod ad ingressum tardam se & impotentem reddidisset.

Signa
scorbuti

Ceterum nullo in loco diu eum substitisse, sed facili momento de loco ad locum, atque de uno pede ad alium hunc tumorem in initio translatum fuisse, & sæpe ab uno pede ad alium eodem die eum resiliisse, magna sua & suorum admiratione.

Atque ab eo tempore omnes corporis vires magis magisque in dies fractas fuisse, ut eo ipso tempore cum ad eam venirem, neque manibus uti ad tollendum quid, neque pedibus ad ingressum posset, sed vel decumbere, vel in sede perpetuo desidere cogere-
tur. Indeque factum ipsa putabat, quod facies, manus, ac pedes laxo tumore sibi inflata viderentur.

Erant

Erant enim hæ corporis partes tumidæ & inflatæ , atque ægrotantis temperamentum calidum & humidum .

Cum quibus conjuncta , ex mesaraicarum venarum obstructione , lenta febris erat , quæ sub noctem gravius , & cum multis ventris torminibus , & omnium corporis partium doloribus , eam excruciat , os & fauces leviter exsiccans .

Urinæ quoque turbidæ & albicantes cum obscura rubedine erant , cujusmodi in lentis & pituitosis febribus se offerre solent . Quibus & pulsus subscribebat parvus , creber & inæqualis . Ex quibus de lenta febre admonitus fui , ut a facili tumoris commigratione , & inusitata membrorum omnium debilitate , de scorbuto morbo .

Quapropter mixtam curationem institui feбри & sceletyrbi convenientem . Qua effectum DEI bonitate fuit , ut rursus omnia dominia faceret & ex meo consilio currum mecum conscendens , a planis illis locis , ad arenosa & campestria transfiret .

Erat eo in loco ubi hæc ægrotabat , pluribus tum communis scorbutus , a quo passim ibi rustici ægrotabant , imprimis prædives quidam manibus pedibusque impotens , qui animi deliquio statim corripiebatur , quotiescumque de lecto se erigere conabatur . Item prætoris olim minister cum uxore & privigno , nec non alia quædam obesa quinquagenaria , præter alia symptomata , etiam vehementi totius corporis tremore subinde & per intervalla infestata .

Regula
diagnost.
gen. 13.
ex tumore
facile de
parte in
partem
commi-
grante .

Hac tumoris ac inflammationis specie , facile de parte ad partem commigrante , complures apud nos tam viri , quam feminae corripuntur , certa hujus morbi (sicut pluribus

nostris observationibus constat) significatione.

Quam languor, & inusitata membrorum omnium impotentia confirmabant, ne quid de laxo faciei & manuum tumore dicam, & sub noctem infestantibus corporis membra doloribus, quos etiam hujus morbi, propter vaporum acrimoniam, vel frigidam eorum qualitatem, indicium habere, supra in morbi e- Pag. 546 narratione dixi.

Siquidem hisce etiam doloribus cum Gallico morbo colludit, cui æque atque scorbuto proprium jas, nocturnos dolores cruciatufque, specifica sua corruptionis qualitate, exercere, quæ num frigida vel calida sit, nondum hodie satis inter medicinæ Doctores decisum est. Ceterum quia illa hujus loci disputatio non est, eam hic refecabimus, & ad alia loca & tempora reservabimus, vel aliis enucleandam relinquemus.

Observatio XLIX.

QUædam honesto loco nata matrona, vidua proba & modesta, quotannis sæpius pedum inflammatione, seu ea, de qua in morbi enarratione dixi, efflorescentia correpta, aliquando plurium dierum horripilationes, animique leves quasi defectiones patitur, absque ulla vel siti, vel febre, aut molesto caloris sensu, utpote quæ in his horripilationibus a frigidis offenditur, & calidis juvatur.

Urinæ sub hoc tempus esse variæ solent, aliquando tenues & citrinæ, aliquando albæ & crassæ, & nonnunquam rubro quodam sedimento, furfuraceo, & rotundo subsidentes, quod quidam ejus olim medicus calculi recrementum esse perperam puravit, cum manifeste-

nifeste inter se differant hæc sanguinis recreamenta ab arenosis corporibus, si Matthæo de gradibus, celebri olim medico, credimus.

Arenularum & sanguinis recrementorum in urina discrimen:

Qui suo de morborum curationibus libro doctissimo, utriusque differentiam ponit. Quam in eo sitam esse dicit, quod hæc, de quibus loquimur sanguinis recreamenta, mollia sint & digitis cedentia, sicuti calculi dura & retinentia.

Pulsus autem huic matronæ tum parvus esse solet & inæqualis, per omnia similis illi qui in febrium accessionibus sentitur. Ipsa interea ægra languet, ante mali hujus eruptionem variis anxietatibus infestata, & postremis hisce vicibus, sæpius ad lipothymiam prona.

Præservatio ab erysipelate:

Hæc de meo consilio victus ratione utitur convenienti, & ad hujus morbi generationem minus accommodata. Præterea vivit pro ratione ætatis hilaris & læta, quod omnia satis nunc ei ex voto, DEI beneficio, succedant, estque dives & potens, unicum filium habens in literis educatum, & honeste institutum, a quo honeste quoque habetur, quique in omnibus vitæ actionibus honeste etiam se gerit, atque ex variarum urbium & regionum inspectione, & principum ac nobilium virorum consuetudine ac conservatione, ad bene & honeste vitam instituendam plurimum profecit, & ceteris naturæ dotibus morum elegantiam adjecit. Ut hac parte etiam nunc beata sit, & facile omnes tristitiæ causas, quas huic malo olim occasionem dedisse ex ipsa intellexi, amputare ac præcidere possit.

Hac ipsa efflorescentia alius Embdæ civis & mercator laborat, item nauta, & infiniti alii. Siquidem commune multis apud nos hoc vitium

rium est, quo etiam olim matrem meam graviter divexatam fuisse memini.

Est autem curatio hujus, & integra causæ morbi præcisio, ab his medicamentis petenda, quæ scorbutum curant, & hanc sanguinis corruptionem sua proprietate tollunt & evincunt, sicut nostra multiplici experientia probatum est, & approbaturi ii sunt, qui in his & similibus curationem hanc post nos explorare volent.

Historia
erysipela-
te labo-
rantium.
Erysipela-
tis cura-
tio.

In qua illud observari debet, & in aliis hujus morbi speciebus omnibus, ut in longiore hujus morbi mora fortiora & magis incidentia atque attenuantia medicamenta sint, quam in recenti & nuper nato morbo.

Canon
therap.
gen. &
spec. in
erysipela-
te secun-
dus Vide
74.

Observatio L.

QUæ decimum ætatis suæ annum ingressa puella fuerat, aliquandiu præter rationem tristis vixit, solitudinis cupida & amans, ut semper seorsum secederet, & a consuetudine hominum se ad solitudinem conferret.

Quibus studiis dum parentum ignorantia diutius indulget, tandem in levem membrorum omnium impotentiam & resolutionem, ac mirificam eorundem jactationem incidit, horrendo & tristi parentum & adstantium omnium aspectu.

Primis hebdomadis commendata curatio hæc viro doctissimo fuit, & in veteri medicina peritissimo, cujus methodica curatione cum nihil proficeretur, vocatus ei tandem curationis collega sum.

Qui ad primum conspectum symptomatum raritatem admiratus, tandem ex resolutione ac convulsione mixtam affectionem esse observavi, ex duobus scilicet contrariis motibus compositam.

Ita.

Itaque ut causam hujus rei cognoscerem , postquam de vitæ victusque genere doctus a parentibus essem , ad pulsum & urinam animum intendi , & diligenter observavi , num talia hæc essent , quæ huic morbo consentirent .

Cum itaque pluribus vicibus pulsum experirer ,prehendi eum aliquando parvum , aliquando magnum , quandoque durum , & rursus paulo post mollem , semper vero in uno ac pluribus pulsibus inæqualem esse .

Quo cum variæ etiam occurrebant urinarum permutationes , utpote quæ subinde crassæ , subinde turbidæ , modo tenues & spicæ , modo subfuscæ , & rursus deinde albæ , crassæ & turbidæ viderentur , crassa & viscida sua superficie matulæ lateribus adhærentes .

Cujusmodi diversorum morborum significationem habere , & non ejusdem curationis indicationem , supra ex Galeno ostendimus .

Præterea non infidum quoque scorbuti argumentum continere , si tales citra manifestam veteris morbi significationem sint & occurrant .

Quem etiam in hac certa sceletyrbes nota , crurum furæ dolor prodidit .

Nam cum aliquando meo jussu in pedes eam mater erigeret , magna celeritate alternatim crura ad se attraxit , ut ne momentum quidem temporis ea terræ affigeret , de cujus causa interrogata , respondit multo conatu & labore , a furæ crurum dolore id sibi evenire . Unde nos certum hujus morbi indicium habuimus .

Cujus curationem tum voluntarie distulimus , quod non satis mihi de morbo cum collega conveniret , qui post dies quatuordecim in Holfatiam negotiorum suorum causa profectus , curationem nobis commisit , quæ per-

perfecta a nobis, DEI beneficio, in tot diebus fuit, etsi ne tum quidem ab hoc morbo hæc symptomata profecta fuisse, fatis collegæ meo persuaderem.

Erant hujus puellæ parentes omnium testimonio probi & honesti, sed meliore fortuna dejecti, quemadmodum nonnunquam advenire bonis solet, quibus minus propitia fortuna esse consuevit, quo magis ab hac vita ad æternam & immortalem suspirent & adniantur.

Unde consequi porro solet, ut circa victum tales minus diligentes ac curiosi, ex uno incommodo & malo in aliud incidant, communi dicto fidem facientes, quod unam calamitatem solam diu subsistere negat.

Hac ipsa membrorum omnium jactatione ac concussione, cujusdam Embdani chirurgi infans laboravit, tristi etiam omnium aspectu. Præter hos neminem hac tristi affectione infestatum vidi. Tam varii sunt affectus, quos hic morbus edit, ut minimas omnium differentias numero comprehendere, non magis fere possibile sit, quam arenam maris numerare.

Jactatione membrorum laborantis historia.

Observatio L I.

Tertianæ febris typo plures ab hoc morbo hisce præteritis annis laborarunt, quam ut numero comprehendere possint. Quamobrem ex his eos tantum hic describemus, quos cum hac febre rara quædam & tertianæ febri minus usitata symptomata apprehenderunt, tam tertianæ veræ, quam notæ & spurie incognita.

Galenus libro de crisi- bus, & febrium differentiis, & alibi tertianas febres tutissimas dixit. Quem si in nostris quibusdam tertianis
t. Ad
Glaucodem.
seculum

secuti nos fuerimus, plurimum certe a scopo & prædictionis veritate aberrabimus. Etsi verius censeretur illæ possint speciem veteris tertianæ mentiri & falso repræsentare, quam veterum tertianam exprimere.

A qua præter alia signa manifesta distinctione eas quoque separant & discernunt, præter pulsum & urinam, febris mores & natura. Sicuti manifestum hujus rei documentum nuper habuimus in nauta, Doctoris conjugæ, Anglo, aliisque quampluribus. In quibus ne quid de urinis dicam, & varia earum permutatione, pulsus etiam in ipso febris vigore ita parvus & inæqualis digitis occurrebat, atque sentiri in febrium accessionibus solet. Quamvis intus urerentur, & varie corpus propter æstuantem intus æstum jactarent, & urinam eorum quidam crassam, turbidam & sublividam, ac nonnulli eorum plane subnigram redderent.

Quæ etiam varia in nonnullis apparuit, & non ejusdem coloris, aut substantiæ semper, pro morbi, quod puto, aut naturæ victoria.

Quibus majore hujus morbi certitudine accedebat crurum lancinatio, & cum multa tensione dolor, qui Doctoris conjugæ ac nautæ, mirum in modum infestus fuit & acerbus, ut hujus ratione febrem hi contemnerent, utpote cujus magnitudine, febris cruciatus & molestiæ obscurarentur, sicut fieri sub concurrentibus duobus malis, doloris magnitudine imparibus solet.

Nauta præter jam dictos dolores & lancinationes, anxietates etiam sub præcordiis infestantes, & per intervalla recurrentes, expertus molestias est, cui etsi sitis molestior propter oris laborumque siccitatem adesset, modi-

modica tamen humidi assumptione, illa placata sedataque fuit.

Qui tempestive medicum consuluerunt, & debite curati sunt, plurimi eorum supra sex aut septem paroxysmos non senferunt: quidam eorum quarto & quinto paroxysmo, alii tertio curati sunt.

Quo etiam Doctoris conjux curata fuit, etsi diu ante cum hoc morbo conflictata fuisset, priusquam in manifestum morbum ille erumperet.

Historia
eorum qui
a febribus
scorbut.
brevis sunt
liberati.

Eodem curationis modo, & Generosi Domini Comitissæ Edtfardi filia a me curata, DEI beneficio, in octo diebus fuit, cum summa præcordiorum anxietate, etiam gravissimis hisce crurum lancinationibus, singulis paroxysmis infestata. Et Anglus ille, qui dum adhuc obambulare, & omnia domi ac foris munia obiret, aliquandiu ante febrem urinas reddidit rubicundas, crassas & subfuscas, quarum emendationem dum negligeret, tandem quoque in febrem tertianam, tertio quoque die recurrentem, incidit, iisdem quoque medicamentis propemodum restitutus, quibus priores.

Nonnulli horum, quos pedum lancinatio non vexavit, gravissimos dolores dorsi experti sunt, qui etiam hujus morbi indicio, non raro cum his intermittentibus, & continuis febribus accidere & adesse solent.

Ita ut quos absque gravioribus symptomatibus corripere ab hac febre viderim, a communi tertiana, & veteribus cognita tertiana, eam distinxerint, cum dolor & lancinatio jam dicta, tum gravis angustia & respirationis difficultas, ad ventriculi regionem sub diaphragmate infestans atque divexans.

Dolores
dorsi sæpe
febres
scorbuti-
cas comi-
tantur.

Quæ hic prælibare in genere volui, quod

Eugal. de Scorb.

Q

cum

cum his crurum lancinationibus, frequentes nobis hæ febres anno octuagesimo occurrerunt, & postea quoque non raro, nisi quod ab eo tempore æque communes eas fuisse non meminerim.

Causa lancinationis crurum in scorbuto.

Quod sic affectis advenire a vaporibus malignis ac venenatis videtur, qui ab hac putrefactione resolvuntur, & in intermedia musculorum spatia sese insinuant sua vel qualitate & virulentia, vel continui solutione, hunc dolorem causantes.

Nunc exempli loco Doctoris conjugis historiam breviter hic pertractabimus, ne recessisse a libri scopo videamur, & ea intentione, quam in libri fronte promittimus, cujus historiam eo brevius enarrabimus, quod quæ in hac, hujus morbi ratione observanda sunt, maxima ex parte nunc annotata & monstrata sint.

Historia conjugis Doctoris febris tertiana, scorbutica angustia & cruris lancinationibus laborantis.

Incepit autem hæc primum gravissimo rigore febricitare, febre tertio quoque die recurrente, cum multa angustia, & gravissimis crurum amborum lancinationibus, quæ in secundo paroxysmo adauctæ magisque intensæ fuerunt, ut præ dolore exclamaret, & quo se verteret, nesciret, atque mille febres se pati malle diceret, quam istos cruciatus intolerabiles.

Pulsus etiam in ipso febris vigore parvus & inæqualis erat, similis illi, qui in primis febrium accessionibus sentitur.

Urina vero crassa, alba & turbida, & insuper quibusdam sedimentis in matulæ fundum subsidens, superiore sua substantia crassa ac viscida matulæ lateribus adhærens.

Ego ex pulsu & urina non simplicem hanc tertianam esse, neque notham, solum cognovi. Cujus judicium lancinationes validæ confir-

confirmabant, & angustia, ad præcordia infestans, ac spiritum difficilem reddens.

Itaque iis, quæ aperiunt, febremque extinguunt, ea miscui, quæ in sceletyrbe usus probavit, a quibus tertio vel quarto paroxysmo, hæc a sua febre liberata DEI gratia fuit, cujus nomine sit DEUS benedictus, & in æternum laudatus. Alii cum his febribus urinas rubras & subfuscas reddiderunt, alioqui reliquis signis parum vel nihil discrepabant.

Atque hæc dicta de lancinationibus, & variis musculorum doloribus sint, quos hæc febris excitare consuevit. Nunc sequentibus observationibus rara quædam symptomata perexam, quæ cum his tertianis inciderunt, ex quibus manifesto cognosci possit, plurimum a veterum tertianis has discrepare, si cui forte ab hisce lancinationibus id persuaderi non possit.

Observatio LII.

AB hoc ipso morbo scorbuto, vel specifica hujus putrefactione, tertiana febre seu tertio quoque die recurrente febre, agrotare Embdæ adolescens cœpit, annos natus viginti plus minus quinque. Hic in initio urinas rubras, subfuscas & sublividas reddidit, similes illis, quæ reddi in quartana febre solent; nullis alioqui symptomatibus infestatus. Quarto paroxysmo leviter delirabat. Quinto profundo somno, caro scilicet correptus, absque omni sensu ac motu jacuit, ut ne digitum haberet quem dimoveret, & sola respiratione a mortuo differret.

A quo nullis nostris vellicationibus clamoribusque excitari, atque revocari ad se potuit.

Etsi quandoque post nostras vellicationes & punctionesque leviter oculorum palpebras attolleret, statim tamen rursus illæ conveniebant, ac concidebant. Idque malum cum singulis febrium accessionibus recurrebat, iisque desinentibus sponte solvebatur, etsi obtusiores tum quoque sensus viderentur, neque plane integri, sed quodam quasi stupore præoccupati.

Pulsus celer, parvus & inæqualis erat, & varii ac diversi coloris urinæ, ut plurimum vero substantia crassæ & subfuscæ.

Symptomatis hujus magnitudine ac novitate in initio perculsus, diu mecum dubitare cœpi, & diligenter cogitare, ad quam causam ac morbum potissimum hoc symptoma, & febrem hanc referrem, quod tertianæ neque veræ neque nothæ accidentia hæc esse, sed potius præter ejus naturam hæc apparere, ex veterum placitis ac scriptis liquido constaret. Quandoquidem bilis, cujus comes veterum tertiana esse solet, magis de sua natura ἀγρυπνία excitare nata est, & vigilantiam, quam carum & cataphoram. Atque huic meæ conjecturæ, præter pulsum, urina subscribebat crassa & subfusca, utcumque tertianæ typo febris luderet, quod magis ad fallendum medicinæ artifices fiebat, quam ut ejus naturam repræsentaret exprimeretque.

Itaque diutius hæc examinanti, ac diligentius febris naturam & mores consideranti, animadversum mihi ex pulsu & urina fuit, manifeste super melancholici humoris putrefactione attestante, hujus quoque farinæ hanc febrem censerem debere. Cujus putridi vapores, cum virulenta, tum frigida hujus morbi qualitate affecti, & sursum ad cerebrum & caput delati, torporem hunc, ut torpedo piscis, nervis afferrent, unde solutis omnibus sub
capi-

capite, & ipsius quoque capitis nervis, omnibus corporis membris motus ac sensus inciperetur auferreturque.

Quemadmodum etiam ab hoc morbo Concionatoris filio advenit, & cuidam Senatori Stadenfi, atque duobus in agro matrimonio copulatis. Item Concionatori quinquagenario & duobus ex Flandria, aliisque quamplurimis. Qui idem ab hoc morbo passi sunt, ob vaporum ac spirituum frigidorum copiam, qua hæc putrefactio abundat, quemadmodum ex prædictis lancinationibus & variis doloribus, ab hoc morbo excitatis, facile cognosci ac dijudicari potest.

Causa cari in febribus scorbuticis.

Itaque ab his de morbo & morbi causa, ut dixi, instructus, exquisitissimis, quæ huic morbo convenire potissimum putavi, medicamentis, curationem hanc aggressus sum, quam divina gratia favente eo perduxì, ut à febre & hoc malo liber æger, pristinae sanitati & integris rursus sensibus iis restitueretur. Quæ autem huic caro potissimum conducant, supra in morbi enarratione ostendi, ut nihil molesta eorum repetitione hic sit opus. Voluimus autem prolixius hæc hoc loco recensere, ut cognoscamus, quam fallaci morborum specie hic morbus ludat.

Pag. 45. & 136. Vide infra 249.

Quod ideo permittere Deus videtur, ut hoc modo iram suam adversus peccata ostendat, dum novis & inusitatis morbis & agnitionibus, nunquam prius cognitis ac visis, mortale genus in ira sua visitat & castigat. Ut etiam vulgus nostras morborum novitate admonitum, intelligat differentes hujus temporis febres ac morbos esse, ab iis, qui ante aliquot annos homines affligerunt. Agamus igitur DEO gratias, quod pro sua infinita misericordia ac cle-

Quare Deus permittat scorbutum fallaci morborum specie ludere.

mentia tam benigne eos nobis revelare dignatus sit. Cui pro hoc ejus beneficio, atque omnibus erga nos meritis sit laus & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Observatio LII.

Simili tertiana ab hoc morbo correptus Embdæ Anglus est, cui nomen Ritzhar-do Best, etiam cum urinis rubris & crassis, in quibus in matulæ fundum multa subsidebant sedimenta crassa & subrubra, a quibus tota & superior urinæ substantia nihilo clartior apparuit, sed æque turbida perstare visa est. In quibus quandoque varie etiam mutatus substantiæ color est.

Huic idem quoque evenit quod priori, alio tamen & diverso symptomate, ut a vaporibus ab hac putrefactione ascendentibus, & cerebrum penetrantibus, variis & frequentibus convulsivis motibus, singulis recurrentibus paroxysmis corripereetur, adeo gravibus, ut in lecto a pluribus adolescentibus eum detineri fuerit necesse. Quod etiam a specifica hujus putrefactionis qualitate, nervos pun-gente, ei advenisse, dubium esse non debet: quam secum vapores ab hac putrefactione elevati deferunt & attollunt, varie homines, pro varia corporum dispositione, & differente humorum, a quibus elevantur, qualitate & natura, afficientes: ac certum de sese indicium ac signum præbentes, non a simplici tertiana, aut communi humorum putrefactione malum illud excitari, sed peculiari & specifica ac maligna & venenata qualitate prædita, quæ de sua natura nervis adversa & infesta, hunc nervis vaporem emittat & ableget, ejus-

eiusdem, cum sua origine, efficaciam ac facultatis.

Nam si ante tot secula aquarum depravatarum usu difficilia & nervis infesta mala Cæsaris militibus ex tantillo tempore, quo circa Rhenum sunt commorati, advenisse Plinio & post ipsum aliis credimus, quid dubitamus nobis eadem, atque alia his majora, ex continuo earum usu, ac aeris aptitudine evenire posse & debere? Itaque ab iis collectionem faciens, cum similibus eadem sit ratio, porro ad pulsum & urinam cogitationes direxi, sintne eadem illa hic, quemadmodum huic morbo ea familiaria esse, jam antea cognoveram: quæ in dijudicando ac discernendo hoc morbo plurimum momenti habere, antea sæpe admonui.

Ab his igitur cum confirmari mihi de hoc morbo iudicium viderem, certus ad curationem accessi, quæ certissimo experimento rationis inventum confirmavit ac comprobavit. Siquidem ab hausto semel atque iterum medicamento huic morbo accommodato, statim mitigari sibi hos paroxysmos, & post triduum integre curari sensit, magno artis medicæ encomio, & præsentis ægrotantis, quod plus est, salute.

Observatio LIV.

AB hac ipsa tertiana febre tertio quoque die recurrente, diutius laboraverat unus Concionatoris Embdani filiulus, liberali facie & forma puer, antequam gravioribus symptomatibus corriperetur. Cujus causa febrem ejusque curationem tum parentes negligebant.

Accidit autem quodam paroxysmi die, cum forte in vicinia essem, ut subito & de improviso puer hic, cum nihil minus parentes cogitarent, pluribus motibus convulsivis, magna omnium consternatione & acclamatione corriperetur: Et ab iis somno alto & profundo, ex quo nullis nostris clamoribus excitari potuit.

Fuerant & hujus quoque urinæ, quas durante febre, & ante has convulsiones reddiderat, tam colore quam substantia variæ, aliquando citrinæ, tenues & spicæ, aliquando crassæ, rubræ & subfuscæ, multis crassis & subrubris sedimentis in matulæ fundum subsidentes, & nonnunquam glaucæ, & coloris omnino aquei, quales etiam tum erant, cum ad invisendum eum a parentibus invitaretur.

Ex quibus non simplicem hanc febrem esse, sed alteri morbo implicitam, etsi diu ante perspexissem, nolui tamen temere curationem sponte urgere, etsi cum patre propter communes litteras, & publicam ejus functionem, alioquin familiariter viverem, quod in ea urbe plerisque fere persuasum sit, puerorum morbos medicinæ præceptis non subjacere. Quo tamen hunc puerum tandem devenire necessitas ac symptomatum magnitudo coegit.

Itaque a patre viro docto, probo & humano requisitus, si quid auxilii huic morbo natum esse cognovissem, id ei communicarem, & filiolo suo unico conferrem, iis quæ febrem mitigant (nam prius febris conditio & status mihi perspectus erat) & venas modice aperiunt, ex scorbuticis medicamentis potissimum nasturtii succum admiscui.

Quod

Quod hunc succum ut ad scorbutum, sic ad somnum facere, contra Fernelium Ambianum, summæ authoritatis medicum, non minoris existimationis & eruditionis vir, Guilielmus Rondeletius defendat. Cujus sententiæ in hoc casu nos accedere studium veritatis cogit. Fuit autem refracto vi pueriore, hoc medicamentum ei ejectum. A quo statim, ut ad actum deductum medicamentum per naturam fuit, ad se puer rediit, qui prius nullis nostris clamoribus a somno excitari ac expergefieri potuit.

Naturæ
aquat.
succus in
caro ef-
ficax.

Observatio LIV.

HAc ipsa febre tertio die recurrente, & ab hoc morbo, vel specifica hujus morbi putrefactione excitata, correptus anno octuagesimo quinto quidam generis nobilitate clarus fuit. Qui a sanguinis missione, qui plane impurus cum manifestis hujus morbi indiciis fuit, & post ter quaterve haustum tum febris tum stomachaci accommodatum medicamentum, curatus ab hac febre, post secundum vel tertium (si recte memini) paroxysmum est. Etsi urinæ quoque quas in initio febris æger hic reddidit, rubræ, crassæ & subfuscæ apparerent, atque gravissimi morbi indicia continerent, nisi tempestiva impuri sanguinis missione, & convenienti medicaminum usu & exhibitione, morbo ejusque causæ (DEI gratia) obviam ivissemus.

Delectatur enim cibus his melancholicis, & crassis, quia & ante meum ad eas regiones adventum tam cerevisiis, quam cibus decoquendis usus ille patriis aquis crudis & sublimibus fuerat. Solet quoque hic

æger

æger cum his urinis plerumque annum suum morbum pati, qui etiam hac curatione tum remoratus, & pro ista instantia impeditus fuit. Quem porro DEUS omnipotens ab omni malo protegat & defendat, & diu incolumem Reipublicæ ac suis conservet, ad divini nominis gloriam, & Ecclesiæ Christi salutem & incolumitatem. Amen.

Observatio LVI.

Quartana febre, vel ad quartanæ febris typum dierum accessione alludente quartana, & cum hoc ipso morbo communicante, atque ab hoc dependente, diutius bibliopola Embdanus laboraverat, priusquam in nostri notitiam veniret, atque de hoc morbo nobiscum communicaret. Quæ etsi quarto quoque die suas accessiones haberet, & hoc ipso quartanæ febris typum repræsentaret: nullis tamen præterea signis & symptomatibus veterum quartanæ respondit. Nam neque horrorem, neque calorem quartanis similem ostendit, & toto quoque genere ob ea pulsus, qui hic nobis occurrit, discrepabat, utpote qui etiam in ipso febris vigore, & ejusdem incremento ac statu, nativam suam parvitatem inæqualitatemque retinebat, & exercitatis, prima manus ad pulsus applicatione, facile utriusque differentiam, & fictam atque fallacem febris quartanæ speciem ac formam prodebat, eandem quoque quam in febris vigore & incremento parvitatem inæqualitatemque ostendebat, in febris remissione & intermedia quiete, non fallaci hujus morbi indicio retinens & conservans.

Cui

Cui majore certitudine urinæ quoque variæ subscribunt, quas diverforum morborum concursus significare, & non unius neque simplicis morbi notam habere supra ex Galeno ostendimus. Ut ex his toto genere hanc febrem a veterum quartana discrepare, facile perspicerent, qui exercitatum in dignoscendis morbis ingenium habent, atque singulorum morborum pathognomonica signa memoria tenent. In quibus prius exerceri illum necesse est, qui cum fructu hæc nostra legere, atque in usum recte transferre hæc & accommodare valet. Nam qui nova a veteribus distinguere cupit, necesse est vetera omnia prius perspecta habeat, ut quibus ab his illa discrepent, quibus consentiant, cognoscat: alioqui rationi consentaneum est, neque unum neque alterum eum cogniturum esse.

Sed ut ad historiam revertamur, Utcunque hic diuturniore hac febre prius diutius debilitatus fuerat, tamen media fere hyeme in tribus vel quatuor plus minus hebdomadis, nostra opera ab hac febre liberatus DEI beneficio fuit, etsi plurium dierum languor fuit, utpote quem non ita facile ex longiore morbo evincere ac superare natura potuit, nunc tamen pancratice valet, a morbo integre confirmatus.

Eodem tempore quo hic, media etiam hyeme, ab hac ipsa febre quartana, ægrotabat Domina Margareta, Illustris ac Generosi Comitissæ Edzardi natu maxima filia, cui cum multa anxietate & respirationis ad præcordia difficultate singulis paroxysmis recurrente, hæc febris conjuncta erat, ita ut molestior S G respirationis difficultas, quam febris

Historiæ
quartana
scorbuti-
ca labo-
rantium.

febris aut calor esset. Hæc etiam media hves me sub nativitatis festum, nostra, laus DEO, opera, in decem plus minus diebus valetudini restituta fuit, nisi quod aliquando post levis ejusdem febris significatio permaneret, quæ etiam secundo nostro ad aulam adventu, in paucis diebus integre sublata fuit & curata, cessante cum hac febre & respirationis difficultate: utpote quæ hujus comes apodicticum hujus morbi sceletyrbes signum continebat. Hæc nunc valet, Domina modesta, pia, & benigna, sacrarum literarum lectioni addictissima.

Lib. I. de
diff. feb.
cap. 10.

Simili febre cum simili pulsu & urinis crassis & albis, puer iste laboravit, cujus in universalis morbi enarratione mentionem fecimus, ut propterea recte dictum a Galeno sit, febres non dierum accessione, sed signorum proprietate dijudicandas esse. Nam si ex accessione has febres dijudicassemus, neque de curatione æque certi esse, neque prædictione vera prælagire potuissimus, sed circa utrumque aberrare necesse fuisset. Quatenus ex morbi notitia utriusque certitudo, tam curationis, quam præscientiæ & prænotionis oritur.

Atque hinc fit, quod ex morbi hujus ignorantia, quædam febres apud nos adeo sint diuturnæ, ut nullis medicorum medicamentis expugnari queant, & sæpe ad annum unum, duos aut plures perseverent; nec nisi cum temporis mutatione in robustis desinant, vel in alium & deteriore morbum aliquando commutentur, iisque non raro debiliores succumbant, sicut aliquibus exemplis, si necesse esset, hic demonstrare possemus.

Hujus generis quoque febres sunt, quæ sub
vernum

Vernum tempus incipientes, primum tertio quoque die tertianæ febris typo occurrunt, & post septimum paroxysmum, nisi cum ipso desinant, quotidie infestant, & ad festum Divi Jacobi vel circiter fere extenduntur & perseverant, nisi legitime, & his simul ad scorbutum facientibus medicamentis curentur. Aut etiam si hanc temporis mutationem superaverint, fere annales sunt, & ad proximum ver transeunt.

Cognoscuntur autem cum hoc morbo communicare, aut ab hac putrefactione accendi, cum ex pulsu parvo & inæquali, tum etiam ab urina crassa & subsidentiis jam dictis conspicua, vel eadem varia: Siquidem in his sic affectis nisi crassa, rubra, & subfusca urina fuerit, aliquando & citrina occurrit, aliquando crassa, subinde aquea, mox rursum turbida & rubra. Unde non unius neque simplicis, sed plurium & complicatorum morborum præsagium sumi, antea ex Galeno ostendi. Has febres etiam his medicamentis profligari & tolli, nostro qualicumque experimento non semel comprobatum est, & hoc ipso tempore dum hæc scriberemus, in quodam nobili Gandavensi, qui supra mensem ab hoc morbo cum gravi tussi, & multa pituitosa ac crassa expuitione, graviter divexatus fuerat.

Hic nunc, laus DEO, vivit & valet, horum medicaminum præsidio pristinae sanitati, DEI beneficio, restitutus: ob pietatis studium & propensum ejus in pauperes affectum, longiore imo Nestorea vita dignus. Hæc breviter hic, & ad hanc historiam at-

Causa, ob quam medicina apud nos vilescere cœperit.

cla-

elapsis retro annis, & nullo agrotantium commodo ac bono, curationem harum febrium attentatam fuisse, ut propterea non immerito vilescere, apud nos & in hisce regionibus medicina cœperit, postquam ejus auxilio & ope nullam arceri depellique posse febrem, vulgus nostras animadvertit.

Quæ in hunc finem ab hominibus & majoribus nostris inventa, atque a Deo optimo maximo monstrata fuit, ut sanitatem integram conservaret, profligatam vero restauraret, morbos pellendo, eorumque causas & occasionem præcidendo, ubi tempus & naturæ vires id permetterent, aut ratio & causa nulla physica id impediret. Cujusmodi nihil hic intervenire, & tamen omnem curationem methodicam has febres respuere, cum animadverterem, magna artis & laborantium seu morbos curantium medicorum ignominia atque pudore, non potui non mecum statuere ex causa morbi, ejusdemque ignorantia, necessario id provenire debere, scilicet quod in morbo, ejusve causa, ac per consequens ejusdem curatione aberrare medicinæ artifices contingeret.

Itaque diligentius omnia excutere cœpi, & multo studio ac labore omnia morborum signa examinare, & ad pulsum & urinam attendere, si forte sic errorem deprehendere, & ab his in morbi notitiam & per consequens rectam ejusdem curationem descendere ac penetrare possem. In qua quantum profecerim, aliorum judicio permitto, qui post nos ex hac nostra imitatione periculum harum curationum sunt facturi.

Prognost.

49.

Hoc sine arrogancia dicere possum, me certam harum febrium curationem promittere
omni.

omnibus audere, qui nostris præceptis ac monitis obtemperare, & in assumendis hisce medicamentis consilium nostrum sequi non detrectant. Siquidem (absit arrogantia dicto) non minus certo harum febrium curatio mihi nota est, atque digitorum numerus. Cujus nomine soli Deo laus & gloria, qui solus medicinæ monstrator, ejus scientiam hominibus aperit & ostendit, ut bonitatem suam & propensum suum erga genus humanum amorem declaret, & rursus ob hæc & alia ejus innumerabilia in nos officia ac beneficia, nomen illius a nobis prædicetur ac glorificetur. Quapropter in omni curatione, in eum solum intentos oculos ac mentem habere, tam medicum, quam ægrotantem decet, ab eo operis sui benedictionem expectantes.

Observatio LVII.

Plures mendaci quotidianæ febris typo ab hoc morbo ægrotarunt, quam ut numero hic comprehendi queant. Quare hic etiam uno atque altero exemplo contenti erimus. Ex quorum petractione de similibus non difficile judicium erit, iis qui post nos attendere ad ea quæ dicuntur, & eadem nobiscum experiri volent. Pluribus enim ad singula attendentes, a veterum quotidianis, has nostras febres discrepare, signis & symptomatibus deprehendunt, quibus magis, quam dierum accessione febres dijudicandas esse norunt haud dubie ij, qui in Galeni placitis sunt exercitati.

Occurrit autem inter ceteros hac febre infestatos quædam illustri loco nata Domina

na pulchra & venusta . Quæ sub id tempus dum hæc scriberemus , & gravissima hac febre quotidie invadente correpta fuit . Quæ in initio cum lento frigore incipiebat , quod subinde horas sex , aliquando septem & plures durabat , priusquam calor accenderetur , post quas paucis incrementis calor accendi , & ad exteriora redire cœpit . Sub vigorem morbi gravissima siti infestata fuit , ut quidlibet leniendæ sitis causa biberet & appeteret . Urinæ variæ erant , ut longo tempore nemo nobis occurreret , qui plures & magis faciles urinarum permutationes pateretur , atque hæc .

Nam cum aliquando ex laudabilioribus urinis certam morbi solutionem nobis promitteremus , non ita diu post ejusdem spem nobis ademit , eadem quantum prius , cruda & tenuis , vel subturbida , & paucis sedimentis crassiusculis conspicua , a quibus nihilo clarior superior & supereminens supra hæc urinæ substantia eminuit .

Quotiescumque in lecto se erigebat , vel de lecto surgeret , illico animo liquit , vel ad linquendum prona fuit , quod plane præter morem & consuetudinem ei advenit . Pulsus in accessione febris (ut fieri solet) parvus erat & inæqualis , circa vigorem vero magnus & durus , extra paroxysmum parvus rursus & inæqualis , quem huic morbo familiaris esse , supra in tractatione de pulsu dixi .

Usa semper hæc per sanitatem ab anno 20. fuerat , tam cerevisiis , quam cibis decoquendis , aqua patria cruda & sublimi . A quibus propter temperamenti bonitatem , qua gaudebat , pluribus annis nullum senserat incommodum : Temperamenti beneficio & innati calidi vi ac robore , ea quæ sua natura cruda & vitiosa erant , in succi bonitatem ,
& lau-

& laudabile corporis nutrimentum convertens . Nam ut præstanti forma erat , ita a primis exordiis atque ab ipsa nativitate temperamentum consequuta laudatissimum est . Non potuit tamen longiore & assiduo earum usu vergente paulatim ætate , vel corporis robore *ἀνμὴν* prætergresso , omnem omnino pœnam evitare , quin a communi causa , communem quoque morbum , cum aliis pateretur , & ab his aquis quasdam crudas & indigestas aquositates cumularet , quæ alieno calore accensæ , propriam & huic morbo peculiarem putrefactionem subirent , depravatarum aquarum naturam & conditionem referentem .

A quibus etiam , æstuante intus calore , utcumque tenues subinde & crudæ urinæ apparerent , densæ fuligines , crassa humiditate imbutæ , resolutæ , & sursum ad os & linguam elevatæ , adeo linguam & fauces affecerunt , ut vix multa diligentia ab his eas partes vindicaremus . Solent quoque in assumendis diutius medicamentis , si non statim omnia ex voto succedant , illustriore loco nati fere difficiliores esse . Nec desunt qui ad gratiam loquentes & adblandientes , dum officiosi videri ac complacere volunt , sæpe magno principum damno & malo , recta & utilia consilia remorantur & impediunt , facili momento isthuc ægrotos impellentes , quo sponte omnium natura inclinant .

Illustri
loco nati
ad medi-
camenta
sumenda
fere dif-
ficiliores.

Quod nos quoque in hac curatione experientes , vix quatuordecim diebus perfecimus , quod in decem diebus plus minus absolvi & præstari a nobis minore molestia potuisset . Sicut intra hos dies , & septimo (ni fallor) ab eadem febre , eodem fere tempore curata prædictæ ægrotantis filia fuit ,

Eugal. de Scorb.

R

an.

Historia
laboran-
tis quoti-
diana
scorbuti-
ca.

annos nata plus minus duodecim . In qua non minus operosa hæc curatio fuit (etsi sæpius intra octo , ni fallor , dies ab his medicamentis certam curationem ei DEI gratia promitterem) quod æque in assumendis iis difficilis & tarda esset atque mater . Quæ septimo die ut prædixeram curata fuit , uti decimo tertio die vel quarto mater , magna omnium lætitia . Quod propter animi deliquia , quæ perpeffa semel atque iterum hæc fuerat , omnibus desperatæ valetudinis videretur , ut non satis domesticos confirmare , & hanc opinionem ipsis evellere in primis diebus potuerim .

Est enim Domina benigna & affabilis , iram facile remittens . Et Domini sui observantissima , in id attenta , quomodo tristem Dominum suum reficere , ac blandis colloquiis , & suavissimo suo convictu , eum recreare ac oblectare possit . Mansit autem pluribus diebus debilior , quod a febris remissione , nullum catharticum admitteret . Quo factum , ut ex morbi & causæ morbi reliquiis non satis purgatis , subinde facili tumore & inflatione facies ei intumesceret , quæ eadem facilitate , qua corripiebat , subinde evanescebat , etiam hujus morbi argumento quod evenire sic affectis propter multos flatus solet , quibus hæc materia abundat .

Reg. diagnost.
gen. 24.
ex tumore faciei
facile subinde evanescen-
te .

Signa
scorbuti .

A quo malo levi cathartico postea liberata est , quod ex foliis senæ & rhabarbari infusione , si recte memini , sibi ipsi parabat . Ea nunc vivit Domina benigna & affabilis . In qua præter febrem , scorbutum morbum demonstrabant frequentes urinarum absque causa mutationes , præterea facilis lipothymia , quoties se ægra moveret , nec non febris species , ejusque accessionis modus ,
ulti-

ultimo & facilis inflationis modus & evanescencia, quibus adnumerari præcedentis victus ratio potest, vel aquarum jam dictarum usus. Cum iisdem & similibus fere urinis, ab hac febre nuper Antuerpianus laboravit, cui præter cetera etiam molestæ frequenter angustia erant, ad præcordia sub diaphragmate infestantes. Qui iisdem etiam ad febrem & scorbutum facientibus medicamentis, a nobis brevi, DEI gratia, a gravissimo suo morbo restitutus est. Sicut altera nuper puerpera, quæ cum gravissimis ventris torminibus, eandem quoque febrem experta est.

Historia
quotidia-
na scor-
butica la-
borantiū.

Observatio LVIII.

Simili febre, quotidianæ typo ludente, prædictæ & jam descriptæ ægrotantis filia, a natu maxima tertia laboravit, Domina quoque pulchra & venusta. Quæ post inordinatas febrium accessiones, quibus tota hyeme, aliquando post mensem, aliquando post septimanam unam, duas aut plures, nullo aut magno calore aut frigore molestis correpta fuerat, tandem sub vernum tempus, in hanc febrem quotidie recurrentem incidit, quæ singulis paroxysmis præter frigus & calorem, maximis & infestissimis tam ventris quam intestinorum doloribus & torminibus, eam excruciauit, cum continuo fere vomitus conatu, & multis ad præcordia anxietatibus conjunctis.

Duravit frigus horas subinde duas, aliquando tres. Quando prædictæ sub præcordiis anxietates mire eam infestabant, cum perpetuis, sed inanibus fere vomendi conatibus. Videtur enim sic affectis hic conatus aliquid

levaminis adferre, quasi qui eo gravamen sublevare velle videantur, etsi paulo post eadem rursus necessitas recurrat, perinde atque prius, hanc rejectionem urgens.

Estque hoc quoque inter cetera apodicticum hujus morbi signum, si citra gravantem ventriculum pituitam vel manifestam viscerum inflammationem, aut ventriculi exulcerationem fiat, sicut curatio demonstrat, qua cum morbo hi quoque conatus tolluntur & curantur. Sed & graves quoque crurum dolores ac lancinationes hæc ipsa experta fuit, non minus atque febrem ipsam molestas. Quas etiam hujus morbi indicio, cum his febribus incidere supra ostendimus.

Materiæ
quotidia-
næ scor-
buticæ.

Hanc historiam hoc loco adscribere, priorique subjungere volui, ut melius naturam hujus febris lector cognosceret, atque hinc disceret, non simplicem pituitæ, ut veterum quotidianam, sed specificam hujus morbi putrefactionem, hanc nostram sequi. Idque manifestum fieri, tam ab iis quæ cum hoc morbo inciderunt, signis & symptomatibus, quam ab inordinatis accessionibus, quæ per hyemem huic ægrotæ advenerunt, quarum soboles atque propago merito censeri hæc febris, quæ sub vernum tempus quotidie incidit, debet: ex eadem, qua illa, putrefactione procreata, eaque cum temporis accessione aucta & cumulata.

Causæ
cur febris
scorbuti-
ca ex
inordina-
ta quoti-
diana fa-
cta sit.

Quæ non quotidie tum (sicut postea aucta putrefactionis causa materiali) sed sine ordine hanc ægrotantem apprehenderunt, & aliquot quoque vicibus, quarto quoque die deinceps. Quandoquidem semel atque iterum per hyemem, post quartum quemque diem levissimis febris typis infestata fuit, quam propter typi levitatem tum contempsit, ne medicamenta a
qui

quibus alienior erat, assumere cogeretur. Idemque neglecta causa, & cum tempore adau-
cta, in febrem quotidie corripientem erupit,
præter accessionis diem cum veterum quotidiana
nihil communicantem, si signa & sympto-
mata, quæ cum ea inciderunt; præterea mor-
bi naturam & mores respicias consideresque:
Quod curatio nostra quoque monstravit, quæ
juxta prædictionem nostram feliciter nobis,
DEI gratia, in octo diebus absoluta est, ra-
tionis inventum confirmans.

Observatio LIX.

Mixtæ febris, continuæ scilicet & tertianæ
typo ac specie, plures quoque ab hoc
morbo laborarunt, quam ut hic commemorari
omnes queant. Imprimis vero Concionator
Embdanus, vir pius & bonus, ac omnibus
suo officio addictus. Qui cum tantis ventris
& intestinorum torminibus ac lancinationibus
correptus ab hac febre fuit, ut divelli sibi ac
dilacerari omnia intus exclamaret, & præ do-
loris vehementia, quo se verteret, nesciret,
varie se & in omnem fere formam convol-
vens, tristi omnium astantium aspectu & com-
miseratione. Ut non abs re scorbuti nomen
hic morbus consequutus esse videatur, & rem
cum nomine vere possidere.

Hic dolor cum paroxysmo semper recurre-
bat, eodemque remittente & cessante desinebat.
Cum tertio paroxysmo in continuam abire fe-
bris hæc cœpit, & post sextum rursus ac septi-
mum postea diem intermittere, & ut prius, ter-
tio quoque die infestare, cum iisdem, sed paulo
remissioribus ventris & intestinorum doloribus.

Post tertium paroxysmum, subinde toto fe-
re corpore, maxime vero circa pectus & fa-
ciem, maculæ purpureæ eruperunt, perinde

R 3 atque

Regula
diagnost.
gen. 25.
ex macu-
lis faciei
subito su-
binde e-
vanescen-
tibus.

atque si erysipelate pectus ac facies suffusa fuissent. Quæ eadem facilitate, quæ subinde erumpebant, rursus subito quandoque evanescebant. Quod sæpius & variis ac mutatis fiebat vicibus, sed absque ullo valetudinis incommodo, aut deterioris morbi, vel ingravescentis, aut remittentis morbi significatione. Quod non infido hujus morbi signo, aliquoties in his regionibus fieri observavi.

Gravis e toto corpore odor exhibat, sua gravitate adstantium nares molesto odore feriens, facies variis coloribus & maculis distincta videbatur, adeo ut sibi ipsi similis non appareret. Cum quibus conjuncta summa respirationis angustia erat, ad præcordia ex intervallo infestans. Sed & crebro vomendi conatu vexabatur, quo parum aut nihil sæpe egerebat, sed qui inani suo conatu magis eum divexabat, quam quod dignum quid eo educeret. Atque hæc omnia pessimo indicio delirium augebat, quod tamen momentaneum erat, & per intervalla recurrens.

Quorquot ad invisendum eum officii & amicitiae gratia conveniebant, post eum laborare uno eodemque ore affirmabant omnes, & qui timidiores erant, ac sibi metuebant, cum scrupulo ad lectum ejus accedebant, aut procul a lecto sibi cavebant. Et certe multa pestilentis & mali moris febris indicia in hoc ægroto concurrebant. Nam malignæ febris symptomata hæc omnia, quæ enumeravimus, esse, nemo medicinæ candidatus ignorat. Et nos quoque idem indicassemus, nisi hujus suspensionem nobis exemissent, & a nobis removissent, manifestæ febris, quæ præcesserant & subsequerantur intermissiones. Quæ, si Hippocrati credimus, salutare sunt quocumque modo fiant. Pulsus præterea parvus erat,

4. aph. 43.

erat , nec non creber & inæqualis , & calor foris mitis , intus vero urens . Urinæ rubræ & intensissimæ rubedinis apparebant , sed crasso & gravi sedimento subsidentes . A quibus ut & a reliquis symptomatibus , de specifica hac putrefactione quæ scorbuti morbi est , admonitus , curationem sequentem institui . Primum quod alvus stricta esset , & biduum totum substitisset , clysteri levi eam solvi , in quo pro evacuatione diacatholiconis 3. j. dissolvi . Inde modico misso sanguine , potionem aperientem ei præscripsi , cui , quæ ad hunc morbum facerent , medicamenta admiscui , ejusque potionis unciis tribus & f. addidi succi cochleariæ 3. ij. & f. Ab ea portione quater ac quinques sumpta , liber a maxima febris vehementia , omnium bonorum votis evasit , mitigatis sedatisque symptomatibus , quæ cum febre eum invaserant .

Curatio
febris
scorbuti-
cæ mixtæ .

Interea vero dum hæc fierent , hepati & cordi convenientia epithemata imposuimus . De quibus quia pleni medicorum libri sunt , nihil hic opus longiore eorum commemoratione est . Ab his utcumque vis febris superata atque devicta fuerat , tamen quotiescumque biduum horum medicaminum usum intermitteremus , aut cerevisiarum ex patriis aquis decoctarum copiam ei faceremus , statim insurgere atque vires pristinas recolligere illa videbatur . Manebat enim ab hac curatione adhuc lenta febris , quæ vires fatigabat , & ad pristinum robur non facile eum redire sinebat . Quæ etiam horum medicaminum continuatione radicitus postea a nobis extirpata fuit , ut nunc laus Deo sanus vivat & robustus .

Rondeletii de pestis materia opinio sup. 124.

Ex hoc loco obiter admonemur , non adeo criminandum virum doctissimum , & celeberrimum

num nostri temporis medicum, Gulielmum Rondeletium esse, quod suo de peste tractatu doctissimo, pestem ex melancholici humoris putrefactione generari existimaverit, cum adeo atrociam, & a pestis symptomatibus non aliena accidentia, ab hujus putrefactione commoveri perspiciamus, quibus etiam illudi ac decipi summi medicinae artifices possunt. Sicut manifestum ab hac historia & sequenti est, quas propterea hic describere volumus, ut de iis, quæ in morbi enarratione nobis dicta sunt & prolixius explicata, veritas constaret.

Scimus enim, omnium medicorum consensu comprobatum esse, pessima a melancholico humore putrefacto atque corrupto accidentia excitari, membrorum scilicet putrefactiones, carbunculos, carcinomata, & id genus alia. Quibus symptomatibus & signis adeo cum peste aliquando hic morbus colludit, ut non semel pro peste eam parum exercitati medici & empirici, magno errore, & ægrotantium incommodo ac malo, curarent. Quo magis animadvertere, & diligenter ad singula attendere medicum decet, ne prius curationem aggrediatur, quam omnia ei perspecta, & ad amissum morbus cognitus sit, potissimum quando in hoc casu minus universalis pestis est, & ad paucas domos & familias illa adstricta, aut inter pauperes magis, quam divites serpens.

Scorbutus
citra con-
tagium o-
ritur, &
ex conta-
gio pro-
pagatur.

Nostra enim qualicumque observatione hætenus observatum est, quemadmodum citra contagium ex intrinsecis humoribus hic morbus oritur, ita etiam ex contagio eum propagari, eodem, quo Gallicus morbus, modo. Quem etiam citra contagium, & ex contagio, ortum suum apud insulares habere literis proditum.

ditum est. Quare mirari non debemus plures in eadem familia hoc morbo corripi, quibus eadem cibi ac potus ratio est, vel mori, quibus idem circa medicaminum exhibitionem abusus & error contingit.

Causa, cur plures saepe in eadem familia simul scorbuto corripiantur.

Ita Embdæ cuidam familiæ ante biennium evenit, in qua ab hoc morbo & febre ordine omnes, unus post alium, matre excepta, cum tumoribus bubonibusque ægrotare cœperunt, nulla medicaminum ac victus ratione salubri, vel huic morbo & febre competente, gubernati. Quo factum, ut filii omnes, unus post alium morerentur, in universum vero quinque vel sex, postquam alius viginti, alius duodecim, alius quatuordecim plus minus dies, ab hoc morbo ægrotasset ac decubisset. Solus pater periculum evasit, ab hac febre consueto suo quo per singulos annos semel atque iterum laborare solet, morbo, arthritide scilicet vel podagra hac scorbutica correptus.

Historia eorum, qui plures in eadem familia simul scorbuto sunt correpti.

Ad eundem modum ante annum quoque alteri familiæ e regione alterius accidit. In qua prius, filius natu maximus, pluribus sursum ac deorsum eruptionibus, sicut fieri in cholera morbo solet, & huic morbo usitatum scimus, subito & præter spem extinctus est, a quo paulo post filius natu minimus, & ab eo filia natu maxima, & non ita diu post filiola natu minima, ultimo famulus ægrotare cœpit.

Ego ad curationem vocatus, cum nullam tota urbe pestem grassari scirem, diligenter ad pulsum & urinam, atque omnia quæ cum hac febre inciderunt, signa & symptomata animadvertens, manifestis indiciis & certis argumentis & validis deprehendi, sceletyrbes ac stomacaces ea esse accidentia magis, quam

quam pestis . Nam urina filioli , ut ab hoc incipiam , varia erat , modo crassa , modo tenuis , aliquando citrina , aliquando rubra , respiratio per intervalla difficilis , cum angustia sub diaphragmate conjuncta . Quod symptoma etsi illi cum peste commune est , est tamen in peste continuum magis , sicut supra in morbi enarratione annotavimus . Pulsus creber erat , sed parvus & inæqualis .

In puella seu filia manifesto indicio hunc morbum urina indicabat crassa & conturbata , in qua multa copia , in fundum , sabulosa substantiæ excrementa crassa & gravia subsidebant , non secus atque si manus plena arenæ obscurioris ; qualis circa littus maris invenitur , foris ei injecta fuisset .

Cujusmodi etiam in falsa & mendaci pleuritide ab hoc morbo excitata , urina filiae Bastiani VVabbens civis Embdani apparuit . Quem certum , indubitatum , & apodicticum hujus morbi signum habere supra ostendimus . Est enim hæc urina non huic solum symptomati , sed pluribus aliis , ab hoc morbo proficiscentibus , communis : fallaci scilicet pleuritidis ut jam dixi , specie , & pluribus pedum paralyfin , ab hoc morbo patientibus , necnon aliis , de quibus prolixius diximus supra .

Præter has urinas etiam pulsum ostendebat parvum & inæqualem , neque crebrum , neque celerem , sed tardum potius , etsi maximis ex intervallo angustiiis infestaretur , & sit infestata . Quale etiam similiter in pleuritide falsa prædictæ filiae accidit , ut ab hoc pulsu , prima manus nostræ ad pulsum applicatione , pleuritide eam laborare adstanti empirico , qui bis sanguinem ei subtraxerat , negaremus .

Ab his, quæ dixi, (etsi contagio hic morbus serperet) non cum peste, sed specifica hac, quæ scorbuto debetur, putrefactione, morbum hunc & febrem communicare, certo persuasus, curationem ei competentem institui, a qua filia natu maxima a febre & angustiiis liberata, abscessum tumoremque durum, crassum & dolorificum circa cruris summa ostendit, a quo postea chirurgorum opera, Dei gratia, restituta curataque fuit. Nam nondum tum mihi medicamentum & pulticula, cujus supra in morbi enarratione mentionem fecimus, cognita probataque erat.

Filius quoque a quatrIdui medicaminis hujus assumptione, melius habere cœpit, ut rursus cibum appeteret, & confirmari ab eo videretur; sed quia subito, & præter nostram quoque spem & expectationem, sicut aliquando in hoc morbo accidere solet, ante medicaminum exhibitionem ac præparationem, natu minima filia, ab hac angustia de improvviso extincta, ac quasi suffocata fuit, magnopere fidem apud patrem amisimus, (etsi alioqui eorum, qui nostris medicamentis usi fuissent curatio, ad votum responderet) ut propterea medicaminum intermissio fieret & filius recidivam pateretur. Qui toties, quoties vel per biduum nostris medicamentis uteretur, statim manifestam morbi mitigationem sensit, ut hac curationis ratione sæpius repetita, atque rursus aliorum persuasionem intermissa, pertracta fere nostra curatio ad octodecim dies fuerit, quo a patre dimissi fuimus, quod nescio cujus, inprimis chirurgi quoque instinctu & persuasu, medicaminum usum teneræ isti ætati inutilem, imo noxium & damnosum pater cogitaret.

Cu-

Cujus voluntati necesse fuit nos acquiescere, etsi recuperandæ valetudinis spem ei faceremus, si nostra consilia sequi, & puerum ad obediendum nobis invitare vellet. Potuisset (ut verum fatear) in paucioribus diebus & paucioribus medicamentis, curatio nobis peracta fuisse, si quantum pro ratione hujus aeris intendere medicamenta oportuisset, exquisitè tum, ut nunc laus Deo, nobis cognitum fuisset.

Indica-
tiones a
febre
sumtæ sæ-
pe aucto-
rem dece-
perunt.

Quapropter admonere hic, quemadmodum & in morbi enarratione factum a nobis scio, omnes volo, ut si cognito & perspecto morbo, non satis a mitioribus medicamentis curatio procedat, eam non obstante febre & calore intendant, donec ad optatum finem perveniant, ita enim certissima speranda in his & similibus curatio est. Sæpe etenim me hisce præteritis annis, in hac curatione indicationes, quæ a febre & febris signis fu-merentur, deceperunt, potissimum, apud Embdanos, ubi propter maris vicinitatem, ut aer crassus, frigidus & humidus est: Ita victus ratio crassa, nautica, vel excrementitia est, utpote quæ vel marinis constabat piscibus, vel recentibus, sed in stagnantibus aquis utplurimum captis, vel carne plerumque bubula & crassa, aut anserum, anatum, & similibus aquatilibus, a quibus crassum & frigidum, necnon excrementitium succum corpori nostro suppeditari, omnes norunt, ut nulla demonstratione hæc res opus habeat.

Accedunt aquæ crudæ, sublimes & frigida, quibus decoquendis suis cerevisiis fere omnes, vel pleraque civium pars utitur. A quibus vel crassum, vel crudum & aqueum succum gigni necesse est, qui multam sui attenuatio- nem ac calefactionem indicat, utcumque fe-
brili

brili calore accendatur. Quod paucis hic, propter communem salutem, & multorum commodum ac utilitatem, cui hoc opus destinavimus, admonere volui. Restat nunc unum atque alterum exemplum præterea, pro rei jam dictæ confirmatione adducamus, quo magis fidem omnibus faciamus. Quod nulla re æque atque exemplis confirmemur, juxta illud Galeni, dicentis, rationis esse invenire, at confirmationem ab experientia & rei probatione procedere.

Llb. 5. de
sanit.
tuenda
cap. 14.

Observatio LX.

Hisce pestis indicibus, & falsis ac mendacibus ejus symptomatibus, quibus ad pestem hic morbus quandoque alludit, correpta quoque cum mitiore febre, cujusdam nostratis olim Consulis Bolsuardiensis Regneri Cornelii filia fuit, ejusque ancilla, uno eodemque tempore, filia cum alterius cruris abscessu duro & subrubro, & nigro atque crustoso ulcere, super tibia: Ancilla vero cum duobus in inguine tumoribus, in unoquoque uno, duro quoque & renitente. Cum quibus conjuncta levis sitis fuit, & urina citrina, manifesta fuscitudine tincta. Satis autem levissima humidi assumptione facile placata fuit, etsi continuo & ipsis os fere siccum esset. Pulsus parvus utrique & inæqualis erat, per omnia talis, qualem in hoc morbo eum esse solere dixi.

Ego ab hoc pulsu & urina subfusca, morbum ejusque causam cognoscens, parentes bono animo esse jussi, & conceptam de peste opinionem deponere. Sed quia altius illa infederat, non facile evelli illa ex ipsorum animis, primis diebus tribus potuit, donec tandem ex nostra prædictione curationem procedere conspicerent, & nos libere
atque

atque citra scrupulum hanc curationem tractare animadverterent, opinionem enim de me conceperant, circa pestem ejusque curationem, minus me promptum paratumque fore.

Progn. 50.

Ostendi autem tumores utriusque, medicamentis & cataplasmatibus externis discuti ac dissolvi posse, sed nigrum & crustosum illud ulcus, necessario a reliqua cute & carne separari debere, si puellam salvam & crus illud conservatum vellent. Quod a simili ulcere, aliquando totum corpus in periculum venisse & aliquibus cruris mortificationem advenisse, nostra observatione constaret. Quemadmodum id hodie unius puellæ, Embdæ nunc degentis testimonio, docere possum, quæ a simili ulcere eo devenit, ut alterum crus ei amputari fuerit necesse: quæ simili ulcere post aliquot annos, in altero crure correpta, nostra opera, DEI gratia, intra paucos dies non sine ægrotantis dolore, curata atque integræ valetudini restituta fuit, quod ex simili ulcere alterum crus se amisisse diceret, ideoque infortunium suum & calamitatem deploraret, quod chirurgorum imperitia isthuc devenisset, & in istam calamitatem incidisset, ex qua medici industria liberari potuisset.

Curatio
febris pestilentialis
scorbuticæ
cum tumoribus
& ulcere
nigro atque crustoso.

Quibus auditis obnixe me parentes rogant, ut nihil eorum, quæ ad valetudinem suæ filiæ pertinere putarem, missum facerem: simul etiam ancillæ, ob pestis suspicionem ac metum in aliud & superius cubiculum tractæ, curam habere, ejusque valetudinem mihi commendatam esse vellem. Id ubi ex officio me debere, parentibus ostendi, quibusdam ad sceletyrben præscriptis medicamentis, radicem morbi præcidendam putavi, quo-

quorum beneficio [post sextum plus minus diem, corpus recte valere, actiones naturales integræ demonstrarunt.

Interea tumoribus adhibita cataplasmata ex chamæmelo, meliloto, parietaria, malva, bismalva & mercuriali ad sufficientiam decoctis, fuere, quibus pro cataplasmatibus consistentia farinæ convenientes, & dolorem mitigantes, rx lini semine, item fœnugræci & horpei additæ fuere, cum mellis rosacei & olei rosacei sufficientia quantum ad cataplasmatibus formam & consistentiam satis erat. Eoque cataplasmate citra dolorem tumores discussi dissolutique sunt: nigrum autem eo medicamento, quod supra in morbi enarratione exposuimus, a sana carne & cute intra sex dies separatum fuit, ut propterea nihil hic opus molesta ejus repetitione sit.

Atque hoc curationis modo, si curatus nobilis ille fuisset, cui in morbi enarratione pedem mortuum ab hoc morbo fuisse, & postea animæ emigrationem magno ejus bono subsequutam tutus ab iis, quæ subsequuta sunt, malis evasisse, & juxta naturæ ordinem ac cursum vitam suam aliquandiu adhuc protraxisse. Sed (ut verum fatear) nondum etiam morbi tum satis hæc curatio cognita erat. Et de ea dubitare celeberrimos nostri temporis medicos, Doctorem Peuserum, ac Joannem Veierum video. Cujus causa celandam eam non putavi, quo pro temperamentorum ætatumque diversitate ea variata, aliis illa accommodari ab aliis possit, & sic atrociam hæc mala & incommoda præcaveri queant.

Pro cujus revelatione, ut DEI bonitatem prædicare decet, ita præceptorum, per quem
pro-

Hippo-
cratis
laus.

profecimus, suo honore privare non debemus. Quem Hippocratem fuisse supra quoque ostendimus, nigra ambustis similem curationem postulare docentem. Cujus doctrinam & admonitionem hic sequuti, & in alio quoque cive Hamburgensi, simili affectione laborante, vera eum dicere deprehendimus, ut merito divini & magni viri nomen ille meruerit, aptum scilicet organum & accommodatum, per quod res magnas perpetua memoria dignas, Deus optimus Maximus operaretur, & toti mundo, atque omni ab ipso posteritati communicaret & patefaceret.

Excusatio
styli.

Quem toties præceptorem suum nominare Galenum non puduit, ei soli inter tam multas sectas veram medicinæ cognitionem tribuentem. Ut merito parens & præceptor omnium medicorum haberi ille debeat & possit. Sed ad rem revertamur, quod majores hujus viri laudes ac dona sint, quam ut hæc nostra oratione tenui & inculta, plene prædicari illa, ac celebrari a nobis pro dignitate possint. Nam ab annis fere viginti, quibus a scholis absumus, styli exercitium plane nobis neglectum fuit: Qui ob continuas (ut fieri solet) ægrorum visitationes, quibus occupati fuimus, & obscurorum authorum ac medicorum lectionem, multo situ & rubigine squalet & horret, ut metuemus, ne indocta hæc nostra oratio, fastidium paritura iis sit, qui eruditis politioribusque legendis scriptis jam dudum assuefacti sunt.

Ad quorum manus & doctas aures, si forte hæc nostra scripta delata fuerint, obnixè eos oratos volo, ut ob causas supra allegatis, dictionis impuritatem nobis condonent,

donent , & boni consulant , sibi que persuadeant , non tam orationis elegantiam hic spectandam ac considerandam esse , quam rei , quam tractamus utilitatem atque necessitatem . Qui hæc in publicum dedimus , non ut Grammaticam doceremus , sed curandi morbos artem .

Observatio LXI.

ARomatarii Groningani , qui Embdæ ad Delphit plateam , ut vocant , habitabat , conjux , hac ipsa correpta , anno octuagesimo sexto fuit , cum continuo vomendi conatu , & multa ac infesta anxietate , per intervalla sub diaphragmate e regione orificii ventriculi eam coarctante & impugnante . Quas reddit urinas , crassæ & subfuscæ fuere . Primis diebus nihil subsidebant . Tertio ab assumptis nostris medicamentis die , visæ crassæ & conturbatæ sunt , & crasso , gravi ac furfuraceo sedimento subsidere . Interea toto morbi tempore pulsus parvus & inæqualis fuit , nisi quantum nostris medicamentis paulatim assurgeret , & ad pristinum robur ac magnitudinem rediret .

Post sextum vel septimum , si recte memini , diem , cum meliuscule ab his nostris , tum feбри , tum scorbuto destinatis medicamentis , habere inciperet , & nonnunquam de lecto surgere , & ad focum redire atque igni per diem nonnihil assidere conaretur , ex insperato ortus ei circa cruris summum , non procul ab inguine , tumor crassus , durus & profundus & oblongus ac magnus cum dolore & rubedine fuit , certa pestis suspitione , utcunque mediocriter valeret , & manifestam allevationem semper ab assumtis medicamentis sensisset : adeo ut nulla nostra oratione eam remove , & ex animis

agrotantis ac domesticorum eximere eam tum potuerim, non obstante, quod felicem ab assumptis medicamentis nostris curationis successum, & meliorem ejus valetudinem allegarem.

Quibus etsi aliquo modo persuasi in dictis nostris se acquiescere ostenderent, dubia tamen fide id factum fuit, donec tolli & auferri ea, quæ ad hos tumores nobis descripta in morbi enarratione, pulticula est, felicissime intra horas, ni fallor, viginti quatuor plus minus, hunc tumorem viderent, & porro ad neminem præterea morbum hunc serpere animadverterent.

Signa
feorbuti.

In hac femina morbum sceletyrben a pulsu parvo, debili & inæquali cognovi, iis, quæ urinæ monstrabant, febrilis caloris indicis, minime respondente, atque ab his quæ morbi causam profligant, ad pristinum robur & magnitudinem paulatim redeunte. Confirmabant judicium ab his certum & firmum alioqui, angustia jam dicta, ad ventriculi regionem premens, & respirationem difficilem reddens. Præterea urina rubra subfusca. Ultimo curatio ab his medicamentis procedens. Unde etiam Hippocratem argumentatum esse, in aphorismis videmus, si cui forte minus validum hoc argumentum videri possit.

Aph. 17.
lib. 1.
Non semper tumores pestem arguunt.

Omniū morborū signa in memoria habere debet.

Quapropter non semper pestem a tumoribus judicare oportet, alioqui & in Gallico morbo bubones tumoresque qui cum his incidunt, hujus generis haberi possunt. Quod quam sit a vero alienum, ante nos disputatum probatumque ab aliis fuit. Quare perdiscenda cujusque morbi symptomata ac signa sunt, & ex his morbi distinguendi, ne agrotantium errore, ut hodie pro dolor nimis

his frequenter fit ; unum morbum pro alio curemus . Neque putare debent , qui splendidis titulis , ac vivendi pompa hominum oculos obfuscant , ita satisfieri miseris ægrotis & suæ conscientiæ , nisi etiam libris quotidie assideant , & in sedulo artis usu versentur , atque diligenter , tum vetera tum recentiora expendant , eaque inter se conferant , & quibus discrepent , quibus rursus conveniant , discernere discant .

& assidue
Deum in-
vocare ,
qui pura
conscientia
medicinam fa-
cere cupit .

Cum quibus etiam invocari nomen Domini debet , ut suo spiritu nos instruat , quo pura conscientia singuli in vocatione nostra ambulare queamus . Magna etenim audacia est , morbum aliquem curare , de quo tantum levibus conjecturis edocti sumus , & cujus natura per omnia nobis non sit cognita atque perspecta . Ideoque qui pura conscientia medicinam exercere cupit , omnium morborum signa in memoria habere debet , & ubique secum circumferre . Quod fit continua probatissimorum authorum lectione , & assiduo artis usu . Nemo enim nascitur artifex , sicut proverbium habet , estque usus artium Magister , qui citra artis cognitionem mutilus est . Sicut de hac re variis locis egregie Galenus tradit . Sed sunt hæc alterius loci , quare ad cetera pergemus ,

Observatio LXII.

Continua & putrida ab hoc morbo etiam illa laboravit vidua , quæ multas domi virgines alebat , & ex meliori fortuna dejecta erat , alioqui honestis parentibus prognata . Huic etiam recurrentes subinde , & per intervalla infestantes anxietates , mire molestæ , cum obstructionis ventriculi ad fauces

usque sensu erant . Pulsus huic parvus quoque , debilis & inæqualis erat , & propter febrem continuam creber adeo , ut quandoque vix digitis perciperetur , & subinde reptare magis , quam pulsare videretur . Urina nigra erat , vel ex rubro subfusca , in qua multa nigra & subrubra excrementa subsidebant . Alvum laxam habebat , quæ aliquando decies , aliquando duodecies , aliquando etiam vigesies quotidie solvebatur . Nam hoc symptoma etiam huic morbo quandoque peculiare esse supra diximus .

Quod his diebus præteritis in pluribus observavimus , duobus infantibus , quibus plurimus cum his dejectionibus sanguis descende-
bat , his nostris quoque medicamentis restitutis , & una puerpera , quæ sursum & deorsum in initio morbi eruptiones patiebatur , & ab his , solas alvi perfusiones , ea copia & multitudine , ut quandoque quinquagesies intra horas viginti quatuor affellaret nullo morbi levamine .

Idem malum etiam experta alia vidua est , & per multos annos rusticus , & vetula alia , nostris curationibus , & iis quæ ad hunc morbum faciunt medicamentis , feliciter restituti . Nam ut aliis alvus ab hoc morbo clauditur , ita aliis laxari solet . Eamque solutionem ab hoc quoque morbo procedere , præter cetera curatio docet , quæ citra adstrictoria specificis & a proprietate erga hunc morbum valentibus medicamentis , felicissime procedit , sicut nos centies & amplius experti sumus , & illi quoque experientur , qui in similibus dejectionibus , ab hoc morbo dependentibus , (quod a signis concurrentibus dijudicatur) illud probare volent . Novi , qui adstringentibus in hac curatione procedentes , nihil profice-

ficerent, ut post longam curationem tandem ægroti vel in hydropem, vel subitam suffocationem, aut atrophiam inciderent. Ut non immerito in medicina, ab alvi curatione probationem faciendam esse, celeberrimus Italiæ medicus Joannes Baptista Montanus putaverit, in suis in secundum librum aphorismorum Hippocratis lectionibus. Sed ad historiam revertamur.

Os huic feminae perpetuo fere siccum erat, adeo, ut a lento hoc calore fissa labia & linguam, ac superius palatum exulceratum ostenderet. Tanta enim, etsi lenta febris esse videatur, fumante hoc calore symptomatum malitia quandoque procedit, quanta vix fieri a continua & continente veterum solet. Quod specificæ hujus morbi putrefactioni, ejusque virulentia tribuendum puto, omnia vicina quæ attingit, sua malitia exulcerantis, sicut hunc de hoc morbo effectum, supra quoque in enarratione ejus ostendi, atque ex specifica morbi gallici putrefactione, ad quam pluribus signis alludit, manifestum nimis est. Qui eodem modo insularibus patrius est, atque nobis sceletyrbe, & nullo alio jure hoc facere videtur, quam quo apud nos id facit stomacace.

Virulentia putrefactionis scorbuticæ.

Convenientia scorbuti & morbi Gallici.

Utrique etiam peculiare hoc nostro sæculo fuit, ut quam longissime latissimeque sua pomœria dilatent & diffundant, atque procul a generationis suæ locis & terminis, ad incognita & remota loca excurrant, evagenturque, atque sub diametrali linea, qua sibi invicem, sub polorum oppositione, opposita sunt, se mutuo quasi complectantur, & inter se virus ac venenum suum communicent. Ita fit ut hodie etiam Germaniæ, Angliæ,

Gallia hic morbus innotescat, apud quos antea ne quidem auditum ejus nomen fuit, sicut postea una atque altera observatione ostendimus eorum, qui in Anglia & Gallia ab hoc morbo a nobis curati fuere, in quibus plurimum hallucinati Gallici medici fuerunt, morbum ejusque speciem merito ignorantes, etsi nigris maculis ac pustulis sese manifestaret, idque propter morbi hujus iis in locis raritatem.

Sed ut rursus unde deflexit, oratio redeat: utcumque ita siccum os & labia hæc haberet, parum tamen bibit. Nam longiore potu manifeste offendebatur. Opus tamen continua humectatione harum partium habuit. Melius quoque ab iis habuit medicamentis, quæ scelerityben curant, a quibus quoque alvus stetit, ut nullo, sistendæ alvo, alio medicamine fuerit opus.

Observatio LXIII.

Simili febre continua & putrida correptus nuper cum hoc morbo, vel specifica hujus morbi putrefactione fuit Notarii Embdensis domesticus, cum pulsu adeo parvo, debili & inæquali, ut vix percipi digitis posset, & judicari ab Italico medico hujus aeris & constitutionis imperito quivisset, supra diem unum atque alterum, vix eum supervicturum. Ego etiam ab hujus pulsus parvitate admonitus, ægrotum monui, ne temere sed de lecto præcipitaret, quod facilis ac subitus de eo descensus animi deliquium ei minaretur: & nihil minus inter decumbendum æger cogitaret. Expertus tamen idipsum bis terve est, cum forte alvi exonerandæ causa surgere æger cogeretur. Cujus causa postea ad omnia obsequentiorem eum habuimus.

Est

Est etiam, uti supra in universali hujus morbi enarratione ostendimus, animi deliquium familiare hujus mali accidens, quod a vaporum exhalatione fieri puto, qui ab interna hac putrefactione solvuntur & sursum ad cor & ejus capsulam exhalant. Ut etiam pathognomonicum sceletyrbes signum censeretur illud debeat, si in morbo fiat, a quo decumbentes parum infestentur, aut reliquæ facultates minus imminutæ & debilitatæ, ac mediocriter officium suum facere videantur. Monet tamen hic pulsus, ut cauti simus, & facile ægrotantis vitam non præcipitemus, ejus de loco ad locum translatione. Quod facili momento aliquando contingat, in animi deliquium tales incidere, ex quo quandoque propter morbi vehementiam, & virium oppressionem, non facile revocantur. Urina hujus crassa & conturbata erat, multo crasso sedimento conspicua, super quo nihilominus reliqua & supereminens urinæ substantia extabat crassa & conturbata. Os habebat perpetuo siccum, etsi modico potu esset contentus.

Idem hic hac ipsa febre ante annum laboraverat, cum gravissima totius corporis convulsione, qua in gyrum quasi contrahebatur, ita ut actum de ejus vita omnes adstantes arbitrarentur, & nos ipsi putassemus, nisi ex convulsione remissione, ac manuum relaxatione, spem vitæ superesse animadvertissemus. Quam etiam ab hoc morbo & hac putrefactione excitari, urinæ indicabant variæ, & ma-

Signa
scorbuti.

tursum elatis, quam ab humoribus malum hoc excitari ac commoveri. Convulsionem totius corporis tremor præcedebat, quem hi motus subsequebantur.

Curatio
convul-
sionis
scorbuti-
cam fe-
brim con-
tinuam
comitan-
tis.

Ego ab his de sceletyrbe & specifica hac putrefactione edoctus, a sanguinis missione, quod propter continuum vini, ac copiosioris vini usum, eo abundaret, curationis initium feci. A qua cervicem & dorsi spinam convenientibus oleis inungi curavimus, studiose quoque, ut alvus quotidie solveretur, ententes. Cum quibus & internam putrefactionem iis, quæ ad hunc morbum & febrem faciunt medicamentis, eradicari ac tolli ad- vigilavimus. Atque hac curationis via ac modo effectum DEI beneficio fuit, ut integræ valetudini in octo diebus æger restitueretur, nec ullas morbi reliquias sentiret, qui ante octiduum nervis musculorumque tendinibus, ad dimidii fere brachii crassitiem contortis, totus quasi in spinam contrahebatur. Itaque in genua procumbentes, vota & supplices pro eo preces DEO offerre decreveramus, nisi solvi paroxysmum, & contractas relaxari manus & ad pristinam formam eas redire videremus. Quo viso nihil (ita uti res postulabat) ad omnem diligentiam reliquum fecimus.

Malitia
ac viru-
lencia
scorbuti-
ca nervos
maxime
infestat.

Sunt hi convulsivi motus utplurimum cum his urinis incidentes. Qui etiam visi aliquando sunt in alium morbum transire, sicut in morbi enarratione de Concionatoris filiolo ostendi. Sed & faciles accessionum invasiones ac remissiones, absque plenitudinis ac inani- tionis causis, certum quoque super hoc morbo testantur. Significant enim a vaporum, qui ab hac putrefactione elevantur, malitia ac virulentia eas procedere, sua natura ac pro-
prie-

prietate nervos, nervosasque partes infestantium. Cum nulli morbo æque atque huic, propter malignam ejus qualitatem id eveniat. Sicut multorum testimonio probari potest, qui variis nervorum affectionibus ab hoc morbo tentati fuere, tremore scilicet, convulsione, paralyfi, & mixta ex utraque affectione, paralytica videlicet & convulsiva, cujusmodi passa puella annorum decem apud Hambugenses est.

Curatus autem hic æger iis medicamentis est, quæ cum febre hunc morbum respiciunt. Nam quantumvis parvus his pulsus est, est tamen creber. Quapropter non solum refrigerantibus caloremque contemperantibus medicamentis, sed & tenui ac febrem extinguente potu opus est, quod tales, etsi sæpe ab exterioribus non appareat, intus urantur, quemadmodum etiam manifestum ex sequenti historia erit, quam hujus & curationis causa hic subungere volui.

Observatio LXIV.

Nobilis Groninganus navium ordinum Frisiæ nomine præfectus, etiam cum hujus morbi significatione febrem passus continuam est, cum pulsu mire parvo, debili & inæquali, adeo, ut vix digitos ferire perciperetur: erat tamen justo crebrior, & intervalla quietum, quæ systolen subsequuntur, atque diastolen præcedunt, vel inter utrumque arteriæ motum interveniunt, adeo exigua vel brevior habebat, ut vix a systole quies ulla observari potuerit. Urina tenuis & aquea erat, cujusmodi urina Antuerpiani in simili febre occurrebat. Foris frigebat, nam manus fere frigida erant, neque reliquum corpus tale.

calere immodico calore sentiebatur. Interea sitis multa erat & infesta. Et calor intus adeo urens, ut post immodicam sitis repressionem, lingua maximis, & ad parvi fere digiti crassitiem, fissuris, ei discinderetur. Quæ rursum (quod admiratione dignum) post largiorem tenuis cerevisiæ assumptionem, ita subito coaluit, & inter se suis partibus concrevit, ut incantamenti similis res videretur. Quibus delirium accedebat, pessimo indicio hæc omnia adaugens. Quod tamen non continuum, sed momentaneum, & subinde intermittens erat.

Signa
scorbuti.

In hoc morbum hunc pulsus maxime monstrabat, qui talis erat, qualem huic morbo familiarem eum esse, jam sæpe dixi, cujus morbi significationi urina subscrivebat tenuis & pallida, contraria febrilibus indicationibus, quas pulsus creber demonstrabat. Quam sic absque gravibus venarum obstructionibus reddi curatio monstravit, quæ ab iis, quæ a nobis exhibita ei medicamenta fuere, subsequuta in quatuor aut quinque plus minus diebus fuit. Debent autem in hoc casu & similibus, medicamenta scorbutico conducentia eligi, quæ temperatissima sunt, atque quam minimum calefaciunt, quibus jungi ea debent, quæ cum moderato calore venas aperiant, & humores crassiores concoquunt & incidunt, cujuscumque sunt cuscuta, ceterach, adiantum, & huic morbo conveniens fumaria. Quibus fere hic, & alter ille cujus præcedente historia mentionem fecimus, DEI beneficio a gravi suo morbo restituti fuere, ut nullo alio medicamine fuerit opus.

Medicamenta
scorbutica temperatissima; moderato calore aperientia venas & humores concoquentia.

Obscrv.

Observatio LXV.

Adolescens qui cum avunculo suo Hamburgo Embdam commigraverat, & isthic habitationis sedes fixerat, sub festum D. Jacobi, primum aliquandiu intermittente febre laboraverat, quæ tertio quoque die tertianæ febris typo eum invaserat. Cujus curationem diutius dum differebat, tandem in continuam & lentam quoque febrem incidit, a qua nihil appetitus visus est imminui. Nam & cibi multum, & magno cum appetitu assumebat, a quo nihil corroborabatur, sed quotidie in pejus proficiebat, viribus corporis magisque collabentibus, ut tandem sponte de lecto sese elevare miser non posset, & ne quidem ab alio adjutus: Quando ad invisendum eum invitabar, qui etiam tum delirare, & aliena loqui cœpit, varie caput concutiens, & hinc inde quadam quasi tremoris specie & conquassatione dimovens.

Cum quo pulsus parvus erat, debilis & inæqualis, Urinæ variæ, aliquando claræ & pellucidæ, aliquando turbidæ, subinde rubræ, & mox rursus citrinæ, atque frequenter crasso & rubicundo sedimento subsidentes. A quibus, ut de nervorum imbecillitate ac affectione, de morbo edoctus, mixta curatione usus sum, cum scorbuto, tum feбри accommodata. Qua effectum DEI gratia fuit, ut cum morbi radice symptomata hæc gravia, tremor scilicet & delirium, evanescerent, adolescenti integræ rursus sanitati restituto, qui nunc laus DEO adhuc valet, integer viribus, & corpore ac mente sanus.

Obser-

Observatio LXVI.

Falsa pleuritidis specie ; & gravissimo constarum dolore , ab hoc morbo laboravit Bastiani VVabbens , civis Embdani filia . Quæ ad doloris recursum (erat enim per intervalla dolor hic recurrens) graviter præ magnitudine ejus exclamabat , & saltu se ad pedis altitudinem in lecto projiciebat , præ doloris vehementia , quo se verteret nescia : Urinas interea turbidas reddebat & crassas , multo crasso sedimento subsidentes , sabulo maris persimili . Pulsus vero parvus erat & inæqualis , talis qualis in hoc morbo esse solet .

Curata triduum fere ab empirico fuit , priusquam nos ad illam vocaremur . Qui in opposito brachio bis venam secuit , & nescio quibus fomentis latus , sed nulla doloris mitigatione , aut curationis successu , fovit . Et quia sicca tussi simul laboraret , qua nihil rejiciebat . Quando quorundam consilio & intercessione , & ipsius quoque Empirici suasu ego vocatus , ut dixi , fui . Qui statim primo pulsus contactu , & manus ad arteriam applicatione , doloris causam & morbi speciem atque ejus a pleuritide differentiam , obvio indicio cognovi : Quod a pleuritide tam vera quam notha , manifesta differentia hunc dolorem distingueret , præter jam dictum pulsum parvum & inæqualem febris ac tussis species . Nam quam patiebatur sicca tussis , a capitis ad fauces distillatione procedebat , & febris lenta erat , absque multa vel siti vel calore conjuncta . Quapropter de morbo ab his certus , ægro- tantem bono animo esse , & de salute bene spera-

Curatio
falsa
pleuri-
tidis .

sperare jussi . Sed quia biduum alvus steterat , a clysteris injectione curationem auspiciari placuit . Estque porro ea in sex diebus nobis iis medicamentis perfecta & absoluta , quæ ex proprietate hunc morbum curare , & præterea lentam febrem extinguere dixi .

Eadem hac affectione toto dimidio fere , qua costæ extenduntur , latere , Itali quoque conjux correpta fuit , adeo gravi & molesta , ut ne momentum temporis uno in loco perseveraret , & varie in omnem formam corporis positum mutaret . Huic absque febre (quantum ad sensus) & citra tussim hoc advenit , etsi doloris proprietate valde ad pleuritidem alluderet . Curata quoque iisdem fere medicamentis est , præterquam quod præter intrinsecus exhibita , topicis etiam ex lauri baccis , feminibus flatus carminantibus , milio & sale , lineis facculis interbastatis , uteremur , quæ loco & lateri affecto una applicaremus . Quamvis quantum observari a nobis potuit , internis magis , quam externis , juvari visa sit .

Simile costarum malum ab hoc morbo , filiulus Domini Duysterhopii Luneburgensis sensit , quem etiam , uti prædictam Bastiani filiam & per intervalla morbus hic seu dolor corripuit , sæpe quinquies in una hora , & interdum magis , quam noctu . Noctes enim sæpe quietas habuit , Hic pluribus hebdomadis magno parentum dolore , ab hoc malo divexatus fuit , & a nulla re melius habuit , quam a theriaca . Nondum enim tunc satis ab hoc symptomate nobis hic morbus cognitus erat . Pulsus illi quoque parvus erat , & urinæ variæ , quæ faciles haberent mutationes .

Iisdem hisce , & similibus doloribus infinitos alios ab hoc morbo iufestari vidi , & nuper ex lateris quoque dolore , pleuritidis

ima-

Dolor va-
riarum
corporis
partium :

imagiñe , nepotem meum ex fratre . Sed multo plures aliarum partium dolor corripit , quem alii circa brachium , alii circa maxillas , alii circa scapulas , necnon cervicem , coxendicem & genua , ac intermedia quorundam musculorum spatia , experiuntur , & sæpe noctu , quam interdiu vehementius , aliquando etiam interdiu magis , nullo certo discrimine . Quem plerumque pulsus prodit parvus & inæqualis , certissimo suo indicio ab hoc morbo eum proficisci convincens , ut propterea diutius his inhærere nihil sit necesse . Neque possunt omnium , qui ab his doloribus laborarunt , exempla hoc brevi opusculo comprehendendi & recitari .

Observatio LXVII.

AB hoc ipso morbo scorbutò , præter continuam ac lentam febrem , ex accidenti , longa & molesta tenuis sputi ab ore defluxione & continua aquei ac crudi humoris reiectione , complures tum viri tum feminae laborarunt ; perinde fere affecti , atque affici ii solent , quorum corpora argento vivo inunguntur , nisi quod citra oris exulcerationem id iis , qui ab hoc morbo afficiuntur , contingat .

Imprimis autem divexata sic ab hoc morbo illa fuit , quæ longiore hujus morbi mora extenuata , ab alio morbo cum hoc incidente , faucium exulcerationes experta est , a qua ante nostram curationem , maxima uvulae seu gurgulionis pars consumpta erat , ut per nares , quoties loqueretur , sonus exiret . Cujus curationem hic morbus remoratus est , cum alioqui chirurgum expertum haberet , & de faucium exulceratione recte judicantem , & in curatione illius dextre quoque procedentem ,

tem, sed nullo eventu effectoque propter huius morbi commixtionem, qui impedimento fuit, quo minus faucium ulcuscula curarentur, ut idcirco in gurgulionis discrimen illa veniret.

Spuebat autem hæc modo falsum, modo insipidum, modo tenue & spumofum. Urinas in initio, & tum etiam cum ad eam venirem, reddidit crassas, rubras & subfuscas, quæ postea ab acceptis medicamentis ad hunc morbum pertinentibus, multis crassis & furfuraceis sedimentis subsiderunt, insigniter rubentibus, etsi absque siti, aut nullo bibendi desiderio & molesto caloris sensu esset, non contemnendo huius morbi, sicut antea dixi, argumento. Curata itaque postea a me est iis, quæ huic morbo conveniunt, medicamentis. Etsi diuturnior hæc curatio fuerit, cum propter morbi diuturnitatem, tum propter insignem ejus extenuationem, quam a lento calore patiebatur, & fumis ab hac putrefactione ad cor ascendentibus, denique & propter uteri conceptum, quem gestabat.

Interea vero dum hæc fierent, suffumigiis ad fauces usi ex pilulis cinnabaris sumus, quæ faucium malum aliquo modo mitigabant, & ne serperet, coercebant, ad solidam ejus curationem, & ligni decoctum, ejusque exhibitionem, ut primum licuit, festinantes, Quibus, laus Deo, rursus integræ valetudini hæc restituta est, nisi quod amissæ uvulæ partes, eo gradu, quo invenimus, substiterint. Quippe quæ semel amissæ, restitui rursus non possunt, nisi ab eo, qui omnia ex nihilo creavit. Suasimus tamen non semel, ut, quod factum esse ab aliis scimus, exulcerato palato, & foramini perforato

Vvulæ
Partes se-
mel ab-
sumptæ
restitui
non pos-
sunt.

rato aptari operculum , & exiguam laminam ex auro puro curaret , quod foramen illud clauderet , & ascendentem spiritum ad nares transire prohiberet .

Intelleximus ab aliis diuturniore auri mora , & ad palatum adhæsione , ab istiusmodi exulceratione integre quendam curatum fuisse , palati foramine auri vi & proprietate clauso . Cujus rei fides penes authorem sit . At foraminis obturatione vocem juvari debere rationi consentaneum est , & experientia comprobatum . Est tamen hoc remedii auxiliique genus nescio qua ægrotantis oscitantia hætenus omissum .

Observatio LXVIII.

Signa
scorbuti.

QUæ eadem hac sputatione , sub idem tempus laborabat , femina venusta & pulchra , mala empirici curatione , acrium medicaminum , & hunc morbum non respectantium usu & exhibitione , in sanguinis sputum ex aperta pectoris vena incidit . Unde subito suffocata post triduum ab ejus eruptione fuit , quo tempore ad invisendam eam ab amicis & marito invitatus , cum de omnibus , quæ præcessissent , symptomatibus & signis inquirerem , intellexi toto fere morbi tempore , urinam ægrotantem subfuscam & nigram reddidisse , & variis anxietatibus subinde eam infestatam fuisse , atque nullo tam morbo , quam languore eam correptam fuisse , præterea menses totum biennium plus minus substituisse , cum annum ageret supra quadragesimum secundum . Atque ab eo tempore paulatim ad ingressum eam tardiozem factum esse , & omnium fere membrorum inusitatum languorem sentire cœpisse ,

se, qui paucis incrementis ita tandem accrevisset, ut sedens sponte amplius sese erigere non posset, nisi ab alio adjuvaretur, cum alioquin alacris prius & vegeta, ac boni habitus femina fuisset.

Ipse quoque ægra duriori ac crassiori vitæ aliquandiu præter consuetudinem se indulgisse fatebatur, forte quo hac ratione plus filiabus, quas plurimas alebat, comparceret, parum utili parsimonie via ac modo. Nam qui sic suum genium defraudando, res suas amplificare student, sæpe suorum fraude id experiuntur, dum præmatura morte prærepti, aliis locum concedunt, liberalius, ut fit, vivendi, & res alienas atque antea nullo suo labore partas & acquisitas, consumendi. Quemadmodum etiam hujus posteritati, post inductam novercam contigit. Quare discant parentes rebus suis a Deo sibi concessis honeste, & ad sanitatem uti ac frui. Neque judicii errore in parte quæstus ac lucri reputent, quod summum subinde dispendium est.

Ceterum, ut ad rem revertar, ab his facile hic morbus agnosci potuisset & debuisset, si in exercitatum circa hunc morbum medicum illa incidisset. Fuerat quidem in morbi initio medico usa docto, & in veteri medicina exercitato, sed qui ad topicos harum regionum morbos parum attenderet, atque methodicæ veterum curationi cujusvis generis morbos includeret, & includendos putaret. Quo factum, ut longiore curationis hujus tractatione, nihil ille quoque proficeret, Sed cum mihi, post sanguinis eruptionem curatio commendaretur, & de continua hac sputi fluxione qua per totum morbum laboraverat, admonerer: postquam

Parsimonia parentum præposita liberis noxia.

de reliquis symptomatibus , & iis quæ per morbum advenerant , edoctus ab amicis essem , de sputi qualitate ægrotantem interrogavi , & ut quam modestissime responderet admonui . Nam ab intensiori voce , ne sanguinis eruptio exasperaretur , metui .

Respondit autem paucis ægra , sputum quod rejiceret , modo insipidum , modo foetidum , modo subsalsum fuisse , semper autem aqueum & viscosum apparuisse . Sed suffocata hæc , ut dixi , subita & repentina sanguinis eruptione est , intra fauces conclusi , & ad interiora regurgitantis .

Simili sputatione etiam ab hoc morbo Senatoris filia , cum urinis quoque crassis , turbidis & subnigris laboravit . Cui eadem curatio profuit , quæ præcedente hanc historia explicata nobis fuit . Ab hac ipsa sputatione , specificam hujus morbi putrefactionem comitante , quidam laborabat nobilitate clarus , qui etiam idem malum cum urinis nigris & subfuscis passus est , & pulsu adeo parvo & debili , ut vix digitis perciperetur . Vixerat hic quoque in perpetuis crapulis , & ex ferculorum , non optimorum semper varietate , multos crudos congefferat humores , parvos & corruptos , qui hac putrefactione accensi , perpetua exhalatione os & linguam perfundebant , crassa , aquea & viscosa .

Quam etiam hodie quidam apud nos senex experitur sexagenarius , cum omnimoda nervorum nervosique generis debilitate ac resolutione , paulatim magis magisque vires & incrementum capiente . Huic quoque pulsus valde parvus est , sed appetitus constans . In his curationibus , ut ad febriculam & scorbutum , sic ad fluxionem hanc , maxime si
falsa

falsa fuerit, attendere oportet, ne a nimium acribus illa exasperetur, & irritetur. Quos autem ab hac affectione laborare vidi, iis cum scorbuto, vel ab eo, hoc malum conjunctum, profectumque fuisse, pulsus & urina ostenderunt. Præterea quod cum lento morbo, vel potius sine manifesto morbo sic affecti, cum totius corporis languore, id paterentur. Atque hoc symptomate quoque hic morbus cum Gallico morbo colludit, in quo æque atque in hoc morbo, nonnulli ab eo affecti sputare, ab interna, & propria Gallico morbo putrefactione, solent. A quo tamen scorbutum facile pulsus & urina discernunt, ne quid de reliquis, quæ cum utroque incidunt, symptomatibus dicam.

Observatio LXIX.

CONstitueram una atque altera observatione, de scorbuti maculis, hunc libellum claudere. Sed propter paucas puras paginas quæ supererant, has sequentes historias hic inferere volui, ne vacuæ eæ relinquerentur, & quod doctrinam habituræ hæ essent, non infrugiferam neque plane inutilem. Puerpera quæ Embdæ in horti platea (ut vocant) decumbebat, in initio duobus paroxysmis tertianæ febris typo ludentibus, correpta fuit, cum multo vomitu, & frequentibus alvi dejectionibus, & ab iis continua. In qua præter vomitus conatus, dictas dejectiones, ac ventris tormina gravissima, tantas experta anxietates est, quantas nemo alius. Non obstante, quod sæpe in naturali die quinquagesies alvus ei fuerit soluta. Quod nullo quantum ad sensus,

Regula
diagnost.
gen. 20.

factum est morbi levamine, aut anxietatum imminutione. Nam illud quoque huic morbo familiare ac proprium est, ut sæpe nullis dejectionibus ac vomitibus ille cedat, & magis morbi hujus indicio ac pathognomonico signo hæc fiant, quam naturæ crisi, aut materiæ morbi per has dejectiones expurgatione.

Regula
diagnost.
gen. 27.

Idem etiam huic miseræ feminæ advenit. Quæ nihil obstantibus hisce dejectionibus, quæ multæ & frequentes fuerunt, tantas nihilominus per intervalla anxietates ad præcordia infestantes, a fumis crassis, quod puto, ad hujus materiæ putrefactione, ad diaphragma ascendentibus, sensit, ut sæpe manibus complicatis, suspiria sine voce, quam edere nesciebat, & præ angustia impediatur, ad Deum elevaret, & oculis plane contortis, & veluti ad mortem dispositis, Fato statim functura videretur. Sæpe etiam in animi deliquium supra dimidii horæ spatium incidit. In quo quod admiratione dignum, multo major semper ac fortior pulsus erat, magisque digitum feriens, quam reliquo morbi tempore, aut in deliquii recessu. Qui alioqui, sicut in hoc morbo esse solet, per reliquum morbi decursum, parvus & inæqualis erat, excepto deliquii (ut dixi) tempore, in quo talem propter necessitatem, & urgentem mali causam eum extitisse judico.

Accidit autem aliquoties nobis præsentibus, vel supervenientibus, deliquium hoc iis, quæ ad hunc morbum faciunt, medicamentis, ad duas, tres vel quatuor plus minus horas discuti & impediri, cum maxime instare, & præ foribus esse, atque ingruere velle illud videremus. Post quod tempus
super

superata medicaminis operatione & affectu, eadem, qua prius vehementia, hæc anxietas & liquendi necessitas rediit. Ita ut hujus rei causa, propter morbi instantiam & magnitudinem, sæpius quotidie medicamentum hoc ægrotanti propinare fuerit necesse, aliquando scilicet octies & novies, & ut plurimum quinquies ac sexies. Sitebat multum & bibebat sæpius, sed non magnos haustus.

Canon
therap.
spec. in
anxietate
& deli-
quio.

Labia & lingua quibusdam fissuris divellebantur ab acrimonia vaporum ab hac putrefactione ascendentium. Qui visi in quibusdam adeo acres sunt ut non solum hæc tenera corpuscula & partes, sed etiam cutem eos exulcerare ac perforare, exulceratione sicca compertum sit, sicut antea id ostendimus, & hoc ipso die ex quadam, quæ diutius ab hoc morbo convulsivo motu laboravit, didicimus: in qua hi motus convulsivi, in utriusque lateris exulcerationem ac perforationem transierunt, quæ sponte aliquando coalescit & clauditur, & rursus sponte erumpit, absque multa puris ac saniei collectione: ut hinc verisimile sit, magis ab acris spiritibus vaporibusque id fieri & advenire, quam ab humorum vitio & collectione.

Diximus antea pluribus flatibus vaporibusque plerunque hanc materiam refertam esse, sicut ex pluribus hujus morbi symptomatibus cognosci potest. Si quando sopitis symptomatibus, & devicto quasi morbo, propter fastidium, quo erga medicamenta ægrotæ afficiebatur, paucis diebus medicaminum usum intermitteremus, statim eadem vehementia morbus insurrexit, qua prius, & cum similibus atque æque infestis accidentibus. Urina in initio, & fere toto morbi

tempore tenuis , & pallida erat , sed sub finem morbi , paucò crasso sedimento albo & gravi subsidebat . Duravit autem curatio hebdomadas sex plus minus . Semper ab his medicamentis manifesta levamina ei adferri , etiam ii judicare poterant , & manifesto videre , qui ægrotanti adstabant , & inserviebant . Nunc laus DEO vivit femina elegans , pia & honesta , quam diu suis DEUS superstitem esse sinat . Amen .

Observatio LXX.

QUæ diu conflictata cum hoc morbo fuerat vidua Goeckens per totam hyemem a festo Divi Martini ad festum fere Maii decubuit , variis ventris torminibus anxietatibusque infestata . Quando ad curationem ab ipsa invitatus , cum de symptomatibus quæ passa per hyemem fuisset , diligentius eam examinarem , intellexi semper sub noctem , vel quoties dormire cuperet , mirabiliter totum corpus ei flatibus distensionibusque & ad caput elevationibus , varias & molestas pulsationes causantibus , infestari . Quod a flatibus spiritibusque illi eveniebat , in hac materia & putrefactione contentis , & a calore interno sub somnum (calore naturali ex collectione fortificato) resolutis agitatisque . A quibus ita affecta & perturbata fuit , ut sæpe horam unam aut alteram tota nocte non dormiret , frequenter etiam totas noctes insomnes ageret , multiplici & vario affectu , variisque doloribus & arteriarum pulsationibus , quæ satis explicari non possunt , divexata .

Sub noctem fere lentam febriculam sensit , & quandoque levem extremorum perfrigeratio-

tionem, caloremque momentaneum, nullo molesto aut sensibili calore infestum, nisi quod leviter sub noctem, os & labia ea exsiccarentur, ejusque causa subinde ad bibendum bis terve per noctem invitaretur. Bibit autem vini parum, a quo nihilo magis accendebatur, aut nihilo plus incalescebat. Appetitus plane prostratus erat, & cibum difficulter ferebat. Nam ab eo vel modica quantitate assumpto, omnia jam dicta exasperabantur. Urina quantitate modica erat, præterea crassa, conturbata, & albidior, in qua (manente nihilominus superiore superficie conturbata) multa cruda, crassa & albida materia subsidebat, rubris quibusdam, sed mollioribus excrementis permixta.

A quibus renum hunc morbum esse medici, quibus ante me commissa hæc curatio fuit, magno errore judicaverant, existimantes calculi hæc recrementa esse. Quæ quomodo a calculi recrementis differant, supra ostendimus. Sed a renum passione facile hunc morbum, reliqua quoque symptomatica, quæ cum hoc inciderunt, distinguebant, ut nimis crassus hic error fuerit viris, in praxi medica exercitatis. Pulsus parvus, varius ac inæqualis erat, & superior urinæ substantia lenta & viscida, viscosa sua substantia matulæ parietibus adhærens. Cum his lente quoque corpus consumebatur, absque ullo manifesto veteribus cognito morbo, aut morbi specie. Ipsa ægrotata etiam magis languere, quam ægrotare videbatur.

Hujus curatio sub vernum tempus mihi commendata fuit. Quam ad hunc morbum cum dirigeremus, in paucis diebus & heb-

domadis DEI gratia præstitimus, ut erecta & lata domesticas operas rursus per otium, & cum oportunitate tractaret: sed a morbi reliquiis recidivam passa, in varias sursum ac deorsum erumpentes rejectiones incidit, in quas potionum omissione eam incidisse judicabam, etsi constanter id ægrota negaret. Itaque cum ab his dubius aliquo modo redder, communibus & alvum sistentibus medicamentis, vomitumque cohibentibus per diem unum & alterum curationem tentare volui, ex qua statim, pulsus arteriarum indicio, facile intellexi, nullo curationis successu, sed multo errore eam nobis susceptam esse, & veram nostram accusationem esse, quam ægro-tanti impegeram: Quapropter omissa hac, ad priorem curationem redii. A qua intra triduum hæc symptomata substituerunt, pulsu ad æqualitatem suam reverso. Cœpitque rursus de lecto ægra surgere, & per diem erecta in sub-selliis sedere, & nonnihil domi intra privatos parietes obambulare.

Sed ut de assumptione certior essem, volui præsens & quotidie potionem ipsemet ei exhibere. A qua alvus, ut dixi, stetit, & omnia in melius commutata fuere, urinis quoque laudabilem colorem demonstrantibus. Hæc hodie adhuc in eadem curatione propter morbi diuturnitatem procedit, majores indies faciens progressus. Solent enim longorum morborum longæ curationes esse. Estque alioqui hujus morbi mos & natura, ut si quæ hujus morbi reliquiæ perseveraverint, eæ plerumque recidivum faciant, eodem, quo in aliis fieri morbis, morborumque causis modo, etiam ex Hippocratis sententia videmus. Quæ vel iisdem, vel aliis & differentibus, quam

quàm prius symptomatibus & signis, se prodere consuevit, ut in hac ipsa ægrota, in qua citra vomitus & dejectiones, primum variis torminibus, & arteriarum pulsationibus, præsentibus melancholiæ indiciiis, se scorbutus præsentaverat, qui post recidivam, vomitibus dejectionibusque variis se repræsentabat & ostendebat. Ita ut videri non admodum circa praxin medicam exercitatis alius morbus tunc potuisset, ab his signis & accidentibus, quam antea, cum variis exulcerationibus corpus ac ventrem proscinderet. Quem tamen unum eundemque esse pulsus probabat, & præter pulsum curatio, certissimo argumento confirmans, quod ratio ex prædictis indiciiis colligebat.

Observatio LXXI.

CÆcus & senex, firmam à nativitate sua corporis constitutionem consecutus, perpetuo crassiori victui indulserat. Corruptus ab hoc morbo circa annum ætatis suæ sexagesimum, adeo deformi ac tetro tumore purpureo ac nigro (natura prævalente & ad extremam morbi causam expellente) crura deædædata ostendit, ut nemo delicatior citra horrorem ea aspicere posset. Cum quo, ad pleniorum hujus morbi demonstrationem, visæ urinæ quas reddidit, cum similibus subsidentiis & excrementis sunt, crassæ, rubræ & subfuscæ. Idque absque ulla vel siti vel bibendi desiderio. Curatus autem maxima ex parte lactis ac vini rubri usu est. Hoc tumoris genere etiam femina ad porticum Hamburgensem, & alii laborarunt. Estque propter ejus frequentiam mulierculis

Curatio
tumoris
purpurei
ac nigri
in cruribus.

Historia
laborantis
tumore
purpureo
ac nigro.

culis nostris hodie, tonsoribusque notum : Ut propterea diutius iis immorari non sit necesse . Quapropter unica, quæ hanc subsequitur historia, de hoc tumoris ac macularum, quæ cum hoc morbo incidunt genere contenti, præsentem libellum claudemus.

Observatio LXXII.

Divini verbi apud Gallos minister senex septuagenarius, ex alvo strictiore in hunc morbum incidit, Nam cum alias decies, & nonnunquam duodecies alvus solvi illi per diem consuevisset, eaque consuetudo aliquandiu intermisisset, & solito strictior alvus stetisset, (habet enim hic morbus, aliis alvum laxiorem, & contra aliis strictiorem quod faciat) ecce pluribus maculis nigris & purpureis crura ei descendantur, gingivis mollescentibus, & a dentibus abscedentibus.

Hunc sic affectum duo ejus conterranei Medici Gallici visitabant, viri perhumani & docti. Quibus ascitus collega curationis, a Domino Antonio Chevallero Hebraicæ linguæ Professore, viro optimo & doctissimo, ac nostri amantissimo fui. Postquam aliquandiu curationem hanc priores Medici, nullo valetudinis commodo, ob morbi ignorantiam tractassent : utpote qui iis in locis nigro cygno rarior est & pene inauditus, atque mihi statim agnitus ex nigris & purpureis maculis suis, quas in cruribus demonstrabat, necnon laxis ac mollescentibus gingivis : Siquidem his signis apud nos etiam lippis & tonsoribus hic morbus cognitus est.

Quare illico ut morbum cognovi, jussi
 agro-

ægotum bono animo esse , & de valetudine bene sperare . Promisi quoque , cum Medicis suis prima occasione hac de re me collocuturum . Qui , ad lectum ejus adhuc nobis sedentibus , & piis colloquiis tempus extrahentibus , præter ægroti expectationem , supervenerunt . Quibus de more cum assurgerem , post salutationem & porrectas utrinque in amicitia signum manus , rursus simul ad ægroti lectum confedimus , de morbo ejusque causa inter nos collaturi .

De quo cum prius orationem auspicaretur , cui primum commendata curatio fuerat , adeo docte & eleganter de eo differuit , ut nihil quod desideraremus , superesset , nisi quod morbum non satis de nomine cognosceret , & propterea de specifica hac putrefactione sanguinis , quo ad curationem , non satis (quod bona pace ejus dixerim) esset instructus . Ideoque de eo interrogatus , non habuit quod responderet . Sed cum diutius hic hareret , subjeci eum vernaculum ac patrium morbum apud meos conterraneos esse , atque illum eum esse morbum , quem sub sceletyrbe ac stomacace Plinius , & sub scorbuto nuper celeberrimus nostri temporis Medicus , Joannes VVeierus descripsisset .

Quo audito statim consenserunt , læti de morbi , quem nunquam viderant , cognitione . Quod iis in terris rarus hic morbus sit , & perpaucis ibi visus . Sed qui hac temporum injuria , hodie late pomœria sua distendit , ad ignotas etiam regiones pervolans , ut ante annos centum plus minus morbus gallicus . Qui etiam ante ista tempora suo circulo inclusus , nostris terris plane ignotus erat , sicut ante hæc tempora Galliæ & Germaniæ sceletyrbe . Qui
etiam

etiam nostro tempore grassari in Anglia cœpit, maxime circa maritima loca, & etiam Londini. Paucis quoque Medicis etiam nunc ibi notus, sicut ex oculari nostra inspectione, cum iis in locis, & Londini, frequentissimo Angliæ Emporio, praxim faceremus, non semel cognovimus, & hodie quotidie ex nautis discimus, qui mercimonia Anglorum huc ad nos advehunt.

Curatio
profluvii
scorbuti-
ci, macu-
lorum, &
mollitiæ
gingiva-
rum.

Missio itaque ad uncias tres ex sinistro brachio sanguine, exhibita illi ad hunc morbum remedia sunt, alvo ad consuetudinem rursum reducta. Quibus iterum pristina valetudini hic restitutus fuit, qui doctissimi ac piissimi viri Domini Chevallerii iudicio, certæ morti destinatus erat. Fuerat hic semper Domini Chevallerii testimonio, fidelis verbi Minister, & modestus, cui (ut solet sæpe piis) non satis ex sententia forte omnia evenere. Qui nunc haud dubie præmium consecutus est, quod tum venabatur, bravium dico, quod fidelibus vineæ suæ operariis Deus promittit. Sicut credibile propter ætatem ejus grandævam est, qua tum præmebatur, & intervenientes ab eo tempore annos, qui nunc octodecim plus minus sunt, Ut inde dubium non sit, eum in cælestia loca sursum receptum esse.

Quo nos quoque post hanc vitam perducat benignus & multum misericors Deus per Christum nobis reconciliatus, ut certum nunc in omnibus nostris adversitatibus ad eum accessum haberemus, & patrem eum appellare possimus. Cui soli cum Filio & Spiritu sancto laus & gloria, Amen.

De maculis hisce gingivarum putrefactione, quibus cuilibet ex plebe hodie hic morbus cognitus est, nihil opus pluribus exemplis

plis est. De ceteris symptomatibus & signis, nonnisi exercitatis, noris cum ad declarationem eorum, quæ scripta nobis in universali hujus morbi enarratione sunt, duas fere ubique observationes ad minus adscripserimus, ex quibus non difficile de similibus judicium lectori, quod opinor, erit: restat nunc libellum hunc claudamus, ne quam rei utilitas necessitasque ac frequens hujus in vita usus gratiam ei conciliarit, sua prolixitate perdat & amittat.

302
INDEX PRIMUS
S E U

Catalogus Regularum diagnosticarum generalium, & specialium, prognosticorum, & canonum Therapeuticorum generalium & specialium.

REGULÆ DIAGNOSTICÆ GENERALES.

Regula diagnostica generalissima, seu methodus interrogandi agros pro investigatione scorbuti. pag. 31. 197.

Regula diagnostica generalis prima ex diuturniore mæstitia cum victu crassiore. 2. 189. 195. 200.

Regula diagnostica generalis secunda ex iis, qua in gingivis & cruribus efflorescunt. 4. & 5.

Tertia ex anxietate circa præcordia. 8. 28. 155. &c.

Quarta ex livore faciei. 10. Vide 70. 179.

Quinta ex pulsu. 11. 27. 41. 50. 51. 59. &c.

Sexta ex continuo agri languore seu crurum gravitate 11. 16.

Septima ex vomitu aut conatu vomendi. 15. 260.

Octava ex siti nulla aut exigua. 22. 26.

Nona ex urinis crassis & rubris. 22.

Decima ex urinis crassis, albis & turbidis. 23. 30. 190.

Undecima ex urinis crassis, nigris & turbidis. 24

Duodecima ex successu in curatione. 12. 31. 142.

Tertiadecima a facili lipothymia 51. 217. 279.

Quartadecima ex dolore crurum. 52. 227. 260.

Quintadecima ex dolore surarum tensorum absque inflammatione. 62. 222. 238.

Sextadecima ex arthritide Scorbutica vaga. 92

Decimaseptima ex lancinatione membranarum, crurum, & aliarum partium. 143. 144. 240.

Octavadecima ex urinarum commutatione in genere. 40. 62. 156. 238. 251. 253.

Nonadecima ex urinarum conturbatione a catharticis. 157. 158.

Vige-

- Vigesima ex morbi frequentia.* 196.
Vigesima prima ex dentis relaxatione & spontanea confirmatione. 221.
Vigesima secunda ex facili doloris de loco in locum translatione. 130. 221.
Vigesima tertia ex tumoris & inflammationis specie facile de parte in partem commigrante. 234.
Vigesima quarta ex tumore & inflatione facile emergente & facile evanescente. 258.
Vigesima quinta ex maculis, quae mutatis vicibus facile erumpunt, & facile evanescunt. 262.
Vigesima sexta ex eo, quod nullis dejectionibus aut vomitibus morbus levatur. 291.
Vigesima septima ex pulsu in deliquio majore, quam tempore morbi reliquo. 292.

REGULÆ DIAGNOSTICÆ SPECIALES.

- Prima, seu nota discernentes respirationis difficultatem scorbuticam a vulgari.* pag. 7. 10. 11. 12.
Secunda, quomodo difficultas scorbutica etiam continua a communi discerni possit. 9.
Tertia, sive signa & nota discernentes vomitum scorbuticum a communi. 15. 16. 17. 228.
Quarta, discernens alvi profluvium scorbuticum a lienteria & diarrhaa communi. 18. 215.
Quinta, discernens febrim scorbuticam a communi. 36. 39. 239. 245.
Sexta, seu signum febrium scorbuticarum continuarum. 471
Septima, seu signa febres veterum continuas a scorbuticis continuis discernentia. 47. 48.
Octava, dolorem scorbuticum a Gallico discernens. 53.
Nona, pleuritidem scorbuticam seu falsam a pleuritide veterum tam vera, quam notha distinguens. 57. 58. 223.
Decima, discernens dolorem ventris scorbuticum a communi. 59. 223.
Undecima, dolorem crurum scorbuticum a vulgari discernens. 61. 62. 227.
Duodecima, tubercula scorbutica a Gallicis discernens. 63.
 Ter-

<i>Tertiadecima, de resolutione crurum scorbutica dignoscenda.</i>	65.
<i>Quartadecima, in paralyfi lateris dimidii scorbutico.</i>	69. 70.
<i>Quintadecima, in nervorum omnium debilitate.</i>	76.
<i>Sextadecima, in epilepsia scorbutica.</i>	81.
<i>Septimadecima, in convulsione.</i>	88.
<i>Decima octava, in arthritide scorbutica.</i>	91.
<i>Decimanona in hydrope scorbutico, continens notam hujus primam.</i>	98.
<i>secundam.</i>	99.
<i>tertiam.</i>	100.
<i>Vigesima, in hydrope vesicali.</i>	104.
<i>Vigesima prima, in atrophia scorbutica.</i>	107.
<i>Vigesima secunda, in febribus scorbuticis pestilentialibus, earumque tumoribus.</i>	121.
<i>Vigesima tertia, in erysipellate scorbutico.</i>	130.
<i>Vigesima quarta in scorbutico delirio & laesione memoriae.</i>	132.
<i>Quinta & vicesima, in sputatione continua.</i>	138.
<i>Vigesima sexta, in languore scorbutico.</i>	140.
<i>Septima & vicesima, in sudore copioso.</i>	142.
<i>Octava & vicesima, in iactatione membrorum.</i>	144.
<i>Nona & vicesima, discernens ulcera sicca scorbutica a Gallicis.</i>	149.
<i>Trigesima, in laniationibus crurum.</i>	201.
<i>Trigesima prima, in anxietate scorbutica.</i>	123. 171.

II. PROGNOSTICA.

1. De Ulceribus crurum.	pag. 5.
2. & 3. De respirationis difficultate.	6. 7.
4. De eadem.	23.
5. De respirationis difficultate in hydrope, sapius ac fortius purgatione adhibita.	13.
6. De vomitu scorbutico.	15.
7. De urinis tenuibus intensa rubedinis, subfuscis, neglectis.	20.
8. De iisdem neglectis.	22.
9. De oris siccitate perseverante.	23.
10. De urinis albis, crassis & turb. 30. Confer eum. 7. & 8.	11.

11. De urinis rubris cum rubro sedimento. 38.
12. De febris scorbuticis, tertianis primum, mox
quotidie invadentibus, cum urinis crassis &
turbidis: saepe etiam variis. 42.
13. De febris scorbuticis intermittentibus. 45.
14. De accidentibus, quae iisdem superveniunt. 45.
241. 255.
15. 16. De febris scorbuticis continuis, fortiori pur-
gatione aut alia ratione exasperatis. 48.
17. De usu theriaca in iisdem. 71.
18. De eadem re in naturis fortioribus. 72.
19. De pleuritide falsa scorbutica. 57
20. De paralyse scorbutica. 66.
21. De curatione paralyseos iis in locis, in quibus
aer crassior est. 67.
22. De paralyse arthriticis doloribus superveniente. 67.
23. De tumoribus quavis corporis parte emergentibus,
facile evanescentibus, & initio statim levem
inducentibus paralyse. 70.
24. De contractione nervorum post resolutionem. 70.
25. De scorbuto confirmato. 73.
26. De arthritide scorbutica correptis, & initio sta-
tim fortiter purgatis. 91.
27. De doloribus arthritidis scorbutica recte curatis.
93.
28. De iisdem diutius neglectis. 93.
29. De diuturna arthritide scorbutica. 95.
30. De hydrope scorbutico vulgariter curato. 98.
31. De purgationibus in hydrope scorbutico. 100.
32. De hydrope vesicali, vulgi sententia. 103.
33. De atrophia diuturna. 113.
34. De eadem. 113.
35. De ulceribus scorbuticis. 119.
36. De urinis tenuibus cum morbi incremento, vel
crassis cum morbo perseverante. 128.
37. De sputatione continua. 138
38. De siccitate oris in languore diu durante. 140.
39. De eadem ulterius perseverantes. 140.
40. De languore scorbutico. 141.
41. De eodem in mulieribus. 141.
42. De copioso sudore. 142.

Eugal. de Scorb.

V

43. De

43. De penis exulceratione. 147
 44. De validis purgationibus, & largiore sanguinis missione. 18. 75. 156. 166.
 45. De humoribus aqueis & crudis fortioribus catharticiis agitatis. 162.
 46. De menstruis suppressis morbo neglecto non cendis. 164.
 47. De animi deliquio. 217. 279.
 48. De feb. scorbut. diuturnis. 232.
 49. De febr. scorbuticis omnibus. 254.
 50. De nigro & crustoso ulcere. 270.

C A N O N E S

T H E R A P E U T I C I.

I. G E N E R A L E S.

Primus	pag. 3.
Secundus	12. 75.
Tertius	13.
Quartus	14.
Quintus	17.
Sextus	17.
Septimus	18.
Octavus	18.
Nonus	18.
Decimus	24.
Undecimus	28.
Duodecimus	33.
Decimustertius	74. 237.
Decimusquartus	76.
Decimusquintus	85.
Decimussextus	93.
Decimusseptimus	93.
Octavus & decimus	93.
Nonus & decimus	146.
Vigesimus	165.
Vigesimusprimus	191.

II. S P E C I A L E S.

1.	<i>In difficultate respirationis primus</i>	12.
	<i>Secundus</i>	12.
	<i>Tertius</i>	13.
	<i>Quartus</i>	13.
2.	<i>In vomitu scorbutico.</i>	17.
3.	<i>In scorbuto cum febris, siti & obstructionibus viscerum.</i>	17. 23.
4.	<i>In dysenteria mendaci primus, & in alvi profluvio generatim secundus.</i>	20.
5.	<i>In febris scorbuticis intermittentibus.</i>	
	<i>Primus</i>	43.
	<i>Secundus</i>	43.
	<i>Tertius</i>	43.
	<i>Quartus</i>	43.
	<i>Quintus</i>	43.
	<i>Sextus</i>	44.
	<i>Septimus</i>	44.
	<i>Octavus</i>	44.
	<i>Nonus</i>	44.
	<i>Decimus</i>	44.
	<i>Undecimus</i>	45.
	<i>Duodecimus</i>	46.
	<i>Decimustertius</i>	46.
	<i>Quartusdecimus</i>	46.
6.	<i>In febris scorbuticis continuis</i>	
	<i>Primus</i>	49.
	<i>Secundus</i>	72.
7.	<i>In dolore dentium.</i>	54.
8.	<i>In paralyfi scorbutica.</i>	72. 197.
9.	<i>In contractione primus.</i>	74.
	<i>Secundus</i>	75.
10.	<i>In apoplexia scorbutica.</i>	84.
11.	<i>In convulsione primus</i>	89.
	<i>Secundus</i>	89.
	<i>Tertius</i>	90.
12.	<i>In doloribus arthriticis primus</i>	94.
	<i>Secundus</i>	96.
	<i>Tertius</i>	96.

	<i>Quartus</i>	169.
	<i>Quintus</i>	169.
13.	<i>In hydropo scorbutico primus</i>	100.
	<i>Secundus</i>	100.
	<i>Tertius</i>	100.
	<i>Quartus</i>	101.
	<i>Quintus</i>	101.
	<i>Sextus</i>	101.
	<i>Septimus</i>	101.
	<i>Octavus.</i>	101.
	<i>Nonus.</i>	102.
14.	<i>In hydropo vesicali primus</i> 106.	<i>secundus</i> 106.
15.	<i>In atrophia scorbutica primus</i> 112.	<i>secundus</i> 113.
	<i>Tertius</i> 113.	<i>Quartus</i> 113.
	<i>Quintus</i> 113.	
	<i>Sextus</i> 114.	<i>Septimus</i> 114.
	<i>Octavus</i> 114.	
16.	<i>In ulcere crustoso & nigro.</i>	119.
17.	<i>In febribus pestilentialibus scorbuticis primus.</i>	127.
	<i>Secundus</i>	127.
	<i>Tertius</i>	128.
18.	<i>In mortificatione primus</i>	129.
	<i>Secundus</i>	129.
19.	<i>In erysipellate scorbutico primus.</i>	131.
	<i>Secundus.</i>	237.
20.	<i>In scorbutico delirio & laesione memoria.</i>	132.
21.	<i>In caro.</i>	136.
22.	<i>In sputatione continua.</i>	138.
23.	<i>In languore scorbutico primus.</i>	140.
	<i>Secundus</i>	140.
24.	<i>In sudore copioso primus</i>	143.
	<i>Secundus</i>	143.
25.	<i>In jactatione membrorum primus</i>	144.
	<i>Secundus</i>	145.
26.	<i>In tremore membrorum.</i>	147.
27.	<i>In ulceribus siccis.</i>	149.
28.	<i>In tuberculis scorbuticis.</i>	187.
29.	<i>In anxietate & deliquio.</i>	203.

INDEX SECUNDUS

S E U

Catalogus affectuum, quorum fit mentio in observationibus.

1. *Morphaea alba, lenta febris, cum respirationis difficultate & per intervalla anxietatibus.* 154.
2. *Horripilationes continuæ cum intensissimo sinistri hypochondrij dolore per vices, & perpetuis ructibus, nausea, anxietatibus.* 155.
3. *Sinistri hypochondrii & crurum dolor obtusus, cordis palpitatio, oris siccitas.* 157.
4. *Lassitudo spontanea & obtusus crurum dolor.* 158.
5. *Lassitudo spontanea, obtusus crurum dolor, facilis lipothymia, oris siccitas, surarum dolor.* 160.
6. *Anxietas gravis sub diaphragmate, circa ventriculi regionem, cum orthopnea citra thoracis affectionem.* 162.
7. *Angustia & respirationis difficultas.* 164.
8. *Angustia & anxietas per intervalla sub diaphragmate cum labiis genisque & superioribus oculorum palpebris sublurido colore media æstate tinctis, occasione suppressorum menstruum.* 165.
9. *Levis febricula initio absque multa siti & calore molesto: anxietates graves.* 165.
10. *Respiratio difficilis neglecta aliquandiu: cui successit dolor articularis scorbuticus.* 167.
11. *Dolor dentium & articularum vagus cum levi earum resolutione.* 168.
12. *Articulares dolores minus mobiles cum anxietatibus gravibus.* 170.
13. *Coxendicis dolor graviss.* 171.
14. *Coxendicis dolor.* 172.
15. *Coxendicis dolor.* 173.

16. Tali versus poplitem retractio. 174.
17. Dolor genu & momentanea ejus resolutio. 174.
18. Livescens facies, anxietas: tumor crurum primum:
mox viscerunt, tum denique abdominis. 175.
19. Angustia seu respiratio difficilis & anxietas cum
tumore crurum hydropico. 181.
20. Ventris & crurum tumor cum tuberibus, seu
hydrops vesicalis cum anxietatibus & animi
deliquio. 183.
21. Paralysis pedum post usum ligni. 188.
22. Paralysis utriusque cruris scorbutica. 189.
23. Paralysis alterius cruris. 190.
24. Paralysis utriusque cruris. 192.
25. Paralysis utriusque cruris. 192.
26. Paralysis crurum. 193.
27. Paralysis lateris dimidii. 195.
28. Paralysis lateris dimidii cum febre. 198.
29. Paralysis lateris dimidii. 199.
30. Ventris & membranarum, musculorum, crurum &
abdominis lancements. 200.
31. Crurum lancements per intervalla infestan-
tes. 202.
32. Vomitus & frequentes alvi dejectiones, cum fe-
bris angustia. 203.
33. Pleuritis notha scorbutica. 205.
34. Anxietas in atrophiam scorbuticam desinens. 207.
35. Atrophia scorbutica, frequens vomendi conatus,
cum ventris lancementsibus, languore conti-
nuo, ac levi membrorum omnium, preser-
tim brachiorum resolutione. 209.
36. Atrophia post diuturna crurum ulcera cum mo-
dica siti, & omnimoda appetitus dejectione,
totius corporis lassitudine & animi deliquio. 213.
37. Dejectiones varie: angustia: oculi densa caligine
suffusi, febris continua. 214.
38. Dejectiones frequentes, sed magis compacta cum
maximis ventris torsionibus & angustia. 215.
39. Respirationis difficultas: dejectiones varie, vo-
mitus, epilepsia. 219.
40. Macies, angustia: capitis dolor circa verticem;
mox in musculis temporum, maxilla & den-
tibus:

- tibus : dentis relaxatio & spontanea confirmatio . 220.
41. Oesophagi totius obstructio : dolor surae crurum, & imbecillitas inter eundum . 222.
42. Paralysis & imbecillitas digitorum priorum & crurum . 224.
43. Vomitus molestus, parum & nonnisi aqueum quid deducens . 224.
44. Vomendi conatus assiduus, & obtusus cruris dolor . 226.
45. Vomitus & vomendi conatus . 228.
46. Atrophia & totius corporis languor : crurum debilitas, & post motum graviores respirationis difficultas : anxietas post vomitus . 229.
47. Lassitudo totius : febris gravis, proclivitas ad deliquium animi : ex purgatione angustia summa : sitis intensa : oris siccitas perpetua, dentium vacillatio . 230.
48. Horrores febriles, bis aut ter quotidie cum dolore infestantes : tumor pedum œdematodes, de loco in locum migrans : languor & crurum manuumque impotentia : faciei, manuum & pedum laxis tumor . 233.
49. Erysipelas pedum quotannis sæpius infestans . 235.
50. Tristitia præter rationem : levis membrorum omnium resolutio : jactatio eorundem mirifica, ex resolutione & convulsione mixta affectio . 237.
51. Tertiana scorbutica cum laniationibus crurum gravissimis . 240.
52. Febris tertiana scorbutica cum levi delirio & profundo somno . 243.
53. Febris tertiana cum convulsivis motibus . 246.
54. Tertiana scorbutica cum convulsivis motibus & caro . 247.
55. Tertiana scorbutica . 249.
56. Quartana scorbutica . 250.
57. Febris quotidiana scorbutica cum frigore diuturno, siti intensa, deliquio animi, lingua & fau-

- faucium asperitate, subsequente tumore fa-
ciei. 255.
58. Febris quotidiana scorbutica post inordinatas fe-
brium accessiones, cum torminibus continuo
fere vomitus conatu & anxietatibus 259.
59. Febris mixta ex continua & tertiana cum tor-
minibus gravissimis, maculis circa pectus &
faciem, angustia summa, crebro vomendi
conatu, odore corporis gravi, delirio momen-
taneo, pesti similis. 261.
60. Febris scorbutica pestilentialis mitior cum tu-
moribus & ulcere nigro ac crustoso. 269.
61. Febris scorbutica pestilentialis cum continuo vo-
mendi conatu, anxietate, & tumore du-
ro dolente ac rubente circa inguina. 273.
62. Febris continua: anxietas: alvi laxitas: oris
siccitas: lingua & palati exulceratio.
275.
63. Febris continua scorbutica cum pulsu admodum
parvo deliquium animi minante. 278.
Ubi etiam febris continua cum gravissima totius
corporis convulsione. 279.
64. Febris continua cum fissura lingua facile coale-
scente, & delirio momentaneo. 281.
64. Febris ex intermittente continua & lenta
cum delirio, & capitis conquassatione.
283.
66. Falsa pleuritidis species. 284. 427.
67. Febris continua cum continua sputatione, &
faucium propter Gallicum morbum exulce-
ratione. 286.
68. Sputatio continua, & sputum sanguinis. 288.
69. Febris scorbutica ex tertiana continua, cum vo-
mitu & frequentibus alvi dejectionibus, tor-
minibus, anxietatibus summis, deliquio
diuturno. 291.
70. Tormina & anxietates: evaporationes ad ca-
put: unde corporis distensiones, capi-
tis pulsationes, vigilia, febris lenta
sub noctem: appetitus dejectus: atro-
phia,

phia, & ex intermisso medicamentorum
usu recidiva cum vomitibus & dejectioni-
bus.

294.

71. Tumor deformis purpureus ac niger crura defœ-
dans.

297.

72. Alvus ex laxiore strictior : macula crurum ni-
gra & purpurea : gingivarum mollities .

298.

314
INDEX TERTIUS

S E U

Rerum, quæ in Eugaleni libro continen-
tur, Alphabeticus.

A

A <i>Bsinthium.</i>	pag. 74.
<i>Ab una eademque caussa sæpe varia morborum differentia existunt propter corporum diversitatem.</i>	4.
<i>Accidens scorbuti peculiare.</i>	169.
<i>Accidentia rara in febris scorbuticis contingen- tia.</i>	39.
<i>Acetosa & becabunga succus in febris scorbuticis.</i>	43.
<i>Adstringentia in alio profluvio scorbutico nihil profi- ciunt.</i>	277.
<i>Aeris mutatio mutat medicamenta in scorbuto.</i>	14.
<i>Ægineta.</i>	77.
<i>Affectus languori similis.</i>	141.
<i>Alvi fluor & constipatio.</i>	18.
<i>Alvi profluvia scorbutica adstringentia non prosunt.</i>	277.
<i>Alvus in scorbuto aliis clauditur : aliis laxatur.</i>	276. 298.
<i>Andernoci laus.</i>	25.
<i>Angustia pectoris.</i>	164.
<i>Angustiam plerumque sequitur hydrops.</i>	164.
<i>Angustia & hydropis scorbutici curatio.</i>	183.
<i>Animi deliquium.</i>	278. 279.
<i>Ani vene turgide quid notent.</i>	226.
<i>Anxietas pestilens ut a scorbutica discernatur.</i>	123.
<i>Anxietas scorbutica diversa ab anxietate ex pituita gravante, &c.</i>	171.
<i>Aphorismus Hippocratis ex 2. prognost. 27. quem Gal. 3. aph. comment. 71. citat. explicatus.</i>	38.
<i>Apoplexia scorbutica.</i>	83.
<i>Apoplexia scorbutica auctori nunquam visa.</i>	83.
<i>Aque crude nervis nocent.</i>	147.
<i>Arenularum & sanguinis recrementorum discrimen.</i>	236.
	Ar-

<i>Arthritis scorbutica.</i>	91.
<i>Arthritidis scorbutica causa.</i>	91.
<i>Arthritidis scorbutica dolor semper cum levi resolutione conjunctus.</i>	92.
<i>Arthritidis scorbutica vaga remedia.</i>	96. 169.
<i>Atrophia scorbutica.</i>	107. 207. 208.
<i>Atrophia scorbutica causa.</i>	107.
<i>Atrophia scorbutica generatio.</i>	111.
<i>Atrophia scorbutica signa.</i>	208. 209. 211.
<i>Auctor cur ediderit hunc librum.</i>	150.

B

B <i>Acchanalia.</i>	206.
<i>Bilis vigilias excitare solet.</i>	244.

C

C <i>Anones therapeutici peculiari catalogo enumerantur.</i>	
<i>Capra ut nutrienda pro atrophia scorbutica laborantibus.</i>	114.
<i>Cari causa in scorbuto.</i>	133.
<i>Cari in febribus scorbuticis causa.</i>	245.
<i>Carus & sopor profundus.</i>	133.
<i>Catarrhi etiam in sputatione continua habenda ratio.</i>	138.
<i>Causa convulsionis externæ.</i>	87.
<i>Causa convulsionis potius est vapor, quam humor.</i>	87.
<i>Causa convulsivorum motuum in febre scorbutica.</i>	246.
<i>Causa dejectionis frequentioris, sed magis compactarum excretionum in profluvio scorbutico.</i>	19.
<i>Causa editi hujus tractatus.</i>	151.
<i>Causa cur epilepsia scorbutica alias in alios affectus transeat.</i>	81. 82.
<i>Causa cur febris scorbutica ex inordinata facta sit quotidiana.</i>	260.
<i>Causa lancinationis crurum in scorbuto.</i>	261.
<i>Causa lipothymia facilis in scorbuto.</i>	51.
<i>Causa cur medicina apud nos vilescere coeperit.</i>	37.
	253. 254.
<i>Causa palpitationis cordis ex sententia Fernellii.</i>	157.
<i>Causa paralyseos scorbutica.</i>	72.
<i>Causa cur paralysis veterum semper sui similis sit usque ad solutionem; scorbutica varias habeat vices.</i>	65.
<i>Causa</i>	

- Causa, cur plures saepe in eadem familia simul scorbuto corripiantur.* 113. 265.
- Causa, cur pulsus in deliquio scorbutico major, quam extra illud.* 292.
- Causa scorbuti & sceletyrbes* 2. 195. 198. 200.
- Causa scorbuti interna & generatio ipsius.* 3.
- Causa cur scorbutus hodie late grassetur, & frequenter occurrat.* 189. 200.
- Causa, cur sitis in scorbuto notis putredinis non respondeat.* 26.
- Cerevisia in scorbuto convenientes.* 25.
- Cerevisia Embdensis.* 25.
- Cochlearia succi vis contra convulsivos motus.* 46.
- Cochlearia succi vis, ut in scorbuto generatim, ita in respiratione difficili scorbutica.* 12.
- Colica passio in epilepsiam aut paralysem desinens.* 77.
- Convulsio.* 79.
- Convulsionis causa externa.* 87.
- Convulsionis causa potius vapor, quam humor.* 87.
- Convulsio cum febre fere interpolatas habet accessiones.* 80.
- In convulsione interpolata caput per consensum afficitur.* 80.
- Convulsivi motus universales fere semper cum febre sunt.* 87.
- Convulsivorum motuum febrim continuam comitantium curatio.* 281.
- Convulsio particularis aliquando sine, aliquando cum febre accidit.* 86. 87.
- Convulsio paulatim fiens continua, & fere sine febre.* 80.
- Convulsio scorbuto magis consentanea.* 73. 79.
- Convulsio totius & partis ut generetur.* 86. 87.
- Coxendicis dolor.* 171. 172. 173.
- Coxendicis dolor continuus in scorbuto, ejusque exemplum seu historia.* 95.
- Crurum paralyxis scorbutica ut differat a veterum paralyxi.* 64.
- Curatio angustiae & hydropis scorbutici.* 183.
- Curatio convulsivorum motuum febrim continuam comitantium.* 281.
- Curatio febris scorbutica mixta.* 282.

- Curatio in febris scorbuticis interdum periculosa.* 42.
Curatio hydropis vesicalis. 183.
Curatio obstructionis œsophagi & doloris suræ crurum.
 222.
Curatio pestis & scorbuti diversa, sicut & scorbuti ac morbi Gallici. 125.
Curatio pleuritidis falsæ scorbuticæ. 284.
Curatio scorbuti potius internis, quam externis perficitur. 76.
Curatio vomitus scorbutici. 225.
Curationes caterorum affectuum scorbuticorum require in catalogo canonum therapeuticorum specialium.

D

- D***ecoctum absynthii utile in contractis.* 74.
Dei beneficentia ex subpullulantium quotidie morborum causis & curationibus detectis. 86.
Dejectiones in scorbuto frequentes, sed non ita copiosæ ut in Diarrhœa. 215.
Dejectiones scorbuticæ frequentes, sed magis compactæ cum maximis ventris torsionibus. 215.
Dejectiones frequentes, sed copiosæ & variorum colorum. 219.
Dejectionis frequentioris & magis compactarum excretionum in profluvio scorbutico causa. 19.
In deliquio scorbutico pulsus major, quam extra illud, & cur. 292. 293.
Delirium scorbuticum & læsio memoria. 132.
Dentium dolor scorbuticus alios continuo, alios per intervalla infestat. 54.
Dentium vacillationem non esse accidens scorbuti. 5.
Diætâ in scorbuto cum febre. 25.
Dolor brachiorum. 56.
Dolor capitis. 56.
Dolor coxendicis, Vide coxendicis dolor.
Dolor crurum. 52.
Dolor dentium cum dimidii & alterius lateris maxillæ doloribus. 53.
Dolor dimidii lateris. 55.
 Dolor

<i>Dolor dorsi.</i>	55.
<i>Dolor dorsi saepe febres scorbuticas concitat.</i>	241.
<i>Dolor genu & momentanea ejus resolutio.</i>	174.
<i>Dolor hypochondrii sinistri.</i>	155.
<i>Dolor lateris dimidii.</i>	55.
<i>Dolor juxta manus & digitorum extrema.</i>	53. 223.
<i>Dolor nuca.</i>	53.
<i>Dolor partium corporis variarum.</i>	53. 169. 221. 286.
<i>Dolor & ardor renum.</i>	56.
<i>Dolores scorbutici varii, & vario tempore infestantes.</i>	221.
<i>Dolor variarum corporis partium.</i>	53. 169. 221. 286.
<i>Dysenteria mendax.</i>	20.

E

E <i>Lectuarium Empirici cujusdam ad contractionem.</i>	74.
<i>Embda caro plures pereunt.</i>	135.
<i>Embdanorum chirurgorum arrogantia.</i>	180.
<i>Embda convulsio pueris & infantibus familiaris.</i>	80.
<i>Embda, quam Hamburgi, scorbutus pertinacior.</i>	39.
<i>Embdani magistratus negligentia in coercendis chirurgis & aliis Empiricis.</i>	180.
<i>Empiricorum in civitate Embdana licentia.</i>	56.
<i>Empiricorum in febribus scorbuticis continu theericam exhibentium error perniciosus.</i>	49. 121.
<i>Epilepsia scorbutica.</i>	81.
<i>Epilepsia scorbutica in alios atque alios affectus transit.</i>	81. 82.
<i>Epilepsia occasione capitis a radiis solis calefacti.</i>	219.
<i>Errores & suos & alienos in scorbuti curatione commissos cur detegat auctor.</i>	75.
<i>Erysipelas.</i>	129.
<i>Erysipelas pedum quotannis infestans.</i>	235.
<i>Ab erysipelate praeservatio.</i>	356.
<i>Erysipelatis curatio.</i>	94. 237.

F

F ebrium scorbuticarum curatio interdum periculo- sa.	42.
Febres scorbutica inordinata.	28.
Febres intermittentes.	24.
Febres continua.	47.
Febrium scorbuticarum curatio.	42.
Febrium scorbuticarum symptomata, & eorum reme- dia.	45.
Febrium scorbuticarum accidentia rara.	39.
Febris continua cum fissura lingua facile coalescente.	282.
Febris continua scorbutica cum pulsu admodum par- vo, deliquium animi minante.	278.
Febris continua scorbutica cum gravissima totius cor- poris convulsione.	280.
Febris continua cum continua sputatione, & faucium propter morbum Gallicum exulceratione.	286.
Febris mixta ex continua & tertiana cum torminibus gravissimis, &c.	261.
Febres pestilenciales, & earum tumores.	121.
Febres scorbutica pestilenciales cur cum vere pestilenti- bus conveniant.	124. 125
Febris scorbutica pestilencialis cum continuo vomendi conatu, anxietate, & tumore duro dolente ac ru- bente circa inguina.	273.
Febris pestilencialis mitior cum tumoribus, & ulcere nigro ac crustoso.	269.
Febris scorbutica mixta curatio.	262. 263.
Febris ex inordinata facta quotidiana.	260.
Febris quotidiana scorbutica cum frigore diuturno, si- ri intensa, deliquio animi, lingua & faucium as- peritate, subsequente tumore faciei.	256.
Febris quotidiana scorbutica materia.	260.
Febris tertiana scorbutica.	249.
Febris tertiana cum levi delirio & profundo somno.	243.
Febris tertiana cum convulsivis motibus.	246.
Febris quartana scorbutica.	250.
Fe-	

Febres tertiana typum initio representantes, postea quotidie infestantes, cum urinis crassis & herbidis, saepe etiam variis. 41.

Febris ob pulsus parvitatem in scorbuto non est negligenda. 27.

Febres veterum quomodo cum nostris conveniant, & ab iis discrepent. 238.

Felix curationis successus. 142.

Fernelii sententia de causis palpitacionis cordis. 157.

Fimus vaccinus bis quotidie affecta parti applicatus mortificationem ejus feliciter tollit. 129.

Fomento dolores hypochondrii sinistri mitigari possunt. 156.

Forma ac temperamenta humanorum corporum pro caliditate, aquarum & alimentorum diversitate mutantur. 1.

G

G *Aleni locus de urinis variis.* 40. 156. 238. 251.

Galenus locus ex 4. aphorismis. comment. 71. explicatus. 38.

Galeno melancholia humor pessimus. 124. 264.

Gesneri experimentum in tumoribus carneis. 253.

H

H *Erba capris obijcienda pro alteratione lactis in atrophia scorbutica.* 114.

Hippocratis aphorismus 27. lib. 2. prognostic. explicatus. 38.

Hippocratis laus. 272.

Historia apoplexia scorbutica laborantis Viduae. 83.

Historia arthriticis doloribus per intervalla correpta femine Holsata. 94.

Historia alia arthritide scorbutica vaga laborantium. 169.

Historia articulorum omnium dolore & resolutione laborantis. 174.

Historia eorum, qui ex arthriticis doloribus in paralyfin aut atrophiam inciderunt. 77.

Historia atrophiae ex inflammatione testis consumpti. 109.

Histo-

- Historia atrophie scorbutica exstinctorum.* 110.
Historia caro scorbutico laborantium. 134.
Historia a caro scorbutico subito excitati pueri usu succi nasturtii. 136.
Historia colica in paralyfin desinente laborantis. 78.
Historia convulsione scorbutica laborantium. 80.
*Historia convulsione correpti infantis & nutricis per-
 mutatione sanati.* 80.
Historie convulsione particulari laborantium. 87. 88.
Historia doloris coxendicis in scorbuto. 95.
Historia dolore crurum scorbutico laborantium. 50. 52
 61.
*Historia dolore dentium & lateris dimidii laboran-
 tium.* 55.
Historia laborantium dolore dorsi. 55. 56.
*Historia a deliquio & periculo suffocationis liberato-
 rum.* 48.
Historia dolore ventris scorbutico laborantium. 59. 60.
Vide infra de lancinationibus.
Historia epilepsia scorbutica laborantium. 81. 82.
Historia erysipellate laborantium. 237.
Historie faciem lividam habentium. 10.
Historia facili lipothymia laborantium. 214.
Historia a febris scorbuticis brevi liberatorum. 241.
Historia febris scorbutica gravi laborantium. 230.
 231. 232.
*Historia conjugis Doctoris febris tertiana scorbutica cum
 angustia & lancinatione crurum laborantis.* 242.
Historia febris intermittente cum caro laborantium. 45
*Historie febris intermittente scorbutica laborantium cum
 motibus convulsivis.* 45.
Historia febris tertiana scorbutica cum caro laborantium. 245.
*Historia febris tertiana scorbutica cum lancinationibus
 crurum, aut harum loco, dorsi doloribus laboran-
 tium.* 241. 282
Historia quartana scorbutica laborantium. 251. 252. 253.
*Historia memorabilis febris quartana scorbutica laboran-
 tis infantis bimuli.* 35.
Historia de quartanis tribus intra decem dies curatis. 41.
Historia febris quotidiana scorbutica laborantium. 258.
 259.

- Historia febribus pestilentialibus scorbuticis & earum tumoribus laborantium.* 122. 125. 126.
- Historia mulieris ab hydropo vesicali curate.* 106.
- Historia chirurgi Embdani in hydropo scorbutico curati.* 179.
- Historia hydropo vesicali laborantium.* 185.
- Historia laborantium jactatione membrorum.* 237. 239
- Historia ischiade continua laborantium.* 95. 172. 173. 174.
- Historia lancinatione partium, accessionum febrilium initio laborantium.* 143.
- Historia lancinationibus ventris laborantium.* 2. 59. 60.
- Historia lancinationibus ventris, crurum & musculorum abdominis laborantis femine.* 94. 143.
- Historia macula nigra cum tumore ad elephantiasin accedente, laborantis femine.*
- Historia Notarii Embdani & aliorum, in quibus post arthriticos dolores loca ante juncturas itidem affecta sunt.* 94. 95.
- Historia oculorum caligine cum aliis symptomatis per intervalla laborantis.* 7.
- Historia paralyfi unius cruris per intervalla correpta femine.* 78.
- Historia paralyfi crurum scorbutica laborantium.* 64. 65.
- Historia paralyfi dimidii lateris laborantium.* 69. 74.
- Historia eorum, quibus paralyfis scorbutica in convulsionem desit.* 73.
- Historia pleuritide falsa laborantium.* 56. 57. 58. 223. 284. 285.
- Historia penis exulceratione laborantium.* 147. 148.
- Historia de iis, qui plures in eadem familia simul scorbuti sunt correpti.* 226.
- Historia profluvio laborantium.* 20
- Historia pulsus admodum parvi.* 209. 210.
- Historia sputatione continua laborantium.* 137. 286. 288. 290. 291.
- Historia sudoris copiosi atrophiam precedentis.* 142.
- Historia tuberculis extra hydropem in corpore extuberantibus laborantium.* 185. 186.
- Historia tumoris hepatis & lienis.* 96. 97.
- Histo-

- Historia tumoribus duris toto corpore laborantium.* 62.
176. 179.
- Historia ulcere scorbutico in facie laborantis.* 118.
- Historia ulceribus crurum laborantium.* 5.
- Historia ulcere & gangrana digitorum pedis scorbutica correpti.* 115.
- Historia eorum qui vulgari gangrana correpti sunt.* 115. 117.
- Historia laborantium ulceribus succis.* 148.
- Historia laborantium vomitu & dejectionibus cum fe-
bri & angustia.* 203. 205
- Historia scorbuticorum in quibus urina post crassas &
rubras reddebantur tenues & spicæ cum vomitu.* 31.
- Historia urinarum commutationis.* 33.
- Historia scorbuticorum cum urinis albis, crassis & tur-
bidis.* 31.
- Horrores febriles, bis aut ter quotidie cum dolore in-
festantes.* 233.
- Humor melancholicus, Rondeletio teste, magis nervos
contrahere, quam resolvere aptus natus.* 72.
- Hydrops scorbuticus.* 96.
- Hydropis scorbutici generatio.* 97.
- Hydropis scorbutici curatio.* 183.
- Hydrops vesicalis.* 103.
- Hydropis vesicalis curatio.* 106. 18. 184.
- Hyeme difficiliore dolorum scorbuticorum curationes.* 61.

I

- I** Aetatio membrorum. 144. 237. 239.
- I** Illustri loco nati ad sumenda medicamenta fere dif-
ficiliores. 257.
- Indicationes a febre sumta saepe auctorem deceperunt.* 90. 268.
- Institutum auctoris in hoc libro.* 68. 151.
- Interrogare eadem saepius Medicis licet, ut Mercatores
calculum repetere non piget ex Rondeletio.* 31.
- Ischiadis scorbutica remedium.* 171.
- D. Jodocus Lemmius.* 99.

L

- L** Actis caprini in atrophica scorbutica usus. 114.
 Lactis & lacticiniorum usus saepe prodest in febribus scorbuticis. 42.
 Lancinationes crurum per intervalla infestantes. 202.
 Lancinationis crurum in scorbuto causa. 242.
 Lancinationes membranarum, crurum aliarumque partium initio accessionum febrilium. 143.
 Lancinationes ventris & membranarum musculorum crurum & abdominis. 201.
 Ex lancinationibus ventris ruptum peritoneum. 59.
 Languor sine causa. 140.
 Languori similis affectus. 141.
 Lipothymia facilis in scorbuto causa. 51.
 Liquor stillatitius & decoctum lenticulae in tuberibus hydropis vesicalis. 187.
 Liquor perlarum. 188.

M

- M** Arcelli Virgilii locus de carcinomate. 118.
 Materiam scorbuti etiam in majoribus vasibus putrescere. 47.
 Medici industriam ex fluxiorum alvi curatione posse cognosci. 277.
 Medici, qui quotidie nova medicamenta praescribunt, fugiendi. 33. 34.
 Medicis eadem saepius interrogare licet, ut mercatores calculum repetere non piget. 31.
 Medicina apud nos vilescere cur coeperit. 36. 253. 254.
 Medicamenta scorbuto appropriata qualia & qua. 17.
 Medicamenta scorbutica frigida, calorem febrilem contemperantia & mitigantia. 25. 44.
 Medicamenta scorbutica obstructions reserantia. 12. 17. 89. 112. 282.

Medi-

- M**edicamenta scorbutica temperate calida humorem melancholicum incidentia & attenuantia . 25. 45. 112. 282.
- M**edicamenta scorbutica crudos humores concoquentia , attenuantia & incidentia . 12. 13. 17. 24. 25. 44. 75. 89. 112.
- M**edicamenta proprietate sua humorem melancholicum educantia . 101.
- M**edicamenta discutientia . 106.
- M**elancholia cur Galeno humor pessimus . 124. 263.
- M**ethodus interrogandi & tractandi agri ad investigationem scorbuti . 32.
- M**orbi regionum quarundam proprii . 1.
- M**ortificatio cum & sine ulcere crustoso & nigro . 129.
- M**ortificationis scorbutica remedium . 119.

N

- N**asturtii aquatici efficacia in caro ex Rondeletii contra Fernelium sententia . 45. 136.
- N**auta genus hominum miserrimum . 189.
- N**ervosi generis totius debilitas . 76.
- N**omina scorbuti . 19.

O

- O**bstructio ventriculi seu oesophagi ad fauces usque . 169. 222. 274.
- O**esophagi usque ad fauces obstructio , vide obstructio .
- O**ra siccitate in languore scorbutico laborantes modica humidi rejectione juvantur ; largiore ejus usu offendantur . 140.

P

- P**alati exulceratione perforati remedium . 206.
- P**alpitationis cordis causa ex Fernelii sententia . 157.

- Paralysis crurum scorbutica ut differat a veterum paralysis.* 64. 65.
- Paralysis cruris alterius.* 190.
- Paralysis cruris utriusque.* 189. 191. 193
- Paralysis cruris utriusque in adolescente studioso annorum 15. Empirice non sine periculo curata.* 193.
- Paralysis & imbecillitas digitorum priorum & crurum.* 224.
- Paralysis scorbutica cur in convulsionem abeat.* 73.
- Paralysis lateris dimidii scorbutica.* 68. 194. 198. 199.
- Paralysis pedum post usum ligni.* 188.
- Paralysis scorbutica non tam paralysis, quam passio paralytica dicenda.* 66.
- Paralyseos scorbutica causa.* 72.
- Paralyseos scorbutica curatio.* 73. 197. 198.
- Paralysis scorbutica doloribus arthriticis saepe succedit.* 67.
- Paralysis scorbutica Embda tardius & difficilius curatur, & aliis in locis, littori maris septentrionalis propinquioribus.* 67.
- Paralysis scorbutica facilius curatur, quam veterum paralysis.* 66. 67.
- Paralysis scorbutica non est propria & primaria nervorum affectio, magisque a vaporibus, quam ab humorum affluxu excitatur.* 66. 79.
- Paralysis veterum cur sui semper similis sit; scorbutica vero varias habeat vices.* 65.
- Parsimonia parentum prepostera, liberis noxia.* 289.
- Penis exulceratio, ejusque generatio.* 147.
- Pestis materia seu generatio ex Rondeletii sententia.* 124. 125. 263.
- Pestis & scorbutus cur signis & symptomatis colludant.* 125.
- Pestis & scorbuti, sicut & scorbuti ac morbi Gallici curatio diversa.* 125.
- Pleuritis falsa.* 56. 205. 284. 285. 286.
- Pleuritidis falsae curatio.* 284.
- Plinii narratio de militibus Caesaris Stomatace correptis.* 76. 196. 197. 25.
- Pliris sarchontici species.* 13.

<i>Potus quotidianus in febris scorbuticis .</i>	49.
<i>Præservatio ab Erysipelate .</i>	236. 237.
<i>Præservatio a scorbuto .</i>	200. 201.
<i>Providentia divina opus admirandum .</i>	150.
<i>Pulsus in deliquio scorbutico major , quam extra illud .</i>	293.
<i>Pulsus in scorbuto qualis .</i>	28. 50.
<i>Pulsus parvi ac debilis in scorbuto caussa .</i>	51.
<i>Purgantia valida scorbutici non ferunt .</i>	12. 156. 162. 166.
<i>Purgatio hydropi occasionem præbet , & cur .</i>	162. 163.

Q

<i>Quartana veterum cum nostris quo modo conveniant , quo modo discrepent .</i>	39. vide in littera F. de febris .
<i>Quantitates exquisitæ in medicina determinare difficile est ex Gal. I. ad Glauco .</i>	215.

R

<i>Rara quedam accidentia scorbuto magis , quam pesti , convenientia .</i>	122.
<i>Rhaze prognosticum in hydrope .</i>	182. 183.
<i>Recidiva ex intermisso medicamentorum usu .</i>	267. 294.
<i>Remedium arthriticorum dolorum .</i>	96.
<i>Remedium arthritidis scorbutica vaga .</i>	169.
<i>Remedium ischiadis scorbutica .</i>	171.
<i>Remedium palati exulceratione perforati .</i>	287. 288.
<i>Remedium scorbuti .</i>	220.
<i>Remedium scorbuti cum febre .</i>	204.
<i>Renum dolor & ardor .</i>	56.
<i>Respirationis difficultas a thorace orta cur continua .</i>	9.
<i>Respirationis difficultas scorbutica cur aliquando continua .</i>	9.
<i>Respirationis difficultas scorbutica cur morbo seriente major ; mitiore remissior .</i>	9.

- Roborantia ventriculorum vulgaria cur in scorbuto no-*
xia. 39.
Rondeletii contra Fernelium de vi nasturtii disputa-
tio. 45. 136.
Rondeletii de pestis materia opinio. 72. 125. 263.
Rusticum hominum genus, ut celerem, sic validam
curationem amat. 160.

S

- S***anguinis missionem largiorem cur respuat scorbu-*
tum 75. 103.
Sanguis quibus, quantum, ubi mittendus in scorbuto.
 101. 102.
Sanguis quibus in locis non facile mittendus in scor-
buto. 102.
Sanguinis per hemorrhoides vacuatio. 101. 102. 218.
 220.
Sanguis plumbeus ac viridis ex vena secta scorbuti in-
dex. 47.
Scorbutum cognovisse mature quid profit. 10. 152.
Scorbuti causa. 2. 195. 198. 199.
Scorbuti causa interna, & generatio ipsius. 3.
Scorbutus cur hodie frequens. 152. 189. 200.
Scorbutus hodie late pomeria sua distendit. 299.
Scorbutica putrefactionis virulentia. 148. 150. 280.
 293.
Scorbutica virulentia maxime nervos & nervosas par-
tes infestat. 280.
Scorbutus varie medicinae artifices fallaci morborum
specie ludit. 78. 245.
Scorbutum cur varie fallaci morborum specie nos lu-
dere permittat Deus. 245.
Scorbuti & morbi Gallici convenientia. 3.
 52. 54. 63. 125. 137. 147. 150. 221. 235.
 277. 291. 299.
Scorbutus perinde, ut morbus Gallicus, & citra con-
tagium fit, & ex contagio. 229.
Scorbutus cum aliis morbis vel in initio eorum, vel
medio

- medio, vel declinatione aut contingit, aut sese primum exerit.* 191.
- Signa scorbuti in observationibus annotata.* 111. 112. 113. 114. 115. 119. 120. 121. 122. 124. 125. 128. 130. 134. 136. 137. 140. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 149. 151. 152. 154. 162. 163. 166. 170. 183. 185. 196. 200. 202. 206.
- Scorbuti accidens peculiare, ut a ventriculi orificio ad os usque instar pali sibi quiddam figi agre sentiat.* 169.
- Scorbuto convulsio magis consentanea,* 73. 79. 281.
- Scorbuto convenientes cerevisia.* 25.
- Scorbuti cum febre mixta curatio.* 263.
- Scorbutus non raro prius occidit hominem, quam notis illis signis in gingivis & cruribus efflorescentibus se prodatur.* 6.
- In scorbuto saepe accidere solet, ut praeter spem & expectationem agri extinguantur.* 267.
- Signa febribus veterum cur nostris communia; & ab iis discrepantia.* 36. & seqq.
- Sitis cur notis putrefactionis in urina scorbuticorum raro respondeat.* 26.
- Sputi defluxio continua.* 137.
- Sputi continui generatio.* 137.
- Ex sputatione continua usu medicamentorum acrium rupta vena sputum sanguinis.* 137. 138.
- Sputationis continuæ curatio.* 138.
- Studiosus adolescens a paralyti scorbutica Empirice, sed non sine periculo curatus.* 191.
- Stupor crurum paralyti scorbuticam antecedens cur levis & momentaneus.* 66.
- Stili excusatio.* 60. 115. 272. 273.
- Succi cochlearia vis, ut in scorbuto, ita in difficultate respirationis scorbutica.* 12.
- Succi cochlearia vis contra motus convulsivos.* 46.
- Sudor copiosus atrophie prodromus,* 142.

T

- T** Alii versus poplitem retractio. 64. 138.
 Tremor membrorum. 146.
 Tremoris membrorum generatio. 147.
 Tristitia caussis facile scorbutus miscetur. 189.
 Tubercula scorbutica hydropis vesicalis. 105. 184.
 Tuberculorum hydropis vesicalis topica remedia. 106.
 Tubercula varia quinque extra hydropem in corpore
 protuberantia : eorumque caussa , signa & curatio :
 185. 186.
 Tumor hepatis & lienis manifestus. 96.
 Tumoris hepatis & lienis curatio. 100. 179.
 Tumor faciei , ejusque remedium. 245.
 Tumores febrium scorbuticarum pestilentialium . 121.
 & seqq.
 Tumorum in febris scorbuticis pestilentialibus reme-
 dium. 127. 271.
 Tumor deformis purpureus ac niger , crura defœdans :
 297.

V

- V** Ariarum corporis partium dolor. 53.
 Victus ratio calefaciens , attenuans & incidens .
 112. 113.
 Victus ratio curandi modus in morbi ignorantia tutis-
 simus. 42.
 Victus ratio in scorbuto. 230.
 In vigore etiam febrium medicamenta contra febrim
 & scorbutum facientia necessitate urgente exhiben-
 da . 43.
 Unguentum emolliens , confortans , ac digerens in tu-
 more hypochondriorum. 179.
 Unguentum fidum valeriola. 74.
 Universalia non sufficiunt , Galeno teste ad exactam
 cognitionem , nisi accedat etiam exercitatio in par-
 ticularibus. 192.
 Ulcus

- Ulcus & gangrana digitorum pedis. 115.
 Ulcera scorbutica variarum corporis partium. 117.
 Ulcera sicca, eorumque generatio. 150.
 Ulcerum nigrorum & crustosorum remedium topicum. 119.
 Ulcerum siccorum curatio. 149.
 Vomitus & vomendi conatus. 15. 224. 225. 227. 228.
 Vomitus scorbutici remedium. 225.
 In vomitu lactis & lacticiniorum usus salutaris. 227.
 Vomitus scorbutici remedium. 225.
 In vomitu lactis & lacticiniorum usus salutaris. 227.
 Vomitus & frequentes alia dejectiones: horumque affectuum curatio. 203. 204.
 Urina crassa, alba & turbida quid significant. 23. 30. 37. 158. 159.
 Urina crassa & conturbata cum obscura nigredine virescentes scorbutum notant, si extra hydropem & febrim malignam in morbo longo tales reddantur. 164.
 Urina crassa, nigra & turbida, item nigra cum obscura albedine. 24.
 Urina crassa & rubra manifesta lividitate insignes, seu subfusca. 22. 23. 37.
 Urina conturbata a cathartics. 157. 158.
 Urina in doloribus arthriticis. 94.
 Urinarum in febribus scorbuticis exactior consideratio. 37. &c.
 Urina morbi initio quales; quales morbo crescente. 21. 22.
 Urina post crassas & rubeas tenues & spicae, & cur. 31.
 Urina laudabilis cum morbi incremento & perseverantia, certum signum est medicamina esse mitiora, quam pro morbi causa conveniat. 90.
 Urinarum permutatio facilis & frequens quid notet. 90.
 Urina in scorbuto varia & cur. 21. 22.
 Uri-

<i>Urine in tertiana scorbutica quales.</i>	26.
<i>Urine in quartanis veterum & nostris quo modo con- veniant & discrepent.</i>	39.
<i>Urina in quotidianis scorbuticis qualis.</i>	40.
<i>Urina varia quid notent.</i>	40. 156. 238.
<i>Vulgi opinio somnum profundiorē esse causam effi- cientem scorbuti.</i>	135.
<i>Uvula partes absumta restitui non possunt.</i>	287.

JOANNIS FRIDERICI

BACHSTROM

CELEBERR. MEDIC. DOCT.

OBSERVATIONES

DE SCORBUTO.

JOHANNIS FRIDERICI

BACHSTROM

CELEBRIS MEDICI DOCTOR

OSTIENSATIONES

DE SCORBUTO.

Præfatio.

ARS longa, vita brevis, innuente Medicorum Principe Hippocrate, ut de omnibus ejus partibus differere volenti, & singula ejus penetralia scrutaturo, ne tota quidem Nestoris ætas superpetere umquam possit. Quam ob rem omnes inter artis Medicæ Scriptores, illi præ ceteris de litteraria republica benemereri semper visi sunt, qui super aliquo tantum peculiari, nec prorsus cognito morbo materiem exhaurire omnem contenti, super eo proprias, sincerasque observationes, & sepositis hypothesebus veraciorem, tutioremque eum curandi methodum tradiderunt. Quapropter FRIDERICUS BACHSTROM, quanta dignus laude quis non videt? Qui in Scorbuti genio detegendo omnem ingenii aciem intendit, qui primus causas, curationemque numeris omnibus absolutas, & veteribus prorsus incognitas enucleavit. Et re quidem vera si nautas præcipue huic morbo obnoxios sæpe sæpius animadvertimus; si pyxidis nauticæ usum veteribus ad longas navigationes obeundas baud exploratum consideramus; si variolas pariter, luemque gallicam, aliosque morbos priscis medicis latuisse perpendimus, facile quidem nec alienum a veritate apparebit, quoniam pacto Scorbutus antiquitus baud visus, non multo abhinc tempore sævire cæperit, & recens fere morbus habendus sit. Vestigia quidem hujus ægritudinis nonnulla in veterum medicorum libris raptim descripta invenimus, sed multa ad ejus essentiam constituendam desiderantur symptomata; neque nomen, neque causæ, neque natura morbosarum affectionum, quas Neoterici ad Scorbutum extorquent, cum illo plene congruunt. Aliquid profecto cum Scorbuti signis cohærens in magnis Hippocratis lienibus, aliquid in scirrbo lienis ab
Ægi-

Ægineta descripto, aliquid in phlegmone ejusdem visceris ex atra bile penes Alexandrum Trallianum, aliquid denique in stomacace, & scelotyrbe Plinii, & Strabonis indigitatum reperimus; sed nomen signaque pathognomonica, causæque in medium allatæ, a vera Scorbuti natura, essentiaque, hoc temporis FRIDERICI BACHSTROM studio prorsus detecta, differunt toto cælo. Quam ob rem verosimilius arbitramur primam Scorbuti originem non multo ante decimi sexti sæculi finem statuendam. Enim vero Petrus Forestus, qui tunc temporis praxim medicam senior exercebat, id in sua de Scorbuto dissertatione epistolari palam facit, quam anno MDXC. ad Jordanum, & Adamum Forestos inscripsit, in qua Scorbuti nominis fere primus meminit, in qua cum novum morbum appellat: Institui (inquit) per compendium aliqua exempla hic adferre de Scorbuto novo morbo curando; & mox in scholiis ejusdem dissertationis; vulgares nostri Scotbutum vocant a Scorbuk, quæ dictio Danica est, sed a Saxonibus etiam usurpata, nostra lingua vulgari Schuerbuick. Quibus de causis nec veteribus medicis morbum hunc innotuisse, nec vetustam nimis de ejus primordiis, & nomine epocham decernendam censemus. Verum etiam multo recentior super ejus natura, & essentia, & causis, & curatione cognitio nobis dimanavit.

Licet enim multi de Scorbuto sermonem habuerint (1), plenosque tractatus exararint, variasque causas excogitarint, nemo tamen certa adeo jecit fundamenta, ut FRIDERICUS BACHSTROM, qui primus super hac re
omne

(1) Casp. Pecuert. Joh. VVier. Georg. Hambergerus. Eugalenus. Henricus Brucaus. Joh. Echtius. Alberti. Balthaf. Brunnerus. Joh. Langius. Georg. Horst. Christoph. Tinctorius. Carolus Patinus. Abr. Munting. Chameau. Melchior Friccus. Balduinus Ronseus. Henr. Botter. Gualtherus Charleton. Samuel Koelefer de Kereseer. Martinus Lister. Poupart. Cadet. Christ. Burchard. I. G. Craner. Mead. I. Van Beverusyck, &c.

omne tulisse punctum a cordatioribus viris existimatur. Primus ille omnium abstinētiā a vegetabilibus singularem hujusce morbi causam, & observationibus, & firmissimis rationibus demonstravit, & contra solo vegetabilium usu, simplicem adeo facilemque curationem absolvendam memoriæ prodidit. Quibus positis, & quo pacto Septentrionalibus hispidis & incultis oris, nec herbiferis, nec fructiferis fere Endemius: cur nautis, propter longas per maria exotica navigationes, a fructibus & herbis abstinentibus, fere familiaris; cur nostris etiam regionibus licet vegetabilium feracioribus, si ubertate soli, & naturæ beneficio abutimur, vagari cœperit, incompertum est. Quam ob rem cum opella hæc primum Lugduni Batavorum anno MDCCXXXIV. typis excusa, propter suam præstantiam hoc temporis penes paucos in promptu sit, operæ pretium me facturum, & Medicinæ studiosis, & salutis publicæ me optime consulturum duxi, si operi huic iterum imprimendo navarem operam.

Excipe ergo, amice lector, æquo animo libellum hunc, & longe emendatiorem ac in prima editione, & longe locupletiores; uberrimum enim herbarum vulgo antiscorbuticarum catalogum in tres classes digestum adjecimus, quo facilius uno intuitu, & completa remedium suum pellex in promptu esset. Nostræ igitur, Lector, erga te voluntati gratificare, quæ cum literarum, tum salutis publicæ commodo prospicit, & FRIDERICI BACHSTROM studiosis, & utilissimis frui laboribus, quibus veras simplicesque morbi causas, & ejus naturam, & facilem, firmamque pro eo medendo methodum adipisci, & tibi simul, & aliis prodesse poteris. Vale.

Scorbutus morbus est chronicus parum distans a Cachymia , & Cachexia , nisi maculis lividis per artus dispersis ; crurum gravitate , & infirmitate , atque tumore abeunte , & redeunte , oris fœtore ; dentium vacillatione , nigredine , corruptione ; gingivis luridis semierosis , recedentibus , facile sanguinem fundentibus ; Endemicus est maris Septentrionalis accolis , & navigantibus , qui frigidus potest vocari : alter vero in regionibus calidioribus navigantibus plura signa putredinis præbet , & Scorbutus propterea calidus potest vocari . Medicamenta hunc morbum curantia , a medicis dicuntur *Antiscorbutica* , in quibus inveniuntur *Calefacientia* , *Frigeſacientia* , & *Adstringentia* .

ANTISCORBUTICA CALEFACIENTIA.

* *Acriora* .

Abies .	Chamæmeli flores .
Abrotanum .	Chamæpitrys .
Absinthium .	Chelidonii mai. rad.
Acriviola .	Citri cort.
Ageratum .	* Cochlearia .
Alliaria .	Crambe .
Allii rad.	Cuminoides .
Aquilegiæ fem.	* Erucae fem.
* Armoracia .	Erysimum .
* Ari rad.	Eupatorium .
Artemisia .	Fœniculi herb. rad.
Betonica .	Fumaria .
Botrys .	Galangæ mai. rad.
Brassica rubra .	min. rad.
Buxus .	Gentianæ rad.
Centaurium minus .	Helenii rad.
Cepæ rad.	Imperatoriae rad.
Cherophyllum .	Iuniperi ol.
Chamædrys .	Ligustrici rad. fem.
	Lu-

Lupuli flor.
 Majorana.
 Melissa.
 Mentha.
 Nasturtium.
 * Nummularia.
 * Piperitis.
 * Porrum.
 Raphani rustic. rad.
 nigri rad. sem.
 Rutæ herb. sem.
 Sabina.
 Salvia.
 Santonici rad. sem.

Saponaria.
 Scabiosa.
 Scordium.
 * Sedum minus vermicu-
 latum acre.
 Serpentariæ Virginia-
 næ rad.
 Sinapi sem.
 Sophiæ sem.
 Thlaspios sem.
 Trifolium aquaticum.
 Urticæ semen.
 VVinteranus cort.

ANTISCORBUTICA FRIGEFACIENTIA.

Acaciæ flor.
 Acetosæ rad. fol.
 Acetofella.
 Adiantum.
 Agrimonia.
 Anagallis.
 Asplenium.
 Aurantiolum suc.
 Becabunga.
 Chelidonii min. rad.
 Chinensia poma.
 Cichoreum.
 Citri suc.
 Cuscuta.
 Dens Leonis.
 Dulcamara.
 Endivia.
 Filicis rad.

Hedera terrestris.
 Hydrogalac.
 Iaponica terra.
 Lac ebutyratum.
 Lactuca.
 Lapathum herba britan-
 nica dictum.
 Lappæ rad.
 Limonum succ.
 Lingua Cervina.
 Nummularia.
 Persicæ fruct.
 Polypodii rad.
 Poma odora.
 Portulaca.
 Ruta muraria.
 Tamarisci cort.

ANTISCORBUTICA ADSTRINGENTIA.

Acetosa .

Capparidis cort. fruct.

Fraxini cort.

Genistæ flor.

Japonica terra .

Lapathum .

Lupuli flor.

Polypodii rad.

Rhabarbarum .

Tamarisci cort.

David Horter lob. Fil. §. 183. pag. 107. Ven.

DE SCORBUTO

EIUSQUE INDOLE, CAUSIS, SIGNIS, ET CURA.

SCORBUTUS est inquinatio sanguinis & feri, ac aliorum humorum humani corporis per diætam nutrimentaue prava, aliasque causas secundarias contracta, cujus ope prædicti humores putredinem, & acrimoniam contrahunt, quibus vasa sic extenduntur, labefactantur & eroduntur, ut ex partibus debilioribus cujufmodi sunt gingivæ, fauces, & intestina pleraque, post prægressos dolores & tumores, ad quamvis irritationem sanguis merus profluat; in partibus vero fortioribus post torporem totius corporis, & artuum maculæ, & striæ varie coloratæ producantur, quæ mox in pustulas, & ulcera mala, & tandem in hydropem, tabem & mortem definunt.

Ad naturam & historiam hujus morbi præ primis pertinet, quod ille in nonnullis terræ locis magis quam in aliis homines inficiat, aut certo generi, & statui hominum videatur esse familiarior.

Præcipuam, & regiam suam sedem habere dicitur in regionibus septentrionalibus, qua de causa nec antiquis creditur fuisse cognitus: ast, quod non tantas strages in locis calidioribus edidit, nec edere potuit, hinc aliis *Stomacaces* nomine potius leviter descriptus, quam plane ignotus fuit. Vix enim postulandum est a medicis etiam celeberrimis, ut morbos qui in ipsorum regionibus minus frequentes sunt, penitus cognoscere, describere, aut etiam curare queant: nam omnis scientia & ars, ex crebra ob-

servatione , & constat , & augetur , qua si quis destituitur , non sine insigni errore ejusmodi res , aut ex aliorum recensione tradere , aut ex proprio cerebro fingere potest .

Hanc ob causam illi , qui sine sufficienti historia morbi , mox ad ejus descriptionem & curam properant , septentrionale frigus , & humiditatem maris , cibosque sale , & muria conditos sic accusarunt , ut circumspectos alios medicos fere quosvis in sententiam suam traherent . Chymiatři vero , qui ex furnis suis omnia producere & excludere solent , protinus alcali quodam generari & foveri dixerunt , cui salia contraria , & alia valida remedia opposuerunt , ex hypothese plerumque irrita conamine , imo malo sæpius magis irritato & aucto .

Si vero patientius , & penitius historiam & indolem hujus morbi introspicias & examines , longe alia tibi patebunt , quibus & theoria & praxis circa hunc morbum maxime promovebitur , erroresque omnes hypothesebus adstricti evitabuntur .

Primo omnium equidem constat , quod Scorbutus magis in Septentrione , quam in aliis locis grassetur . Ibi enim non solum indigenæ cujusvis ætatis , generis vitæ , aut status eo afficiuntur ; sed peregrini quoque , qui pro capiendis balænis ex quibusvis gentibus illuc proficiscuntur , ac per aliquod tempus in solo Groelandiæ detinentur maximum ex hoc morbo patiuntur incommodum .

Ne vero salum aut mare solum accuses , eorum historiam lege qui ibidem in continente hyemem transegerunt , hi enim omnes fere Scorbuto extincti sunt . Sic ut magis propter hunc morbum , quam propter frigus , & alia gravissima licet impedimenta , de compendiosa & utilissima via ad Indias orientales in primis in Japoniam , & Chinam invenienda , Belgæ desperaverint .

Quid autem magis oppositum frigori , & locis septentrionalibus , quam zona torrida , & fervidissima
sub

sub ipso Sole plagæ : attamen ibidem navigantes in Indiam occupat hic morbus, & complures eorum aut mactat, aut saltem ad labores ineptos reddit, sic ut nulla plaga his itineribus sit nocentior & impeditior. Hoc quomodo cum sententia eorum conciliari queat, qui frigori & Septentrioni hunc morbum tribuerunt, plane ignoro: nisi quod jactationem in mari, incommoda itineris, & cibos sale conditos, superiori causa de frigore interim neglecta accusabunt. Sed quo omnem ipsis elabendi occasionem adimamus e mari & a navigantibus, in continentem, historia duce, hic morbus nobis erit educendus, & quidem paulatim a borealibus ad reliquos, qui calidiores inhabitant regiones progrediendo.

Satis nota enim Thorunensis obsidio, cum urbs a Rege Sveciæ per totam æstatem cingeretur, nam tum in ea ultra quinque vel sex millia militum præsidiorum, & ingens multitudo incolarum hoc solo morbo abrepti sunt, adeo ut hoc magis malo quam Svecico valore, urbs expugnata & ad deditionem coacta fuerit. Ne vero cæli temperiem, aut loci occultam aliquam qualitatem accuses, hoc probe tenendum est, factam esse obsidionem æstivo tempore; præterea Svecis obsidentibus nihil quicquam hujus mali accidisse, licet populi fuerint Septentrionales, quorum corpora aut ad hunc morbum procliviora, aut antea jam infecta videri poterant. Obsidione vero cincti & inclusi erant & Saxones, & incolæ ejus urbis, hos tamen non adeo cito neque tam violenter quam Saxones invasit hic morbus, sic ut post hæc præsidio fere deleta ipsi cives circa finem obsidionis excubias agere, & reliqua officia militum supplere cogerentur. Ab his ego accepi, quod illos pigros & lassos reddiderit, ut vix artus movere potuerint, quoniam se in juncturis artuum magis omnium manifestavit. Hinc plures solo motu corporis se levare posse crediderunt, sed citius reliquis fuisse enervatos & enecatos: eos vero, qui blandiori

motu corpus magis foverunt quam exercuerunt, diutius vitam traxisse, non tamen hoc remedio morbum abigere potuisse.

Finito ultimo bello Turcico in Hungaria exercitus Cæsareus circa Temesvariam, nec regionem, nec urbem septentrionalem, qualis adhuc Thorunium videri poterat, in Hyberna deductus fuit. Ibi morbus adeo invaluit, ut complura millia militum corriperet & extingueret. Cum vero medicus campestris omnibus remediis inprimis, omnibus essentiis, extractis, ac salibus antiscorbuticis frustra adhibitis, consilium totius Collegii Medici Viennensis anxie requireret, responsum tulit, quod mutatis dumtaxat formulis eadem fere suadebat, neque omnino levabantur ægri, ut potius hic morbus magis invalesceret, donec circa vernale tempus sponte quasi cessaret. Notabilis vero hic non est reticenda circumstantia, quæ medici hujus sive admirationem, sive trepidationem magis auxit, nempe quod morbus hicce ibidem nullum omnino præfectum, ne infimi quidem ordinis, sed solos gregarios milites extingueret. Quam causam cum ipsi ex natura hujus mali explicarem, tantopere gavisus est, quantopere antea de infausto hoc morbo ejusque irrita cura doluerat. Idem medicus posthæc diligentius, & attentius in historiam hujus morbi inquisivit, ubi inter alia, in Orphanotrophio superioris Germaniæ, malum hoc maxime viguisse observavit, necnon apud illos qui carceribus diu inclusi latitaverant.

Quoniam vero regiones calidiores, præsertim mediterraneæ, ab hoc malo immunes esse creduntur & dicuntur, hinc a militibus Cæsareis, qui diu in Italia & quidem satis procul a mari commorati erant, inquirens hæc accepi: ibidem durante bello præsidium aliquod Cæsareum sic hoc morbo correptum fuisse, ut complures eodem extinguerentur. Ipse vero officialis qui mihi hæc narrabat, natione Italus, sic infectus fuerat, ut singulæ volæ utriusque manus in pustulam

unam

nam abivissent ; qua de causa a medicis suis hunc morbum fere ignorantibus desertus fuerat , quem tamen chirurgus Germanus aliis antiscorbuticis , quam Itali propinaverant , trium vel quatuor dierum cura ex mortis faucibus eripuit .

Præter hos vero ubique terrarum & locorum , & quovis anni tempore , cujuscvis ætatis homines nonnullos sed parcius infestat , quod ex historia antiquiori & recentiori omnibus constat , sic ut exemplis allegandis vix opus esse videatur , sed in his quæ supra recensuimus , morbus tantum auctior , validior , & frequentior .

Ad historiam & indolem hujus morbi , etiam cura ejus tam ab antiquis , quam a modernis , partim feliciter partim infeliciter tentata pertinet . Sæpius enim remedia fortuito inventa causas morborum detegunt , & a theoria hypothetica penitus liberant ac vindicant ; quod hic inprimis accidisse videbimus , ubi remedia causis plerumque secundariis opposita fuerunt . Quorum autem felicior cura fuit , eorum praxis fere theoriæ plurimum adversari videtur .

Nuper aliquis nautarum ex Groelandia redux curam hujus mali ibidem usitatam mihi graphice depinxit , hæc inter alia narrans : se malo hoc adeo fuisse correptum & occupatum , ut nec manibus nec pedibus valeret ; itaque post absolutam piscaturam a fociis cymbæ injectum & in continentem expositum fuisse , magis ut ibi mortis ultimam vim , quam sanationem experiretur . Quod vero nec manibus tantum valeret , ut cochleariam ibi copiose proveniente evellere posset , hinc eam pecudum ad instar ore depascere coactus fuit , & nihilominus hoc solo remedio , crude occupato & assumpto , paucorum dierum spatio in integrum fuit restitutus . Iisdem fere herbis & reliqui septentrionales populi utuntur etiam sine ulla manuactione medica , cum natura ipsa ultimis septentrioni accolis harum herbarum vim ingentem
magis

magis obtruserit, quam obtulerit. Frigori vero, quod medici plerique accusaverunt, remedium invenire potius ad lignarios rusticos, quam ad eos pertinet. Sed cum in longioribus Belgarum & Anglorum itineribus maritimis remedia pharmaceutica, etiam & antiscorbuticis herbis parata fere nullius sint efficaciae. Hinc medici cibos muria conditos fumoque induratos, piscesque & incommoda maritima tamquam inevitabilia & insuperabilia accusant. Adjiciunt tamen quasi ovantes, quod navigantes hoc malo correpti per paucos dies in terram expositi, praesertim itinere ad finem perducto, sine ullo medicamento solo fructuum usu restituantur. Ex horum tamen numero omnino exempti sunt, qui ex hoc morbo jam extincti & piscibus pabulum facti sunt, aut quorum corpora hydrops corrumpit & rupit, sic ut incurabilia aut insigniter saltem depravata maneant. Quibus itaque ex aliorum sanatione parum solatii accedit.

Thorunienses causam morbi praeter primis tribuebant stramini, quod cerevisiae coquendae colatorii loco adhibetur, nam quoniam & ejus defectu laborabant, hinc idem saepius exsiccatum fuit, ut pluribus coctionibus interserviret, ex quo maximam corruptionem potus ortam esse credebant: cibos vero sale conditos & fumo induratos hoc malum magnopere auxisse. Sed eadem, narrantes laeti adjiciebant, vix soluta obsidione atque apertis portis, cum oleribus se impleissent malum protinus evanuisse.

Sic etiam omnes ii medici, qui feliciorum eventum curae suae experti sunt folis fere vegetabilibus acidis & subacidis, & demum amaricantibus, quae ab ipsis Groenlandiae barbaris, nullo suadente medico, utiliter adhibentur, id omnino praestiterunt, quamvis nonnulli eorum saltem spiritus nitri & salis his cum fructu adijci posse credant.

Chymiatrum vel metallurgicum potius hoc animadvertentes ex acidis vegetabilibus parari remedia antiscorbutica, neglectis vegetabilibus acido tantum intenti

tenti fuere , quod in duumvirato salium apud ipsos alteram paginam facit , audacter morbum alcalinæ naturæ esse declararunt : cujus salis tamen reliquiæ plerumque ex fortissimo igne supersunt , & quidem vegetabilium , non vero ex sale & muria , & carnibus animalium , aut ex fuligine & fumo , quem nobis sæpius vendunt , præsertim dum vegetabilium usum fere omnem proscribant . Itaque ex hypothese acida subterranea quævis , inprimis acerrimum illud vitrioli suaserunt . Qua de causa aliquis medicorum nuper in septentrionalibus locis propter alchymiam satis famosus , oleum vitrioli acerrimum omnibus fere medicamentis suis admiscuit ; quo specifico omnes septentrionalium morbos ob perpetuum Scorbuti cum iisdem commercium expugnari posse credebat , eadem fiducia & eventu , quam aurum ipsum inde confici posse olim cum damno & ignominia sua maxima crediderat . Non equidem inficior in omnibus morbis horum populorum medico suspensionem Scorbuti esse necessariam , sed acido vitrioli specificam aliquam virtutem tribuendam esse audacter nego ; quod infra pluribus demonstrabo .

Num igitur cochlearia superius tantopere laudata , aut ejus essentia , aut extractum , aut sal ejus chymicum constituet aliquod , vel unicum etiam medicamentum antiscorbuticum ? minime gentium . Nam & hanc sæpius nocere in hoc morbo practici optimi , optime norunt . Est autem prudentis medici omnes & minimas circumstantias morbi & ægrotum probe expendere , ne illud quod in alio casu , & in alio corpore salubre est , in alio rursus nocivum imo pestiferum evadat . Maxime omnium vero decet sapientem medicum in veram & adequatam causam mali inquirere , ne sine omni ratione ad solam praxim , & sæpius fictam experientiam & remedia provocare opus habeat , quod solum fere Empiricorum est .

Probe itaque pensatis omnibus circumstantiis ,
quæ

quæ superius in historia & cura hujus morbi narravimus, imo pluribus aliis quas hic ob brevitatem omittimus, concludendum nobis esse videtur: *Causam veram & primariam Scorbuti nullam aliam esse: Quam abstinentiam diuturniorem a quocumque genere recentium vegetabilium*, sive illa climatis indoli, sive coactioni & necessitati, sive neglectui sit tribuenda. Cui nunc causæ quasi per inductionem omnia prædicta exempla cum eorum circumstantiis singularibus prorsus sunt adplicanda; antequam autem id fiat, monendum omnino, quod etiam aliæ causæ secundariæ concurrere malumque augere possint, cujusmodi sunt, nimium frigus, aer infectus paludum, earumque humiditas & squalor, alimentorum pravitas, motus impeditus, sanguinis antecedens corruptio, alii morbi & propria corporum ad hunc morbum proclivitas, & id genus alia.

Quod vero causam primariam attinet populi septentrionales fane primum ordinem tenent, quibus hyems diuturnior vegetabilium productionem aut penitus inhibet, aut ea saltem nivibus altioribus sepulta tenet, ne iisdem incolæ se contra hunc morbum quovis tempore tueri possint. Concessit tamen his providum omnis necessitatis humanæ Numen ingentem cochleariæ, lepidii, lactucæ agninæ, & nasturtiorum copiam, quæ sub ipsa nive perpetuo aut nascuntur, aut saltem vigent virentque, addidit & ingentem vim baccarum mirtilli rubri, quæ hyemis tempore acescunt, atque sub nive conservantur; adæquata & sufficientia hujus mali remedia. Sed miserrimi mortalium, aut iis uti nesciunt, aut longius versum Septentrionem progressi ob nivium altitudinem, & frigoris immanitatem ea conquirere minus valent, quod Hemskirchio aliisque in illa tristissima loca delatis accidit.

Secundam classem constituunt piscatores balenarum ex quibusvis gentibus; hi enim lucri causa diutissime inter glacies in falo hærent, neque in continentem ubi

reme-

remedia sola nascuntur nisi absoluta piscatura descendunt , quamvis remedium aliquo modo habeant cognitum , illudque parvo labore & temporis dispendio conquirere possent , suis forsitan remediis pharmaceuticis plus tribuentes , atque hæc vilia pro more aspernantes aut saltem negligentes .

Hos excipiunt , qui mercaturæ causa alia itinera maritima diuturna suscipere coguntur , ubi rursus hi , qui in Indias orientales proficiscuntur hoc morbo magis premuntur , quam illi qui propinquiora . Americæ loca petunt ; ubi iter est diuturnius , ibi etiam longior solet esse a vegetabilibus recentibus abstinentia . Magis vero hic morbus eos vexat qui illuc proficiscuntur , quam qui inde redeunt , eo quod in locis calidioribus fructus recentes varios comedant , atque sic corpora & humores Scorbuto tolerando præparent , aut quod inter alia commeatus genera horum largiorem copiam navibus suis imponant . Cum vero invaluerit præjudicium ex carnibus muria conservatis hoc malum originem trahere , hinc sæpius ad insulam Helenæ adpellunt , ut ibi ex copiosis & prægrandibus testudinibus , earumque recentibus carnibus aliquod adipiscantur solatium , præsertim cum animalia sine ullo nutrimento fere per integrum mensem viva conservari possint .

Veniamus ad urbes & loca diuturna obsidione cincta , brevior enim obsidio tantam corruptionem humorum corpori humano vix inducere valebit , cujusmodi supra Thoruniensem dedimus , quæ ultra quinque menses fuit protracta . Cum loca munita & castella rarius hortis possint abundare , hinc coacti fuere & ibidem ex aliis cibis vario modo conservatis sibi nutrimenta parare . Cives vero & incolæ urbis horum recentium vegetabilium adhuc aliquam habebant copiam , hinc , licet ignari hujus remedii , Scorbuto diutius resistere poterant , sed milites præsertim gregarii pisces , fabis aliisque granis , & pane durato , atque biscocto famem tolerare coacti fuere . Aliquo-

quoties tamen intra obsidionis tempus cum hoste pactum fuit, ut mala nonnulla citria nobilioribus agris unicum ante mortem solatium inportari permetteretur, & cum aliquando permissu Regis Sveciæ currus totus vegetabilibus onustus in familiæ cujusdam gratiam intromitteretur; hæ viles alias res a præfectis raptæ, & eorum mensæ, tamquam summæ deliciæ, natura ipsa id postulante, impositæ fuerunt, sic ut paucissima horum olerum ad eam familiam, cui missa erant, pervenerint. Illi ipsi vero, qui mihi causas & circumstantias hujus mali narrabant, ultro addebant, cum apertis portis se vegetabilibus sufficienter repleissent, morbum protinus extinctum fuisse, eodem modo, quo ii, qui in Indias proficiscuntur, vix degustatis vegetabilibus & fructibus recentioribus sine ullo alio pharmaceutico remedio sanitatem recuperant.

Ordo jam eos tangit, quos Temesvaria morbus hicce mirus miris circumstantiis invasit: hyems erat diuturnior, hortique, & olera propter obsidionem præcedentem vastata, quid quod propter paludes vegetabilia & olera, quibus ordinarie homines vescuntur, longius remota erant; hinc inter gregarios milites, qui siccatis & duris cibis utebantur, hoc malum unice viguit. Præfecti enim vel officiales, qui vel manipulos ducebant, sæpius apud caupones & lixas campestres saltem juscula cum herbis comedebant, hinc omnes ab hoc morbo immunes, quod medico illi campestri quasi miraculi loco habitum, neque a toto collegio medico Viennensium perspectum fuit: est enim casus alias rarissimus, sed ex nostra causa optime explicatur, quæ est *absentia*, *carentia* & *abstinentia* a vegetabilibus recentibus, eo quod hic in Hungaria carniū recentium nullus omnino esset defectus. Qua propter etiam hoc malum *verno tempore* ob vegetabilium se ultro offerentium copiam sponte, ut medicus ille dicebat, elanguit & cessavit. Hic præterea notandum, longiorem
hyc-

hyemem ubique terrarum in hoc casu Septentrioni esse æquiparandam, eo quod frigus ubique vegetabilia diutius intra terram coerceat.

In Orphanotrophiis & Xenodochiis, imo in carceribus, si propter hyemem, vel defectum vegetabilium diutius alius generis alimenta distribuuntur, Scorbuto omnino panduntur fores, in quibus locis post hæc, & squalor, & coarctatio, & immundities & contagium, imo causæ quævis, primum medicis obviæ, culpam hujus mali ferre immerito coguntur. Verum equidem & squalorem & angustias locorum suos pati manes & morbos, qui saltem speciem Scorbuti præ se ferre, aut morbum augere, non tamen producere valent.

Sic etiam sæpius fieri solet, ut aliquis in quocumque terrarum loco a vegetabilibus aut defectu, aut neglectu abstineat, aut etiam abhorreat, præsertim cum lautiores hæc rusticorum fercula passim fastidiant, aromatibusque acerrimis appetitum magis obruant, quam excitent. Quod si ab his, dum Scorbutus eos occupat, quæras, num ejusmodi cibis usi sint, nec ne, semper aut abstinentioniam, aut neglectum eorum invenies, id quod me in praxi mea circa hunc morbum numquam fefellit. Cum enim illum Italum supradictum de morbo suo examinarem, & num vegetabilibus caruerit, aut ab iis abstinerit rogarem: quinimo respondit, nam si hoc fecissem, numquam hoc morbo laborassem, & nisi post hæc iis usus fuisset, non amplius vitam ducerem; cum enim ab Italis desertus esset, incidit in Germanum chirurgum, qui obiter aliquod festinans quasi transeundo præcepit ægrotanti, ut servum suum in agros mitteret, quo varias herbas, præcipue sylimbrium ibi copiosum, colligeret, has aut crudas cum aceto, aut oleo, ut comederet, jussit, vel ut succos expressos biberet, vel ut in jusculis illas adhiberet, atque, sic stupentibus fere medicis Italis, vitæ fuit redditus æger.

Eodem prorsus modo pauperiores in locis paludosis

lis vitam agentes , & piscatores , qui littora maris infertilia incolunt , ac navigantium mores imitantur , ab hoc morbo frequentius corripitur , imo corripitur debere manifestum est .

Quot vero mensium , aut dierum abstinencia ad producendum hunc morbum præcise requiratur , ex natura ac constitutione cujusvis individui pendet , quoniam in aliis major potest esse ad hunc morbum proclivitas , in aliis vero diuturnior resistentia , prout inter diversos unius ejusdem itineris socios patet , quod non omnes , aut saltem non eodem tempore , aut eadem violentia oppugnantur , quamvis rarissima sint ejusmodi corpora , dum ne vigesimus quidem in itineribus Indicis sæpius ab hac labe immunis maneat ; cum etiam chirurgi nautici , non obstante medicamentorum copia , & corripiantur & abripiantur .

Ex his nonnulli medicorum , qui protinus ad curam & remedia specifica properant , existimabunt se jam indolem hujus morbi ac curam sufficienter , imo abundanter nosse . Sed ut medicus in patientum numerum transeat , omnino necesse est , scilicet ut ferrea quasi patientia utatur , tum in examinandis omnibus circumstantiis morbi , quem vel centies superavit , magis tamen in adplicandis & corrigendis remediis , in quo casu alia convenient , aut noceant , aliave alio tempore & loco sint adhibenda . Hinc etiam mihi non videtur sufficere , quod superius longam satis descriptionem hujus morbi dederim , sed antequam justam ejus curam ac remedia tradam , nonnulla quæ ad Diagnosin hujus morbi pertinent , addere opus esse duxi . Sic autem communiter hic morbus se habet : primo omnium torpor , in dies auctior , occupat artus ; post hæc salivæ & oris visciditas ; mox ibi gingivarum , palati & faucium tumor adest cum dolore , quibus cruentatio harum partium & erosiones succedunt ; nunc maculæ ubique , pruritus , scabiosa , & fere leprosa indoles , pustulæ aqua
flavi-

flavida repletæ, ulcera, faciei pallor, & luridus aspectus; interne fere ex iisdem causis febriles varii motus, anxietas, vomendi conatus, nausea, ructus, diarrhæa, hemorrhagiæ internarum partium, præsertim hepatis corruptio & ruptio, hinc apud complures hydrops, tabes, & tandem apud alios pro temperamenti ratione mors subitanea, apud alios tamen longe languidior. Post mortem vero cadavera citius quam aliorum putredini & corruptioni cum insigni foetore sunt obnoxia.

Ex his itaque non solum natura & indoles hujus morbi, sed etiam integra fere ejus cura ad oculum patet quibusvis, sed quod singulari circumspectione & prudentia medica in quovis casu & quibusvis etiam minimis circumstantiis opus sit, ubi de humano corio agitur, soli saniores & experti medici norunt. Itaque sicuti in inquirenda causa & indole hujus morbi valde solliciti fuimus, sic magis adhuc circumspecti in curando morbo & eligendis remediis erimus. Omnes equidem medici primum nonnisi a posteriori, vel per experientiam solam vim medicamentorum & adplicandi methodum cognoscere possunt. Sed his perspectis, etiam naturam morbi, & medicamentorum vim, & agendi modum a priori, quod dicunt, examinare, rimari & cognoscere, atque pernoscere debet diligens & indefessus naturæ scrutator, ut his principiis generalioribus cognitis, longius artem extendere, & tutius ubique remedia selectissima adplicare possit. Quibus ut & hic satisfaciam pro virili annitendum erit.

Experientia plurium artium magistra, ultimos & barbaros Septentrionis accolæ, cujusmodi sunt & Groelandi & Samoiedæ, qui sine medicis doctis vitam agunt, remedia contra hunc morbum docuit, eo quod natura ipsis horum ingentem copiam magis obtulerit, quam adposuerit, quæ sub nivibus quovis anni tempore latent, & læte virent, æstatis vero tempore campos eorum opplent. Dedit enim sum-

mus Medicus ad mala & incommoda , quæ ex mundi terræque situ redundant , etiam ubivis locorum remedia plusquam sufficientia , sed hominum est ratione uti , & earum acquisitionem ac vim omni modo scrutari , alias enim in nos ipsi injurii sumus , culpamque oscitantia comitem ac pedissequam per dolorosos morbos experiri cogimur . Quoniam vero per longiorem hyemem ingentes , & altissimæ nives has herbas antiscorbuticas tegunt , aut hyems rigidior earum proventum maxime impedit , hinc magis curandi , quam præservandi scopo hæ herbæ a natura datæ videntur : sed ne etiam & hic conquerendi ansam genus mortalium arriperet , iniecit divina benignitas omnibus fontibus per hyemem satis calidis , & manantibus , ut nives injectas a tempestate solvere queant maximam copiam beccabungæ , fysimbrii , & aliorum nasturtiorum , ex quibus ubivis locorum sufficientia remedia parari queant . Sed fac hæc omnia deficere ; tunc sane artis & rationis est , ut ea recentia conservare , aut recentissima producere queas . Hominibus enim terra data est , non ut sponte omnium ingentem vim quovis anni tempore producat , sed ut homo eam ubique colat , atque sic ex labore suo fructum & remedia obtineat . Hic itaque in primis notanda venit *nasturtii hortensis* natura & constitutio , huic enim Deus præter copiosum semen etiam ejusmodi indolem dedit , ut omnium citius & prius , vel in cellis aut cubiculis aliquo modo calefactis ipsius hyemis tempore progerminet : de quo nonnulli per iocum quasi prodiderunt , quod hanc herbam antequam mensæ accubuerint , terræ commisissent , & quod circa finem prandii aut cœnæ , ea sic ex semine & terra egressa fuerit , ut illa oleo & aceto condita , quod salatam vocant , vesci potuerint . Sed certior est ejus copiosus proventus , qui post aliquos dumtaxat dies se exserit . Quod si vero naturam herbarum , & horti culturæ diligentius examinaveris , plures sane ejusmodi herbas procli-

climatum ratione invenies ; sic ut te nullibi deficiet remediorum antiscorbuticorum recentium tanta copia ; quanta pro cura peragenda sufficere poterit .

Sed acriores hasce herbas in praxi sæpius nonnullis nocere videbis ; habent enim speciem aliquam veneni ; hoc est ; quod in minima dosi propinata vim vitæ superare & extinguere possunt . Hinc etiam complures herbæ causticæ & venenatæ ; aut saltem narcoticæ in ipso rigore hyemis producuntur & florent ; quasi naturali calore non haberent opus ; sed igne & calore summo intra se jam essent præditæ ; in quorum numero sunt & crocus & colchicum ; & hellebori species ; & ranunculi nonnulli ; & laureola ; aliæque . Et quamvis supra recensitæ non adeo violentæ sint ; attamen & eadem ; nisi cautissime adhibeantur ; sæpius ingentia mala producere ; morbum augere ; aut mortem omnino accelerare queunt . Itaque leniter est procedendum ; & per blandissima remedia ad asperrima quæque progrediendum ; præsertim in morbis chronicis ; in quorum numero & noster est ; qui paucissimorum dierum patientia ; & gradatim adplicatis remediis feliciter superari potest ; sic ut nulla festinatione opus sit .

Optimus autem medendi modus est ; ubi nullis omnino remediis & medicamentis opus habemus ; hoc est ; si morbis ex consilio medici obviam eatur ; antequam nascantur ; & in corpore humano se palam omnibus manifestent ; nempe modo præservativo ; nam sæpius ad eundem gradum morbi ascendunt ; ut nullus medicorum ; sed Deus tantum ejus curam certam efficere valeat . Hoc enim in casu nostro ingens hominum multitudo remedii prorsus ignara ; facit ; dum vel pauperiores ipsi oleribus & herbis plerumque vitam laboriosam sustinent ; hoc enim vestigalis ipsis horti & agri ; imo prata & loca fere inculta reddunt . Et si qui inter paludes delitescent ; atque hortis & oleribus ordinariis desti-

quantur, suppetit tamen ipsis; & nasturtiorum & trifolii aquatici insignis abundantia, quamvis hæ & aliæ herbæ hætenus inter numerum olerum, hoc est herbarum esculentarum, nondum sint receptæ. Sic nec illis qui mare magis quam terram arant, hæc remedia defunt, quibus se præservare ab hoc malo possent, cum herbæ natantes ipsi ultro occurrant, ut conquirendi laborem adimant, dummodo his uti sciat ad mala sua magis quam ad salutem proclivis humana natura: quæ altioribus intenta, & auro Indico plerumque inhians, his pretiosiora præterit, & cum discrimine vitæ suæ aut negligit aut aspernatur.

Hos ut ad sanitatem & mentis & corporis saltem in hoc casu reducamus, omnem medicamentorum efficacium numerum in classes suas, vel gradus distinguemus, & modum adhibendi docebimus. Simulque incerta ac dubia, imo nociva potius remedia expungemus & rejiciemus. Optima igitur, quantum ex nostra experientia, omniumque practitorum prudentum observationibus constat, sunt vilissimæ herbæ & fructus recentes, non pharmaceutica, sed domestica & rustica fere remedia.

Primam classem horum constituunt olera & herbæ fere insipidæ, aut saltem dulces, cum omnibus arborum fructibus hujus saporis & naturæ, ex quorum numero in defectu aliorum ne teneriora gramina, alias folis pecudibus pabulum, sunt eximenda longe præstantiori effectû, eo quod leniter simul purgant, quam quo graminis ipsius exsiccata radices ad purificandum sanguinem ex pharmacopoliis porrigi solent. His ratione vilitatis, & in defectu aliorum annumeranda sunt dulcia & teneriora arborum folia, imo juli & nucamenta & pinuum summitates per hyemem virentes, quamvis nonnulla horum ob insignem amaritudinem potius in sequentibus classibus locum invenient.

Secun-

Secundam classem occupant omnia vegetabilia subacida & acida, cujusmodi sunt omnes acetosæ, & acetosellæ species, cum malis citriis, & aliis vix numerandis baccis & fructibus, a quibus nec ejusmodi radices recentes exemptas esse velim. Hæc classis secunda est quasi media inter insipidas dulcesque, & inter amarissimas herbas posita, hinc se effectum maxime omnium commendavit, scilicet quod sæpius insipidorum effectum superavit, aut incommoda fortiorum evitavit; sed cuivis sua laus & virtus constat, dummodo iis rite utaris, nam cui ex submersione in aquis vitæ imminet periculum, ni blandiori modo ac fuscine extrahi potest, vel unco ferreo in corpus infecto ex morte est eripiendus.

Tertiam classem implent omnes herbæ, radices & fructus recentiores, qui gustu sunt amariores vel saltem fortiores, cujusmodi sunt: cochlearia, lepidium, nasturtium, trifolium aquaticum & innumera alia, quæ agmen quasi claudunt.

Nos equidem vegetabilia fortissima venenatorum nomine e foro medico ejecimus, sed perperam dum alia a majoribus accepta gratiores nomine ibi relicta sint, ex quibus ob efficaciam singularem nonnulli medici insignem sibi famam conciliarunt, scilicet magnum illud narcoticum vel opium, quod in Græcia ex totius papaveris adhuc lactescentis substantia, hoc est, ex contusis ejus radicibus, caulibus, foliis & capitulis præparari solet. Sic etiam novi medicum qui pro carcinomate curando, interne folia solani furiosi cum insigni utilitate adhibet. Sic & reliquis insignem vim inesse credo, dummodo medicus eorum vim satis extendere, aut desperatis malis adhibere norit hæc violenta remedia. Sed hæc nondum commendata velim, donec eorum virtutes, sicuti nunc nomina, sint melius exposi-

positæ , indagatæ & exploratæ . Eadem quoque cautela cum superioribus tertiæ classis acrioribus est observanda , ne sit nimius eorum , aut præcipitatus , aut præposterus usus medicus , præsertim initio curæ , quoniam per imprudentiam etiam res innocentissimæ in ordinem venenorum transire , aut medelæ loco mortem producere , vel saltem accelerare possunt .

Quod vero remedia ex regno vegetabili laboriosius præparata , imo ex aliis regnis tam animali , quam minerali attinet , infra explicabimus ; & quæ inter ea nobis aut inefficacia aut superflua , aut dubia , aut noxia esse videntur , indicabimus . Jam autem ad applicationem medicamentorum supra recensitorum progredimur .

Classes ipsæ indicant quod pro usu tam præservativo , quam curativo leniora præcedere debent ubi vis , si vero his non sopiatur morbus , tunc demum & fortioribus , & fortissimis per gradus utendum , qui modus naturæ humanæ & omnibus morbis , ubi nullum periculum in mora est , maxime convenit . Noster enim morbus non in acutorum est numero , sed lentius serpit , quam ut præpostero modo illum aggredi , vel expugnare opus habeamus , nisi ubi lenioribus destitutus medicus prudens , medicamentorum fortium virtutem extendere vel diluere noverit . Sed cum remedia copiosissima ubivis terrarum obvia præscripserimus , rarissime medicus ordinem naturalem invertere cogetur . Sunt equidem & in vegetabilibus doses concentratæ , quo nomine Chymici sua sola pharmaca commendant ægris , qui ut plurimum largissimos potus fastidiunt ; sed illas extra classes ordinarias seposuimus , quod vulgo pro venenatis habeantur , & quod medicaſtri audaces his ipsis tantum mali effecerint , ut etiam prudentissimi medici ab eorum usu adhuc abhorreant .

Præparatio laboriosa nostrorum medicamentorum fere nulla , nam nuda & cruda , atque succi plena ,
hoc

hoc est recentia sunt adhibenda , in ipsa eorum naturali substantia , saltem ab immunditie & sordibus purgata , nisi eorum nonnulla præsertim duriora vario modo coquere , aliisque cibis admiscere velis . Sic etiam oleo & aceto condita , aut succi eorum saccharo & melle temperati , & demum in casu necessitatis vario modo conservata adhiberi possunt . In extractis vero jam virtutes eorum videntur esse immutatae ; attamen adhuc aliquam utilitatem præstare poterunt , præsertim ubi saltem amarioribus opus est .

Internus usus hic ut externum præcedat omnino necesse est , præsertim cum totius massæ sanguineæ corruptio & depravatio , nullis externis restitui posse videatur . Sine interna enim cura nullis remediis topicis cessant scorbutica sæpius pessima ulcera . Mirus hic sane effectus , ut ex superioribus patet , quod paucissimis diebus status fere desperatus fuerit restitutus . Si vero ulcera varia post internam curam nondum cessaverint , tunc oris ulcera acidioribus succis , cujuscumque sunt succi limoniorum , aut mori , imo ipso aceto & sale purganda ; alia vero pro natura rei mundanda & fovenda . Hic tamen non est reticendum posse corpus humanum , neglecta ejus cura , hoc morbo adeo corrumpi , erodi , atque depravari , imo in hydropem incurabilem dejici , ut tunc omnino contra vim mortis nulla sit amplius herba in hortis . Quapropter & sanis adhuc & magis ægrotis maxime tamen medico est allaborandum , ne eo angustiae res deveniant , omnes enim probe norunt , quod fero medicina paratur . Hic itaque de casibus variis & fere omnibus est dispiciendum , præsertim in quibus & ægro & medico aqua hæere solet .

Primo omnium Septentrionalibus populis consilium est dandum , quod fere hujusmodi est . Per ver-

pus foveant corpus suum oleribus & fructibus variis; maxime iis quos eorum tellus ferre solet; sic saltem corpus erit præparatum, ut etiam diutius Scorbuto, hyeme ingruenti, resistere possit. Præterea colligant & servant eorum copiam, quæ hyemis tempore vivere solent, non tantum consuetotum olerum & hortensium fructuum, sed etiam agrestium, arvensium & silvestrium, aut saltem de locis & fontibus, ubi in casu necessitatis inveniri poterunt, tempestive dispi- ciant. Quid quod horti cultura non solum consueta, sed inconsueta etiam vegetabilia, loco illorum exotico- rum quæ frigore corrumpuntur, alere potest. Quod si libero aeri & frigori expositas herbas minus commode producere possint, unicum nasturtium hor- tense hunc defectum supplebit: hoc enim & intra cu- bicula brevi tempore, & adeo copiose potest produ- ci, ut non tantum usui medico, sed etiam usui com- muni & culinari sufficiat. In defectu vero virentium, fructus & baccæ recentes ubique conservari poterunt: non ego aurantia mala & quosvis pretiosus fructus in Septentrione requiro, sed vilissima quæque, dummo- do virtute sua antiscorbutica præstent. Sic radices va- riæ esculentæ, cujuscumque sunt & siser & napus & ra- fanus uterque, sine labore conservari possunt. Ma- gnâ vero utilitatem cepa & porrum varium præ- stat, quæ ne terræ quidem commissa progerminant, & recentia sua folia vel fistulas ægris offerunt. Quod si nec horum fuerit sufficiens copia, aut saltem i- nopia timeatur, tunc varia olera & herbæ, aut fo- lia arborum recentia sale condita sic conserventur, ut sponte acecant, aut aceto ipso committantur; si- cuti in nonnullis regionibus fieri solet cum sola bras- sica capitata, quæ fere per totam hyemem durat, aliter tamen ea quam hic in Belgio præparari solet. Quoniam vero & hæc circa vernum tempus solet corrumpi, ubi tamen Scorbutus maximas acquirit vi- res, præsertim si hyems longior productionem re-
cen-

centium vegetabilium impediverit ; hinc modus docendus quo prædicta brassica & cucumeres fere usque ad paschale tempus , ubi eorum præcipuus est usus , conservari possunt . Primo minutim dissecantur quasi in filamenta , post hæc impleantur his integra dolia , in quibus vegetabilia illa copioso sale aspergantur , & probe comprimantur ; tunc dolia illa optime obturentur , atque in aqua demergantur , ut sub glacie lateant donec iis opus fuerit , & ubi alia in cellis asservata corruptioni amplius resistere nequeunt ; eodem modo fructus recentes in primis prunæ satis diu conservari possunt . Si lagenæ , vel vasi stanneo probe obturato includantur , atque in puteum immittantur , quæ post duorum mensium spatium inde extractæ adeo recentes apparent , ac si eo momento ex arboribus decerptæ essent ; sed eligendæ sunt duriores , quoniam molliores corruptioni jam sunt obnoxie . Hoc autem de cucumeribus notandum , quod sponte acescant , si illos ad maturitatem pervenire sinas , sic ut satis diu in propria sua & naturali aciditate conservari possint , quam communiter in immaturis arte anteverimus .

Jam ferè patet quid illis , qui in Groelandiam contra balænas expeditionem suscipiunt , in hoc casu sit faciendum . Primo enim corpus prædicto modo præservent & muniant , deinde ut maximam copiam vegetabilium , quæ diutius conservari recentia possunt , navibus imponant , præsertim radicum esculentarum supra indicatarum . Post hæc integra dolia brassicæ capitata acidæ sibi comparent . Hæc vero si defecerint , nonnulli nautarum ad terram sunt ablegandi , qui herbas ibi a Creatore in usum medicum , & culinarum productas copiose colligant , easque & sanis & ægris advehant . His itaque & pisces & carnes suas condiant , neve patiantur navium præfecti , ut solis durioribus & exiccatis cibis in maximum discrimen adducatur nautarum

vita .

vita, quibus non solum cum hoc hoste, sed etiam cum aliis malis est conflictandum.

Si vero rediret umquam cupiditas illius viæ compendiosæ circum mare glaciale in Japoniam invenienda, his sane cibis & adferendis & colligendis & conservandis præcipua cura esset impendenda; sed hoc præterea monendum, quod in illis locis pro frigore intensissimo abigendo, hypocautum germanicum belgico camino sit longe præferendum, imo fornax potius sub eorum pavimento occultandus, ne pedum, aut saltem digitorum, ut sæpe fieri solet, ex frigore jacturam patiantur.

Nunc illis succurrendum, qui ad Indos proficiunt, atque in itinere non cum frigore boreali, sed cum calore intensissimo, simulque cum Scorbuto conflictantur. Et his corpora præservanda suadeo, nec statim circa initia itineris succumbant. Sic etiam recentia quæque, aut acida vegetabilia inter commeatum reponant. Ceparum itemque porri festilis, quæ sponte progerminant sit insignis copia; in primis vero semen nasturtii hortensis in horum sit numero, quod in vasis variis saltem pro usu medico produci poterit; his itaque muniti magis quam antiscorbuticorum pharmaceuticorum inutili farragine securi vela faciant. Hæc si deficient, terræ adpellendum erit, prout sæpius in defectu aquæ recentis aquandi causa, aut colligendarum testudinum causa insulis adpellunt, ibidem potius herbas & fructus, quam carnes recentes colligant. Chirurgi vero nautici & medici discant, aut saltem ex gustu cognoscant, quæ herbæ potius in quibusvis terrarum locis huic morbo, aut suis ægrotis sint convenientes; hæc enim res & notitiam botanicam egregie promovere posset. Si vero hoc propter varias causas minus commode facere possunt, aut eorum iter nullam remoram pateretur, tunc auctor ipsis fuerim, ut herbas natantes circa *Caput Viride* aut alibi jactatas degustent: nam has ego sicuti herbas septen-

pretrionales navigantium usui a Medico supremo destinatas esse existimo, licet earum indolem adhuc ignorem, quam tamen illuc navigantibus saltem pro hoc usu facillime experiri licebit. Si vero aliquas jam alicubi hominum usu comprobatas invenerint, tanto tutius iis uti poterunt. Sic lapathum illud aquaticum ingens olim pro specifico antiscorbutico est habitum, sed ego hujus tituli maxime prodigus eum quibuscumque herbis tribuo, quæ in superiores classes trahi possunt, ne succulentis imo ne falsis herbis Kali ab hoc officio remotis, quicquid immerito sali ab ignaris imo insulsis objici soleat.

Post navigantes etiam promptissimum auxilium ferendum est iis, qui obsidione diuturna premuntur. Nostreis temporibus equidem raro obsidiones ob artem debellandi satis excultam longius protrahuntur, vel quod obsessos communiter commeatus, aut alia maxime necessaria destituant; accidit tamen, prout superius dixi, in urbe munita Thoruniensi, ubi abundantia omnium, solorum vegetabilium defectus erat; eo quidem peior, quod hunc omnes ignorarent, atque sic inopinata morte opprimerentur. Qui itaque obsidionem prævident, his sibi omnibus prospiciant, non equidem dantur in urbibus munitis amplissimi horti; sed horum loco sint valli & fossæ, ex quibus nunc ferre fortalitia constant; hi valli conferantur ejusmodi herbis antiscorbuticis, lactuca agnina, cochlearia, lepidio, acetosa; fossæ vero circa margines lapatho aquatico, trifolio aquatico, nymphæa & aliis. Hæc enim producenda & colenda forent a providis & gnaris præfectis ab ipsa fundatione fortalitiorum, nam quamvis hæc herbæ passim sponte crescant, naturæ tamen labore humano est subveniendum, ut loca illa quæ solo gramine teguntur, aut inculta jacent, potius necessariis oleribus: margines vero fossarum, immo aqua profundior his plantis exornentur & oppleantur; reliqua vero, sicuti in na-

vigationibus suavisimus, unde quaque erunt conferenda. Si vero res eorum ad angustias unius castelli circa finem obsidionis, ubi Scorbutus magis infestat, redigatur, tunc quidem locus his herbis medicis deest. Sed si sufficiens fuerit copia seminis nasturtii hortensis, tunc ea vel in tectis, vel in cellis, vel in ipsis muris produci potest, ut taceam sedum esculentum, imo illud acre minimum, quod sponte in ipsis muris æque ac alia nascitur, inter nostra remedia esse collocandum. Narratum est sæpius ab hominibus obsidione pressis necessitate summa urgente, vel gramina devorata fuisse, sed hæc miseria nunc potius in medicinam erit mutanda, sic ut nec hic miseris ægrotis solatium desit, vel deesse possit, quamvis non pro cibo sufficienti, quod ego obsessis promittere nolim, sed tantum pro usu medico cuius ego unice curam habeo.

Eadem sane ratio habenda erit in hyberniciis & præsidiis, ubi liberior est campus sic ut necessitati militum subveniatur, præsertim cum vilissima quæque, quæ neque a pecudibus depascuntur, cuiusmodi sunt trifolium aquaticum, centaurium minus &c. Hic fortissima sane medicamenta constituent, hæc enim divina benignitas solis hominibus reliquis, si modo herbarum harum abjectarum virtutes nossent, aut saltem addiscere vellent, quin confido fore ut per frequentiore horum usum in morbis complicatis specifica complurium virtus detegatur.

De orphanotrophiis & xenodochiis, imo carceribus idem fere dicendum; incumbit enim inspectoribus & medicis eorum, ut hominibus ibi coacervatis, qui ut plurimum ex defectu motus alios morbos satis graves contrahunt, saltem in hoc casu consulant, ne vegetabilium defectu in discrimen vitæ adducantur. Quid raphano, aut cepis vilius! his tamen idem morbus, si reliqua medicamenta desint, & evitatur & abigitur.

Alios

Alios vero cujuscunque conditionis & status homines, si oppugnet hic morbus primo lenioribus est tentandus, & his adhibitis ad fortiora est progrediendum. Et sicuti hic morbus sæpius aliquot mensium abstinencia a vegetabilibus, quibus se præservare potuissent est contractus; sic etiam necesse est, ut patientes sint patientissimi in restituenda valetudine, & purificanda tota massa sanguinea; ubi communiter, & ab ægris & a medicis peccatur, qui nimia festinatione malum sæpe acerbius, imo plane insuperabile reddunt. Si enim illi, qui famem in obsidionibus diu tolerarunt, vel panem avidissime arripiant & comedant, aut alios cibos innocuos, ex iisdem remediis loco mortem tam diu evitatam sibi accersunt, sicut olim in hac ipsa urbe Leidensi factum est. Quanti quæso morbi ex repentino haustu frigida aquæ, aut aliorum liquidorum! & sicuti utilitas proverbii illius: *festina lente*, egregia esse poterit, in usu & praxi medica ea sane erit maxima.

Hæc itaque pro praxi & utilitate sufficere possent, sunt enim non mei solius experientia, sed virorum quoque summorum observationibus comprobata; nam quotquot eorum in praxi aliquid boni circa hunc morbum præstiterunt, nihil sane nisi herbas & fructus subacidos laudant, quos ego in secundam & mediam classem collocavi. Cum horum suffragiis convenit quoque multiplex navigantium, in quorum usum hæc præ primis scribuntur, experientia & in Groelandia & in India facta, dum terræ adpellentes nullis aliis remediis, nisi herbis subamaris aut fructibus subacidis intra paucos dies miraculi ad instar reconvalescant; sic ut nullum in hac re debeat, aut possit superesse dubium, & quod inde quasi mathematica certitudine concludere possimus: si herbae & fructus morbum adeo manifeste depellunt: ergo ex eorum defectu necessario est prognatus, ergo & præservatio & cura iisdem rite adhibitis omnino

nino constat. Verum enim vero quoniam usus medicus antiquus invaluit, ut alia in hoc morbo suadeant remedia, sive ex hoc ipso regno vegetabilia extracta & præparata, sive ex aliis regnis ingenti labore & arte confecta; alia vero rursus dissuadeant: imprimis varia alimenta fumo indurata, aut muria condita, saleque conservata: itaque hæc omnia sub examen vocanda, atque de harum rerum indole & virtutibus, aut noxa partim a priori ex ipsis principiis, partim a posteriori ex observationibus & experientia pluribus erit differendum & philosophandum, quo etiam doctis, si fieri potest, hæc persuadeantur, magis tamen ut præjudicia docta, & errores eruditi hic evitentur.

Communi omnium hominum experientia constat, carnem, & plerisque ex regno animali cibos, corruptioni & putredini summopere esse obnoxios, nisi variis modis & artibus condiantur, atque sic a putredine præserventur. Hæc non protinus ad corpora animalium viva sunt adplicanda, quæ a nonnullis medicis tam repentinæ corruptioni subjecta creduntur; ut fere miraculi illis sit, quod vitæ virtute, ut ipsi loquuntur, corpus animale quovis momento conservetur. Itaque quid putredo sit, & quomodo putredo in genere & ubivis etiam a mortuis cadaveribus, in specie vero a corpore vivo arceatur, & quam putredinem cibi hi corruptibiles in corpus vivum introducere possint, hic omnino explicandum est; præsertim cum & putredo & fermentatio aliaque genera motuum, & aliæ resolutiones sive vegetabilium, sive animalium, sive etiam rerum fossilium non adeo clare neque a chymicis, neque a physico-mechanicis sint descripta. Est enim hæc notitia maxime utilis, non solum in rem physicam, sed etiam in rem medicam, qua plures morborum causæ facilius detegi, & remedia varia tutius adplicari possunt.

Est autem putredo corporum ex plurimis mixtis
con-

congestorum & in formas varias dispositorum ultima resolutio, ubi certo ac moderato caloris gradu, ut plurimum æris auxilio, compages & forma horum corporum sic dissolvitur & destruitur, ut plurimæ partes volatiles in auras abeant, sensumque odorandi partim majori, partim minori molestia afficiant, reliquæ vero partes, sive fluidæ, sive solidæ, non amplius structuram mechanicam motibus definitis a Creatore destinatam, sed potius generales motuum leges, quæ fluidis & solidis conveniunt, unice observent.

Requiritur itaque ad putredinem, ut corpus aliquod ex plurimis & variis mixtis constet, simulque ut in formam aliquam mechanicam sit dispositum, cujuscumodi sunt & vegetabilia & animalia, in quibus sunt varia mixta & solida & fluida, atque in his & aqua & oleum & salia &c. simulque sunt in figuram disposita, cujus ope varii motus in iis, & per ea peraguntur. Hæc alii organa & vasa dixerunt, ut vocabulum mechanices evitarent, quo nos & organa & vasa imo omne id intelligimus, quod per figuram ad motum aliquem vel sustinendum vel perficiendum aptum redditur. Itaque putredo proprie non convenit simplicioribus, quorum motus aut hydrostatices aut alio nomine exprimitur, neque fossilibus, & metallis, utpote in quibus non sunt tot diversa mixta: hinc potius aut fusio aut calcinatio his adscribenda, quamvis chymici nostri, cum foetorem ex variis admixtis in metallorum operationibus sentirent, etiam hoc nomine iis putredinem attribuerent, ut alchymistas taceam, qui inconditis suis metaphoris nullibi non putredinem inveniunt.

Sic etiam simplicia alia, cujuscumodi sunt terra & lapides & aquæ, non sunt per se putredini & corruptioni foetidæ subjecta, nisi quatenus alia ejuscumodi corpuscula ipsis admisceantur; tunc enim non amplius pro simplicibus & puris haberi possunt; putredinem vero aquæ infra plurimis explicabimus.

Ultima quoque dicitur *resolutio animalium & vegetabilium*, ut nulla certe ars humana eadem in pristinum statum & figuram restituere possit. Si itaque metallorum figura arte elaborata vel contundendo, vel fundendo destruitur, rursus eadem opera potest resuscitari. Sic etiam vegetabilium partes ex. gr. ligna & ex iis formata possunt & destrui & mutari & restitui, vel alia inde formari. Sed quodcumque corpus vel vegetabile, vel animale putredinem subiit, sic est resolutum, ut nullis humanis viribus in pristinam formam dispositionem & figuram possit compingi & restaurari.

Jam *calor & ignis ejusque gradus* quem allegavimus erit explicandus. Utinam nos illi philosophi per ignem hoc labore sublevassent, sed ut sunt pleraque eorum obscura, sic etiam ignis clarissimus, & cujus nomen usurpant, maximis adhuc apud eos laboart tenebris, e quibus nunc eripiendus.

Ignis itaque est celerrima agitatio particularum, quas oleosas dicimus, & quæ in omnibus fere corporibus plus vel minus latent, qua agitatione omnes hæ particulæ quaquaversum, hoc est in orbem (vel ut mechanici loqui amant in sphaeram) disperguntur, ejaculantur & promoventur, donec aut ab aliis corporibus impeditæ, aut propria virtute destitutæ, rursus in quietem deducantur. Flamma vero est tanta agitatio & particularum harum minimarum ejaculatio, quæ etiam oculis percipitur, harum vero notabilis progressus per lineas rectas in aere notatus, lux & radii lucis dicuntur. Ignis vero in respectu ad nostra corpora & sensuum tactus, calor dicitur, scilicet quem gradum harum particularum ea commode ferre possint, quæ hunc superant fervida, quæ vero deficiunt tepida, vel etiam frigida dicuntur: extremus vero gradus, vel cessatio hujus agitationis eodem respectu sensuum rigor summus dicitur. Ignis autem non solum in motu fictarum particularum ætherearum, sed in pe-

culiaribus quibusdam ad hunc motum a Deo constitutis & fabricatis particulis consistit, quarum ulteriorem anatomen in generaliora principia hic omnino declinamus, sed iis tantum nomen oleosorum, quo ab omnibus aliis distinguantur attribuimus; aliis sulphureæ dictæ, sed minus bene, quoniam in sulphure non solum oleum, sed etiam acidum aliquod metallicum latet, igitur solo nomine oleosorum, aut pinguium nobis veniunt, quamvis & ab aliis τὸ φλόγιον i. e. inflammabile dicta fuerint. Flamma vero in omnibus hisce pinguibus vel inflammabilibus plerumque est mixtum, & ex his oleosis & ex aliis fluidis & solidis, maxime tamen ex aere intra poros corporum contento, quo ignis motus ad reliquas partes corporis inflammabilis vel pinguis violenter propagari solet, & ob quem ea, quæ rotunda esse deberet vel globularis & sphaerica, in cuspidem vel pyramidalem formam assurgit, qua violentia simul partes plurimæ fluidæ & solidæ imo adhuc inflammabiles, nomine volatiliū aut fumorum sursum in auras evehuntur, cum aliæ partes vix intensissimo igne evehendæ, atque sic superstites in genere fixorum & cinerum nomine remaneant. Notandum præterea, quod paucissimæ pingues particulae in motum concitatissimum, sive attritu, sive alio modo perductæ, vel etiam flamma exigua aeris violento motu & afflatu in cuspidem coacta, tantos effectus edere potest, quantos alias a maxima copia earum vix expectes. Sic siphonis afflatu ope ellychinii & metalla & lapides liquefiunt; sic ex validissimo attritu chalybis & lapidis durioris particulae oleosæ paucissimæ ibidem quiescentes & latitantes adeo fuscitantur, ut micæ chalybis & lapidis in globulos scoriarum & vitri convertant, ut mirum nemini esse debeat, si validissima & cuspidata fulguris flamma corpora adeo dura adeo pervadat & dissiciat. Ad hujus tamen faciliorem intellectum pertinet, quod particulae hæ caloris, vel ignis sint omnium in tota natura minimæ, quæ in minimos poros corporum penetrare, & si copiosius irruant, intimam compagem eorum dissolvere queunt.

Hic autem ignis cum motu & agilitate est causa omnis fluiditatis, nam omnia per se sunt solida, & diverso ignis gradu in fluida, ne lapidibus quidem exceptis, reduci possunt. Resolutio vero violentior, in metallis fusio, in vegetabilibus autem & animalibus, & conflagratio & combustio dici solet, quæ tamen a putredine diversa sunt, ad quam nunc post aliquam explicationem ignis & caloris redimus.

Ad hanc igitur perficiendam non tam violentus gradus ignis, quo omnia torrentur, assantur, conflagrantur & comburuntur, sed *lenior aliquis ac lentior gradus* requiritur, qui paulatim omnia pervadere potest, non eiectionis tot fluidis, ut in combustionem & repentina exsiccatione fieri solet, ex quo rursus consequitur, quod frigus, vel cessatio caloris putredinem omnino suspendat, vel ab ea præservet corpora. Hinc corpora humana in ultimo septentrione eodem modo præservantur, sicuti illa corpora, quæ aut in furnis, aut in Ægypti superioris arena, vel etiam sicuti pisces in Norvegicis cantibus exsiccantur, eodem modo a putredinosa corruptione eximuntur.

Requiritur etiam ut *aer copiosus in iis corporibus sit inclusus*, qui ope ignis maxime dilatatur, atque vasis corporum corruptibilium maximam vim infert; hinc ea corpora, quæ perfodiuntur, uti aer cito exire possit, minus corruptioni sunt obnoxia. Idem facit calor insignis, qui perfodiens, & pervadens ejusmodi corpora aerem mox expellit, & eadem exsiccant, ut diutius putredini resistere possint. Hunc etiam effectum ventus edit, qui partim refrigerat, partim effluxum liquidorum abigerdo, & corpora pervadendo maxime promovet; quod in suspensis cadaveribus furum est maxime conspicuum, quæ & Solis calore & ventorum perspiratione sæpius diutissime a putrefactione præservantur. Eandem ob rationem ex piscibus exsiccandis succus maximam partem antea exprimitur.

Requiritur etiam, ut *liquida certa portione in primis variis generis adsint*, neque admodum copiose, quoniam per ea aer cito provolat & exprimitur (id quod etiam
in

in resolutione limaturæ martis calori expositæ animadvertimus, ubi non incipit resolutio & calor, nisi ubi fluida maximam partem sint evaporata). neque nimis parce, ne cito exsiccentur corpora. Hinc in fluidis immanfa corpora tardius putrescunt & quasi macerantur; exsiccata vero plane immunia sunt a putredine. Quæ de causa sæpius accidit, quod exsiccata corpora humana in arenam aut terram, quæ reliquos humores avidius imbibit reponantur, quæ frigus porro conservat integra, ut sæpius cum maxima admiratione vulgi extrahantur, atque pro Sanctorum corporibus ab indoctis habeantur, quæ Deo ita grata sint, ut ea singulari gratia, & quasi per miraculum a corruptione immunia conservet, cum tamen plures causæ mere naturales hic concurrere possint, quarum series nobis ad finem est perducenda.

Requiritur enim adhuc ad putrefactionem, ut *vasa & textura horum corporum sint aliquo modo firma & tenacia*, ut vim sibi inferri patiantur, ubi enim laxa compages, ibi partes liquidæ & aeræ cito permeant, & nulla ejusmodi resolutio locum invenit. Eandem tenacitatem, & in fermentatione massæ farinacæ, & liquorum requirimus; in aliis vero ingens caloris gradus & motus requiritur, qui vices tenacitatis supplet, & effervescentiam, vel ebullitionem producere valet, sed propterea non cum putrefactione confundendæ, quam ultimam horum corporum resolutionem diximus.

Quo major est requisitorum horum in corpore *alternatio*, aut *successio*, eo melius & citius putrefactio absolvitur, scilicet si per vices, & calor & fluida jam absumpta, imo aer expulsus, rursus meatus horum corporum subintrent. Sic ligna, quæ sæpius incalescunt & iterum aqua humectantur, longe citius putrescunt & corrumpuntur, quod in palis, qui aquæ infixi sunt manifestum est, ubi neque illa pars quæ intra aquam abscondita est, neque illa quæ ex aqua prominet, tam cito putrescit, quam illa quæ superficiæ aquæ est proxima; ibi enim perpetua & successiva requisitorum mutatio. Hinc etiam illæ res, quæ aquæ ingressum dene-gant, cujusmodi sunt resina & pix, simulque aeris loca

implent, quam maxime corpora quævis five vegetabilia, five animalia a corruptione immunia conservant, quod in Mumiis Ægyptiacis & arboribus resinosis est clarissimum.

Ultimum vero & maximum putrefactionis adminiculum sunt *fœtus insectorum, vel vermes*. Dum enim hæc corpora calore foventur, qui motu & attritu in primis aeris omnia permeantis, sicuti in flamma fere fieri solet, magis augetur, sentiunt id innumerabilia insecta ubique circumvolitantia, locumque commodum norunt, ubi non solum ovula eorum ibi deposita excludi queant, sed simul fœtui sit sufficiens pabulum, donec ad justam magnitudinem auctus per varias mutationes in animalcula sui generis transire possit. Hos autem fœtus, vel vermes Antiqui sine ullo semine ex solis putrefactis corporibus progigni credebant, ut in Ægypto ex putrefactione post inundationem Nili non solum mures, sed etiam initio mundi hominum genus inde prognatum esse statuerent. Sed recentiorum cura a putrefactis corporibus animalcula illa arcuit, neque umquam sic vermes deprehendit. Sic etiam ipsa antiquitas animadvertit, quod amara & nimis spirituosa nonnulla corpora præservarent, quamvis ignorarent hoc tantummodo fieri, quod insecta plurima his minime delectentur: hinc aromatum sæpe cumularunt maximam copiam, quorum præcipua erant & aloes & myrrha, aliaque resinosa & balsamica & oleosa, ne oleo olivarum, imo ne melle quidem exceptis; sic terebinthina, imo fumo abiguntur insecta, quo corpora alias corruptibilia quam maxime a putredine conservantur. Spiritus vero vini salino-oleosus, & humores absorbet, & insecta abigit, & simul transparens est, hinc eo nunc in præservatione tot corporum merito utimur.

Sic etiam *salia pleraque putredini resistunt*, quod & calorem aliquo modo absorbeant, aut frigus augeant, sed maxime quod vermibus compluribus sint summopere adversa. Hoc enim & sal commune & nitrum & alumen & vitriolum, imo sal illud medium vegetabilis, cujusdam, nempe saccharum præstat, hinc iisdem varia

ria condiri, & a putredine conservari possunt atque solent, ut in carnibus & piscibus muria conditis id maxime sit spectandum.

Incredibile fere dictu est, quantum insecta infinitæ copiæ & parvitatibus ad putredinem & resolutionem plurimorum corporum conferant, a quibus ne viva quidem corpora sunt immunia. Hinc etiam cervi caloris æstivi tempore silvas æstumque ibi inclusum relinquunt, & montes perspirabiles adeunt, ne tabani in tergis ipsorum perfodiendo aculeis suis, imo in ipsis faucibus ovula deponant; ex his enim exclusa animalcula cutim pervadunt, ut eorum terga æstatis tempore detracta prorsus perforata, & nullius pretii sint; quod mali sæpius quoque armentis ibidem pascentibus accidit, ut ex eorum corporibus vivis cadavera semiputrida, & vermibus scatentia fiant, qui postea vermes in vulvis vaccarum sæpe calce viva extinguere solent: hinc etiam Deus plurimis animalibus caudas dedit, quo insecta abigant, quibus tamen cervi destituuntur, hinc ut tanta patiantur necesse est. His itaque perspectis nemini mirum esse debet, si etiam in nostris corporibus, sine tamen eorum ultima resolutione, & majores vermes, ac lumbrici & minutissima animalcula nasci, & ibidem diutius in rebus putrescentibus manere possint, quos ingratos hospites ex nostro corpore & amaris, & aliis rebus quæ vermibus ingratae, nec tamen corpori noxiæ sunt abigimus; quo in primis omnia olea empyreumatica, & oleum cedri, magis tamen succus mori pertinet, quoniam hujus arboris succus omnia animalcula arcet, & solos fericos fovet, atque alit.

Sic aquæ stagnantis putredo nullam plane aliam causam agnoscit, nisi animalcula æstivo calore copiose ibidem exclusa, atque rursus cum plurimis simul vegetabilibus corrupta. Hinc Deus & maribus præter validum ventorum motum etiam ingentem copiam salis dedit, quem plurima insecta ferre nequeunt. Aquas vero dulces, aut frigore, aut ventis, aut descensu, motuque continuo a putredine, maxime tamen ab exclusione insectorum præservat: paucissimam autem stagnan-

tis aquæ copiam vermibus ad exclusionem & alimenta concessit, ejusmodi ita aqua putrefacta & verminosa hominum potui non convenit: omne enim cadaverosum humanæ naturæ adversum & noxium est.

Hæc qui probe tenet atque perspicit, non solum cognoscit, quæ ad putredinem omnium celerrimam & perfectam producendam requiruntur, sed etiam, quod majus est, quibus modis omnis balsamatio vel mumificatio, ut cum barbaris barbare loquar, hoc est omnis præservatio a putredine & corruptione, perficiatur; quo enim plures causæ utrobique concurrunt, eo melius finis tamquam per media obtineri potest. Sic cadaver aliquod humanum, aut naturaliter potest salibus abundare, aut in terra in vim aliquam nitri incidere, ut vel hoc solo conservari possit; si vero reliqua nempe exsiccatio, perspiratio, inunctio amaris &c. accedant, tunc omnibus numeris absoluta conservatio a putredine obtineri potest, quod cujusvis proprio labori & ulteriori indagationi relinquo. Unicum autem addendum opus esse existimo, scilicet, quibus potissimum modis aqua, quam secum in maximis itineribus ferunt nautæ, & quæ corrupta hominibus & adversa, & noxia est, a putrefactione præservari possit.

Naturalem totius oceani præservationem, quem Deus muria quasi replevit, superius vidimus, sed nimis fallis usus homini æque ac aqua putrefacta noxia esse deprehenditur. Motus & concitatio hic nihil valent; frigus, quo enecantur vermes in regione calidissima vix inveniendum: itaque de aliis mediis & remediis est dispiciendum. Primo sumatur aqua, si fieri potest, frigidissima, imo ex nive, vel glacie soluta, aut glacies eidem injiciatur æstivo tempore, quo animalcula extinguantur, eadem probe percoletur, ut horum copia una cum ovulis arceatur, tunc vasa probe obturentur operculis, quæ oleo terebinthinæ illita sint, quod insecta pleraque abigit; sic enim in lagenis vitreis, quorum collum longius est, aliquot guttæ olei olivarum idem fere præstant, & vina diutius præservant. Tandem doliis injiciantur aliquot frusta corticis mori, aut
alio-

aliorum amarorum vegetabilium, sic tamen ne hominibus prorsus ingrata evadat, aut copia vegetabilium in alium motum, quem fermentationem dicimus, deducatur. Ejusmodi equidem aqua clara reddi potest, si aliquot guttæ spiritus salis, vel etiam aquæ fortis instillentur, tunc enim mucus aliquis in fundum vasorum decidit, qui nihil aliud est, nisi animalculorum his corrosivis enecatorum reliquiæ, aut exuviæ, aut cadavercula in putredinem resoluta, hinc ea non amplius moventur & aquam turbant, sed gravitatis legibus in fundum decidunt. Hæc vero ob acrimoniam nimiam non sunt suadenda, quamvis spiritus salis imo ipsius salis moderatus usus non solum corporibus enecatis, sed etiam vivis, sit utilissimus, tantum abest, ut noceat. Quinimo plurimis rationibus moveor, ut credam, febres adeo frequentes in Belgio inter alias hanc maxime agnoscere causam, quod homines præjudicio illo de evitando Scorbuto inducti, ab hoc naturali & summo condimento, plus quam par est, abstineant, atque sic evitantes Scyllam, in Carybdim incidant. Acrimonia enim & aciditas utraque moderata, sunt maxima & Scorbuti & omnis corruptionis remedia, utrisque enim putredo etiam a carnibus mortuorum animalium arceatur, imo ulcera oris ex Scorbuto orta optime aceto cum sale mixtis, sanantur; tantum abest, quod iterum iterumque moneo, ut noceant, vel nocere possint. Sic etiam fuligo carnibus fumo duratis adhærens, nihil mali corpori humano noxii in se habet, ut potius ex eo remedia sanguinis orgasmum inhibentia parentur: sic, ut omnino fundamento destituantur, qui his & aliis primariam causam Scorbuti attribuerunt. Sed hoc tamen ipse quoque moneo, ut excessus eodem modo quo defectus nimius rerum humano corpori necessariarum, quanta fieri potest cura, semper & ubique evitetur.

Post aliqualem apologiam rerum innocuarum convenit, ut accuratius naturam remedium, quæ in hoc morbo tamquam salutifera præscripsimus, examinemus & perscrutemur, scilicet & fermentationem & aciditatem, quibus se longe diutius quam animalium partes a pu-

tredine & corruptione, aut ultima resolutione tuentur vegetabilia; imo quibus maxime vim medicamento-
sam sibi acquirunt, & quo nomine omnibus aliis, sal-
tem in hoc morbo, sunt præferenda.

Triplex autem est vegetabilium recentium status vel
conservatio, antequam in putredinem vel corruptionem
abeant. His tamen non accenseo exsiccationem variis
modis peractam, quoniam in his & fermentatio & aci-
ditas, quibus tamen maximum effectum tribuimus, ut
plurimum inhibentur aut suspenduntur; hinc est, quod
nec essentias herbarum antiscorbuticarum, experientia
edoctus, quicquam commendare velim, omnis enim a-
crimonia & aciditas hic perit, & nihil nisi oleosum,
vel resinosum, vel salinum volatile, herbarum amara-
rum & odorantium in spiritu vini extrahitur & con-
servatur. Nulla igitur ratio est, cur credas, omnes o-
mnium herbarum virtutes hoc menstruo posse extrahi &
concentrari, nam sal omne fixum & acrimonia cum suc-
co nutritivo perit, & loco ejus spiritus vini, qui
vehementius sanguinem excitat, nobis propinari solet,
non contemnendus in aliis morbis, dummodo hic exu-
let, & nobis vegetabilia recentia, vel cum succis suis
solis conservatis relinquat. His itaque remotis ad re-
censionem triplicis conservationis vegetabilium suc-
culentorum accedimus.

Sunt autem vegetabilia corpora mechanica, hoc est
certa figura & vasibus atque integumentis prædita, qui-
bus ex terra ope caloris, solida & liquida, ad sui in-
crementum attrahunt, ac augentur, atque sic aut fructi-
bus, aut floribus, aut foliis, aut caule, aut demum ra-
dicibus nutrimentum, vel aliam utilitatem animali-
bus præstant.

Ubi *Mechanica* dico, nihil aliud intelligo, nisi quod
figura & dispositione partium sic est artificiose elabora-
tum, ut ad motum quendam perficiendum aptum red-
datur. Hinc etiam in hominum mechanicis artificiis,
ea opera hoc nomen in primis merentur, per quæ in-
signis & varius motus præstari solet; ubi vero nihil nisi
figura intenditur, ibi non adeo magnum artificium;
hinc

hinc etiam ejusmodi labores non tam mechanicæ artes, sed potius fellularia opificia dicuntur. Dei vero artificia in re qualibet maxima omnino sunt, longe majora in animalibus, quæ varios & miros motus quasi libere peragunt, & nutrimenta sibi conquirunt. In vegetabilibus vero etiam magna, quamvis hæc potius certo loco firmiter adnexa sint, aut saltem in aquis circumnarent, ex quibus nutrimenta sua attrahunt; qua de causa non opus habent sensibus, nihilominus tamen omnia, quæ ad sui conservationem pertinent in se habent & mechanica ratione perficiunt.

Partes, ex quibus plurima constant, sunt *radix*, *caulis*, *folia*, *flores* & *fructus cum seminibus*, quamvis & vegetabile perfectum sola saltem radice constare possit, sicuti tubera, & sicuti numero partium, sic etiam figura & magnitudine harum partium sunt maximopere diversa, quæ omnia ex divina dispositione, & prima constitutione, hoc est crescendi ratione vel *visceribus* pendent. Non ego hic botanices rationem habebo, sed ea tantum, quæ ad nutrimenta & conservationem pertinent, describenda & notanda sumsi, hinc plura alia omitto, his solus intentus ero.

Ea quibus constant plantæ, & quibus nutriuntur, atque incrementum debitum acquirunt, sunt *solida* & *fluida*. Duo sunt solida quæ nutritionem eorum ingrediuntur, nempe *terra* & *sal*, & duo fluida, *aqua* & *oleum*, quæ in plantis variis, varia copia & portione sunt distributa. Non equidem ego prima omnium principia cum chymicis requiro, & assero, alias ne quidem distinctionem in fluida & solida admissem, nam omnia sunt solida, solius ignis diverso calore in fluida convertenda. Sic etiam hæc quatuor res, nempe *terra* & *sal* & *aqua* & *oleum* male principiorum nomine insigniuntur; nam & sal & oleum sunt in alia adhuc principia resolvenda, scilicet violentissimo igne, adeo ut tandem proprie loquendo omnia ad unum principium materiæ, quod terram dicimus reduci possint. Sed hoc solum nomine principia dici possent, quod sibi propriam texturam & substantiam artificio divino compositam satis

ris diu conservent: sicut ex illis non tantum vegetabilia, sed etiam animalia sint conflata & elaborata, etiam interior vel firmitior unio quoque sæpius inter hæc quatuor principia contingit, ut ægre a se divellantur. Hinc salia, quibus oleum tenacius adhæret, dicuntur volatilia, quod ignis ea citius tollat & evehat; ubi vero terrestre illud sali intimius & arctius adhæret, ut a calore satis intenso non possit in auras vel in sublime tolli, sed quod ea relinquere inter residua cogatur, fixum sal dicitur. Hoc magis in vegetabilium, illud vero magis in animalium mixtura & textura est reperiendum. Sic etiam tria, imo omnia quatuor horum principiorum diversa proportionem satis arcte conjunguntur, quam ob causam varia & varia sortiuntur nomina, sæpius obscura & magnifica.

Hæc principia quoque humanum corpus ingrediuntur, ex iis crescit & augetur, atque omnibus certa proportionem assumtis & selectis opus habet, quicquid vitii alias chymici, & terræ damnatæ, capitis mortui nomine, & phlegmati insipido, hoc est aquæ ex hypothesis sua tribuant.

Proportio, vel distributio horum principiorum in vegetabilibus est diversissima, imo in omnibus partibus ejusdem vegetabilis est diversa; nam caules & ligna plantarum & arborum plus terræ & salis & olei continet, in floribus vero aqua reliquis est copiosior, sicuti in feminibus oleum communiter prævalet: reliquis tamen non prorsus exclusis, ut taceam eam proportionem, quæ ex anni & temporis ratione maxime mutatur. Sic in respectu ad alimenta animalium, si vegetabilia consideres, alia abundant terra & sale, cujusmodi sunt omnia leguminosa, pisa & fabæ; in aliis cujusmodi sunt grana cerealia, insignis quoque olei copia est addita, sed humor vel aqua pauca; in aliis succulentis fructibus iusta est mixtio & terræ & salis & olei, aqua tamen ibidem est reliquis copiosior; ubi vero aqua copiosissima, ut reliqua longe superet, ea vegetabilia insipidorum nomine nobis veniunt. In præcedentibus enim sal sufficiens palatum afficit, hinc sapida dicuntur, oleum vero cum

ali-

aliqua parte salis emissum per exhalationes a calore causatas nasum nostrum ferit, hinc odor vegetabilium.

Si vero hæc omnia ratione durationis consideres, vel quæ se diutius ab ultima resolutione & putredine defendunt, hoc tenendum, quod plantæ insipidæ ubi copiosior est humor, omnium citius in putrefactionem ruant. Saporosa & quidem ubi acrimonia salis oleum superat, quod nos aciditatem dicimus, hoc ipso diutius putredini resistunt. Ubi iusta horum omnium mixtio, ut in fructibus saporosis & dulcioribus, ibi adhuc diuturnior conservatio, siquidem & per fermentationem & per aciditatem demum ad ultimam resolutionem, vel putrefactionem progrediuntur. Quæ vero aut siccitate, aut oleo copiosæ terræ admixto, cujuscumodi sunt balsama, resinæ & gummata & quibus nonnihil salis inest, aut quæ etiam sale abundant, ea vel a fermentatione, vel ab aciditate, vel a putredine diutissime immunia manent, quoniam his principiis, aut a nimio calore, aut ab injuriis aeris, aut ab insectis se defendunt, ut alias causas putredinis taceam, quas superius in putrefactione animalium satis superque indicavi.

Male tamen faceret, qui incorruptibilia quæque extra corpus humanum considerata, hoc solo nomine hominibus ad incorruptibilitatem vel vitæ longævitatē tamquam arcanum, & specificum aliquod vitale commendaret; sicuti aliquis chymicorum fecit, qui essentiam cedri, hoc est resinam hujus arboris dilutam sale ejus volatili conjunctam, qua & aquæ & aeri & vermicibus, vel teredinibus in monte Libano frigidissimo, hoc est causis putrefactionis hæc arbor resistit, frustra ad longævam vitam commendavit. Hic enim corpus & nutrimenta nostra probe considerata veniunt, antequam horum adplicationem facias, & sic de remediis justis contra putrefactionem & corruptionem judicium ac sententiam formes. Corpus nostrum ad alimenta & augmentum suum requirit sufficientem humiditatem & succum, quibus solida quæque ubique distribuere, & locis convenientibus adplicare potest: alias enim nomine fo-

lius

lius incorruptibilitatis , & lapides & adamantes & alia durissima devoranda essent . Sed nostra alimenta maxime diluta esse debent , & pura aqua , natura ad potum urgente , sunt diluenda : hinc ex vegetabilibus dura illa & exsiccata leguminosa tantum liquore aqueo deficiunt , quantum insipida vegetabilia eo abundant ; optimum nutrimentum vero præbent , ubi æqualis fere omnium est mixtura , quo nomine se fructus sapore , & succo pleno commendant . Et post hos , ubi sapor propter admixtum salem est acrior , quos subacidos & acidos vocamus , & tandem ea vegetabilia , quæ copioso oleo & fragrantia sunt prædita ; quamvis omnia hæc in diverso hominum statu suam utilitatem etiam medicinalem habeant , ut iusta & constituta mixtura omnium humorum corporis humani , præsertim massæ sanguineæ , in quo omnia sunt congregata , obtineatur , & pro usu vitali omnis corruptionis inimico conservetur . Hic tamen omnino monendum , quod sal in animalibus sit magis aut prorsus volatile , sed in plantis magis fixum , cujus ope in aciditatem & longiorem conservationem post fermentationem transeunt , dum animalium partes post aliqualem inflationem fermentationis æmulam , emissis per fœtorem salibus oleosis vel volatilibus , sine omni aciditate atque diuturniori conservatione ad statum corruptionis , vel ultimæ resolutionis ruant . Itaque & hoc nomine vegetabilia hominibus ad alimenta saniora magis , aut saltem in majori copia , quam animalium partes sunt commendanda , ubi & acrimonia , tum pure salina , tum acida , sæpius insignia medicamenta præstant , tantum abest , ut corruptionis principium & causa in humano corpore dici possint . Quod post explicatam fermentationem & acescentiam vegetabilium pluribus demonstrabimus .

Herbæ succulentæ atque fructus sunt corpora , & integumentis & vasculis prædita , quæ liquore illo mixto sunt repletæ . Horum itaque integumentorum & vasorum firmitate succus satis diu a corruptione præservatur ; hæc enim si insigniter post maturationem lædantur , mox in putredinem abeunt illa loca læsa , & per

calo-

calorem ibi excitatum longius serpit hæc gangræna, atque ejusmodi fructum totum pervadit, imo alios contiguos inficit. Si vero fructus maturus illæsus fervetur, tunc succus illius aliquem motum & mutationem subit, quibus sapor blandior excitatur, fermentationi mox describendæ per omnia similem; tandem vero fere circa tempus, ubi ejusmodi fructus progignuntur, in putrefactionem abeunt, quæ tamen per causas supradictas aut diu evitari, aut accelerari potest.

Si itaque succi fructuum saporosorum dulcium exprimuntur, vel etiam ex granis & aliis vegetabilibus excoquuntur, & sibi permittuntur, ac blando calore foventur, tunc aer omnibus particulis inclusus, atque moderato calore expansus, omnem adhuc reliquam compagem vesicularum & vasculorum in succo circumnantium & dulcedinis saporem augmentum solvit, eodem modo ac supra de putrefactione diximus. Dum itaque aer has vesiculas expandit, ex legibus hydrostaticis ascendunt; ubi vero ruptæ sunt, illæ membranulæ graviores factæ rursus decidunt: hinc motus spumofus, quo copia liquoris tam magnopere augetur, ut etiam vasa excedat, & alia descendunt, simulque hoc motu, quo alia ascendunt calor augetur. Hæc duo conjunctim sumpta effervescentiam dicimus, etiam in salium solutionum mixtione, & in nonnullis metallicis solutionibus maxime conspicuam, sed aliquo tamen modo diversam. Ubi defervuit succus, scilicet ubi maximam partem illa vascula rupta sunt, hic motus per satis longum tempus equidem continuat, & quamvis sit longe blandior, ima tamen summis commiscet; & si neque per frigus, neque per alia impedimenta artificialia inhibetur, tam diu continuat, donec omnia, & vel minima vascula ruperit, quæ sæcium nomine decidunt.

Succus vero ille defœcatus vel probe fermentatus dicitur; tunc enim ejecto copiosiori aere, qui tam in effervescentia, quam postea in fermentatione maximam copiam olei, & salis volatilis abripit, principia illa saltem vasculis liberantur: manent tamen adhuc intimius mixta, quamvis post hæc citius arte a se invicem

sepa-

separari, & salino oleosa cum aliquo liquore diluta, spiritus nomine inde educi possint, quod ante fermentationem minus bene succedit, quam ubi jam facta est separatio, & nonnulla summopere volatilia cum aere in auras abierunt. Quo tardius illa fermentatio succedit, vel etiam vasa & dolia non tam late patent, eo plus illarum rerum volatilium, vel salino-oleosorum in potu conservantur, vel tanto fortior redditur potus, cum etiam exhalationes ipsæ in effervescentia in locis clausis sensus ibi commorantium obfuscare, & soporem lethalem inducere valeant. Hoc enim sæpius experiuntur ii, qui his rebus aut conficiendis aut conservandis operam dant. Sed quoniam hic salia plura fixa sunt, hinc non tantus, aut nullus sane foetor, neque tam subitanea corruptio, aut putrefactio, sed potius correctio & longior conservatio. Et quamvis fermentatio sit cum putredine fere simillima, agitatio & resolutio in hoc tamen differt, quod non sit ultima resolutio, vel liquoris illius totalis corruptio.

Hanc itaque mutationem succorum ex vegetabilibus saporosis expressorum, vel excoctorum, excipit acescencia: nam si fermentatus ille ac defœcatus potus negligentius asservatur aut calori rursus exponitur, præsertim ut liberiori aeri pateat aditus, tunc alius oritur motus & incallescencia, qua plurimæ particulae olei & salis volatilis abiguntur, sic ut tantum salia fixa prædominent, quæ nobis alium sensum in lingua molestiorem equidem, sed gratum, imo magis desiderabilem in calore & æstu & ejusmodi morbis præbent. Et sicuti vermes & insecta oleum illud cum sale volatili in fermentatione superstes minus ferre poterant, sic nunc insectorum quoddam genus ad acetum copioso agmine advolat, & totum quasi replet, quoniam nunc gratum ibi nutrimentum invenit. Quo plus vero potus fermentatus antea spirituum continuerat, eo fortius quoque acetum inde conficitur, quo minus vero continebat, sed aquæ & phlegmatis plus, eo minorem aciditatem consequitur, imo eo citius in vappam abit, hoc est ultimam resolutionem & putrefactionem experitur: hinc illæ her-

bæ insipidæ, aut earum succi parum fermentant, parumque acescunt, sed omnium prius in putrefactionem abeunt.

Dantur vero herbæ, quæ aciditatem jam maturæ possident, & quibus natura minus olei atque dulcedinis per calorem & maturitatem conciliavit, quam fructibus aliis initio summopere acidis, Solis calor excoquendo, hoc est abigendo humores copiosos, & attrahendo pinguedinem terræ indidit. Hinc hæ quoque herbæ & eorum succi sine propria fermentatione in acetum convertuntur, eandemque aciditatem quoque & herbæ insipidæ assequuntur, si copioso sale asperguntur, & oneribus succus illis aliquo modo exprimitur, vel si saltem his oneribus cohibentur, ut sal ea penetrare & post motum non fermentationis sed acescentiæ, ut ita loquar, ea in statum acidorum sicuti priora deducere possit.

In hoc itaque statu omnia vegetabilia & eorum succi putrefactionem, vel ultimam resolutionem expectant; cave autem, ut acida & acetum jam nomine corruptorum oneres, ejusque maculam aspergas, tunc enim summum medicamentum facta sunt, non solum in nostro morbo, hoc est Scorbuto, sed etiam in plurimis aliis, ubi ex calore nimio non solum æstus febrilis in corpore humano, sed etiam inflammatio, imo aliqualis putrefactio, quam malignitatem medici vocant, oborta sunt, dummodo non summa sit corruptio partium nobiliorum, quibus structura & compages & vita, hoc est aptitudo ad motus necessarios minime subsistere potest. Imo quid est Scorbutus noster, nisi inquinatio & aliqualis putrefactio sanguinis, & corruptio plurium partium exteriorum & interiorum, quæ solis acidis blandis & fortioribus interne & externe corriguntur, sic natura ipsa docet, quod post crapulam, aut copiosum potum spirituosorum liquorum, quæ sanguini æstum & quasi effervescentiam conciliant, nihil magis quam acida ebriosi appetunt. Sic in febribus plurimis ægroti, ignorantibus & dissuadentibus medicis, naturæ instinctu acida desiderant, comedunt & eorum virtute feбри finem imponunt. Sic ego rationibus sufficientibus adductus, febrem ardentem sæpius unico malo citrio sustuli; sic in

gangrænosa fere inflammatione cum summa utilitate acidiora propinavi, sic aliquem a vipera morsum, cui jam venter a veneno intumescere ceperat, aceto exhibito, simulque incisione vulnusculorum a dentibus pertusorum, præsentaneo quasi effecta a morte liberavi. Hinc illi, qui acidi vegetabilis virtutem, aut ignorant, aut damnant, egregio se medicamento privant, saltem nihil quicquam in nostro morbo præstare poterunt. Sed hoc etiam ubique est inculcandum, quod omne nimium vertatur in vitium, nam iusta & conveniens debet esse principiorum in corpore humano mixtura, quam nosse & refarcire posse, prudentis est medici. Neque hoc omittendum, quod carnes & partes animalium aceto aspersæ, aut aceto conditæ, eodem modo ac a sale diutius conserventur. Carnes vero cum aceto coctæ citius in gelatinam abeunt, quam consistentiam sanguis noster refrigeratus, & lac acidum, vel coagulatum repræsentat. Ut alia taceam, quæ ex aciditate ad concoctionem promovendam, & nutrimenta hominum in corpore rite præparanda, elicere possem argumenta, nisi hanc rem & superius ex effectu vela posteriori, hic vero ex principiis vel a priori, satis superque demonstraverim.

Post igitur statum aciditatis, vegetabilia & succi eorum in putredinem, vel ultimam resolutionem abeunt, tunc enim maxima copia olei, salisque volatilis sensim abit, & reliquum adhuc cum salibus in mucum mutatur, a quo phlegma, vel aqua insipida nunc se separat, ut nullus fere usus esse videatur. Sed quod & salia volatilia cum oleis jam avolaverint, aut non tam copiose adfuerint, hinc etiam non tantum foetorem quam animalia in sua putrefactione spirare possunt vegetabilia corrupta, ingratus tamen hominibus odor eorum est.

Longe alia vero est putrefactio, si excrementa animalium cum vegetabilibus mixta fuerint, uti in fimo videndum est; ibi enim & ingrator odor & calor, & ejectis volatilibus terra subtilior superstes.

Est adhuc alia corruptio vel ultima resolutio vegetabilium, scilicet, ubi vegetabilia, ejecto maximam partem humido, copiosa pinguedine, aut oleo, aut resina abun-

bundant, sale tamen & terra quoque superstitibus; tunc enim igne subjecto accenduntur, quo non solum reliqua aqua, sed etiam maxima pars olei ejicitur & abigitur, sic ut & oleo ignis nihil nisi sal aliquali pinguedine inunctum, atque terra cinerum nomine relinquatur. Hoc autem sal fixum chimici dicunt, & quod herbæ Kali, magis sale communi quam nitro, aut sale medio refertæ, hujus insignem copiam præbeant, hinc omnia ejusmodi salia alcalia dicta fuere. Imo omnia salia a chymicis in duas classes, nempe acidorum & alcalinorum sunt disposita, quæ perpetua inimicitia contendere dicuntur, ut aliud ab alio destruat, & quod morbum nostrum acidis expugnari viderent, hinc alcalinum dixerunt; verum quod ipsi cum acido vegetabilium perpetuam quoque inimicitiam gerunt, hinc acidum suum acerrimum metallicum substituerunt, sed quo successu id fiat, mox erit examinandum.

Iam itaque ad medicamenta ex regno subterraneo, vel ex fossilibus deprompta progredimur. Primum quod nobis occurrit, est nitrum. Quoniam vero id copiose plantis est admixtum, & ad fertilitatem plurimum confert, hinc non est laude sua in hoc morbo deprivandum, sed majorem utilitatem præstat, si in, & cum plantis adsumatur, quoniam ibi & alia hominibus maxime necessaria concurrunt, quæ soli nitro minime in hoc morbo tribui poterunt.

Succedit sal sive marinum, quod aliquam amaritudinem a pinguedine terrestri aliquali oriundam, habet adjunctam, sive fossile illud, sive ex fontibus & aquis falsis excoctum. Huic fere omnem hujus morbi culpam tribuerunt, & propter pinguedinem in muria admixtam, in alcali perniciosum mutari, ex hypothese crediderunt nonnulli medicorum, præsertim chymicorum: sed sine sale nulla mixtura principiorum neque in animalibus, neque in vegetabilibus fieri posset. Terra equidem facilius & cum sale & cum oleo conjungitur, sic etiam aqua cum sale facillime unionem init, magis tamen cum illo sale cujus compages per intensissimum ignem est soluta, & admixtione oleosi ejus concretio firmior; quam crystal-

fationem salium acidorum vocant, impedita, quam cum salibus magis cohærentibus; quam ob rem salia alcalia humores ex aere, nescio quo magnetismo, attrahere dicuntur: sed aqua cum oleosis nullo alio modo, nisi salis commixtione conjungi & misceri potest. Primo enim sal illud igne solutum, vel alcalicum oleosis optime conjungitur, & saponem constituit, tunc aqua purior, hæc duo conjuncta, sine omni retinentia intrat, ex quibus gelatinosum quoque confici potest, quod in corpore animali est maxime utilitatis & necessitatis. Nam sine sale sufficienti nulla principiorum in corpore animali commixtio aut concoctio; hinc etiam & saliva, imo bilis omnino sunt saponaceæ naturæ, qua de causa etiam non sine ratione hic in Belgio plures quam alibi febres progigni credo, scilicet quod ex formidine Scorbuti salis sufficientis usum homines evitent, atque sic concoctionem vel mixtionem debitam impedian, quam natura impetuosiori suo motu febrili supplere conatur. Quod si & his acida, in quibus sal copiosum est, a medicis hæc ignorantibus dissuadeantur, qualis quæso esse potest usus illorum medicamentorum insulforum antifebrilium, cujusmodi est cortex chinæ, quibus equidem motus inhibetur, sed causa mali non corrigitur aut tollitur, ut potius in alios morbos putridos & hydropem, motus ille febrilis auxiliatrix, imo in ultimam corruptionem machinæ nostræ, hoc est in mortem mutetur.

Facillimum hic foret pugnam illam horrendam alcalinorum & acidorum ex legibus motuum hydrostaticorum explicare, imo aliam pugnam excitare; quodnam in effervescencia calcis vivæ cum aqua, aut alcali, aut acidum constituat, imo eandem effervescentiam, vel ebullitionem metallorum cum menstruis solvendorum luci exponere; sed cum hujus loci non sint, illas lubentes hic prætermittimus, & potius ad examen medicamentorum subterraneorum in nostro morbo laudatorum, progredimur.

Non tria antiquis ficta: *sal, sulphur & mercurius*, sed duo tantum, nempe *sulphur & arsenicum* sunt omnis mineralis actionis vera principia, aut si majoris summa volatilia,

tilia , quæ omnem minerarum mixtionem cum terrea fundamentali substantia ingrediuntur , si non prorsus perficiunt . Horum ope illa terra ex imis globi nostri lapidei penetralibus per ejusdem fissuras & poros fumorum & exhalationis specie evehitur , atque in venis metallicis vario modo figurata reponitur ; ex quibus hæc mineræ depromptæ , & dum torrendo & urendo maxima pars arsenici aut sulphuris rursus abigitur , metalla tenacia , aut liquida saltem prodeunt ; quorum vero minor est tenacitas , illa semimetallorum nomine veniunt . Mineræ vero quæ nullum metallum sibi excoqui patiuntur , rigidarum , quæ vero copiosissimo arsenico , aut sulphure metalla in auras dimittunt , rapacium nomine insigniuntur . Sunt autem & sulphur & arsenicum rapacissima , utpote quæ metalli fossoribus non solum metalla , sed etiam vitam rapiunt , si fumi specie , sive extra terram ab igne sublata , sive intra terram exhalationis & fumi metallici nomine miseris occurrant , atque cum aere in pulmones attrahantur . Hinc credula antiquitas homunculos & pygmæos subterraneos cobaltorum nomine finxit , cum cobaltum sit minera vera arsenicalis , aut arsenico refertissima , ex qua cæruleus figulorum & lavatricum color conficitur ; aut purum putum arsenicum , quod aliquali resolutione in terræ visceribus commotum & sublimatum , sæpius metalli fossores involvit & subito strangulat , qui vero inde evadunt , ob summam anxietatem , & ideas animis a puero impressas , phantasmata se opprimentia vidisse sibi videntur .

Est autem sulphur oleosæ naturæ , quoniam cum omnibus oleis aliis solvitur ; male faciunt , qui omnia olea sulphur dicunt , quoniam oleum hoc terrestre cum acerrimo vitriolo conjunctum , demum sulphur constituat ; hic etiam in conflagratione acerrimum fumum vel exhalationem emittit , qui spiritus sulphuris nomine capi & conservari solet . Sulphur vero illud commune ex subflavida minera , quæ pyrites dicitur ope ignis quasi per retortam extrahitur . Si vero illa minera libero aeri exponitur , ut incalascet & fatiscet , quo acidum illud sulphureum , vel oleosum in auras abeat , tunc ope solutionis in aqua , quam elixivationem dicunt , omne salinum ex residuo extrahi-

tur, atque coctione simplici in vitriolum mutatur, quod more consueto refrigeratum in crystallos concrefcit propria figura præditas. Quod si vero ope ignis fortioris ex pyrite omne sulphur extrahatur, tunc ex residuo capite mortuo nullum vitriolum confici potest. Vitriolum adhuc eximiam partem aut ferri, aut cupri, in pyrite reperiendi admixtam habet, quæ metalla, si intensissimo igne vitriolo omnis spiritus & oleum subtrahatur, sæpius dura relinquuntur. Sulphur vero etiam cuprum, vel tincturam aliquam continet, quam tamen aviculam ob summam volatilitatem rarissime capere possunt auri aucupes, per ignem philosophi, qui & suum proprium sulphur habent, & quibus vitriolum, atque oleum ejus, omnia & nihil sunt. Quod vero usum medicinalem attinet, sulphur egregium est medicamentum, si ab omni arsenicali commercio sit liberatum, quod ut plurimum ex ejus pallido colore cognoscitur. Quo vero magis ad aurantiorum colorem accedit, eo magis est arsenico inquinatum, quamvis & tum pictoribus gratum auripigmenti colorem exhibeat. Hæc mixtura sæpius ex terra effoditur, in qua etiam purum sulphur a pyritis reliquiis liberatum & solius naturæ igne extractum, sulphuris virginiei nomine invenitur, ut alias ejus formas & mutationes taceam. Hoc itaque & aciditate præstat insigni & simul oleo abundat, hinc in morbis a nimio calore oriundis insignem usum præstat, sic etiam volatilitate sua sudores excitat, & corruptionem scabiosam corrigit, & alia plura efficit. Quoniam vero in nostro morbo simul & humor copiosus, & aciditas non summa, sed minor quæ in fructibus subacidis est, omnino requiritur, hinc non possum non illius usum hic dissuadere. Vitriolum vero purum, hoc est sal illud metallicum acerrimum, omni fere oleo sulphuris orbatum, vel etiam ejus spiritum & oleum hic multo minus adhiberi velim, nisi alibi, ubi sola falsissima aciditas in corpore humano deficit, tunc enim nimis solutus sanguis cito gelatinosus reddi potest, sed caute hic & lente ut in aliis plerisque est procedendū.

Alumen equidem etiam ex vegetabilibus intra terram sepultis, simulque ex sale insignem contraxit aciditatem, vel potius acerbicatem, quam præcipitatio ejus cum uri-

na auxit. Sed quoniam maximam vim terræ adjunctam habet, hinc potius externo usui caustico, & styptico quam interno videtur esse adhibendum.

Salibus non tam terrestribus quam vegetabilium est annumerandus tartarus, vel etiam cremor & sal tartari, quod ob aciditatem blandam nullo modo est dissuadendum, quamvis hic commixtionem cum acido vitrioli potius evitandam esse censeam.

Ferrum cum ejus croco equidem satis innocuum est, si ex mineris arsenico destitutis fuerit conflatum; est tamen ut plurimum merum absorbens terrestre, hinc in nostro morbo nihil omnino efficere potest. Si vero artificiose in vitriolum mutatur, tunc eandem cum vitriolo fere naturam & usum habet.

Supereft mercurius, chirurgorum sacra anchora, ad nostrum morbum sine necessitate, & ratione a pluribus maximopere commendatus, quamobrem paulo penitius ejus natura erit hic examinanda.

Est primo ejus minera ob solum sulphur sine arsenico adjuncto satis innoxia, quæ cinnabaris nativa dicitur. Cinnabaris vero factitia inversa actione ex mercurio & adjecto sulphure, quod antea ignis abegerat, rursus sublimatione conficitur; eundem prorsus usum cum nativa præstat, quicquid alias nativæ, ob admixtum solum filicem laudis a nonnullis præ factitia tribui soleat. Quo vero nomine antispasmodici titulum obtinuerit nescio, quoniam corpus nostrum difficilius sulphur ejus conjunctum solvere potest, quod tamen a ferro avidius absorbetur, tunc enim & fumo & aliis modis adhibita, eundem cum mercurio usum præstat, nisi quod jucundissimo ruberrimo colore alios pulveres terrestres & salinos tingere soleat.

Mercurius vero in magna dosi nudus & crudus adhibitus, ob summam gravitatem intestina cito permeat, atque hoc modo alvum movere solet, hinc in obstinatissima constipatione & miserere mei etiam porrigitur. Si vero salibus commiscetur, aut cum iisdem in corpore nostro obviis conjungitur, tunc fit summum resolvens, imo corrosivum, aut si verum fatendum est, arsenicalem naturam adsciscit. Titulus enim mercurii dulcis ne hilum quidem

eius corrosivitate imminuit. Quae de causa non solum vermes in corpore humano, sed etiam si incautius fuerit adhibitus, homines ipsos enecat. Si vero omnia bene cesserint sua summa salina corrosivitate omnia corporum olea vel pinguedinem solvit, atque sic illa in saponaceum mucum salivæ æmulum, & per eosdem ductus salivales, salivationis tediosæ & periculossæ nomine educit, atque morbum ex corruptione oleosorum oriundum omnino sanat. Non vero opus est, ut cum salibus extra corpus copules, nam resinis mixtus & distributus, vel oleorum ope corpori illinitus, atque sic in corpus humanum assumptus, vel ingestus, per salia ibidem reperiunda, fit omnino corrosivus, aut summum resolvens, & eundem cum illo sic dicto mercurio dulci effectum præstat. Quoniam vero in nostro morbo hæc resolutio minime requiritur, hinc non solum inutilis, sed aucta resolutione corrosiva omnino noxius. Quod si vero morbus ex Scorbuto, & lue venerea fuerit complicatus, tunc primo a scorbutica corruptione corpus esset liberandum, & demum illa lues venerea primo lenioribus & post hæc mercurialibus remediis exterminanda. Quæ vero cautelæ in usu mercurii sint adhibendæ, non est hujus loci, ubi nobis cum solo Scorbuto res est, ex cujus remediis mercurius ille, sive dulcis, sive corrosivus, omnino erat eliminandus.

Quoniam arsenici facta est mentio, hinc etiam quæ sit ejus natura, & ubi sit reperiundum, pluribus explicare opus esse videtur. Est equidem salinæ naturæ arsenicum, sed non nisi ab aqua ebulliente tardius solvitur, & quoniam in terra fere nullibi non est reperiundum, hinc laudanda est divina benignitas, quod aqua frigida id minus solvat, alias longe plures haberemus venenatos fontes, ut sunt in Hungaria, quamvis protinus lapidibus aut obruantur aut obstruantur, aut etiam Stygias aquas in Græcia poetarum fabulis claras.

Sed summopere monendi sunt omnes chymiatři, aut medici metallurgici, ut in quibusvis fossilibus semper arsenici suspicionem & rationem habeant. Notissimum enim est, quod & cornu fossile, aut creta & alia in usum medicum ex terra protracta copioso abundaverint arseni-

co. Sic ego gravissimis rationibus inducor, ut credam pliam polonicam illam sæpius lethalem huic soli adscribendam esse, quod copioso sali fossili polonico, sine ulla præcautione cum sordibus terrestribus adhibito, insignis quoque portio arsenici sit admixta. Hoc vero paucis notū esse potest, quod pleraque metalla loco mercurii illius, quem chymici suum dicunt, arsenicum adhuc copiosum contineant; imo quod salibus additis illud resuscitetur omnino & revivificetur. Ab hac enim corrosione, aut si mavis resolutione, & mercurii salivatio cum summa nausea; in antimonio salibus abundante eadem nausea cum vomitu, si vero salibus magnam partem liberatum fuerit, saltem diaphoresis; in cupro quoque nausea & vomitus & anxietas summa, imo etiam salivatio; in plumbo aceti ope resolutio, sapor equidem dulcis: sed maxima interior corrosio, ex qua tabes lentissima. Eiusdem quoque efficaciam est stannum, imo argentum, quod per salia summopere fit corrosivum, magis externo quam interno usui dicandum, ne auro quidem fulminante excepto, quod in concisa dosi exhibitū, sicuti & antimonium, & pleraque horum diaphoresin, vel resolutionem leniorem per sudores promovet. Salibus vero copiosis copulata corrosiva maxima, & quasi arsenicum fiunt, quo etiam sal martis alias innocui pertinet.

Est autem arsenicum, respectu ad corpus hominum habito, summum resolvens vel corrosivum imo summum venenum, summam equidem efficaciam, quo nomine & febrem quartanam resolvendo abigit; sed ejus loco tabem lentam inducit, quamvis paucissimis granis fuerit exhibitum, sicut ut fere dilui non queat, aut sic præparari, ut nulla inde noxa corpori humano sit pertimescenda. Nam quamvis pinguibus rebus possit involvi, metus tamen est, ne resuscitetur, aut tandem post ichorem copiosum virus in corpore ægroto invalescat. Hinc omnia medicamenta ex fossilibus, aut metallis præparata, imo ipsæ tincturæ solares, quæ omnia pervadere dicuntur, qua virtute forsitan ob suam corrosivitatem pollent, cautissime sunt adhibendæ, in nostro vero morbo penitus, & prorsus evitanda & fugienda, ne amplius resolvant & dissolvant, atque corruptionem augeant & mortem accelerent.

Hæc equidē chymiatris minime grata erunt, quod mercuriale illorū tandē in arsenicū mutaverim, sed vera sunt, & ex ipsa metallorum intima natura & constitutione deprompta . Ea quidē non didici in ipsorū laboratoriis & obscurissimis libris , ubi ut plurimum auri sacra fames ipsos obcœcat, ut vocabulis magnificis & obscuris sua mysteria , quæ ipsimet ignorant, describant, & sic se ipsos atque alios seducant ; sed in ipsa naturæ officina subterranea, & diligenti cuniculorū perreptatione, consideratione & examine rerū ibideē inveniendarum, simulque in ustrinis prope furnos metalleuticorum, ubi tanta sulphuris & arsenici, tam torrendo, quā fundendo abigitur copia, ut etiam cœcus homo utriusque fumū saltē odore cognoscere & distinguere possit . Ibi sane sine labore cernitur, & odore percipitur, quod sulphur eorum inflammabile, vel vigesies ignem transeat, & quasi fixum metallis adhuc insit, ibi forsitan ex arsenico summe volatili & penetrante maximam utilitatem in trasmutandis metallis discere possent . Sed hæc nihil ad me, dummodo morbum hic nostrum nullis ejusmodi fortissimis metallicis tentent remediis ; sed sola galenica vel vegetabilia subacida & acida hic inculcata medicamenta nobis relinquant.

Plura equidem de his philosophari, aut in vires medicamentorū inquirere possemus, sed ea aliis temporibus & tractatibus reservamus. Sufficit, quod superius magis ex observationibus & experientia indolē & curā Scorbuti indicavimus. Hæc autē maxime in utilitatē earū gentiū scripsimus, quæ longissimis & diuturnis navigationibus oceanū ad fines terræ permeare solent . Quod si eis hic exiguus labor meus gratus atque acceptus aliquo modo fuerit, erit hoc mihi incitamento, ut longe utiliora physica & mechanica, quibus vita complurium millium nautarum conservari, & navigationes longe tutius peragi poterunt, aliquando publici juris faciam.

Cū vero nihil omnino sit, quod ab erroribus immunitatē habeat, hinc ea quoque, quæ hic scripsi, judicio prudenti & expertorū medicorum permitto, ab his si alia edoctus fuero, non solū iis gratias agam, sed meā quoque sententiā lentissime revocabo, cū mihi nihil magis curę cordique sit, quam, per omnia sibi constans & salutifera veritas.

JOANNIS
HUXHAM

MEDICINÆ DOCTORIS.

DE SCORBUTO

NAUTARUM.

H U X H A M

Medicine Doctor

DE SCORBITO

M A U T A R U M

N A U T A R U M

*In diu durantibus cursibus exploratoriis
& longis itineribus,*

SANITATEM CONSERVANDI METHODUS.

Autarum quam ingentem numerum paucis his abhinc annis terribilis scorbuti perdiderimus affectibus, satis notum est, quippe qui præcipue a malo alimentorum apparatu, aqua, cerevisia, cæterisque minus bonæ notæ rebus, ut vix evitandis longorum itinerum atque cursuum exploratoriorum sequelis dependet: naturali enim modo navium apparatus bonitate recedit, caro bovina & suilla corrumpitur optima, aqua putrescit, atque cerevisia (ad minimum tali, quali naves replentur) non diu conservatur bona. Inde: quin protractus & continuatus talis apparatus usus gradatim humores corporum polluat, magnam sanguinis acrimoniam inducat, istumque quotidie magis magisque ad putredinis statum procliviores reddat, fieri non potest. Quorum affectuum vis, dum in humida, salina athmosphæra continuo vivunt, & intra tecta navium aerem impurum & inquinatum inspirant, insigniter augetur. Hanc ipsam hujus casus rationem esse, constans docet experientia. Ex unica navium classe plus, quam mille homines ægrotos, præter illos ipso in itinere mortuos post trium mensium iter in terram expositos vidi, quorum plurimi scorbutu laborabant summo; Navium classe ad portum reversa aer liberior, liquores salutare, alimenta nova & in primis fructus & herbarum convenientes cito ægrotorum sanguinem & humores purificant eorumque restitunt sanitatem. Aer liberior,

berior , novus alimentorum apparatus , fructus , & hortorum proventus , quæ cuncta Angli & Belgi in insula St. Helenæ & promontorio bonæ spei reperiunt , maximam ipsis in Indiæ occidentalis itineribus afferunt utilitatem ; sine quibus ipsi admodum ægrotant . Sanguinis acrimoniam corrigendi alcalescentem atque humorum putredinis progressum impediendi methodum , quæ acidis vegetabilibus & mineralibus peragitur , esse optimam , medicorum fugit neminem ; quorum illa sunt securiora & dari possunt plenis buccis ; hæc vero tantum guttulis .

Sanguinis statum in navigantium scorbutu hujus naturæ esse , ex foetido ægrotorum spiritu , eorum putridis corrosis gingivis , urina foetida profundius tincta , ulceribus fordidis , nigris , cœruleis & castanei coloris maculis & eruptionibus in cute , ex frequenti calore febrili , lingua fordida , & biliosa , cruentaque dysenteria , quæ illum semper magis vel minus comitantur , apparet . Nunc quoque id satis cognitum est , vegetabilem & acescentem diætam & regimen , liberiores aërem & novum alimentorum apparatus , potum subacidum & vinosum illi certissime & cito mederi , nisi fortasse altiores egerit radices . In mendendis affectibus scorbuticis valde deplorandis , a malo alimentorum apparatu , aqua perversa , ceterisque in longis itineribus exortis , poma aurantiorum , limonumque fructus miros edidisse effectus , satis est notum .

Quidquid autem morbum curat , illum quoque avertit . Itaque talis diætâ & regimen , si in navibus adhiberi potest , contra consueti navium commeatus corruptam putrescentem qualitatem continuum exhibet antidotum & malos ejus effectus corrigit , ad minimum mitiores reddit . Atque præfectos navium , qui vinum , vinum pomaceum , limonum fructus & alimentorum recentium apparatus ceteraque secum gerunt , multo minus scorbutu affici , quam nautarum vulgarium pauperes , qui non ita sunt instructi , revera deprehenditur . Num ergo fieri potest , ut generale

rale tale in navibus inducatur regimen ? Fieri posse reor , & ratione & experientia edoctus , methodum suadeo sequentem.

Omnes naves , quæ longos cursus aut itinera ingredi volunt , instruantur boni generosique vini pomacei , quæ ad illa sufficit , quantitate : quo acerbius illud , ita tamen ut optimæ sit notæ , eo est melius . Quod si poma tantæ utilitatis sunt in scorbuto ; quin succus illorum , si fermentatione factus est liquor vinosus , admodum sit salutaris , fane fieri non potest ; & sua aciditate mali corruptique commeatus alcalinam putrescentemque qualitatem ut corrigat , optime ut potus convenire videtur consuetus . Vinum hoc pomaceum ad minimum trium mensium ætatem habeat & fecibus prorsus sit depuratum , antequam ad usum transfertur . Si quando nimis recens & impurum est , ad colicas severiores excitandas , est aptum : semel ad minimum ex majoribus doliis in bona & pura percoletur vasa ; id quod multum ad ejus depurationem confert , & impedit , ne corruptio accedat , quæ illud reddit inutile . Quod si autem fortasse in acidum commutetur , quod haud raro incidit , illud tamen semper erit utile ; at , quando bene tractatur , in Indiis quoque bonum & salutare conservari posse , compertum habemus . Præter cerevisiam & aquam cuilibet nautæ per diem ad minimum mensura vini pomacei exhibeatur . Sic quoque crebriorem & liberiores aceti usum in diætâ nautis suadere velim ; imprimis quando alimentorum apparatus ranciditatem contrahere incipiat . Præterea navium tecta ceteraque sæpius laventur aut conspergantur aceto ; postquam aer crassus & putridus ex navibus ope machinæ DOM-SUTTON'S , aut D. HALES ventilatore eductus fuit , id quod quolibet ad minimum die semel fieri debet .

Itaque in itineribus autumnalibus pomorum quantitas importari potest in naves , quæ bene selecta & citis siccis purisque inclusa per tres quatuorve menses optime conservantur . Sic quoque limonum aurantiumque fructus pannis (*flannel*) dictis (aut alia istorum

um exhalantem humiditatem imbibente re involuti, vasis ficcis inclusi & frigidi satis retenti per longum temporis spatium ita conservari possunt. Quod si vero hoc non tam facile fieri potest, ex limonum succo & spiritu ex canna sacharifera educto (Rum dicto) parata mixtura (Shrub appellata) aliqua in copia importetur: cum ea diu conservari possit, & multo sit salutarior quam impurus & adeo noxius spiritus ardens largis adeo manibus in navibus, alibi-que distributus. Nihil magis noxiam istorum spirituum qualitatem corrigere potest, quod in transitu sit dictum, quam limonum succus. Ubi aqua putrescit, limonum succus, elixirium vitrioli aut acetum semper cum illa misceatur, quibus multo minus efficitur infalutare: Romanorum milites bibebant *Poscam* (aquam & acetum puta) pro potu ordinario, illamque admodum inveniebant salutarem utilemque.

Vitrioli elixirio & aceto naves jam magna in quantitate instruuntur, & magnæ utilitatis esse inveniuntur. Nuperrime quoque lex promulgabatur, ut naves bellicæ instruerentur vino pomaceo, quod si rite & ut decet adhibetur, maximam allaturum esse utilitatem, probabiliter sum persuasus. Re ipsa jam profecto in paucis quibusdam bellicis aliisque navibus, in quibus illud, licet tantum minori in quantitate fuerit adhibitum, ita compertum est. His mihi addere liceat, ut vinum in captis navibus reparatum plerumque tenue & lentum, sæpiusque modo istud conservandi corruptum, inter milites (in primis ubi vinum deficiat pomaceum) distribuatur, factu esse optimum.

Quod quidem consilium admodum videri possit pretiosum; cum vero de plurimorum hominum non minus fortium quam utilium vitæ agatur, expensas nulla ratione cum utilitate, inde dependente, comparari debere, existimo. Secum ubique acetum & vinum gerebant in navium classibus & exercitibus Romani, atque militum nautarumque vulgus quotidie utriusque particeps erat. Quid? quod isti multo plures

res impendebant sumtus ad sanitatem militum conservandam . Itaque , si populus iste illustris & prudens vitam militis Romani tanti aestimabat , ut tantis ad illam conservandam non parceret sumtibus ; cur nos quoque tanti aestimare nolumus vitam nautæ Britannici , qui omnino tam fortis & tam utilis est reipublicæ ?

Filum abrumpere nequeo , quin mentionem faciam methodum nautas cogendi consuetam post eorum ex longis & tædiosis itineribus reditum , omnibus rebus necessariis destitutos , de amicis & familiis privatis sollicitos & plerumque fere in malo sanitatis statu constitutos , neque tempus neque occasionem illam recuperandi ipsis permissum , multa millia ad inferos misisse : egoque ob populi honorem optaverim , ut alia classes nostras nautis instruendi methodus humanitatem & libertatem Anglorum magis decens excogitari possit . Plymuthi , die 30. Septembris 1747.

F I N I S .